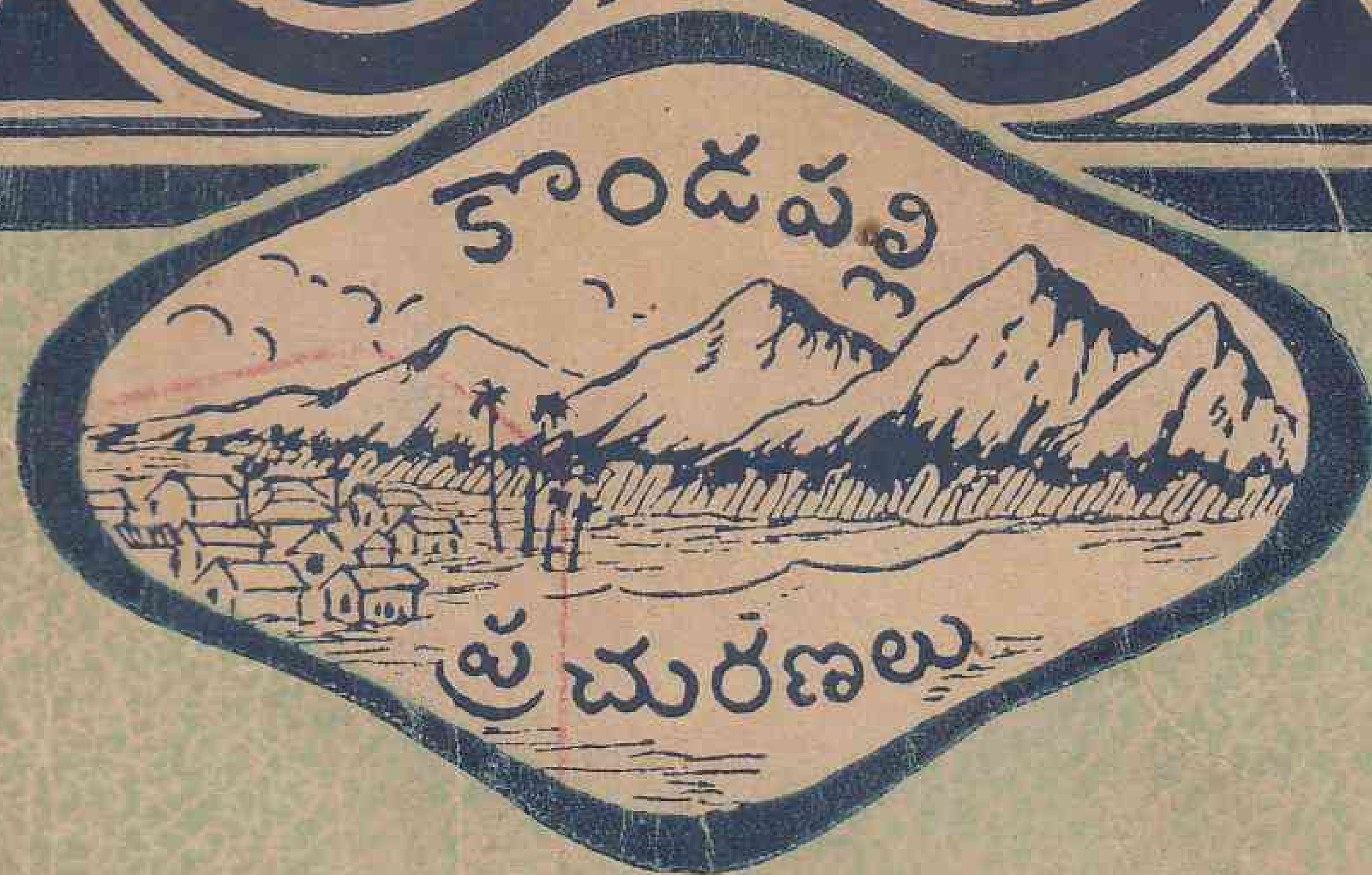
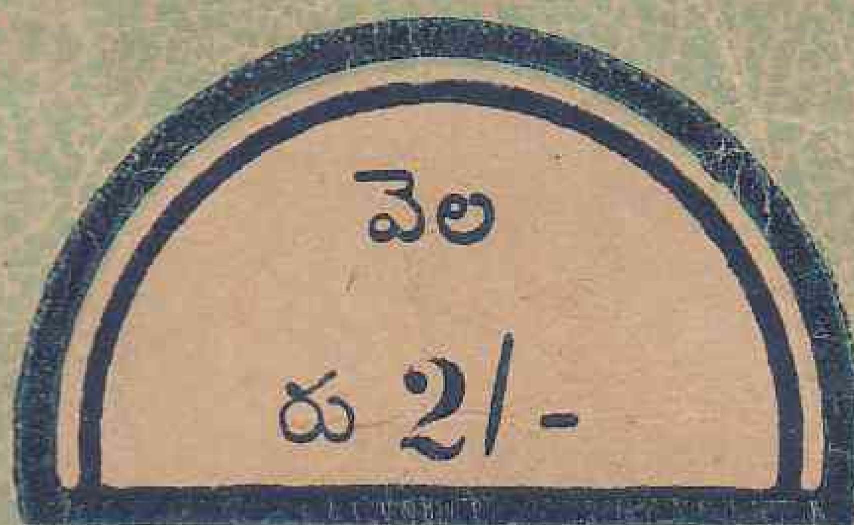

కన్యాశుల్కము

గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు

కన్యాశుల్కము

హాస్యరస ప్రధానమగు నాటకము

గ్రంథకర్త

శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారు

పబ్లిషర్సు

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి
1955

[వెల రు 2—0—0

హెచ్చరిక

ఈ "కన్యాశుల్కము" అను నాటకముయొక్క శాశ్వత కాపీరైటు హక్కు - స్టేజి హక్కు పూర్తిగా మాకు చెంది యున్నవి. కాబట్టి మా లిఖితరూపకమైన అనుమతిని పొందని వారు యీ నాటకమును ప్రదర్శింపగూడదు.

ఇట్లు
కాపీరైటు హక్కుదారులు
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాల
రాజమండ్రి

DEDICATION

To

His Highness the Maharajah Mirja
Sri Ananda Gajapati Raj, Manea Sultan
Bahadur of Vizianagram, G. C. I. E.

May it please Your Highness,

It is fabled that when the ancient demi-god of your noble race was making a causeway across the sea to rescue his consort from captivity, the faithful squirrel brought at the end of its tail a few grains of sand, not indeed hoping to advance the high enterprise in any appreciable degree, but to show an inclination to serve. Ten years ago, when the question was engaging Your Highness's attention of saving a very helpless section of our woman-kind from a galling type of slavery fraught with the germs of social demoralisation, an humble servant made a feeble effort to arouse public opinion on the subject by exposing the evil in a popular drama. The success that attended its production on the boards, and demand for copies from various quarters, emboldened him to publish it. No one is better aware than the writer himself how great are the imperfections of the piece, and how unworthy it is of presentation to such an exalted personage and ripe scholar as Your Highness, but he has ventured to seek Your Highness's indulgence, as he deems it the highest honour and his greatest ambition to be permitted to dedicate the fruits of his intellect poor though in merit, to a Prince with whom knowledge is an absorbing passion and whose appreciative encouragement of letters, has attracted to his court, literary stars of the first magnitude and inaugurated a brilliant epoch in the history of Telugu Literature.

I have the honour to subscribe myself
May it please Your Highness
One Ever Loyal to The Ever Loyal.

Preface to the First Edition

Under the orders of His Highness the Maharajah of Vizianagram, a list was prepared ten years ago, of Brahmin *sulka marriages,* celebrated in the ordinary tracts of the Vizagapatam District during three years The list is by no means exhaustive as the parties concerned were naturally averse to admitting acceptance of bride-money; but such as it is, it forms a document of great value and interest. The number of marriages recorded reached one thousand and thirtyfour, giving an average of three hundred and fortyfour for the year. Ninety-nine girls were married at the age of five years, fortyfour at four, thirtysix at three, six at two, and three at the age of one!—the babies in the last instance carrying a price of from three hundred and fifty to four hundred rupees a head. Strange, as it may sound, bargains are sometimes struck for children in the womb Such a scandalous state of things is a disgrace to society, and literature cannot have a higher function than to show up such practices and give currency to a high standard of moral ideas Until reading habits prevail among the masses, one must look only to the stage to exert such healthy influence. These considerations prompted me to compose *Kanyasulkam.*

I clothed the play in the spoken dialect, not only that it is better intelligible to the public than the literary dialect, but also from a conviction that it is the proper comic diction for Telugu. Dramatic style is, no doubt, determined to some extent by usage, but the absence of any real dramatic literature in Telugu, leaves a writer free to adopt that outward form which he deems most appropriate for the presentation of his ideas. The metres in use in Telugu, with their alliterative restrictions, are incapable of imparting to language conversational ease which is indispensable in a comedy, or *continuity* in which, as Mr. Ward remarks, lies real life. One might invent new dramatic measures—but it world be a superfluous task, so far at least as comedy is concerned, as prose is gaining ground all over the world for dramatic purposes.

It has been remarked that the use of what is wrongly termed the *vulgar tongue* mars the dignity of a literary production, but that is a piece of criticism which one need not heed at the present day when the progress of the Science of Language has established better standards for judging the quality and usefulness of tongues than the whims of Grammarians of old linguistic strata. The Telugu literary dialect contains many obsolete grammatical forms, an inconveniently large mass of obsolete words and arbitrary verbal contractions and expansions which were necessitated by a system of versification based both on alliteration and on quantity. A license, which, no doubt, has its own advantages of introducing Sanskrit words to an unlimited extent has been but too eagerly availed of by poets who brought glossaries into requisition, revelled in fantastic compound-formation, and made the Telugu literary dialect *doubly dead.* This is not the place to dilate on the question of linguistic reform; but thus much might be said. If it is intended to make the Telugu literary dialect a great civilizing medium, it must be divested of its superfluous obsolete and Sanskrit elements, and brought closer to the spoken dialect from which it must be thoroughly replenished. There is not much dialectical difference in the Telugu generally spoken in the various parts of the Telugu country; so a new common literary dialect can be established with comparative ease if only able writers set about it in right earnest.

Recently, I happened to read *Brahmavivaham* by Rai Bahadur Viresalingam Pantulu Garu and found that there were some parallel passages in our plays, a thing perfectly natural considering that his piece traversed the whole field of Brahmin marriages. But it will be seen that these plays have little else in common, our treatment being essentially different. *Brahmavivaham* was meant to be a pure comedy of manners, while in *Kanyasulkam* humour, characterization, and the construction of an original and complex plot have been attempted—with what sucess, it is for the public to judge.

VIZIANAGRAM
1st January 1897

G. V. A.

Preface to the Second Edition

It was my original intention to reprint the play with slight alterations, but at the suggestion of my friend Mr. S Srinivasa Iyengar, for whose literary judgments I have great respect, I recast it. In the process, it has gained considerably in size. In its present shape it is almost a new work.

The first edition was marked success. The press gave it a cordial reception and hailed it as an event in the History of Telugu Literature, and men, women and children read it with interest. The only exception was Mahamahopadhyaya K. Venkataratnam Pantulu Garu who cannot stand two things in this otherwise perfect world—Social Reform and Spoken Telugu. The first edition was exhausted in a few weeks, and there has since been a constant demand for copies. I long postponed the worry of a second edition and I undertake it now only at the importunity of friends.

In the Telugu country an author has generally to be his own publisher and book-seller. There is no book-selling enterprise, and what book-reading enterprise there is, is due entirely to the exertions of that venerable body, the Board of Studies. The Christian Gospels do not speak of an eleventh Commandment "Thou shalt read!", but it is given to the Telugu Board of Studies to Command "Thou shalt read!", and straight thousands of unfortunate young men read books that no mortal can read with profit or with pleasure.

When I wrote the play, I had no idea of publication. I wrote it to advance the cause of Social Reform and to combat a popular prejudice that the Telugu language was unsuited to the stage. Itinerant Maharata troupes staged Hindi plays in the Telugu districts and made money. Local companies copied their example and audiences listened with delight to what they did not understand. The bliss of ignorance could not have been more forcibly illustrated. Kanyasulkam gave little scope to vulgar stage attractions such as flaring costumes, sensuous dances, bad music and sham fights; yet it drew crowded houses and vindicated the claims of the Vernacular.

I am glad to find that Hindi plays are on the decline. But the condition of the Telugu stage can, by no means, be considered to be satisfactory. There are no theatres worth the name, and no professional actors who practise acting as an art. There are not many good plays either. Modern life which presents complex social conditions is neglected by playwrights except for purposes of the broadest farce, and poverty of invention is manifested by the constant handling of threadbare romantic topics. Few writers display any knowledge of technique. Such a low level of literary workmanship is a matter for wonder after fifty years of University Education and domination of Western Culture, and it can be attributed only to the defective teaching of English Literature in our Colleges. A better state of things cannot, perhaps, be expected until a strong sense of duty impels English Professors and Educational Officers to cultivate the vernaculars.

The Telugu intellect is also seriously handicapped by the tyranny of authority—of a highly artificial literary dialect, a rigid system of alliterative versification, and literary types which have long played out. I shall say a word here about the Literary Dialect. Since I wrote the preface to the first edition, the spoken Dialect has gained ground. My friend, Principal P. T. Srinivasa Iyengar, recently started a Telugu Teaching Reform Society among the aims and objects of which the cultivation of Vernacular Telugu holds a prominent place, and Mr. Yates, whose name will always be remembered in the Telugu districts for the introduction of rational methods of teaching into our schools, has lent weight to the movement by accepting the Presidentship of the Society.

I cannot understand how modern writers fail to see the merits of Spoken Telugu, its softness which elicited the admiration of foreigners, and its range of expression. At this moment, the best prose in the language is in the Spoken Dialect. Strange as it may sound, Telugu prose owes its origin and development not to the patronage of kings or to the influence of foreign literatures, but to the exertions of a curious Englishman who stimulated compilation of local histories in the vernacular during the early years of the last century.

The Mackenzie Collections, no doubt, comprise tracts of unequal merit but for rythm, flow and directness some of them beat the best work in the Literary Dialect; and, what is rare in Telugu literature, they reflect the mind of the people and bear impress of the times. Unconsciously possibly, Rai Bahadur K. Viresalingam Pantulu Garu rendered great service to Telugu by issuing as the first volume of the collected works adaptations of English acting plays and farces of Indian life written in vernacular of various degrees of purity; and the choice does credit to his shrewd common sense, because that first volume contains his very best work, in fact, his only work that took the public by storm. The credit of deliberately introducing the vernacular into Telugu drama in keeping with Sanskrit tradition, belongs to my friend V. Venkataraya Sastri Garu whose Prataparudriyam owes not a little of its charm to dialogue in the dialects. I believe my play is the first ambitious work in the Spoken Dialect and, certainly, it has not failed; but success or failure of individual authors is no test of the capacity of a language.

While the Vernacular is thus gaining recognition, the Literary Dialect itself is approximating to the Spoken Dialect in the best modern prose which manifests great freedom of usage. Rai Bahadur K. Viresalingam Pantulu Garu, the most prominent figure in the Telugu World of letters at the present day, has set the example of laxity in the observance of the Law of interchange of soft and hard consonants after a *drita* nasal. Hardly a modern writer would escape censure if judged by rules of grammar and established usage, and in the school room, Pandits have relaxed insistence on rigid observance of rules of *Sandhi*. The moral of this tendency to break through traditional restrictions is clear. The old Literary Dialect is felt to be an inconvenient instrument, and there is an unconscious effort to form a new Literary Dialect. My complaint is that this movement is illogically slow.

I view the Telugu Literary Dialect as a great disability imposed by tradition upon the Telugus. Let those who love fetters venerate it. My own vernacular for me, the Living Telugu, the Italian of the East in which none of us is ashamed

to express our joys and sorrows, but which some of us are ashamed to write well. Literature in the Vernacular will knock at the door of the peasant; and it will knock at the door of the Englishman in India. Its possibilities are immense.

No argument in favour of a Vernacular Literature is needed with persons who are conversant with the history of the English Dialects and the Prakrits, and I know it is not arguments that will evolve a New Literary Dialect for Telugu. A great writer must write and make it. Let us prepare the ground for him.

The cause of Social Reform has received strong support from a recent decision of the Madras High Court in which a full bench consisting of Chief Justice Sir Arnold White, and Justices Miller and Munro ruled: "That a contract to make payment to a father in consideration of his giving his daughter in marriage is immoral and opposed to public policy within the meaning of Section 23 of the Indian Contract Act".

I had to contend with one difficulty in printing this book. There are many sounds in the Spoken Dialect which are not represented in the Telugu Alphabet. In the present state of Telugu phonetics, I had to content myself with indicating such sounds by a horizontal line placed over the nearest symbols; and I employed the Ardhanusvara after a nasal ఽ. The creation of new symbols and their adoption into type can be effected only after a more widespread recognition of the Spoken Dialect.

My best thanks are due to Messrs. G. Ramaswami Chetty & Co., who cheerfully undertook to adopt my innovations, and did their part of the work to my entire satisfaction.

"ELK HILL HOUSE"
OOTACAMUND
1st May 1909

G. V. A.

Some Press Opinions on the First Edition

......Mr. Appa Row is, apparently, a man of original ideas in literary matters......He has wisely and happily discarded for the purposes of his comedy the unnatural, stilted, pedantic, literary dialect so much beloved of Telugu Pandits, and so unduly prized by them, and employed, instead, the simple, ordinary language of common life now in use among all classes of the population in the Northern districts of the presidency. The book, therefore, marks a new and bold departure in Telugu dramatic composition, or for the matter of that, in Telugu composition in general......The literary tendencies of the present time running, as they do, in such a narrow groove, and being of so stereotyped a character, it speaks very highly, we think, for our author's literary courage, a courage bordering on audacity, that he has been able to set at naught the absurd literary canons of this degenerate age and risen above the prevalent grammatical and literary superstitions in regard to Telugu composition. But, not only has he thus boldly used a new literary diction which, though unsanctified by existing usage among authors, bears the stamp and seal of popular approval and universal use; but he has likewise shown unmistakable merit in constructing a singularly original and interesting plot and creating a variety of characters true to life, which, we are sure, if represented on the stage, will greatly please any Telugu audience, let alone the reading public who may peruse the drama in the retirement of the study or the library. We have, therefore, much pleasure in recommending "Kanyasulkam" to all our Telugu readers......The characters are all boldly drawn and the whole piece is very happily put together and aristically constructed, evincing no little originality and dramatic skill on the part of the author.—*The people's Friend, January 21, 1897.*

Kanyasulkam ought to be widely read It is very agreeable reading and we have read it almost at one sitting But the naturalness of expression and the skill of plot are the least of its merits. It holds the mirror up to nature......Such is the plot of Kanyasulkam. And what scope it affords for the representation of Indian character in its various aspects, needs scarcely to be pointed out. Nor has Mr. Appa Row wasted his opportunities......*The weekly Review, March 27, 1897.*

The piece, besides displaying much incident and humour, possesses the very necessary element of characterization, a trait often conspicuous by its absence in our old plays—*The Telugu Harp.*

The play has been acted several times, and judging from the large audience which crowded the theatre on each occasion, the author must be congratulated upon the success which the exhibition of his work produced... *The East Coast News.*

The plot is well conceived and skilfully worked out. The characters are all aptly chosen.—*The Indian Journal Education.*

Mr. Appa Row deserves to be congratulated.—*The Indian Social Reformer.*

It is full of wit and humour and falls in with the spirit of the times. The dialogue is lively and very interestng, and we have nothing but praise aud admiration for the author —*Dhimani.*

Its story which is very humourous inculcates wholesome moral lessons.—*Balika.*

The predominating *Rasa* (emotion) in the play is humour. A careful study of the book is sure to bring home to the mind of the reader the need for social reform. As the author mentions in his preface, this work has been written on lines different from *Brahma Vivaha* and other social reform dramas... ...May this work which has been composed for the good of the people, put an end to some of the evils in the country......May this work which is intelligible to the masses, spread all over the country and help the cause of Social Reform.—*Chintamani.*

పాత్రములు.

1. అగ్నిహోత్రావధాన్లు. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారీకుడు.
2. వెంకమ్మ—అతనిభార్య.
3. బుచ్చమ్మ—పెద్దకూతురు, వితంతువు.
4. సుబ్బమ్మ—రెండవకూతురు.
5. వెంకటేశం—కుమారుడు.
6. కరటకశాస్త్రి—అగ్నిహోత్రావధాన్లు బావమరిది. విజయనగరం సంస్కృత నాటక కంపెనీలో విదూషకుడు.
7. కరటకశాస్త్రియొక్క శిష్యుడు, పెళ్లికూతురువేషము, దాసరివేషము వేయును
8 లుబ్ధావధాన్లు—రామచంద్రపురం అగ్రహారీకుడు.
9. మీనాక్షి—అతనికుమార్తె వితంతువు.
10. రామప్పంతులు—రామచంద్రపురం అగ్రహారం కరణం.
11. గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకు. వెంకటేశమున చదువుచెప్పు నయ్యవారు.
12. సౌజన్యారావుపంతులు—వకీలు.
13. భీమారావుపంతులు—ప్లీడరు.
14. నాయుడు—ప్రైవేటు వకీలు.
15. పూజారి గవరయ్య—వైద్యుడు, మాంత్రికుడు.
16. మధురవాణి—వేశ్య.

డిప్టీకలక్టరు, హెడ్‌కనిష్టీబు, పోలిసెట్టి, సిద్ధాంతి, బైరాగి, దుకాణదారు గ్రామమునసబు, హవల్దారు, యోగిని, లుబ్ధావధాన్లుయొక్క నౌఖరు అసిరిగాడు, మనవాళ్లయ్య, పీరేశ.

కళింగరాజ్యములో వాడుకొను కొన్ని మాటలకు అర్థము.

గుంట=ఆడపిల్ల.

పీక=కంఠము.

పేకాట=చీట్లాట.

బుఱ్ఱ=తల.

సాని=వేశ్య.

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

ప్రథమాంకము

౧-వ స్థలము. విజయనగరములో బొంకులదిబ్బ.

[గిరీశము ప్రవేశించును]

గిరీశ—సాయంకాలమైంది. పూటకూళ్లమ్మకు సంతలో సామాను కొనిపెడతానని నెలరోజుల కిందట యిరవైరూపాయలు పట్టుకెళ్లి డాన్సింగర్లుకింద ఖర్చుపెట్టాను. యీవాళ ఉదయం పూటకూళ్లమ్మకీ నాకూ యుద్ధమైపోయింది. బుఱ్ఱబద్దలుకొడదామా అన్నంత కోపంవొచ్చిందిగాని, పూర్రిచ్చర్డు చెప్పినట్లు పేషెన్స వుంటేగాని లోకంలోనెగ్గలేం. ఈలా డబ్బు లాగేస్తే యిదివరకు యెన్ని పర్యాయములు వూరుకుంది కాదు. యిప్పుడేదో కొంచం డాన్సింగర్ల మాట ఆచోకీ కట్టినట్టు కనబడుతుంది. ఓర్వలేని వెధవ యెవడైనా చెప్పివుంటాడు. ఉదయం కథ ఆలోచిస్తే యిటుపైని తిండిపెట్టేటట్టు కానరాదు. యీవూళ్లోమరి మన పప్పువుడకదు. ఎటు చూసినా అందరికీ బాకీలే. వెంకుపంతులుగారి కోడలికి లవ్ లెటర్ రాసినందుకు యెప్పుడో ఒహప్పుడు సమయం కనిపెట్టి దేహశుద్ధి చేస్తారు.

Can Love be controll'd by advice?
Will cupid our mothers obey?

శీఘ్రంగా యిక్కణ్ణించి బిచాణా యెత్తివెయ్యడమే బుద్ధికి లక్షణం; గాని మధురవాణిని వదలడవఁంటే యేమీ మనస్కరించకుండా వున్నది.

It is women that seduce all mankind.

నేను యేమో ఉద్యోగాలూ ఊళ్లూయేలి తనతో వైభవం వెలిగిస్తానని నమ్మకంతోవుంది, పూర్ క్రీచర్! Oh! Whistle to me and I will come away
Though father, mother & grandmother should go mad.

ఎవరావస్తున్నది? నాప్రియశిష్యుడు వెంకటేశ్వర్లులా వున్నాడు. యీవాళ కిస్మిస్ శలవులు యిచ్చివుంటారు. వీడివైఖరి చూస్తే పరీక్షఫేలైనట్టు కనపడుతుంది. వీణ్ణి కొంచం వోదార్చి వీడికి శలవుల్లో చదువు చెప్పే మిషమీద వీడితో వీడి వూరికి వుడాయిస్తేచాలా చిక్కులు వొదుల్తాయి; అటుంచి నరుక్కురమ్మన్నాడు

(✓) When lovely woman stoops to folly
And finds too late that men betray
What charms can soothe her melancholy
What arts can wash her guilt away

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

యేమివాయ్ మైడియర్ షేక్స్పియర్, ముఖం వేలవేసినావ్ ?

వెంక—యిక మీర్నాతో మాట్లాడకండి. మామేష్టరు మీతో మాట్లాడొద్దన్నాడు. మీ సావాసం చెయడంచాత నాపరిక్ష పోయిందని అన్నారు.

గిరీ—నాన్సెన్స్, మొదట్నుంచీ నేను అనుమానిస్తూనే వున్నాను. నీ మేష్టరికి నన్ను చూస్తే కిట్టదు. అందుచాత నిన్ను ఫెయిల్ చేశాడుగాని లేకుంటే నువ్వేవిఁటి ఫెయిల్ కావడవేఁవిఁటి ! అతనికీ నాకూ యెందుకు విరోధంవొచ్చిందో తెలిసిందా ? అతను చెప్పేదంతా తప్పులతడక. అది నేను న్యూసు పేపర్లోయేకేశాను. అప్పట్నుంచీ నేనంటే వాడిక్కడుపుడుకు.

వెంక—మీవల్ల నాకు ఒచ్చిందల్లా చుట్టకాల్చడం వొక్కటే. పాఠం చెప్పమంటే యెప్పుడూ కబుర్లు చెప్పడవేఁకాని ఒకమారయినా ఒక ముక్క చెప్పిన పాపాన్ని పోయినారూ ?

గిరీ—డామిట్. ఇలాటి మాటలంటే నాకు కోపంవొస్తుంది ఇది జేస్ ఇన్గ్రాటిట్యూడ్. నాతో మాట్లాడడవేఁ ఒక ఎడ్యుకేషన్. ఆమాటకొస్తె నీకున్న లాంగ్వేజి నీ మేష్టరుకుందీ ? విడో మారియేజి విషయమై, నాచ్చి కొశ్చన్ విషయమై నీకు యెన్ని లెక్చర్లు యిచ్చాను! నాదగ్గిర చదువుకున్నవాడు ఒహడూ అప్రయోజకుడు కాలేదు. పూనా డక్కన్ కాలేజీలో నేను చదువుతున్నప్పుడు ది ఇలెవెన్ కాజస్ ఫర్ది డిజనరేషన్ ఆఫ్ ఇండియాను గూర్చి మూడుఘంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చర్ యిచ్చేసరికి ప్రొఫెసర్లు డంగయిపోయినారు. మొన్న బంగాలీ వాడు యీవూళ్లో లెక్చరిచ్చినప్పుడు ఒకడికైనా నోరు పెగిలిందీ ? మనవాళ్లు వొట్టి వెధవాయిలోయ్, చుట్ట నేర్పినందుకు థాంక్ చెయ్యి, తప్పుపట్టుతున్నావ్? చుట్టకాల్చడంయొక్క మజా నీకు యింకా బోధపడకపోవడం చాలాఆశ్చర్యంగా వుంది. చుట్టగాల్చబట్టేకదా దొర్లింత గొప్పవాళ్లయినారు. చుట్టకాల్చని యింగ్లీషువాణ్ణి చూశావూ? చుట్టపంపిణీ మీదనే స్టీముయంత్రం వగయిరా తెల్లవాడు కనిపెట్టాడు. లేకపోతే వాడికి పట్టుబణ్ణా! శాస్త్రకారుడుయేవఁన్నాడో చెప్పానే

సూత ఉవాచ—క॥ ఖగపతియమృతము తేగా। భుగభుగమని పొంగి చుక్క భూమిని వ్రాలెన్। పొగ చెట్టై జన్మించెను। పొగ తాగనివాడు దున్నపోతై బుట్టున్॥ యిది బృహన్నారదీయం నాలుగవ ఆశ్వాసంలో వున్నది. అ డిఅలావుణ్ణీగాని నీ అంత తెలివైన కుఱ్ఱవాణ్ణి ఫెయిల్ చేసినందుకు నీ మేష్టరుమీద నావొళ్లు మహా మండు

కూంది. ఈమాటు వంటరిగాచూసి వొకతడాఖా తీస్తాను. నువ్వు శలవుల్లో యిక్కడుంటావా వూరికి వెళతావా?

వెంక — వెళ్లాలనుందిగాని. పాసుకాలేదంటే మాతండ్రి చావ గొడతాడు.

గిరీ — ఆగండం తప్పే వుపాయం నే నే చెబుతాను, నే చెప్పినట్టల్లా వింటానని ప్రమాణం చాస్తావూ?

వెంక — (గిరీశం కాళ్లుపట్టుకొని) మీశలవు యెప్పుడు తప్పాను? మాతండ్రికి మా చెడ్డ కోపం. పాసుకాలేదంటే యెవిఁకలు విరగ్గొడతాడు (కన్నీరు చేత తుడుచుకొనును)

గిరీ — డటీజ్ టిరనీ-యిదే బంగాళీ కుఱ్ఱవాడవుతే యేంజాస్తాడో తెలిసిందా? తాత యేది తండ్రయేది కఱ్ఱపట్టుకుని చమ్డాలెక్క గొడతాడు; మీ అగ్రహారం కుఱ్ఱవాళ్లు మరియెవళ్లయినా యీ వూళ్లో చదువుకుంటున్నారా?

వెంక — మరెవళ్లూ లేరు.

గిరీ — ఐతే నేనో వుపాయం చెపుతాను విను, నే కూడా నీతో మీవూరొచ్చి పరిక్షపాసయినావని మీవాళ్లతో చెబుతాను; అక్కడ నీకు చదువు చెప్పడానికి ఒచ్చానని మీవాళ్లతో చెప్పు; శెలవులాఖర్ని నిన్ను టవునుస్కూల్లో పైక్లాసులో ప్రవేశపెడతాను.

వెంక — మీరేవొస్తే బతికేను మరేవిఁటి; కిందటి మాటు శలవులికే మాఅమ్మ మిమ్మల్ని తీసుకు రమ్మంది.

గిరీ — ఆల్రైట్ - గాని-నాకిక్కడ చాలా వ్యవహారములలో నష్టంవస్తుందే - మునసబుగారి పిల్లల్కి శలవుల్లో పాఠాల్చెప్పితే ఫిఫ్టీ రుపీజ్ యిస్తామన్నారు; అయినా నీ విషయవైఁ యంత లాస్ వచ్చినా నేను కేర్ చెయ్యను. ఒకభయం మాత్రంవుంది. మీవాళ్లు బార్ బరస్ పీపిల్ గదా, నన్ను తిన్నగా ట్రీట్ చేస్తారో చెయ్యరో. నీవు నన్నుగురించి మీమదర్ తో గట్టిగా రికమెండ్ చెయ్యవలసి వుంటుంది. కొత్తపుస్తకాలికి వొక జాబితా రాయి-కొంచం డబ్బు చేతిలోవుంటేనే గాని సిగర్సుకి యిబ్బంది కలుగుతుంది. నోటుబుక్కు తీసిరాయి. 1 రోయల్ రీడర్, 2 మాన్యూల్ గ్రామర్, 3 గోమ్ జియామెట్రీ, 4 బాస్ ఆల్జిబ్రా, 5 శ్రీనివాసయ్యర్ అరిథ్మెటిక్, 6 నలచరిత్ర, 7 రాజశేఖరచరిత్ర, 8 షెపర్డు జనరల్ ఇంగ్లీష్, 9 వెంకటసుబ్బారావు మేడీజీ. యెన్ని పుస్తకాలయినాయి?

వెంక — తొమ్మిది.

గిరీ — మరొక్కటి రాయి. అక్కడికి పదీ అవుతాయి. కుప్పుసామయ్యర్ మేడ్ డిఫికల్ట్ అక్కడికి చాలును. మీవాళ్లుగాని యింగ్లీషుమాట్లాడమన్నట్టాయినా తణుకూ బెణుకూ లేకుండా పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు జ్ఞాపకం వున్నంతవరకు

R.V. Subba Rao [illegible] Made Easy [illegible] popular [illegible] Made Easy [illegible] Made Difficult [illegible]

యాకరు పెట్టు. నీదగ్గిర కాపర్సు యేవైనావున్నవా? నాదగ్గిర కరెన్సీ నోట్లు వున్నవిగాని మార్చలేదు. పదణాలు పెట్టి ఓ శేరు కాశీమిఠాయికొనిపట్టుకురా. రాత్రి మరి నేను భోజనం చెయ్యను. మార్కట్టుకివెళ్లి బండీకుదిర్చి దానిమీద నా ట్రావెలింగ్ ట్రంక్కు వేశి పేట్టుదగ్గిర బండీ నిలబెట్టివుంచు. యిక్కడకొన్ని రాచకార్యాలు చక్కబెట్టుకుని యంతరాత్రికైనావొచ్చి కలుసుకుంటాను. గో ఎట్వన్స్, మైగుడ్ బోయ్. నువ్ బుద్ధిగావుండి చెప్పినమాటల్లా వింటూంటే నిన్ను సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ అంత గొప్పవాణ్ణిచేస్తాను. నేనునీతోవస్తానన్నమాట మాత్రం పిట్టకైనా తెలియనియ్యొద్దు. జాగ్రత. (వెంకటేశం నిష్క్రమించును)

గిరీ—యీ వ్యవహార మొహాటి ఫైసలైంది. ఈ రాత్రి మధురవాణికి పార్టింగ్ విజిట్ యివ్వందీ పోకూడదు.

[రాగవరసతో పాడును]

నీసైటు నాడి లైటు;
నిన్ను మిన్న
కానకున్న
క్వైటు రెండ్ ప్లైటు,
మూనులేని నైటు.

[ఒక బంట్రోతు ప్రవేశించును]

బంట్రోతు—నేను పోటిగరాప్పంతులు గారి నౌఖర్నండి, లెక్క జరూరుగుందండి పోటిగరాపుల కరీదు యెంటనె యిప్పించమన్నారండి.

గిరీశం—(విననట్లు నటించుతూ)

ఫుల్లుమూను లైటటా,
జాసమిన్ను వైటటా,
మూను కన్న
మొల్ల కన్న
నీదు మోము బ్రైటటా,
టా! టా! టా!

బంట్రోతు—యంతమందిని పంపినా యిచ్చారు కారటండి, నేనాళ్ల లాగూరుకుండే వోణ్ణి కానండి.

గిరీ—అయ్యో కోనేటికి తోవయిదే;

బంట్రోతు—యక్కడి శెవిటిమాలోకం వొచ్చిందయ్యా.

గిరీ—కోమటి దుకాణవా? కస్పా బజార్లోగాని యిటివేపు లేదు.

బంట్రోతు—(గట్టిగా చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి) పోటిగరాపులు కరీదిస్తారా యివ్వరా?

గిరీ—బస, రాథారీ బంగాళాలో చెయ్యొచ్చును.

బంట్రోతు—(మరీగట్టిగా) యీడాదికిందట మీరూ సాన్దీ కలిసియేసుకున్న పోటిగ రాపులకరీదు మాపంతులు నిలబెట్టి పుచ్చుకోమ్మన్నారు.

గిరీ—ఓ హో నీవటోయ్, యవరో అనుకున్నాను. నింపాదిగా మాట్లాడు, నింపాదిగా మాట్లాడు. రేపుదయం తొమ్మిది ఘంటలకి పూటకూళ్లమ్మ యింటికి వొస్తే అణా ఫయిసల్తో సొమ్మిచ్చేస్తాను. మీ పంతులికి స్నేహం మంచీ చెడ్డా అక్కర్లేదూ ?

బంట్రోతు—మాటల్తో కార్యంలేదు. మెళ్లోశెయ్యెట్టి నిల్సున్నపాట్ని పుచ్చుకోమ్మన్నారండి.

గిరీ—పెద్దమనిషివిగదా; నువ్వాతొందరపడ్డం మంచిదేనా ? నీ తండ్రి యంత పెద్ద మనిషి. యీ చుట్టచూడు యంత మజాగా కాల్తుందో. హవానా అంటారు దొర్లు దీన్ని. రేప్పొద్దున్నరా రెండు కట్టలిస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం. సొమ్ము మాటేం శలవండి.

గిరీశం—చెప్పానుకానా ? రేప్పొద్దున్న యివ్వకపోతే మాలవాడికొడుకు ఛండాలుడు

బంట్రోతు—మాలాడికొడుకు శండాలుడు కాకుంటే మరేటండి.

గిరీశం—నీకు నమ్మకం చాలకపోతే యిదిగో గాయుత్రిపట్టుకు ప్రమాణంచేస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం, రేపు పొద్దున్న సొమ్మియ్యకపోతే నా ఆబోరుండదండి.

గిరీశం—ఆహా. ని ఆబోరు ఒహటీ, నా ఆబోరు ఒహటీనా ? (బంట్రోతు నిష్క్రమించును.)

ఇన్నాళ్లకి జంఝప్పోస వినియోగంలోకి వొచ్చింది. థియాసాఫిస్టుసు చెప్పినట్లు మన ఓల్డు కస్టమ్సు అన్నిటికీ యేదో ఒహ ప్రయోజనం ఆలోచించే మనవాళ్లు యేర్పరిచారు. ఆత్మానుభవం అయితేనేగాని తత్వం బోధపడదు. ఈ పిశాచాన్ని వొదుల్చుకునేసరికి తలప్రాణం తోక్కొచ్చింది శీఘ్రబుద్ధిః పలాయనం. పెందరాళే యీవూర్నించి వుడాయిస్తేనేకాని ఆబోరు దక్కదు. యిక మధురవాణి యింటికి వెళదాం. మేక్ హే వైల్డ్ సన్ షైన్స్ అన్నాడు.

౨-వ స్థలము. మధురవాణియింట్లో గది.

Not Included in the I Ed. [రామప్పంతులు కుర్చీమీద కూర్చుండును, మధురవాణి యెదట నిలుచుండును]

రామ—(జేబులోనుంచి చుట్టతీసి పంటకొన కొరికి) పిల్లా, అగ్గిపుల్ల.

మధురవాణి—(అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చుట్టకందించుచుండగా రామప్పంతులు మధురవాణి బుగ్గను గిల్లును, మధురవాణి చుట్టకాలకుండానే అగ్గిపుల్లరాల్చి యెడంగా నిలబడి కోపం కనపర్చుతూ) మొగవాడికయినా ఆడదానికయినా నీతివుండాలి. తాకవద్దంటే చెవినిపెట్టరుగదా ?

రామ—నిన్ను వుంచుకోవడానికి అంతా నిశ్చయమయి రేపో నేడో మంచి ముహూర్తంచూసి మావూరు లేవతీసుకు వెళ్లడానికి సిద్ధవఁయ్యేంటే యింకా యవడో కోన్కిస్కాహేగాడి ఆడాలో వున్నానంటూ పాతివ్రత్యం నటిస్తావేమిటి?

మధుర—వేశ్య అనగానే అంత చులకనా పంతులుగారూ? సానిదానికిమాత్రం నీతి వుండొద్దా! మాపంతులుగార్ని పిలిచి "అయ్యా యిటుపైని మీతోవమీది, నాతోవనాది" అని తెగతెంపులు చేసుకున్నదాకా నేను పరాధీనురాలినే అని యంచండి. మీరు చెప్పిపొడిచినట్టు ఆయన వైదీకయితేనేమి, కిరస్తానం మనిషైతేనేమి, పూటకూళ్లమ్మను వుంచుకుంటేనేమి నన్ను యిన్నాళ్లూ ఆమహారాజు పోషించాడుకాడా? మీరంతకన్న రసికులయినా, నామనస్సు మీరు యంత జూరగొన్నా, ఆయనయడల విశ్వాసం నాకుమట్టుకు వుండొద్దా?

రామ—పెద్ద పెద్దమాటలు ప్రయోగిస్తున్నావు! వాడి బతుక్కి వాడు పూటకూళ్లమ్మని వుంచుకోవడం కూడానా! పూటకూళ్లమ్మే వాణ్ణి వుంచుకుని యింతగంజి బోస్తూంది.

మధు—అన్యాయం మాటలు ఆడకండి, ఆయన యంత చదువుకున్నాడు, ఆయనకి యంతప్రఖ్యాతి వుంది! నేడోరేపో గొప్ప వుద్యోగం కానైయ్యింది.

రామ—అహహ (నవ్వుతూ) యేం వెఱ్ఱివమ్మకం! నీవు సానివాళ్లలో తప్పపుట్టావు. గిరీశంగారు గిరీశంగారు అని పెద్ద పేరు పెడతావేవిఁటి, మావూళ్లోవున్న లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుక్కొడూ వీడూ! గిఱ్ఱడని మేం పిలిచేవాళ్లం. బొల్లేరు ముక్కలు రెండు నేర్చుకోగానే ఉద్యోగాలే! వాడికల్లా దక్కేటే వుద్యోగం దేవుఁడు రాశాడు. యేవిఁటో తెలిసిందా? పూటకూళ్లమ్మయింట్లో దప్పిక్కిచేరి అరవ చాకిరీచెయ్యడం.

మధు—యీమాటలు ఆయన్ని అడుగుదునా?

రామ—తప్పకుండా. కావలిస్తే నేను చెప్పాననికూడా చెప్పు.

మధు—అయినా ఆయన గుణ యోగ్యతలతో నాకేంపని? యేవఁయినా ఆయన నాకు యజమాని. ఆయన తప్పులు నాకళ్లకు కనపడవ్.

రామ—అయితే అతడికి విడాకులు యెప్పుడిస్తావు?

మధు—యిక్కడి రుణాలూ పణాలూ తీర్చుకోడానికి మీరు శలవిచ్చిన రెండు వొందలూ యిప్పిస్తే యీక్షణం తెగతెంపులు చేసుకుంటాను.

రామ—అయితే యింద (జేబులోనుంచి నోట్లు తీసియిచ్చును. మధురవాణి అందుకొంటుండగా రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టి లాగును. మధురవాణి కోపంతో చెయి విడిపించుకుని నోట్లు పారవేసి దూరముగా నిలుచును.)

మధు — మీతో కాలక్షేపం చెయ్యడం కష్టం. ఒక నిర్ణయంమీద నిలవని మనిషిని యేవఁన్నమ్మను?

రామ — (నోట్లుయెత్తి) క్షమించు, అపరాధం. (నోట్లు చేతికిచ్చును) లెక్కపెట్టి చూసుకో.

మధు — అంత్రం మిమ్మల్ని నమ్మకపోతే మీతో రానేరాను. యింత రసికులయ్యుండీ నామనస్సు కనిపెట్ట జాలినవారుకారు కదా? మీనోట్లు మీవద్దనే వుంచండి. నేను డబ్బుకక్కుర్తి మనిషినికాను (నోట్లు యివ్వబోవును.)

రామ — వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నీమనసు కనుక్కుందావఁని అన్నమాటగాని మరొకటి కాదు. గాని, యీగిరీశం గుంట వెధవ, వీడెవడో మా గొప్పవాడనుకుంటున్నావేవిఁటి?

మధు — ఆ మున్ని వాయువట తూలాన్నడితే యిదుగో తలుపుతీశాను విజయం చెయ్యండి (తలుపుతీసి వకచేత పట్టుకుని రెండవ చేతివేలుతో పైకితోవచూపును). అదుగో గిరీశంగారే వొస్తున్నారు, ఆమాటేదో ఆయన్తోటే చెప్పండి.

రామ — వేళాకోళం ఆడుతున్నావూ?

గిరీశం — (వాకిట్లోనుంచి) మైడియర్.

రామ — (ఆత్మగతం) అన్న, వేళగాని వేళొచ్చాడు గాడిదకొడుకు, తంతాడుకాబోలు యేవిఁటి సాధనం. యీ మంచంకింద దూరుదాం. (మంచంకింద దూరును.)

[గిరీశం ప్రవేశించును]

గిరీశం — వెల్, మైడియర్ ఎంప్రెస్. (బుజము మీద తట్టబోవును.)

మధు — (ఒసిలి తప్పించుకుని) ముట్టబోకండి.

గిరీశం — (నిర్ఘాంతపోయి) అదేమిటి ఆ వికారం.

మధు — ఆఖరు వికారం.

గిరీ — (ఆత్మగతం) నేను వుడాయిస్తానని దీనికెలా తెలిసింది చెప్మా! సానివాళ్లకి కర్ణపిశాచివుంటుంది కాబోలు (పైకి) మైలబడితే స్తానంచేసి వేగిరం రా.

మధు — యిప్పుడేంతొందర, తలంటుకుంటాను.

రామ — (ఆత్మగతం) చబాష్, యేమి నీతయిన మనిషి యిది! వెధవని ముట్టుకోనివ్వకుండా యెత్తు యెత్తింది!

గిరీశం — మైలా గియిలా మాయింగ్లీషువారికి లక్ష్యంలేదు. యిలారా (దగ్గిరికి చేరును)

మధు — (వేలుచూపి) అక్కడనే ఆగండి. మీరు కిరస్తానం అయితే కావచ్చును. నేను కిరస్తానం యింకా కాలేదే. మీరు కిరస్తానం అన్నమాట యిప్పుడే ఒకారు చెప్పగా విన్నాను.

రామ—(తనలో) నే చెప్పానంటుందా యేమిటి!

గిరీ—ఒకరు చెప్పగా విన్నావూ? యవరా చెప్పింది? యవడికిక్కడికి రావడానికి మగదూర్ వుంది? యిలాంటి చాడీకోర్ కబుర్లు చెప్పడానికి యవడికి గుండె వుంది? ఆ మాటలు విని నాతో చెప్పడానికి నీ కెక్కడ గుండుంది? చెప్పు!

రామ—(తనలో) తంతాడు కాబోలు, యరక్క చిక్కడ్డాను.

మధు—మొగాడే చెప్పాలా యేమిటి? ఆడవాళ్లకి దేవుఁడు నోరివ్వలేదా?

గిరీ—(తనలో) పూటకూళ్లమ్మండే చెప్పింది కాబోలు (పైకి) ఆడదా? ఆడదాన్ని నోరు బెట్టుకు బతకమనే దేవుఁడు చేశాడు. పరువయిన ఆడది నీయింటి కెందుకొస్తుంది.

మధు—పరువైన మొగాళ్లొచ్చినప్పుడు పరువైన ఆడవాళ్లెందుకు రాకూడదు? ముందు కూచోండి. తరవాత కోప్పడుదురుగాని, చుట్ట తీసుకోండి, అదిగో అగ్గి పెట్టె.

గిరీ—ముట్టుకోడానికి వల్లలేకపోతే అగ్గిపుల్ల వెలిగించి యివ్వడానికయినా పెట్టి పుట్టాను కానా? యీవాళ మహోత్సాహంగా వచ్చానుగాని ఉత్సాహభంగం చేశావ్.

మధు—యెవిఁటా వుత్సాహం?

గిరీ—యిదిగో జేబులో హైదరాబాద్ నైజామ్‌వారి దగ్గిర్నించి వొచ్చిన ఫర్మానా. మానాస్తం నవాబ్ సదరజాలత్ బావురల్లీఖాన్ ఇస్పహాన్ జంగ్ బహద్దర్ వారు సిఫార్సుచేసి వెయ్యి సిక్కా రూపాయలు జీతంతో ముసాయిబ్ ఉద్యోగం నాకు చెప్పించారు. అనగా హమేషా బాద్షావారి హుజూర్ని వుండడం.

రామ—(తనలో) యెవిఁట్రా వీడి గోతాలు!

గిరీ—యింత శుభవార్త తెచ్చినా, దగ్గిరకి రానిచ్చావు కావుగదా? నాతో హైదరాబాద్ వస్తావా?

మధు—(తల తిప్పుతూ) నే యెందుకు? పూటకూళ్లమ్మని తీసికెళ్లండి.

గిరీ—(నిర్ఘాంతపోయి) పూటకూళ్లమ్మ యేవఁయినా వెంట పెడుతూందా యేవిఁటి?

మధు—మీకే తెలియాలి.

గిరీ—నీ తెలివి తక్కువ చూస్తే నాకు నవ్వొస్తూంది. యెవరేమాటన్నా నామీద నమ్మడవేఁనా? యీ ఘోరమైన అబద్ధాలు నీతో యవడు చెబుతున్నాడో కనుక్కోలేననుకున్నావా యేవిఁటి? సప్తసముద్రాల్దాటినా వాడి పిలక పట్టుకుని పిస్తోల్తో వొళ్ళు తూట్లు పడేటట్టు ధాం ధాం మని కొట్టకపోతినట్టయినా నాపేరు గిరీశమే నినద భీషణశంఖము దేవదత్తమే! కబడ్దార్!

మధు—సముద్రాలవతల కెళ్ళి వెతకక్కర్లేదు ఆ చెప్పిన మనిషి మీ యెదటే చెబుతాడు.

రామ—(తనలో) యీ ముండ నన్ను బయల పెడుతుంది కాబోలా దైవమా!

గిరీ—(తనలో) థాంక్గాడ్. అయితే పూటకూళ్లదాన్దెబ్బతగల్లేదు (పైకి) యిలాంటి దుర్మార్గపుమాటలు ఆయిల్లాలు చెవినిపడితే చాలా ఖేదిస్తుంది. ఆ పాపమంతా నిన్ను చుట్టుకుంటుంది. ఆమె యంత పతివ్రత! యంత యోగ్యురాలు!

మధు—వెధవముండకి పాతివ్రత్యం అన్నమాట యీనాటికి విన్నాను.

గిరీ—దానికి... కాదు ఆమెకి మొగుళ్లేక పోయినా ఆమెను వెధవనడానికి వీల్లేదు.

మధు—మీరుండగా వెధవెలా అవుతుంది?

గిరీ—నాన్సెన్స్ (దీనికోతస్సా చెప్పి రంజింపచేదాం) యినుగోవిను. దాని నిజం యేమిటంటే-పూటకూళ్లమ్మ ముచ్చటగా తప్పటడుగులు వేసే రోజుల్లో ఒకకునుష్టి ముసలాడికి కట్ట నిశ్చయించారు. పుస్తెకట్టబోతూంటేనో కట్టిన వుత్తరక్షణం లోనో ఆ ముసలాడు పెళ్లిపీటలమీదే గుటుక్కుమన్నాడు. అప్పుడు పెళ్లి అయినట్టా కానట్టా అని మీమాంస అయింది. కొందరు పుస్తెకట్టాడన్నారు. కొందరుకట్టలేదన్నారు. పిల్లతండ్రి, పెళ్లికొడుకు వారసులుమీద దావా తెచ్చాడు పురోహితుడు వాళ్లదగ్గిర లంచంపుచ్చుకుని పుస్తెకట్టలేదని సాక్ష్యమిచ్చాడు. దాంతో కేసుపోయింది; మరిదాన్నెవరూ పెళ్లాడారు కారు.

మధు—అయితే మరిమీకు తప్పులేదే?

గిరీ—యేమిటి యీకొత్తమాటలూ! నాకు ఆదీ అంతూ తెలియకుండా వుందీ! ఆహా! సరసంవిరసంలో దిగుతూందే! హాస్యానికంటే నివ్వేమన్నా ఆనందమే. నిజమని గానీ అంటివా, చూడు నాతడాఖా. యెవడీమాటలు పేల్తున్నాడో వాడి పేరుతక్షణం చెబుతావా చెప్పవా?

మధు—రామ.

రామ—(తనలో) సచ్చాన్రా, పేరు చెప్పేసింది!

మధు—రామ! రామ! ఒహరు చెప్పేదేమిటి లోకమంతా కోడై కూస్తూంటేను? (వీధిలోనుంచి తలుపుతలుపు అనిధ్వని.)

గిరీ—(తెల్లపోయి) తలుపుతియ్యొద్దు. తియ్యొద్దు. ఆపిలిచేమనిషి వెఱ్ఱిముండ. మనుషుల్ని కరుస్తుంది.

మధు—తలుపు తీసేవుంది.

గిరీశం—చంగునవెళ్లి గడియవేసెయ్.

మధు—అదుగో తలుపుతోసుకు వొస్తూంది.

గిరీశం—గెంటెయ్, గెంటెయ్.

మధు—ఆ వయ్యారం చూస్తే మీ పతివ్రతలా కనిపిస్తూంది. (మధురవాణి వాకట్లోకి వెళ్ళును.)

గిరీ—మంచంకింద దూరుదాం (గిరీశం మంచంకింద దూరును.)

(తనలో) దొంగలంజ సరసుణ్ణి దాచిందోయ్ మంచం కింద. యిదేవిఁటో మంచిమనిషి అని భ్రమించాను. దీన్తస్సా గొయ్యా. సిగపాయిదీసి తందునుగాని యిది సమయం కాదు. అయినా పోయేవాడికి నా కెందుకు రొష్టు, (రామప్పంతులుతో మెల్లిగా) యెవరన్నా మీరు, మహానుభావులు?

రామ— నేను రామప్పంతుల్నిరా, అబ్బాయీ.

గిరీ—తమరా. యీమాత్రానికి మంచంకింద దాగోవాలా, మహానుభావా? నన్నడిగితే యిలాంటి లంజల్ని యిరవైమందిని మీకు కన్యాదానం చేతునే.

రామ—(తనలో) బతికాన్రా దేవుఁడా; (పైకి) నువ్వేరా బాబూ దీన్నుంచుకున్నావు! ఆలా తెలిస్తే నేరాకపోదును సుమా.

గిరీ—మాటవినపళ్ళేదు. కొంచం యిసుంటా రండి. (రామప్పంతులు ముందుకు జరుగును, గిరీశం అతన్ని తప్పించుకుని గోడ వేపు చేరును.)

గిరీ—అన్నా యీలంజని యెన్నడూ నమ్మకండీ, యిలా యిరవైమందిని దాచగల శక్తుంది, దీనికి.

రామ—రెండుకండలు దొబ్బిందిరా బాబూ.

గిరీశం—నువ్వు లేంజాగర్త చేశారా?

రామ—అంతేనా?

గిరీ—మరేవిఁటి?

[మధురవాణిన్ని పూటకూళ్లమ్మ వల్లెవాటుతో
చీపురుగట్టదాచిన్ని ప్రవేశింతురు]

మధు—మీరన్నమనిషి యిక్కడలేరంటే చెవిని బెట్టరుగదా!

పూట—నీయింట్లో జొరబడ్డాడని వీధులో వాళ్ళుచెబితే నీమాట నమ్ముతానాయేవిఁటి? ఆవెధవవుంటే నాకేం కావాలి, వుండకుంటే నాకేం కావాలి. వాడు నీకిచ్చిన యిరవయి రూపాయలూ యిచ్చెయ్.

మధు—యెవడి కిచ్చావో వాణ్ణే అడగవమ్మా.

పూట—వెధవకనబడితే సిగపాయిదీసి చీపురుగట్టతో మొత్తుదును. యెక్కడ దాచావేవిఁటి?

మధు—నాకు దాచడం ఖర్మవేఁవిఁ నేను మొగనాల్నికాను. వెధవముండనీ కాను. నాయింటికొచ్చేవాడు మహారాజులాగ పల్లీగ్గావొస్తాడు (కంటితో మంచము కిందు చూపును.)

పూట—మంచంకింద దాగాడేమో-(మంచము కిందుకు వంగి) నీ పరువు బుగ్గయి నట్టే వుంది లేచిరా. (చీపురుగట్ట తిరగేసి రామప్పంతులును కొట్టును.)

రామ—ఓర్నాయనా, నన్నెందుక్కొడతావే దండుముండా? (మంచంకిందినించి పైకివచ్చి వీపు తడుముకొనును.)

మధు—అయన్నెందుకు కొట్టావు? నాయింటికొచ్చి యేవిఁటీ రవ్వ?

పూట—అయితే మంచంకిందెందుకు దూరాడూ?

మధు—నీ కెందు కాగోష? అదో సరసం.

పూట—యిదో చీపురుగట్ట సరసం.

రామ—(వీపుతడువుఁకుంటూ) నీసిగతరగా, ఆడదానివై పోయినావే, లేకుంటే చంపేసి పోదును. నీ రంకు మొగుణ్ణికొట్టక నన్నెందు కొట్టావే ముండా? అందుకా నన్ను ముందుకి తోసి తాను గోడవేపు దాకున్నాడు.

పూట—ఆవెధవ కూడా వున్నాడూ మంచంకింద! కుక్కా, పైకిరా.

గిరీ—వెళ్లిప్పో! మంచంకిందికిరా, వెళ్లివొదుల గొడతాను.

పూట—అప్పనిర్రా వెధవానీకు? నీకు భయపడతా ననుకున్నావా యేవిఁటి? నీ సానిముండ యలా అడ్డుకుంటుందో చూస్తాను. (పూటకూళ్ళమ్మ ఒక వేపునుంచి మంచంకిందికి దూరును. మరి వొక వేపునుంచి గిరీశం పైకివచ్చి రామప్పంతులు నెత్తిచరిచి లఘువేసి పెరటివేపు పరిగెత్తిపోవును.)

రామ—సచ్చాన్రా నాయనా (రెండు చేతుల తలపట్టుకొని) మధురవాణీ యేవీఁ బేహద్బీ! కనిష్టీబు క్కూబు రంపించూ

మధురవాణి—యెందుకు పబ్లీకున అల్లరీ అవమానవున్నూ! రేపో యెల్లుండో మీరే వాడికి దెబ్బకి దెబ్బతీసి పగతీర్చుకుందురు గాని.

(మధురవాణి రామప్పంతుల్ని కౌగలించుకొని తలముద్దెట్టుకుని చేతరాసి) యేవిఁదుష్టు! మొగవాడయినవాడు యెవట నిలిచి కొట్టాలి. దొంగ దెబ్బకొడతాడూ? వాడిపొంకం అణుతురుగాని లెండి.

రామ—గవురనుమెంటు జీతవిచ్చుంచిన కనిష్టీబులుండగా మనకెందుకు శరీరాయాసం? యీ వెధవని పజ్యందు కోర్ట్లంటా తిప్పకపోతే నేను రామప్పంతుల్ని కాను చూడు నాతమాషా!

మధు—(రామప్పంతుల్ని ముద్దెట్టుకుని) మాటాడక వూరుకోండి. (మంచంకింది వేపు చూపించి నోరు మూసి) దొంగ దెబ్బకొట్టినవాడిదే అవమానం; మీది కాదు.

రామ—నోప్పెవడి దనుకున్నావు? ఆముండ మంచంకిందనించి రాదేం? చీపురు కట్టలాక్కో.

పూట—ఫదేళ్ళంటే పస్తాయించి చూస్తున్నాను. నీ మొగతనం యేడిసినట్టేవుంది. (పైకివచ్చును.)

(అంతా నిష్క్రమింతురు)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

II. 1. in original

ద్వితీయాంకము

౧-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లు ఇల్లు

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు జంద్యాలు వడుకుచుండును. కరటకశాస్త్రులు శిష్యుడిచేత లేనిపేలు నొక్కించుకొనుచుండును. వెంకమ్మ కూర తరుగుచుండును.)

వెంకమ్మ—నిన్నట్నించి కిళిమాళ్ళలవులని కుఱ్ఱవాడు వుత్తరం రాశాడు. యెన్నాళ్లో ఐంది వాణ్ణిచూసి, కళ్ళు కాయలుకాసిపోయినాయి. గడియో గడియో రావాలి.

అగ్నిహోత్రావధాన్లు—ఎందుకు వొట్టినే వగచడం? వొద్దు వొద్దంటూంటే యీ యింగిలీషు చదువులో పెట్టావ్. మెరకపొలం సిస్తంతా వాడి కిందయిపోతూంది. కిందటి యేడు పరిక్ష ఫేలయినాడుగదా? యీయేడు యెలాతగలేశాడో తెలియదు. మనకీ యింగిలీషు చదువు అచ్చిరాదని పోరిపోరి చెబితే విన్నావు కావు. మా పెద్దన్న దిబ్బావుధాన్లు కొడుకుని యింగిలీషు చదువుకు పార్వతీపురం పంపించేసరికి వూష్టం వొచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేసింది. బుచ్చబ్బి కొడుక్కి యింగిలీషు చెప్పిద్దామనుకుంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయలా చేసింది.

వెంకమ్మ—మీరెప్పుడూ యిలాంటి వోఘాయిత్తం మాటలే అంచూవుంఛారు. డబ్బు కర్చయిపోతుందని మీకు బెంగ, మొన్న మొన్న మనకళ్ళెదట మనవాకట్లో జుట్టు విరబోసుకు గొట్టికాయలాడిన నేమానివారి కుఱ్ఱాడికి మునసబీ ఐంది కాదూ?

అగ్ని—మన వెధవాయకి చదువొచ్చేదేం కనపడదుగాని పుస్తకాలకిందా జీతంకిందా యిహ నాలుగేళ్ళయేసరికి మనభూమి కడితేరిపోతుంది. ఆపైని చిప్పా దొప్పా పట్టుకు బయల్దేరాలి. నిమ్మళంగా యింటి దగ్గిరుంటే యీపాటి నాలుగష్టాలు చెప్పేదును. వొద్దంటూంటే యీ వెధ వింగిలీషు చదువులో పెట్టావు.

వెంకమ్మ—మనవాడికో మునసబీ ఐనా పోలీసుపనైనా ఐతే రుణాలిచ్చి యీ అగ్రహారం భూములన్నీ కొనేస్తాడు. యీడాదికో నూఱ్ఱూపాయలు కర్చుపెట్టడాని

కింత ముండూ వెనకౌ మాస్తున్నారు, మీలాగే వాడూ జంఝాలు వొడుక్కుంటూ బతకాలని వుందా యేవిఁషి? మీకంత భారవఁంతోస్తే మావాళ్లు నాకు పసుపూ కుంకానికీ యిచ్చిన భూవఁమ్మేసి కుఱ్ఱాడికి చదువుచెప్పిస్తాను.

కరటకశాస్త్రి—నీభూవేఁందు కమ్మా అమ్మా? మనసొమ్ము చడతిని కొవ్వున్నాడు. అతడే పెట్టుకుంటాడు.

అగ్ని—ఐతే నన్ను ఆక్షేపణ చేస్తావషే? యీ మారంటే నీ అన్న వున్నాడని వూరుకు నేదిలేదు.

[గిరీశం వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంక—మాబాబ్బా బాబు వచ్చావషాయ్! (వెంకటేశమును కౌగలించుకొనును.)

అగ్నిహో—వెధవాయా యీమారైనా పాసయినావా? (వెంకటేశం తెల్లబోయి చూచును)

గిరీ—పాసయినాడండి, ఫస్టుగా పాసయినాడు. నేను చాలాశ్రమపడి చదువు చెప్పానండి.

అగ్ని—యీతుర కెవఁడోయ్!

గిరీ—టర్క్! డామిట్, బెల్ మాన్.

అగ్ని—మానా? మానులావుంచా నంఘావూ? గూబ్బగల గొడతాను.

వెంకటేశం—(వణుకుకూ తల్లి వేపు చూసి) అమ్మా యీ య్నే నాకు చదువు చెప్పే మేష్టరు.

కరట—ఇంటికి పెద్దమనిషొస్తే అప్పచ్ఛపు మాటలాడతా వేవిఁటి బావా? ఆయ నేదో కుఱ్ఱవాడితో యింగిలీషు మాటంటే పుచ్చకాయులదొంగంటే బుజాల్తడుముకున్నట్టు నీమీద పెట్టుకుంటావేఁ? (బండివాడు సామానుదించును)

గిరీశం—(కరటకశాస్త్రితో) తమబావగారా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? నన్ను తమరు యెరక్కపోవచ్చునుగాని డిప్టీకలక్టరుగారింటికి తమరువచ్చేటప్పుడు నేను వారి పిల్లలికి చదువుచెబుతూ వుండేవాణ్ణి. డిప్టీకలక్టరుగారు తమర్ని యేమెచ్చుకు నేవారనుకుంటారు!

కరటక—అవును మీ మొఖం చూసినజ్ఞాపకవుఁంది. డిప్టీకలక్టరుగారు మహాదొడ్డ ప్రభువ్.

గిరీశం—మీలాంటి చప్పన్నభాషలూ వచ్చిన మనిషిని యక్కడా లేడనీ, సంస్కృతం మంచి నీళ్లప్రవాహంలా తమరు మాట్లాడతారనీ, తమలాంటి విదూషకుణ్ణి యక్కడా చూళ్లేదనీ డిప్టీకలక్టరుగారు శలవిస్తూండేవారు. కవితారసం ఆయన్లా గ్రాహించేవారేరీ? నాకవిత్వవఁంటే అన్ను చెవికోసుకుంటారు. మహారాజా వారిదర్శనం కూడా నాకు చెయించారండి.

అగ్ని — (ధుమధుమలాడుతూ) ఈ శషభిషలు నాకేం పనికిరావు. యితడి వైఖరి చూస్తే యిక్కడే బసవేసేటట్టు కనపడుతూంది. మాయింట్లో భోజనం యంత మాత్రం వీలుపడదు.

వెంక — ఆయనమాటలు గణించకు బాబూ, ఆయన మోస్తరది. మీదయవల్ల మావాడికో ముక్కబ్బితే మీ మేలు మరిచిపోం.

గిరీశం — అందు కభ్యంతర వేఁవిఁటమ్మా, మీవాడు శలవుల్లో చదువు చెప్పమని యంతో బతిమాలుకుంటే పోనీ పనికొచ్చే కుఱ్ఱవాడుకదా అని వొచ్చానుగాని పట్నంలో మునసబుగారింట భోజనంచేసని వొచ్చానా వారిచ్చేడబ్బు చేదనివొచ్చానాఅమ్మా?

వెంకమ్మ — యీ చదువులకోసఁవఁని పిల్లణ్ణి వొదులుకునివుండడం, వాడు పరాయి వూళ్ళో శ్రమదమాలు పడుతూండడం నాప్రాణాలు యెప్పుడూ అక్కణ్ణేవుంధాయి. డబ్బంటే యెన్నడూ వెనక మాళ్ళేసుగదా, మేం కనడంమట్టుకు కన్నాం. మీరే వాడికి తల్లీ తండ్రీని. యలా కడుపులో పెట్టుకు చదువు చెబుతారో మీదేభారం.

గిరీశం.— తమరు యింతదూరం శలవియ్యాలమ్మా? నా మంచిచెడ్డలు మీ కుఱ్ఱవాణ్ణడిగితే తెలుస్తుంది. మునసబుగారూ, డిప్టీకలక్టరుగారూ యెన్నికచేసిన మనిషిని నామాట నే చెప్పుకోవాలా, ఇంతెందుకూ. యిక మూడేళ్ళు నాతరిఫీదులో వుంచితే క్రిమినల్లోవరనగా పోలీసు పరిక్ష పాసుచేయిస్తాను.

అగ్ని — మూడేళ్ళే! యీసంవత్సరం పుస్తకాల కెంతవుతుందిరా అబ్బీ?

వెంకటేశం — పదిహేన్రూపాయ లవుతుంది.

అగ్ని — ఒక్కదమ్మిడీ యివ్వను. వీళ్ళిద్దరూ కూడి ఆరూపాయలు పంచుకుతినేటట్టు కనపడుతూంది. నేను వేదం యనభైరెండుపన్నాలూ ఒకదమ్మిడీ పుస్తకాల ఖర్చు లేకుండా చదువుకున్నాను. ఇదంతా టోపీ వ్యవహారంలా కనపడుతుంది.

కరట — (నవ్వుతూ) కోట్లకి విలవైనమాట అన్నావు బావా!

గిరీశం — (కరటకశాస్త్రితో) ది సీజ్ బార్బరస్, చూచారండీ, జెంటిల్మేన్ అనగా పెద్దమనిషిని యలా అంటున్నారో! నేను యిక యిక్కడ వుండడం భావ్యం కాదు, శలవుపుచ్చుకుంటాను.

వెంకమ్మ — చాల్చాలు బాగానేవుంది! యింటి కెవరొచ్చినా నాకిదే భయం, ఆయన మాటల కెక్కడికి బాబూ, వెళ్ళిపోకండి.

కరటక — అగ్నిహోత్రావుధాన్లూ! కుఱ్ఱవాడికి రవ్వంత చదువు చెప్పించడానికి ఇంత ముందూవెనకా చూస్తున్నావ్. బుచ్చమ్మనమ్మిన పదిహేను వొందల రూపాయి లేంజేశావ్?

గిరీశం — సెల్లింగ్గర్ల్స్! డామిట్!

అగ్ని—ప్రతీగాడిదె కొడుకూ అమ్మావమ్మా వంచూంచాడు. కూరగాయల్లోయ్ అమ్మడానికి? ఆ రూపాయలు పుచ్చుకోకపోతే మొగుడు చచ్చాడుగదా, దాని గతి యేమైయ్యుండును?

కరట—చచ్చాడంటే వాడిదా తప్పు, మంచంమీంచి దించెయడానికి సిద్ధంగావున్న వాడిక్కట్టావ్?

గిరీశం—తమరేనా నులక అగ్నిహోత్రావుధాన్లుగారు? యీ పట్టెని జటలో తమంత వారు లేరని రాజమహేంద్రవరంలో మావాళ్ళనుకునేవారు.

అగ్ని—మీది రాజమహేంద్రంవండీ ఆ మాట చెప్పారుకారేం? రామావుధాన్లు గారు బాగున్నారా?

గిరీశం—బాగున్నారండి. ఆయన మా మేనమావఁగారండి.

అగ్ని—ఆ మాట చెప్పారుకారూ?

గిరీశం—మామావఁ యీ దేశబ్భోగట్టా వొచ్చినప్పుడల్లా తమర్ని యెన్నిక చేస్తూంటారండి.

అగ్ని—నాకూ వారికి చాలా స్నేహం. చూశారా కొంచం నాకు ప్రథమకోపం. యవరో తెలియకుండా అన్నమాటలు, గణించకండేం.

గిరీశం—దానికేవఁండి, తమవంటి పెద్దలు అనడం మాలాంటి కుఱ్ఱవాళ్ళు పడడం విధాయకవేఁగదండీ?

కరట—(తనలో) యిన్నాళ్ళకి మా అగ్నిహోత్రుడికి దగినవాడు దొరికాడు.

అగ్ని—చూశారండీ, మీ పేరేవిఁటండీ?

గిరీశం—గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని—చూశారండి, గిరీశంగారూ! మా కరటకశాస్తుల్లు వట్టి అవకతవక మనిషి; మంచీ చెడ్డా యేమీ వాడి మనసుకెక్కదు. అల్లుడు చచ్చిపోయినాడంటే అందువల్ల యెంతలాభం కలిగింది భూవుఁలకి దావా తెచ్చావాఁ లేదా? నేను యీమధ్య దాఖల్చేయించిన పిటీషను మీద ఆర్డరు చదివి పెట్టండి (గదిలోకి వెళ్ళి కాకితం తెచ్చి గిరీశంచేతికి యిచ్చును)

గిరీశం—(చూసి) ఎవడో తెలివితక్కువ గుమస్తా వ్రాసినట్టుంది. అక్షరపాలితే లేదండి.

అగ్ని—మా వకీలు గడగడ చదివేశాడండి.

గిరీశం—నేను మాత్రం చదవలేకనా. అంతకన్న గళగ్రాహిగా చదువుతాను. లెక్చర్లిచ్చేపండితుణ్ణి నాకిది పేలపిండీ కాదు; అయితే రాసినవాడి తెలివికి సంతోషిస్తున్నాను. యిది అరిటిపండు విప్పినట్టు తర్జుమాచేసి దాఖలుచెయ్యమని శలవా?

అగ్ని—అంతకంటేనా! (తనలో) డబ్బుఖర్చులేకుండా వీడిచాత కాగితమ్ముక్కలన్నీ తర్జుమాచేయించేస్తాను.

గిరీశ—యింకా యింగ్లీషు కాయితాలు యేవుఁన్నా నామీద పారెయ్యండి, తర్జుమాచేసిపెడతాను.

అగ్ని—అల్లాగే.

వెంకమ్మ—మా అబ్బాయీ మీరు ఒక్క పర్యాయం యింగిలీషు మాట్లాడండి బాబూ.

గిరీశం—ఆలాగే నమ్మా.

My dear Venkatesam—
Twinkle! Twinkle! little atar,
How I wonder what you are!

వెంకటేశం—There is a white man in the tent.

గిరీశం—The boy stood on the burning deck
Whence all but he had fled.

వెంకటేశం—Upon the same base and on the same side of it the sides of a trepezium are equal to one another.

గిరీశం—Of man's first disobedience and the fruit of that mango tree, sing, Venkatesa, my very good boy.

వెంకటేశం—Nouns ending in *f* or *fe* change their *f* or *fe* into*ves*.

అగ్ని—యీ ఆడుతూన్న మాటలికి అర్థంయేవిఁటండి?

గిరీశం—యీ శెలవుల్లో యే ప్రకారం చదవాలో అదంతా మాట్లాడుతున్నావఁండి

కరట—అబ్బీ వొక తెనుగు పద్యం చదవరా?

వెంకటేశం—పొగచుట్టకు సతిమోవికి—

కరట—చబాష్!

గిరీశం—డామిట్! డోంట్రీట్ దట్, (మెల్లగా) "నలదమయంతులిద్దరు" చదువ్

వెంకటేశం—నలదమయంతు లిద్దరు మనఃప్రభవానల దహ్యమానులై సలిపిరి దీర్ఘవాసర నిశల్.

కరట—అట్టేఅట్టే, మనఃప్రభవానలవఁండే యేవిఁట్రా?

వెంకటేశం—(యిటికప్పువేపుచూసి వూరుకుండును.)

గిరీశం—పసిపిల్లలకి అలాంటికఠినమైన పద్యానికి అర్థం తెలుస్తుందా అండీ?

అగ్ని—పద్యాలకి అర్థం చెప్పరూ?

గిరీశం—యిప్పటినుట్టుకు వేదంలాగే భట్టీయం వేయిస్తారు. తెల్లవాళ్ళ స్కూళ్ళలో తెలుగుపద్యాలమీద ఖాతరీ లేదండి. యంత సేపూ జాగర్ఫీ, గిగర్ఫీ, అర్థమెటిక్ ఆల్జిబ్రా, మాథమాటిక్స్ యివన్నీ హడలేసి చెప్తారండి.

కరటక—(తనలో) తర్ఫీదు మాచక్కగావుంది, వీణ్ణి పెందరాళే తోవపెట్టకపోతే మోసంవొస్తుంది.

అగ్ని—అన్నోటి చెప్తారండీ?

గిరీశం—మరేవనుకున్నారు? మీకుఅవాళ్ళాగ చదువుకునే వాడికి ఒకనిమిషమైనా తెరిపుండదు.

అగ్ని—అదుగో చదువంటే అలాగే చదువుకోవాలి. గొట్టికాయలాడకుండా మావాణ్ణి ఖాయిదాచేస్తే యంత చదువైనా వొస్తుంది.

గిరీశం—నాదగ్గిర గొట్టికాయలు గిట్టికాయలు పనికిరావండి. పుస్తకం చాతపడితే వేళ్ళకి పుస్తకం అంటుకుపోవాలి, అలాచదివిస్తానండి.

అగ్ని—అలాగేచేస్తే మావాడికి చదువొచ్చి అన్నిపరిక్షలూ పాసవుతాడండి. మావాడికి డబ్బుఖర్చులేకుండా పెళ్ళయే సాధనంకూడా తటస్థించిందండి.

వెంకమ్మ—మీ నైజంకొద్దీ ఛీఅూ కొట్టూ మంఛారుగాని మీకు మాత్రం అబ్బిమీద ప్రేవలేదా యేవిఁషి? పట్నంలో గొట్టాలమ్మొచ్చినప్పుడు యంతో బెంగబెట్టుకుని అబ్బిని శలవర్జీరాసి పెళ్ళిపోయిరమ్మన్నారు కారా? చదువూచెప్పించక పెళ్ళీచెయ్యక తీరుతుందా యేమిషి?

కరట—డబ్బు ఖర్చులేకుండా కొడుక్కి పెళ్ళిచేస్తావుటోయి బావా? ఆడపిల్లల్నిఅమ్మినట్టే అనుకున్నావా యేవిఁటి? పదిహేను వొందలైనా పోస్తేనేగాని అబ్బికి పిల్లనివ్వరు.

అగ్ని—డబ్బు ఖర్చులేకుండా వెంకడికి యలా పెళ్ళిచేస్తానో నువ్వేచూతువుగాని. రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో లుబ్ధావధాన్లుగార్ని యెరుగుదువా?

కరట—యెరగను.

అగ్ని—ఆయన్న లక్షాధికారి. పెద్దనిమిదివందలకి సుబ్బిని అడగొచ్చారు. ఉభయ ఖర్చులూ పెడతారట, పెళ్ళిమావైభవంగా చేస్తారట, మనం పిల్లనితీసికెళ్ళి వాళ్ళింటే పెళ్లి చెయ్యడం, మనకి తట్టుబడి అట్టేవుండదు. అపద్దెనిమిది వొందలూ పెట్టి వెంకడికి పెళ్ళిచేస్తాను.

వెంకమ్మ—పెళ్లికొడుక్కి స్నేళ్లు?

అగ్ని—యెన్నేళ్లైతేనేవిఁ? నలభైయ్యాయిఁదు.

గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు మాపెత్తల్లి కొడుకండి, తమతో సమ్మంధవంటే నాకు సంతోషవేఁగానండి. ఆయనకి అరవ య్యేళ్లు దాటాయండి, యీ తేవఁయినా

సెల్లింగ్ గర్ల్స్ అనగా కన్యాశుల్కం, డామిట్! యంత మాత్రమూ కూడదండి, నేను పూనాలో వున్నప్పుడు అందువిషయమై ఒకావాడు నాలుగ్గంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చరిచ్చాడండి, సావకాశంగా కూర్చుంటే కన్యాశుల్కం కూడదని పనని తమచేత నే వొప్పిస్తాను.

కరట—బావా యీసమ్మంధం చేస్తే నీ కొంపకి అగ్గెట్టేస్తాను.

అగ్ని—వీళ్లమ్మా శిఖాతరగ, ప్రతీగాడిదకొడుకూ తిండిపోతుల్లాగ నాయింటచేరి నన్న నేవాళ్ళే. తాంబోలం యిచ్చేశాను. యిహ తన్నుకుచావండి.

వెంకమ్మ—నాతో చప్పకుండానే?

అగ్ని—ఆడముండల్తోనా ఆలోచన? యీ సమ్మంధం చైకపోతే నేను బారికరావుఁణ్ణే! (లేచివెళ్ళును.)

కరట—యెంమార్దవం

వెంక—అన్నయ్యా! యీ సమ్మంధం చేస్తే నేన్నుయ్యోగొయ్యో చూసుకుంటాను. పెద్దదాన్ని రొమ్ముమీద కుంపట్లాగ భరిస్తూనేవున్నాం ఆయనికి యంత యీడొచ్చినా కష్టంసుఖం వొళ్ళనాటక యీ దౌర్భాగ్యపు సమ్మంధం కల్పించుకొచ్చారు. నే బతికి బాగుండాలంటే యీ సమ్మంధం తప్పించు.

కరట—గట్టి అసాధ్యంతెచ్చిపెట్టావే, వొట్టిమూర్ఖప గాడిదకొడుకు. యెదురుచెప్పిన కొద్దీ మరింత కొత్రెక్కుతాడు. యేంచేయుగల్గుదునని నీకు భరుసా చెప్పను? యేమీ పాలుపోకుండా వుంది.

గిరీశం—అమ్మా—మీరు యెందుకలావిచారిస్తారు? అవుఁధాన్లుగారు సావకాశంగా వున్నప్పుడు ఒక్కగంట కూర్చుంటే డబ్బుచ్చుకు ముసలివాళ్ళకి పెళ్లి చెయ్యడం దౌర్జన్యవఁని లెక్చరిచ్చి మనసు మళ్ళిస్తాను.

వెంకమ్మ—బాబూ, అతడు మీ మానత్తకొడుకైతే మీకాళ్ళు పట్టుకుంటాను. మీరు వెళ్ళి ఆయన్న మనస్సు మళ్ళిస్తురూ, నాచర్మం చెప్పులు కుట్టియిస్తాను.

గిరీశం—అమ్మా యే చెప్పను! వాడో త్యాష్టిం. పిల్లదొరకడవేఁ చాలువాడికి. యీసమ్మంధం వొదులుకుంటే వాడికి పేళ్లేకాదు. వాడని వాడొదిలే ఘటంకాడు

కరట—అమ్మీ నేనో ఉపాయం చెబుతాను యిలారా. (కరటకశాస్త్రి శిష్యుడు వెంకమ్మ నిష్క్రమింతురు.)

గిరీశం—మైడియర్ షేక్స్పియర్! నీ తండ్రి అగ్గిరావుఁడోయి మీయింట్లో యవళ్ళకీ అతణ్ణిలొంగదీశే యలోక్వెన్సులేదు. నాదెబ్బచూడు యీవాళేం జేస్తానో

వీరేశలింగం పంతులుగారు కన్యాశుల్కం విషయమైఁ రాసిన ఉపన్యాసం పైకి తీయ్. మావఁగారికి లెక్చరివ్వడాని కత్తి కఠారీనూరాలి.

వెంకటేశఁ—మీ లెక్చరుమాట అలావుణ్ణిండిగాని యీవాళ నాగండం గడిచింది గదా అని సంతోషిస్తున్నాను. మీర్రాకపోతే పరీక్ష ఫేలయినందుకు మానాన్న పెయ్యకట్టుతాడుతో చమ్డా లెక్కగొట్టును.

గిరీశం—యిలాంటి ప్రమాదాల్తప్పించుకోవడమేఁ ప్రజ్ఞ. యేమైఁనా డిఫికల్టీ వొచ్చినప్పుడు ఒక రస్నా వేశాంవఁంటే అది బ్రహ్మభేద్యంగా వుండాలి. పొలిటిషనంటే మరేవిఁటనుకున్నావ్? పూజా నమస్కారాల్లేక బూజెక్కున్నాను గాని మన కంట్రీయే ఇండిపెండెంట్ అయితే గ్లాడ్స్టన్ లాగ దివానిరీ చలాయిస్తును. యేమి వాయ్! మీ తండ్రివైఖరి చూస్తే పుస్తకాలకి సొమ్మిచ్చేటట్టు కనబడదు.

చుట్టలు పట్ణంనించి అరకట్టె తెచ్చాంగదా, యేమి సాధనం?

వెంక—నాన్నివ్వకపోతే అమ్మనడిగి డబ్బుతెస్తాను.

గిరీశం—నీబుద్ధియలా వికసిస్తూందో చూశావా? యిలా తర్ఫీదవుతుంటే నువ్వు కూడా పెద్దపొలిటిషను వవుతావు.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—తమ్ముడూ అమ్మ కాళ్లు కడుక్కోమంమాందిరా.

గిరీశం—(తనలో) హా బ్యూటిఫుల్! క్వైట టనెక్స్పెక్టెడ్!

బుచ్చమ్మ—అయ్యా మీరు చల్దివణ్ణం తించారా?

గిరీశం—నాటిస్టైటస్సబ్జక్షన్, అనగా యంతమాత్రం అభ్యంతరంలేదు. వడ్డించండిదుగోవస్తున్నాను. తోవలో యేటిదగ్గిర సంధ్యావందనం అదీ చేసుకున్నాను. (బుచ్చమ్మ వెళ్ళును)

గిరీశం—వాట్ యీమె నీ సిస్టరా? తలచెడ్డట్టు కనబడుతున్నదే?

వెంక—మాఅక్కే, జుత్తుకి చవుఁరాసుకోదు

గిరీశం—తల చెడ్డం అంటే, విడో అన్నమాట. చవుఁరు గివుఁరూ జాంతే నయ్. గాని యిన్నాళ్ళాయి నీకు విడో మారేజి విషయమైఁ లెక్చర్లిస్తూవుంటే యీకథ యెప్పుడూ చెప్పావుకావు? మీ యింట్లోనే ఓ అన్ఫార్చునేట్ బ్యూటిఫుల్ యంగ్ విడో వుండటోయ్! యేమిదురవస్థ! మైహార్ట్ మెల్ట్స్. నేనే తండ్రినైతే యీపిల్లకి విడోమారియేజ్జేసి శాశ్వతమైఁనకీర్తి సంపాదిస్తును. (తనలో) యేమి చక్కదనం, యీసొంపు యక్కడా చూశ్ళేదే! పల్లిటూరు పూసు పోదనుకున్నానుగాని పెద్ద కాంపేనుకి అవకాశం యిక్కడకూడా దొరకడం నా అదృష్టం.

వెంక.—మా నాన్న బాకూడా పెళ్లి చేస్తాడు.

గిరీశం.—యీ వాళ్లో పెద్ద పెళ్ళినీకు తలవెంట్రుకంత వాసి తప్పిపోయింది. యీ శలవులాఖర్లోగా తాళాధ్యాయం కాకుండా తప్పించుకుంటే నువ్ పూరా ప్రయోజకుడివే. యిహ నిజమైన పెళ్ళా? యింత చదువూ చదువుకుని నీతండ్రి కుదిర్చిన యేపీఁ యరగని చిన్న పిల్లకాపుస్తె కడతావ్? మాంచియెఱ్ఱగా బుఱ్ఱగావున్న ఱుంగ్విడోని నువ్ పెళ్లాడకపోతే ఐషుడ్బి యషేమ్డాఫ్యూ!

2-వ స్థలము. దేవాలయం

Not Included in the original in this way

[పువ్వులతోటలో మండపంమీద కూచుని, శిష్యుడు ప్రవేశించును]

శిష్యుడు.—ఆర్నెల్లకోమాటు పొస్తకంపట్టుకుంటే కొత్తశ్లోకాలు పాతశ్లోకాలు ఒక్కలాగ్గనపడతాయి. యిప్పుడు కొత్తశ్లోకం కనుక్కోవ్మంటే నాశక్యవాఁ? సిద్ధాంతినెవణ్ణయినా ప్రశ్నడిగి కనుక్కోవాలి. లేకుంటే చటుక్కునపుస్తకం విప్పి యె శ్లోకం కనపడితే ఆశ్లోకం చదువుతాను.

"మృగాః ప్రియాళుద్రుమమంజరీణాం"

యిదేదో చదివినజ్ఞాపకం లీలగావుంది. లేళ్ళుపరిగెత్తాయని కాదూ? యేం గొప్పమాట చెప్పాడోయి కవి! లేళ్ళు పరిగెత్తితే యవడి క్కావాలి, పరిగెత్తక పోతే యవడిక్కావాలి? కుక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా, నక్కలుపరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా? పిల్లులు పరిగెత్తుతున్నాయి కావా? పనికొచ్చే ముక్క ఒక్కటీ యీపుస్తకంలో లేదు. నాలుగంకెలు బేరీజు వేయడం. వొడ్డీ వాశీ నట్టడం కాళిదాసుకేం తెలుసు? తెల్లవాడిదా మహిమ! యెంపట్నం! యెక్కడుందో, యెకొండ లెక్కడున్నాయో అడగవయ్యా గిరీశంగార్ని; నిలుచున్న పాట్ను చెబుతాడు.

"ప్రియాముఖం కింపురుషశ్చుచుంబ"

ముద్దెట్టుకున్నాడటోయి ముండాకొడుకు. ముక్కట్టుకున్నాడు కాదూ?

[కరటకశాస్త్రి శిష్యుడికి కనపడకుండా వెనుకనుంచి ప్రవేశించును]

"వర్ణప్రకర్షే సతి కర్ణికారం।
ధునోతినిర్గంధతయాస్మచేతః" ॥

యిదికూడా చదివినట్టే వుందోయి, ఆ పువ్వేదో కవికిష్టంలేదట. యిష్టంలేకపోతె మునిగిపోయింది కాబోలు? మాగురువుగారికి దొండకాయ కూరయిష్టంలేదు, గురువుగారి పెళ్ళాం పెరట్లో దొండపాదుందని రోజూ ఆకూరేవొండుతుంది. బతి

కున్నవాళ్ళ యిష్టకాం యిలా యేడుస్తూంటే చచ్చినవాడి యిష్టాయిష్టాల్తో యేంపని? యీ చదువిక్కడితో చాలించి గిరీశంగారిదగ్గిర నాలుగింగిలీషు ముక్కలు నేర్చుకుంటాను వెంకడికి యింగిలీషొచ్చునని యేం గఱ్ఱాగా వుంది?

కరట—యెవిఁట్రా అబ్బీ అంటున్నావు?

శిష్య—యెదో నాస్వంత ఘోష.

కరట—గురువునిగదా, అదేదో నాకూ కొంచం చెబుదూ.

శిష్య—చప్పడానికేంవుందండి! నాటకంలో నాచాత వేషం కట్టించి పెద్దచాంతాళ్ళలాంటి హిందూస్తానీ ముక్కలూ, సంస్కృతం ముక్కలూ అర్థంతెలియకుండా భట్టీయం వేయించడానికి మీకు ఓపికుందిగాని నాకు నాల్రోజులికో శ్లోకం చెప్పడానికి శ్రద్ధలేదుగదా? పట్నంవొదిలి ఆర్నెల్లకోమాటు అగ్రహారాలంటవొచ్చినప్పుడు మరేం వూసుపోక "పుస్తకం తియ్యంటె" సంస్కృతం యెంతొచ్చేని?

కరట—యిటుపైన్నుంచి యలా చెబుతానో, రోజుకి నాలుగే శ్లోకాలు చెబుతాను. కొత్తశ్లోకం చదువు.

శిష్య—"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా।
హిమాలయో నామనగాధిరాజః" ॥

కరట—మొదటికొచ్చావేం?

శిష్య—మొదలూకొసా వొక్కలాగే కనపడుతూంది.

కరట—(నవ్వి) పోనియ్, మొదణ్ణించే చదువుదాం.

శిష్య—చదివినా యేంలాభవుంది; యీశ్లోకం శుద్ధ అబద్ధంట.

కరట—యవరుచెప్పారు?

శిష్య—గిరీశంగారు.

కరట—యేంచెప్పాడు?

శిష్య—హిమాలయం రెండుసముద్రాలకీ దాసి, యీళ్ళ గఱ్ఱలాగ లేదట. మాపులో చూపించాడు.

కరట—హిమాలయం శిగగోశిరిగాని. ఆపుస్తకం మూసిచి నామాటవిను.

శిష్య—చిత్తం (పుస్తకం మూయును.)

కరట—చదువన్నదెందుకు పొట్ట పోషించుకోడానిగ్గదా?

శిష్యుడు—అవును.

కరట—యీరోజుల్లో నీ సంస్కృత చదువెవడి క్కావాలి?

శిష్య—దరిద్రులి క్కావాలి.

కరట—బాగాచెప్పావు. నీకు యింగ్లీషు చదువుకోవాలున్నందా?

శిష్య—చెప్పించేదాతేడీ?

కరట—నేను చెప్పిస్తాన్రా.

శిష్యుడు—నిజంగాను ?

కరట—నిజంగాన్రా, గాని ఒకషరతుంది.

శిష్యు—యేవిఁటండి ?

కరట—నాకో కష్టసాధ్యమైన రాచకార్యం తటస్థించింది. అది నిర్వహించి నువ్ చేసుకురావాలి.

శిష్యు—నావల్లయేరాచకార్యాలు కూడా వున్నాయా ?

కరట—యీరాచకార్యం నీవల్లేకావాలి. మరెవడివల్లాకాదు. అదేవిఁటంటే, ఓపది రోజులు నువ్వు ఆడపిల్లవై పోవాలి.

శిష్యు—గణియాం పట్నంలోవుండి పోయిందే ?

కరట—అట్టే గణియం అవసరంలేదు. నీకు తలగుడ్డ, కోకకడితే పడ్యం జేళ్ళ కన్నె పిల్లలావుంటావు. నిన్ను తీసుకెళ్ళి లుబ్ధావుధాన్లకి పెళ్ళిచేస్తాను. నాలుగుపూటలు వాళ్ళింట నిపుణతగా మెసిలి, వేషం విప్పేసి పారిపోయిరా. నిజమైన పెళ్ళి ముహూర్తం చాలా వ్యవధుంది.

శిష్యు—యిదెంతపని.

కరట—అలా అనుకోకు. అతి చేస్తివట్టాయనా, అనుమాన పడతారు. పట్టు బడ్డావంటే పీక తెగిపోతుంది.

శిష్యు—మీకా భయంవొద్దు.

కరట—నువ్వొగ్గుకొస్తే, మాపిల్లనీ్నకిచ్చి యిల్లరికం వుంచుకుంటాను.

శిష్యు—అలా ప్రమాణం చెయ్యండి.

కరట—యిదుగో యీపుస్తకం పట్టుకు ప్రమాణం చేస్తున్నాను.

శిష్యుడు—యీపుస్తకంమీద నాకు నమ్మకం పోయింది. మరోగట్టి ప్రమాణం చెయ్యండి. గిరీశంగారిని అడిగి ఒక యింగిలీషు పుస్తకం పట్టుకురానా ?

కరట—తప్పితే భూమితోడ్రా.

శిష్యు—మీరు యగేస్తే భూవేఁం జేస్తుంది ? మీ మాటేచాలును కానీండి.

3-వ స్థలము. అగ్నిహోత్రావుధాన్లు యింటియదటివీధి.

[గిరీశం, వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

Act II

వెంక—రాత్రి కన్యాశుల్కం మీద లెక్చరిచ్చారా ?

గిరీశం—లెక్చరేవిఁటోయ్. ధణుతెగిరిపోయింది. మీతండ్రిది మైరావణచరిత్రోయ్. మీ అంకుల్ కరటకశాస్త్రి స్క్రౌండ్రల్లా కనపడుతున్నాడు.

వెంక—యేం జరిగిందేం జరిగిందేవిఁటి ?

గిరీశం—విను. రాత్రి భోజనాలవేళ లెక్చరు ఆరంభించమని రోజల్లా బురిడీలు పెట్టాడోయ్ మీ మావఁ. సబ్జక్టు నేను కొంచం యెత్తగా నేతనుకూడా గట్టిగా సపోర్టు చేస్తానని ప్రామిస్ కూడా చేశాడు. నీ తండ్రి వైఖరీ మాస్తే మాత్రం కొంచం ధైర్యం వెనకాడి నాలిక్కొసకొచ్చిన మాట మళ్ళీ మణిగి పోతూండేది. పెరుగూ అన్నం కలుపుకు నేవేళకి యిక టైమ్మించి పోతూందని తెగించి లెక్చరు ఆరంభించాను. ఇంట్రడక్షన్ రెండు సెంటెన్సులు యింకా చెప్పనే లేదు నాలుగు యింగ్లీషు మాటలు దొల్లాయోయ్ దాంతో నీతండ్రి కళ్ళెఱ్ఱజేసి "యీ వెధవ యింగ్లీషు చదువునించి బ్రాహ్మణ్యం చెడిపోతూంది; దేవభాషలాగ భోజనాల దగ్గరకూడా ఆ మాటలే కూస్తారు; సంధ్యావందనం శ్రీసూక్త పురుష సూక్తాలూ తగలబడిపోయినాయి సరే గదా?" అని గట్టిగా కేకవేసి చెప్పే సరికి నేను కొంచంపస్తాయించి "థ్రోయింగ్ పెర్ల్సు బిఫోర్ స్వైన్" అనుకొని కరటక శాస్తుల్లువేపు చూసే సరికి యేంచేస్తూన్నాడనుకున్నావ్? రాస్కెల్ వులకలేదు పలకలేదు సరేకదా మొహం పక్కకితిప్పి కడుప్పగిలేటట్టు నవ్వుతున్నాడు. యిక లెక్చరు వెళ్ళిందికాదు సరేకదా, నోట్లోకి ముద్దకూడా వెళ్ళింది కాదు. ఛీ యింత యిన్సల్టు జరిగింతరవాత తక్షణంబయలుదేరి వెళ్ళిపోదా వఁనుకున్నాను.

వెంక—అయ్యో వెళ్ళిపోతారా యేవిఁటి?

గిరీశం—నాటింది లీష్టు. కొసాకీవిను, నీతండ్రిని పోకెట్లో వేశాను.

వెంక—నా తండ్రికి లెక్చరిచ్చి పెళ్ళి తప్పిస్తావఁన్నారే?

గిరీశం—పెళ్ళి ఆపడానికిబ్రహ్మశక్యంకాదు. డిమాస్థనీసు, సురేంద్రనాద్ బానర్జీ వచ్చి చెప్పినా నీతండ్రి యీ పెళ్ళిమానడు. లెక్చర్లు యంతసేపూ సిటీల్లోనేగాని పల్లిటూళ్ళలో యంతమాత్రం పనికిరావు. పూనాలాంటిసిటీలో లెక్చర్ యిచ్చావంటే టెంథౌజండు పీపిల్ విండానికి వొస్తారు. మన టౌన్లోనే, పెద్ద మీటింగులు చెయ్యాలంటే, డప్పులు బజాయించి, నోటీసులు కట్టి, బజార్లుకాసి, తోవంట పోయేవాళ్ళని యీడ్చుకు వొచ్చినా, యాభైమందికారు. పల్లెటూరి పీపిల్ లెక్చర్లకి అన్ఫిట్. మొన్న మనం వొచ్చినబండీవాడికి నాషనల్ కాంగ్రెస్ విషయమై రెండు ఘంటలు లెక్చరు యిచ్చేసరికి ఆగాడిద కొడుకు వాళ్ళ వూరు హెడ్ కానిస్టేబిల్ని కాంగ్రెసువారు యెప్పుడు బదిలీ చేస్తారని అడిగాడు! విలేజస్ లో లెక్చర్లు యంతమాత్రం కార్యంలేదు. నీ తండ్రిదగ్గిర మాత్రం లెక్చరన్నమాటకూడా అనకూడదు.

వెంక—అయితే, నాన్నని యలాగ జేబులో వేశారేవిఁటి?

గిరీశం—అది పొలిటిక్సు దెబ్బోయ్! ఆ తరవాత కథవిను. నామీద కాకలేసిన తరవాత కోపవఁణక్క, ధుమధుమ లాడుకుంటూ, పెరుగూ అన్నం పఝ్ఝడం

ఆరంభించాడు. ఇంతలో మీ అప్ప వొచ్చి గుమ్మందగ్గిర నిలబడి కోకిలకంఠంతో "నాన్నా తమ్ముడికి పెళ్ళిచెయ్యాలంటే నాసొమ్ము పెట్టి పెళ్ళిచెయ్యండిగాని దానికొంపముంచి లుబ్ధావుధాన్లుకియివ్వొద్దని" చెప్పింది. దాంతో నీ తండ్రికి వెఱ్ఱికోపం వొచ్చి వుత్తరాపోసనం పట్టకుండానే ఆపెరుగూ అన్నంతో విస్తరి తీసికెళ్ళి దాన్నెత్తిని రుద్దేశాడు! కరటక శాస్తుల్లు అడ్డపడబోతే చెంబుతో నీళ్ళు వాడినెత్తిందిమ్మరించాడు. కరటక శాస్త్రుల్లుకి కోపంవొచ్చి శిష్యుణ్ణితీసుకు వాళ్ళవూరెళ్ళిపోయినాడు.

వెంక — దీనిపేరెనా యేవిఁటి మానాన్నంజేబులో వేసుకోవడం?

గిరీశం — పేషన్స్! కాసాకీవిను. స్కౌండ్రల్ కరటక శాస్త్రుల్లు వెళ్ళిపోయినాడని సంతోషించానుగాని, నీ సిస్టర్ ఫేట్ విషయమై మహా విచారమైంది. నేనే దాని హజ్బెండ్నైవుంటే, నిలబడ్డపాటున నీ తండ్రిని రివాల్వర్తో షూట్ చేశి వుందును. మీ అమ్మ యేడుస్తూఒకమూలకూచుంది. అప్పణ్ణే వెళ్ళి,నీళ్ళ పొయిలో నిప్పేసి, నీళ్ళుతోడి, నీసిస్టర్ని స్నానం చెయ్యమన్నాను. సిగర్సు కాల్చుకుందావఁని అరుగుమీద నేను బిచాణా వేసేసరికి, నీ తండ్రికి పశ్చాత్తాపం వొచ్చి తానూ ఆ అరుగుమీదే బిచాణా వేసి, ఒక్క సిగరయినా కాల్చనియ్యకుండా రాత్రల్లా కబుర్లలో పెట్టి చంపాడోయ్. మొత్తానికి కత్తు కలిపేశాను.

వెంక — యాలాక్కలిపారేవిఁటి?

గిరీ — ఒక పొలిటికల్ మహాస్త్రం ప్రయోగించి కలిపేశాను.

వెంక — యేవిఁటండా అస్త్రం?

గిరీ — ఒకడు చెప్పిందల్లా మహాబాగుందండవేఁ. సమ్మోహనాస్త్రవఁంటే అదేకదా?

వెంక — లెక్చరిచ్చి మాతండ్రిని వొప్పించడానికి బదులుగా ఆయన చెప్పిందానికి మీరే వొప్పుకున్నారూ?

గిరీ — కుంచం నిలువుగా కొలవడానికి వీల్లేనప్పుడు, తిరగేశైనా కొలిస్తే నాలుగ్గింజలు నిలుస్తాయి. బాగా ఆలోచిస్తే యిన్ఫెంటు మారియేజి కూడుననే తోస్తూంది.

వెంక — యిన్నాళ్ళూ కూడదని చెప్పేవారే నాతోటి?

గిరీ — ఒపీనియన్సు అప్పుడప్పుడు ఛేంజి చేస్తూంటేనేగాని పొలిటీషను కానేరడు. నాకు తోచిన కొత్త ఆర్గ్యుమెంటు విన్నావా? యిన్ఫెంటు మారేజీలు అయితేనేగాని, యంగ్ విడోజ్ వుండరు. యంగ్ విడోజ్ వుంటేనేగాని, విడో మారియేజ్ రిఫారమ్కి అవకాశం వుండదుగదా? సివిలిజేషన్కల్లా నిగ్గు విడో

మారియేజ్ అయినప్పుడు, యిన్ఫెంట్ మారేజీ లేకపోతే, సివిలిజేషన్ హాల్టవుతుంది! మరి ముందు అడుగు పెట్టలేదు. గనక తప్పకుండా యిన్ఫెంటు మారేజి చెయ్యవలసిందే యిదివోహ కొత్తడిస్కవరీ; నంబర్ టూ, చిన్నపిల్లల్ని ముసలాళ్ళకిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం కూడా మంచిదే అని నేను వాదిస్తాను.

వెంక.—సుబ్బిని లుబ్ధావుఁధాన్లికి యివ్వడం మంచిదంటారా యేవిఁటి? అమ్మ ఆ సమ్మంధం చేస్తే నూతులో పడతానంటూందే?

గిరీ—ఫెమినైన్స్ ఫూల్సన్నాడు. "పడుపడు అన్న నా సవితే గాని పడ్డ నా సవితి లే"దంది వెనకటోను. నూతులో పడడం గీతులోపడడం. నాన్సెన్స్, ఓ రెండు తులాల సరుకోటి మీ నాన్న చేయించి యిచ్చాడంటే మీ అమ్మ ఆమాట మానేస్తుంది. గాని నా ఆర్గ్యుమెంటు విను.

వెంక—యేవిఁటండి.

గిరీశం— పెళ్ళనే వస్తువ శుభవాఁ అశుభవాఁ? మంచిదా చెడ్డదా? చెప్పు.

వెంక—మంచిదే.

గిరీశం—వెరిగుడ్! పెళ్ళనేది మంచిపదార్థమైఁతే "అధికస్య అధికం ఫలం" అన్నాడు గనక చిన్నపిల్లని ఒక ముసలాడికి పెళ్లిచేసి, వాడుచస్తే మరోడికి, మరోడుచస్తే మరోడికి, యిలాగ పెళ్లిమీద పెళ్లి, పెళ్లిమీద పెళ్లి అయి, వీడి దగ్గిరో వెయ్యి, వాడి దగ్గిరో వెయ్యి, మరోడిదగ్గిర మరోవెయ్యి, రొట్టెమీద నెయ్యి, నేతిమీద రొట్టె, లాగ యేకోత్ర వృద్ధిగా కన్యాశుల్కంలాగి, తుదకి నాలాంటి బుద్ధివఁతుణ్ని పెళ్లాడితే చెప్పావ్ మజా? ఇహసౌఖ్యం పూర్తిగా లభిస్తుంది. ఇహ సౌఖ్యంవుంటే పరసౌఖ్యంకూడా సాధించావేఁ అన్నమాట. యలాగో తెలిసిందా? ఈజ్ మెంటు హాన్కు యస్టాబ్లిష్ అవుతుంది.

వెంక—కన్యాశుల్కంకూడా మంచిదంటున్నారేవిఁటి?

గిరీ—మరేవిఁటనుకున్నావ్? నెవ్వర్డూ బిహైన్సన్నాడు, చేస్తే శుద్ధక్షవరవేఁ గాని తిరపతి మంగలాడి క్షవరం చెయ్యకూడదు. యీ అస్త్రంతోటే మీ తండ్రి వశ్యం అయినాడు. యింగ్లీషువాడు "థింక్" అన్నాడోయి. ఆలోచిస్తేగాని నిజం బోధపడదు. బాగా ఆలోచించగా, కన్యాశుల్కంలేని మారేజే యీ భూప్రపంచంలోలేదు. విన్నావా?

వెంక—యెలాగండి?

గిరీ—ఆలా అడగవోయి, యేం? డబ్బుచ్చుకుంటేనే కన్యాశుల్కవఁయిందేం? యిన్నితులాలు బంగారం పెట్టాలి, యింత వెండిపెట్టాలి, అనిరూపాయిలకి బదులుగా వెండిబంగారాలకింద ధనం లాగితే, కన్యాశుల్కం అయిందికాదేం? యీ పెద్దపెద్ద పంతుళ్ళవారంతా యిలా చేస్తూన్నవారేనా?

వెంక — అవును.

గిరీ — యిక దోర్లలోనో? వాళ్ళకిసాన గొయ్యా, యిల్లుకుల్లచేస్తారోయి; అవిగుడ్డలు కావు, అవిశెంట్లుకావు, అవి జూయల్సుకావు, మారియేజి సెటిలుమెంటని బోలెడు ఆస్తికూడా లాగుతారు. యీ ఆర్గ్యుమెంటు నేను చెప్పేసరికి నీ తండ్రి బ్రహ్మానంద భరితుడైనాడు. లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళికి అన్నిటికన్న పెద్ద సరబొకటి నీకు చెబ్తానువిను.

వెంక — యెవిఁటండి.

గిరీ — లుబ్ధావుధాన్లు ముసలాడూ, బంగారప్పిచికానున్నూ. రెండేళ్ళకో మూడేళ్ళకో అమాంతంగా బాల్చీతన్నేస్తాడు, అనగా "కిక్స్ ది బకెట్." దాంతో నీచెల్లెలు రిచ్చి విడో అవుతుంది. నువ్వు పెద్దవాడివైఁన తరవాత దానికి విడోమారియేజి చేశి శాశ్వతమైఁన కీర్తి అతిసులభంగా సంపాదించవచ్చును. యెవఁటావ్?

వెంక — అవును.

గిరీశం — మరో గొప్పమాట! యీ సంబంధం అయితే నీకూనాకూ సంబంధం కలుస్తుందోయి.

వెంక — అది నాకిష్టవేఁ.

గిరీ — రాత్రి నీ తండ్రి. నీకు హైకోర్టు వకాల్తీదాకా చదువు చెప్పిస్తానన్నాడు ప్రస్తుతోపయోగం పుస్తకాలమాట కదిపానుగాని, పెళ్ళినుంచి వచ్చింతరవాత యిస్తానన్నాడు. యీలోగా చుట్టముక్కల్లాకపోతే గుడ్లెక్కొస్తాయి. సిగర్సుకోసం కాపర్సేవఁయినా సంపాదించావా లేదా?

వెంక — లేదు. యీ వుదయవఁల్లా అమ్మ ధుమధుమలాడుతూనే వుంది. మానాన్న పొడుంకోసం కొట్లోనిలవచేసిన పొగాకులోంచి వోకట్ట వోణీలో దాచి తీసుకొచ్చాను.

గిరీ — దటీజ్పొలిటిక్స్! మరియింత సేపూ చెప్పావుకావేం? చుట్టల్చుట్టుకుని యీకోవిల గోపురంలో కూచుని కాల్చుకుందాం రా!

వెంక — కోవిల్లో చుట్టకాల్చవొచ్చునా?

గిరీ — కాలిస్తే కోవిల్లోనే కాల్చాలోయి. దీనిపొగ ముందర సాంబ్రాణి, గుగ్గిలం యేమూల? యేదీ కట్టయిలాతే (కట్ట అందుకొని వాసనచూసి) ఆహా! యేవిఁ పొగాకోయి! నిజంగా కంట్రీలైఫులో చాలా చమత్కారంవుంది. బెస్టుటొబాకో, బెస్టుగేదెపెరుగు, మాంచిఘీ. అంచేత నేనోయ్ పోయట్సు "కంట్రీ లైఫ్ కంట్రీ లైఫ్,' అని దేవులాడుతారు.

వెంక — మీరూ పోయట్సేగదా?

గిరీ — అందుకభ్యంతరమేమిటి ? నాకూ కంట్రీలైఫు యిష్టమేగాని సీమలోలాగ బ్యూటిఫుల్ షెపర్డెస్లూ, లవ్ మేకింగూ వుండదోయ్. గ్రాస్ గర్ల్సు తగు మాత్రంగా వుంటారుగాని, మాడర్న్ స్కిల్ ! అదొహాటిన్నీ మనదేశంలో మెయిడన్సు వుండరోయి. యంతసేపూ లవ్మేకింగ్ విడోజ్కి చెయ్యాలిగాని మరిసాధనాంతరంలేదు.

వెంక — మీరు విడోమీద చేశిన పోయిట్రీ రాసియిస్తానని యిచ్చారుకారు గదా ?

గిరీ — అడగ్గానే యిస్తే వస్తువవిలువ తగ్గిపోతుంది. అదొహాటిన్నీ, మట్టెండేళ్ళు పోతేనేగాని దాని రసం నీకు బాగా బోధపడదు. అయినా స్పెషల్ కేసుగా నీకు ఉపదేశం చాస్తాను. నోటుబుక్కు తీసిరాయి.

(గిరీశం చుట్టకాలుస్తూ, మధ్య మధ్య చుట్టచేత పట్టి, ఒక్కొక్క ముక్క చెప్పగా వెంకటేశం వ్రాయును.)

THE WIDOW

She leaves her bed at A. M. four,
And sweeps the dust from off the floor,
And heaps it all behind the door,
The Widow !

Of wondrous size she makes the cake,
And takes much pains to boil and bake,
And eats it all without mistake,
The Widow !

Through fasts and feasts she keeps her health,
And pie on pie, she stores by stealth.
Till all the town talk of her wealth,
The Widow !

And now and then she takes a mate,
And lets the hair grow on her pate,
And cares a hang what people prate,
The Widow !

I love the widow——however she be,
Married again——or single free,

Bathing and praying,
Or frisking and playing,
A model of saintliness,
Or model of comeliness,
What were the earth,
But for her birth ?

The Widow !

ఇది నేను రిఫార్మర్లో అచ్చువేసేటప్పటికి టెన్నిసన్ చూసి గుండెకొట్టుకున్నాడు. (చుట్టతాగడం సమాప్తంచేసి) యింటికి పోదాంరా చాలా సేపైంది.

(నాలుగడుగులు యిద్దరూ నడిచేసరికి అగ్నిహోత్రావుఁధాన్లు కలియును)

అగ్ని—ఏవఁండీ-హనుమాన్లుగారూ—మీ పేరేవిఁటండీ!

గిరీ—గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని—అదుగో, గిరీశంగారూ రాత్రి మనవఁనుకున్న ప్రకారం మనదావాలు గెలుస్తాయనే మీ అభిప్రాయవాఁ?

గిరీ—గెలవకపోతే నేను చెవికద పాయించుకు వెళ్లిపోతాను. మీ వ్యూహాపోహాలు సామాన్యమైనవా? అందులో "యతో ధర్మ స్తతో జయః" అన్నట్టు న్యాయం మీ పక్షం వుంది. బుచ్చమ్మగారి కేసు విషయమై జబ్బల్పూర్ హైకోర్టు తీర్పొకటి మనకి మహా బలంగావుంది. మాపెత్తండ్రిగారు యిలాంటి కేసే ఒకటి యీమధ్య గెలిచారండి.

అగ్ని—దీని కల్లా అసాధ్యం యీ కేసు కాకినాళ్ళో వేవల సాధ్చింది. మా కరటక శాస్త్రుల్ని పంపిస్తే యెవడో చవలవకీల్ని కుదిర్చాడు. వాడెప్పుడూ డబ్బు తెమ్మని రాయడవేఁగాని కేసుభోగట్టా యేవీఁరాయడు. గడియ గడియకీ వెళ్ళదావఁంటె దూరాభారం గదా?

గిరీ—మీశలవైతే స్టీమరుమీద నేను వెళ్లి ఆ వ్యవహారవఁంతా చక్కబెట్టుకువస్తాను. మాపెత్తండ్రిగారు కాకినాడ కల్లా తెలివైన ప్లీడరు, ఆయనపట్టిన కేసు యన్నడూ పోయిందన్నమాట లేదండి.

అగ్ని—మీరు వెళితే నేను వెళ్లినట్టే. యెంత ఫీజయినా మీ పెత్తండ్రిగారికే వకాల్తీ యిద్దాం. యేవఁంటారు?

గిరీ—మీదగ్గిర ఫీజు పుచ్చుకోవడం కూడానాండి? ఖర్చులు మట్టుకు మీరు పెట్టుకుంటే, ఫీజక్కర్లేకుండానే పనిచేయిస్తానండి.

అగ్ని—మీరలా అంటారన్నే ఎరుగుదును. గాని గెలిచింతరవాత మనకితోచిన బహుమతీ యిద్దాం.

గిరీ—యిచ్చినా సరే యివ్వకపోయినా సరేనండి.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—నాన్నా అమ్మ స్నానానికి లెమ్మంటూంది.

అగ్ని—అలాగే. (బుచ్చమ్మ వెళ్ళిపోతూండగా గిరీశం కేసి చూచుచు)

భోజనంచేశిన తరవాత కాయితాలు మీచేతికిస్తాను; అవన్నీ సావకాశంగా చూడండి. మాయింటితూరుపు ప్రక్కను రామావధాన్లుమీద మందడిగోడవిషయమై మనం తెచ్చినదావా, లంచంపుచ్చుకుని మునసబు అన్యాయంగా కొట్టేశాడు. జడ్జీకోర్టులో అప్పీలుచేశాం; మా వకీలు అవతలపార్టీదగ్గిర కతికి మనకేసు ధ్వంసం చేశాడు. మీవంటివారు నాకు చెయ్యాసరావుంటే రామావధాన్లు పిలకూడదీసేదును; కానిండిగాని తూర్పుమందడిగోడ రామావధాన్లదయితే, పడమటి మందడిగోడ మందవాల్నాలేదా? న్యాయం చెప్పండి. చూడండీ దానిమీదయలా కొంజా యెత్తాడో! క్రిమినల్ డిఫెంసుని భుక్తసలహా చెప్పాడు.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చ—నాన్నా? అమ్మ స్నానం చెయ్యమంటూంది.

అగ్ని—వెధవముండా సాద! పెద్దమనుష్యుల్తో వ్యవహారం మాట్లాడుతూంటే రామాయణంలో పిడకల వేట్లాటలాగ అదే పిలవడవాఁ!

గిరీ—తప్పకుండా క్రిమినల్కేసు తేవలశిందే, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడు 171 శక్షన్ ప్రకారం తేద్దావాఁ? 172 డో శక్షన్ ప్రకారం తేద్దావాఁ?

అగ్ని—రెండు శక్షన్లూ తేలేవేం?

గిరీ—నేరంగల ప్రవేశం, ఆక్రమణ—రెండు శక్షన్లూకూడా ఉపచరిస్తాయి సరేగదా కళ్ళతో చూశాను గనక యీగోడ మీదయినట్టు జల్లీ తెగబొడిచి సాక్ష్యంకూడా పలగ్గలను, యీగోడ స్పష్టంగా మీదాన్లాగే కనపడుతూంది.

అగ్ని—అందుకు సందేహం వుండదండీ, యేమరిచి యిన్నాళ్ళు వూరుకున్నాను. పెరటిగోడ కూడా చూతురుగాని రండి. అక్కా బత్తుడిముక్క నులిపి గెల్చుకున్నాను. కాని యీదావాలకింద సిరిపురంభూమి అమ్మెయ్య వలసి వొచ్చిందండి, రామావధాన్లకేసుకూడా గెలిస్తే, ఆ విచారం నాకు లేకపోవును.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

తృతీయాంకము

౧-వ స్థలము. రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో రామప్పంతులు యింట్లో సావిట్లోగది.

II — ii much enlarged

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు—యీ రామప్పంతులు కథ పైకి పటారం, లోపల లొటారంలా కనిపిస్తూంది. భూవుఁలన్నీ తాకట్టుపడి వున్నాయిట; మరి రుణంకూడా పుట్టదట. వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ జుట్టుముడేసి జీవనం జేస్తూన్నాడు, యీవూరు వేగం పవిరించి చెయ్ చిక్కినంత సొమ్ము చిక్కించుకుని పెందరాళే మరోకొమ్మ పట్టుకోవాలి (పాడును) 'తెలియక మోసపోతి నే, తెలియక' (పాడుతుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించును.)

రామ—యేవిఁటో ఆ మోసపోవడం? తరవాత ముక్కేవిఁటి, పాడూ.

మధు—తరవాత ముక్కకేవుఁంది. మిమ్మల్ని నమ్మి మోసపోయినాను.

రామ—అదేం అలాఅంటున్నావు? నిన్ను మోసపుచ్చలేదే? నిర్ణయప్రకారం రెండొందలూ పట్ణంలో యిచ్చాను. నెల జీతం నెలకు ముందే యిచ్చాను. యిహ మోస వేఁవుఁంది?

మధు—యేంచిత్రంగా మాట్లాడతారు పంతులుగారూ, నాకు డబ్బే ప్రధానమైనట్టు మీమనసుకి పొడగడుతూంది కాబోలు, నాకుడబ్బు గడ్డిపరక. మీ భూవుఁలు రుణాక్రాంతమైనాయని అప్పట్లో నాకు తెలిశుంటే మీదగ్గిర రెండొందలూ పుచ్చుకొందునా? మీరు ఖర్చు వెచ్చాలు తగ్గించుకుని సంసారం బాగుచేసుకోక పోతే నేనుమాత్రం వొప్పేదాన్ని కాను. ఫలానా పంతులుగారు ఫలానా సాన్నుంచుకుని బాగుపడ్డారంటే నే నాకు ప్రతిష్ఠ. మాయింటి సాంప్రదాయం ఇది పంతులుగారూ; అంతేగాని లోకంలో సాన్లమచ్చని వూహించకండి.

రామ—భూవుఁలు తణఖా అన్నమాట శుద్ధ అబద్ధం యవరన్నారో గాని; నేను మహరాజులా వున్నాను.

మధు—నాకంటికి మహారాజులా కనపడబట్టే యిల్లూ వాకలీ వొదిలి మానం ప్రాణం మీపాలుచేసి నమ్మి మీవెంట వొచ్చాను. నన్ను మోసం మాత్రంచెయ్యకండీ; మిమ్మల్ని పాపం చుట్టుకుంటుంది.

రామ—నేను మోసంచేసే మనిషి నేనా?

మధు—అలాగయితే లుబ్ధావుధాన్లు గారికి పెళ్ళెందుకు కుదిర్చారు? నాకు తెలియదనుకున్నారా యేవిఁటి? ఆ ముసలాడికి పెళ్ళెందుకు? మీకోసవేఁ యీ యెత్తంతాను.

రామ—అహా! హా! హా! యిదా అనుమానం! కొంచం గెడ్డం నెరుస్తూంది, నన్నుకూడా ముసలాణ్ణంటావా యేవిఁటి?

మధు—చట్లకి చావనలుపు, మనిషికి చావ తెలుపూ. అనగా చీకట్లో నక్షత్రాల్లాగ అక్కడక్కడ తెల్లవెంట్రుక తగిల్తే నే చమక్.

రామ—స్వారస్యం మాచమత్కారంగా తీశావ్! యేదీ ముద్దు. (రామప్పంతులు మధురవాణిని ముద్దుబెట్టుకోబోవును.)

మధు—(చేతులతో అడ్డి ముఖము ఓరజేసుకుని) వేళాపాళా లేదా? లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళి తప్పించేస్తేగాని నేను ముద్దుబెట్టుకో నివ్వను.

రామ—అంతాసిద్ధవైఁం తరవాత, నాశక్యమా ఆపడానికి? (బలాత్కారంగా ముద్దుబెట్టుకొనును.)

మధు—సత్తువుంద నా మోటతనం?

రామ—నాసత్తువిప్పుడేం జూశావ్. చిన్నతనంలో ధ్వజస్తంభం దండతో కొడితే గణగణమని గంటలన్నీ ఒకగడియ వాగేవి. నాడు జబ్బుచేసిం దగ్గిర్నుంచీ డీలా అయి పోయినాను.

మధు—యిదా డీలా? నాచెయి చూడండీ యలా కంది పోయిందో. అన్నా, మోటతనం!

రామ—చేప చిరిగి నాచేద రంతని, నీ ప్రాణానికి యిప్పటి సత్తువే ఉడ్డోలం లా కనపడుతూంది.

మధు—యీ పెళ్ళి మాన్పించకపోతే నేను మీతో మాట్లాడను.

రామ—వెఱ్ఱికుదిరింది, రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట! రెండేళ్ళాయి ఆ ముసలిగాడిద కొడుకుమీద నా లౌక్య ప్రజ్ఞంతా వినియోగపర్చి పెళ్ళిసిద్ధంచేసి యిప్పుడెలా తప్పించడం?

మధు—యేం లౌక్యం చేశారు?

రామ—అలా అడుగు. నాబుద్ధి సత్తువకూడా నీకు తెలుస్తుంది. లుబ్ధావుధాన్లు పరమ లోభి. వాడిగుణం యిలావుండబోతుందని పోల్చారేమో అన్నట్టు చిన్నతనంలో వాడికి పేరుపెట్టారు. పెళ్ళాడితే వొల్లమాల్ని ధనంవొస్తుందనిఆశ పెట్టించాను.

మధు—యలాచేశారీ మహాచిత్రం? పెళ్లైతే ధనం ఖర్చౌతుందిగాని, రావడ మెలాగ

రామ—లౌక్యవఁంటే మరేవిఁటనుకున్నావు? అసాధ్యాలు సాధ్యం, సాధ్యాలు అసాధ్యం చెయ్యడవేఁకదూ? మన సిద్ధాంతిని దువ్వేటప్పటికి వాడేం చేశాడనుకున్నావు? లుబ్ధావుధాన్లు జాతకం యగాదిగా చూసి, శీఘ్రంలో వివాహయోగం వుందన్నాడు, ఆ వివాహం వల్ల ధనయోగం వుందన్నాడు, దాంతో ముసలాడికి డబ్బొస్తుందన్న ఆశ ముందుకీ, డబ్బు ఖర్చౌతుందన్న భయం వెనక్కీ లాగడం ఆరంభించింది. యింతట్లో పండాగారిక్కడికొచ్చారు. ఆయన్నికూడా తయారుచేశాను. లుబ్ధావుధాన్లు అనుమానం తీర్చుకుందావఁని ఆయనికి జాతకం చూపించేసరికి పండాగారు యేమన్నారూ? "వివాహధనయోగాలు జమిలిగా వున్నాయి, అయితే మీరు పెద్దవాళ్ళు, యిప్పుడు మీకు పిల్ల నెవరిస్తారు, పెళ్లెలా అవుతుంది? యిలాంటి జరగడానికి వీల్లేని మహాయోగాలు జాతకాల్లో పట్టినప్పుడు, గొప్ప మేలుకు బదులుగా గొప్పకీడు సంభవిస్తుంది. అనగా మీకు మారకవోఁ ధననష్టవోఁ, సంభవిస్తుంది. గ్రహశాంతి చేసి బ్రాహ్మణ భోజనం బాహుళ్యంగా చెయ్యండి, కొంత జబ్బో గిబ్బో చేసి అంతటితో అరిష్టం పోతుంది. మంచిరోజు చూసి సూర్య నమస్కారాలు ఆరంభించండి" అని చెప్పేసరికి అవుధాన్లు గుండె రెండుచక్కలై వివాహప్రయత్నం ఆరంభించాడు. యిదీ కథ.

మధు—యేమికల్పన!

రామ—యింకావుంది; యిహాను కృష్ణారాయపురంలో అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కూతురు జాతక మెలావుందట? చప్పడానికి అలవిలేదు. అదికాలుపెట్టిన యిల్లు పది యిళ్ళౌతుందట. అదిపట్టిందల్లా బంగార వౌఁతుందట!

మధు—నిజవేఁనా లేక అదీ మీ బనాయింపేనా?

రామ—అదిమట్టుకు నా బనాయింపుకాదు, అగ్నిహోత్రావుధాన్లే జాతకం ఆలా బనాయించాడు. మా బ్రాహ్మల్లో యిది పరిపాటే, పెళ్ళిళ్ళలో పంపించేది ఒహ జాతకవూఁ నిజంవుండదు.

మధు—యేమ్మోసం!

రామ—లౌక్యం, లౌక్యవఁను.

మధు—రెండింటికీ యేవిఁటో భేదం.

రామ—నమ్మించోట చేస్తే మోసం, నమ్మంచోట చేస్తే లౌక్యవూఁను.

మధు—తాను చేస్తే లౌక్యం, మరోడుచేస్తే మోసం అనరాదా? అబద్ధానికి అర్థవేఁవిఁటి?

రామ—యేవఁన్నావూ? అబద్ధవఁనా? ఉద్యోగధర్మం లౌక్యవృత్తీ అని, అదివక వృత్తి భగవంతుడు కల్పించాడు. ఆలౌక్యవృత్తి యెటువంటిదీ? నిజాన్ని పోలిన అబద్ధవాఁడి ద్రవ్యాకర్షణచేసేది. యీ ధర్మ సూక్ష్మాలు నీకెలా తెలుస్తాయి.

మధు—నాకెలా తెలుస్తాయి నిజవేఁగాని, ద్రవ్యాకర్షణ యలాగ యీపెళ్ళివల్ల ?

రామ—(తనలో) క్రాసెగ్జామినేషను చేస్తూందోయి. దీంతస్సా గొయ్యా (పైకి) నీకు మేజువాణి నిర్ణయించుకున్నాను కానూ, నీకు పదిరూపాయలసొమ్ము దొరకడం ద్రవ్యాకర్షణ కాదా !

మధు—యేంచిత్రమైఁన మనుష్యులు పంతులుఁగారూ ! (తమలపాకుచుట్టతో కొట్టి) నేను రాబోతానని రెండేళ్ళ కిందట కలఁగని, యీకాబోయే మేజువాణీ బుద్ధిలో వుంచుకుని యీపెళ్ళి కావడానికి విశ్వప్రయత్నం చేశారూ ? ద్రవ్యాకర్షణ యలాగో నాకు బోధపడ్డది. పెళ్ళికూతుర్ని యిలాకా చేసుకుని, దాంద్వారా ముసలాడి మాటా ముళ్ళూ లాగేస్తారు. యంతసత్యకాలపదాన్నయినా ఆమాత్రం ఊహించుకోఁగల్ను. లేకపోతే నేయింత బతిమాలుకున్నా యీపెళ్ళి తప్పించక పోవడవేఁవిఁ ? మీబుద్ధికి అసాధ్యం వుందంటే నమ్ముతానా ?

రామ—ఆమాట్నిజవేఁగాని, అన్నిపనులూ ద్రవ్యాకర్షణ కోసవేఁ చేస్తాననుకున్నావాయేవిఁటి. ఆముసలాణ్ణి కాపాడదావఁనే, యీ పెళ్ళితలపెట్టాను.

మధు—"చిత్రం చిత్రం మహాచిత్రం" అని కథుంది. అలావున్నాయి మీ చర్యలు!

రామ—ఆ కథేదో చెబుదూ, నాక్కథలంటే మాసరదా.

మధు—పాఁగటిపూట కథలేవిఁటి. ముందు యీ చిత్ర కథేవిఁటో శలవియ్యండి.

రామ—అది చెప్పేదికాదు. చెప్పను.

మధు—చప్పకపోతే వొప్పను.

రామ—ఒప్పకేం జేస్తావు ?

మధు—యేం జేస్తానా ? యీ జడతో కొడతాను, శాస్త్రంలో కాముకులకు చెప్పిన ఆయుధవిఁది.

రామ—నేను దెబ్బలికి మనిషినికాను. శాస్త్రం గీస్త్రం వొక పక్కనుంచి మోట సరసం మాను. చెప్పమంటే చెబుతాను గాని అలాంటికబుర్లు నువ్వు వినకూడదు. మరేంలేదు. లుబ్ధావుఁధాన్లు వెధవకూతురు, మీనాక్షి ప్రవర్తన మంచిదికాదు. నాల్రోజుల కొహమారు అది పీకలమీదికి తెస్తూంటుంది పోలీసువాళ్ళు బెదిరించి పదిడబ్బులసొమ్ము లాగేస్తూంటారు. డబ్బు ఖర్చంటే ముసలాడికి, ప్రాణపోకట, సంసారం కూడా మీనాక్షి దూబరచేస్తుందంటాడు. పెళ్ళయితే దాని ఆటకడుతుంది.

మధు—మీనాక్షి ప్రవర్తన బాగుంది కాదంటూ మీరే చెప్పాలి? మీరు కంట పడ్డ తరవాత యే ఆడదాని ప్రవర్తన తిన్నగావుంటుంది ?

రామ—అదుగో చూశావా ? అలా అంటావనే కదూ చప్పనన్నాను.

మధు—యీచిక్కులు నాకేం తెలియవు. పెళ్ళి మానిపించెయ్యండి.

రామ—యీ పెళ్ళిలో నీ మేజువాణీ పెట్టి పదిరాళ్ళిప్పిస్తాను. మాటాడక కూరుకో.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) లుబ్ధావుధాన్లు యదట నేను మేజువాణీ ఆఁ!

రామ—పేరువాడుగాని, సభలో పెద్దన్నే నేకదూ?

[హెడ్ కనిస్టేబ్ చుట్టకాలుస్తూ ప్రవేశించి కుర్చిమీద కూర్చొనును.]

హెడ్—రామఁప్పంతులూ! యినస్పెక్టరికే టోపి వేశావటే?

రామ—(హెడ్ కనిస్టేబుచెవిలో) గారూ గారూ అనవయ్యా.

హెడ్—యెప్పుడూలేంది గారేవిఁటి, గీరేవిఁటి, చింతగారు?

రామ—ఆడవాళ్ళున్న చోటికి తోసుకు రావడవేఁనా, అన్నా!

హెడ్—ఆడవాళ్ళుంటున్నావు. నువ్వు కూడా అందులోనే జమాయేవిఁటి? అహా! హ!

రామ—హాస్యానికి వేళాపాళా వుండాలి.

హెడ్—నేను హాస్యంకోసం రాలేదు; యినస్పెక్టరు పేరు చెప్పి రావిఁనాయడిదగ్గిర పాతిక రూపా యల్లాగావట, యిలా యందరిదగ్గిర లాగాడో రామఁప్పంతుల్ని నిల్చున్న పాట్లాన్ని పిలకట్టుకు యీడ్చుకురా అని నాతో ఖచితంగా చెప్పి యినస్పెక్టరు పాలెం వెళ్ళిపోయినాడు.

రామ—చిన్నప్పుడు వొక్కబళ్లో చదువుకున్నాం యినస్పెక్టరూ నేనూను. అంచాత అతని పిలక నేనూ నాపిలక అతనూ లాగినా ఫర్వాలేదు. గావిఁనాయడి మాట మాత్రం శుద్ధాబద్ధం. మీరు ముందు పదండి, గుఱ్ఱం కట్టించుకుని స్టేషను దగ్గిర కలుస్తాను.

హెడ్—నే సెలావొస్తాను నీతోటి; నాకు వొల్ల మాల్నపనుంది, ఒక కనిష్టీబుని నీతో పంపిస్తాను.

రామ—(హెడ్ చెవులో) నాయింట్లో మాత్రం నకార ప్రయోగం చెయ్యకు, నీపుణ్య వుఁంటుంది.

హెడ్—అదా నీఘోష! అలా కానియి. (నిష్క్రమించును)

రామ—(తనలో) అదుగో మళ్ళీ ఏకవచనవేఁ కూస్తాడు! (పైకి) యవఁడ్రా అక్కడ.

నౌఖరు—(ప్రవేశించి) సిత్తంబాబు.

రామ—గుఱ్ఱం కట్టమను.

నౌఖరు—సిత్తం బాబు, (నిష్క్రమించును)

రామ—చూశావూ మధురవాణీ నేన్నిలబడ్డచోట రూపాయలు గలగల్రాల్తాయి, యీ యినస్పెక్టరుగాడికి యీ తాలూకాకి వొచ్చింతరవాత అయిదారువేలు యిప్పించాను. వీధి తలుపు వేసుకుని, సంగీతసాధకం చేసుకో, విద్యవంటి వస్తువు లేదు. (గుమ్మందాటి నాలుగడుగులు వెళ్ళి తిరిగివచ్చి) అప్పుడే వీణతీసావు? యీవూళ్ళో మాదుర్మార్గులున్నారు; నా స్నేహితులమనీ, బంధువులమనీ పేరు పెట్టుకొస్తారు, రానీకుమా (తలుపువైనించివేసి) గడియవేసుకో. (నిష్క్ర)

౨-వ స్థలము. రామప్పంతులుయింట్లో పడకగది.

[మధురవాణి తివాసీమీఁదకూచుని వీణవాయించుచుండును వాయిద్యం ముగించి.]

మధు—విద్యవంటి వస్తువలేదు, నిజమే—ఒక్కటితప్పు—అదేవిఁటి? విత్తం. డబ్బుతేనివిద్య దారిద్ర్యహేతువ యీ వూళ్ళో నారదుడువొచ్చి పాడితే నాలుగు మ్మిడీలివ్వరు. గనక యీవీణ యిటుపెడదాం హెడ్డు కనిష్టేబు సొజ్ఞచేసి వెళ్ళేడు. అతడు యిచ్చేదీ చచ్చేదీ లేదుగాని, జట్టీలేవైఁనావొస్తే ఓ వొడ్డు కాస్తాడు.

(వీధితలుపు తట్టబడును)

వొచ్చాడు కాబోలు. (తలుపుదగ్గిరకివచ్చి) యెవరు మీరు? బంధువులా?

(తలుపవతల కరటకశాస్తుల్లు, కన్య వేషంతో శిష్యుడున్నూ.)

కరట—ఆపద కడ్డం బడ్డవారే బంధువులు. మే మ్మీకు బంధువులం కావుఁగాని, మీరు మాకు బంధువులు కాగల్రు.

మధు—నేస్తులా?

కరట—(తనలో) యీకంఠం విన్నట్టుంది (పైకి) నేస్తం కట్టడానికే వొచ్చాం.

మధు—దేంతో కడతారు?

కరట—(తనలో) యీ వేశ్యమధురవాణి కాదుగద? కంఠాన్ని పోలిన కంఠం వుండకూడదా? (పైకి) నేస్తం కట్టడానికలా వున్నది వక్కటేగదా టంకం?

మధు—యేమిటో ఆ టంకం?

కరట—బంగారం!

మధు—మాపంతులుగారికి మీరు నేస్తులూ, బంధువులూ కూడా కాకపోతే తలుపు తియ్యొచ్చును. (తలుపుతియ్యును.)

కరట—(తనలో) అరే! మధురవాణే!

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) చిత్రం!

కరట—యేమిటి చిత్రం?

మధు—యీ వేషం!

కరట—ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం; యిది దేవుఁడిచ్చిన వేషవేఁను.

మధు—నాదగ్గిరేనా మర్మం? యీ పిల్లెవరో?

కరట—నాకొమార్తె.

మధు—నాటకవల్లా చెడి పోగటివేషాల్లో దిగిందా? పెట్టి పుట్టారుగదా యేల యీ అవస?

కరట—నీదయవల్ల దేవుడిచ్చినస్థితికేం లోపంరాలేదు. నిన్ను చూదావని వొచ్చాను.

మధు—యిన్నాళ్ళకైనా యీ దీనురాలు మీకు జ్ఞాపకం రావడం అదెంతగాదు?

కరట—నీలాంటి మనిషి మళ్ళీవుందా? నిన్ను చూడ్డం బ్రహ్మానందం కాదా? నీదగ్గిరకిరావడం, చేదసా యిన్నాళ్ళూ రాలేదనుకున్నావు? డిప్టీ కలక్టరుగారి కుమారరత్నంగారు నిన్ను చేపట్టారని తండ్రికి తెలిసింతరవాత, నేనుగానీ నీ యింటికివొస్తే పీక ఉత్తరం చేస్తాడేమో అనేభయంచాత కొంచం యడబెట్టి యికడికి యెప్పుడు బదిలీ అవుతుంది, మా మధురవాణ్ణి యెప్పుడు చూస్తాను అని దేవుణ్ణి సదాప్రార్థిస్తూ వుంటిని. నువ్విక్కడెన్నాళ్ళాయి వున్నావు?

మధు—డిప్టీకలక్టరుగారి కుమారరత్నంగార్ని, తండ్రి. చదువుకేరు పెట్టి చన్నపట్నం తగిలిన రెండునెల్లదాకా ఆయన నాస్తుడు గిరీశంగారి ద్వారా డబ్బు పంపించాడు ఆతరవాత మొన్నటిదాకా గిరీశంగారు నన్ను వుంచారుగాని, డబ్బుకి యటాముటీగా వుండేది నాయింటికి వొచ్చిన వాడల్లా తనకొడుక్కి దోస్తీ అయివుంటాడని డిప్టీ కలక్టరు అనుమానిస్తాడేమో అని పేరుగలవాడెవడూ నాయింటికి రావడం మానేశాడు. సంజీవరావుగారి అల్లరి కొంచం మరుపొచ్చిందాకా పైనుండావని యీ వూరొచ్చాను.

కరిట—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) గిరీశం నిన్నుంచుకున్నాడా? మా మేనల్లుడికి చదువుచెప్పడానిక్కుదురుకుని మావాళ్ళింట్లో చేరాడు. వాడికి పెందరాళే ఉద్వాసన చప్పాలి.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) నాదగ్గిరకు వచ్చినవాడల్లా చెడిపోయినాడో? నాదగ్గిరకు మీరు రాకుండా అవరోధం కలిగిందని యిప్పుడే డిప్టీకలక్టరుగార్ని తిట్టారే. ఆయనకంటె మీన్యాయం యేంబాగావుంది? నాదగ్గిరకు వచ్చినందుకు, మీ భార్యాగారు ముందు మిమ్మల్ని మెడబట్టుకొని యింట్లోంచి తరవ్వాలిసింది. తనకిరొట్టా, ఒకడికి ముక్కా-నా?

కరట—క్రియలలో అంతవరకూ జరక్కపోయినా మాటల్లో అమర్యాద అమేషా నాకు జరుగుతూనే వున్నది.

మధు—(చిరునవ్వుతో) యీ యిల్లాలు మాపంతులు కంటబడితే యీవిడే గుట్టు బట్టబయలౌతుంది.

కరట—యిల్లాలనేస్తున్నావేం అప్పుడేను? కన్నెపిల్ల; దీన్ని పెండ్లిచేయడానికే, నీదగ్గిరికి తీసుకొచ్చాను.

మధు — మా పంతులు కేనా పెళ్ళి ?

కరట — "ఏకానారీ సుందరీవాదరీవా," అన్నాడు. త్రిలోకసుందరివి నువ్వు దొరి కింతరవాత నీ పంతులుగారికి యింకా పెళ్ళెందుకు ?

మధు — ఐతే మరెవరికి పెళ్ళిచెయ్యం ? నాకా యేవిఁటి ? అలాగైతే, సైయేఁ! మొగవేషం వేసుకొని, పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చుంటాను. యిలాంటి పెళ్ళాం దొరకడవేఁలాగ ? జగత్ప్రసిద్ధులైన కరటకశాస్తుల్లుగారి అల్లుణ్ణి కావడంయెలాగ ? దివ్యసుందర విగ్రహావఁని పొగడగానే నాబుజాలు పొంగుతాయనుకున్నారు కాబోలు? యీపిల్లదగ్గిర నాబోట్లు దివిఁటీముందరదీపాలు. ఆడది మెచ్చిందే అందం! మొగాడి కన్ను మసక. మీకేం తెలుసును ? మరి నాపెళ్ళాన్ని నాకిచ్చేసి మీతోవని మీరువెళ్ళండి. (శిష్యుడి చెయిపట్టిలాగును.)

శిష్యుడు — చూశావురా నాన్నా యిలా పట్టుకుందో ?

మధు — (ఆచుకోలేకుండానవ్వుతూ) శాబాషు ! యిదేనా పెద్దమనిషి తరహా ! యిరుగుపొరుగమ్మ లేవఁంటారో మొగుడు పిలిస్తే వెళ్ళకుంటేను ?

శిష్యుడు — కొడుతుంది కాబోలా నాన్నా, యింటి కెళ్ళిపోదాం, రా !

మధు — యేంవంగనాచివే ? తరవాత పెళ్ళిచేసుకుంటాను. అందాకా ముద్దియ్యి (ముద్దెట్టుకొనును.)

కరట — నేరని పిల్లని చడగొడుతున్నావు.

మధు — నాలాంటి వాళ్ళకి నూరుమందికినేర్పి చెడగొట్టగలడు. యవరిశిష్యుడు ? యీకన్నపిల్ల నోరు కొంచం చుట్టవాసన కొడుతూంది !

కరట — అంచాతే కాబోలు డబ్బీలో చుట్టలు తరుచు మాయ వౌఁతూంటాయి. మధురవాణి ! దేవుణ్ణాడ నిన్ను చూపించాడు, పంతుల్లేని సమయం కనిపెట్టి వొచ్చాను; మళ్ళీ అతడొచ్చేలోగా నామాటలు నాలుగూవిని మాకువొచ్చిన చిక్కు తప్పించు.

మధు — మీకొచ్చిన చిక్కేవిఁటి ? నేం చెయ్యగలిగిన సహాయ వేఁవిఁటి ?

కరట — చిక్కన్నా చిక్కు కాదు. విను, యీవూళ్లో గిరీశం పెత్తల్లికొడుకు లుబ్ధావుధాన్లని ఓ ముసలాడున్నాడు; వాడికి మా మేనగోడల్నివ్వడానికి మాబావ నిశ్చయించాడు యీ సంబంధం చేస్తేనా చెల్లెలు నూతులో పడతానని వొట్టేసుకుంది. యేం వుపాయం చూస్తావో, దాని ప్రాణం కాపాడాలి.

మధు — యీపిల్లని అంతకి తక్కువ సొమ్ముకి అమ్మితే, లుబ్ధావధాన్లు చంకలుగుద్దుకుని చేసుకుంటాడు. అతనిదాకా యెందుకు నేనే కొనుక్కుంటాను.

కరట — చూపితే అందుకు పోయేదానికి నీకు మిక్కిలి చెప్పాలా యేవిఁటి ?

మధు — యిదివరకి నిర్ణయవైఁన సమ్మంధం యేమ్మిష పెట్టి తప్పించడం ?

కరట — నీబుద్ధికసాధ్యం వుందా ? డబ్బుకసాధ్యం వుఁందా ?

మధు — బుద్ధికి అంతా అసాధ్యవేఁగాని, డబ్బుకి యక్కడా అసాధ్యంలేదు. యీ పెళ్ళిలో మాపంతులుకో పదిరాళ్ళు దొరుకుతా యనుకుంటున్నాడే ?

కరట — నాసంబంధం చేసుకుంటే నేను యిరవై రాపొహాణాలు యిస్తాను.

మధు — సరే గాని నాటకంలో యంతహాస్యవైఁనా చెల్లుతుంది. నటనలోకి హాస్యం తెస్తే యేవిఁమూడుతుందో ఆలోచించారా ?

కరట — మధ్య నీకొచ్చిన పర్వాయేవిఁటి? నాకొచ్చిన ఫర్వాయేవిఁటి? యీ కత్తెర మీసం, కత్తెర గెడ్డం కడిగేసుకుని నాతోవని నే వెళతాను. యీకోక నీదగ్గిర పారేసి మాశిష్యుడు వెళతాడు ఆతరవాత యిదేవిఁటమ్మా యీ చిత్రవఁని నువ్వూ నలుగురమ్మలక్కలతోపాటు ఆశ్చర్యపడుదువుగాని. మీపంతులుతో సిఫార్సుచేసి యీమంత్రం యలా సాగిస్తావో గట్టి ఆలోచనచెయ్యి

మధు — మాపంతులు వొక్కడివల్లా యీపని కానేరదు.

కరట — మరియింకా యవరికాళ్ళు పట్టుకోవాలో చెప్పు ?

మధు — మాపంతులుతో మాట్లాడ్డం ఐనతరవాత అవుధాన్లు కూతురు మానాస్త్రం మీనాక్షిని తండ్రికి తెలియకుండా చూసి, ఓ రెండుపెద్దకాసులు యిస్తానని చెప్పండి. ఆపైని సిద్ధాంతిని చూసి అతనికీ ఆలాగే ఆశపెట్టండి. యీ పనికి సిద్ధాంతే కీలకం. నేను తెరవెనకనుంచి సమయోచితంగా హాంగుచాస్తాను.

కరట — నీమాటవేరే నే చెప్పాలా ? నిన్ను సంతోషపెట్టడం నాకు విధి.

మధు — ఆ మాట మీరు శెలవివ్వడం నాకువిచారంగావుంది. వృత్తిచేత వేశ్యనిగనక చెయ్యవలసినచోట్ల ద్రవ్యాకర్షణచేస్తానుగాని, మధురవాణికి దయా దాక్షిణ్యాలు సున్నఅని తలచారా? మీతోడబుట్టుకి ప్రమాదం వొచ్చినప్పుడు నేను డబ్బుకి ఆశిస్తానా? యటుంచి యెటొచ్చినా కాపాడతాడు. హెడ్డు కనిష్టేబుకు మాత్రం కొంత నిజం చెపుదాం. అతగాడు యిప్పుడే వస్తాడు, మాట్లాడతాను, మీరు యిక్కడ కూచోండి,

కరట — స్వాధీనుడేనా ? కొంపముంచడుగద కి

మధు — గులాం. (నిష్క్రమించును.)

కరట — కూచుందాం రా.

శిష్యుడు — నాపేరేవిఁటండోయి ?

కరట — కొంపముంచుతావు కాబోలు! సుబ్బి! సుబ్బి! మధురవాణ్ణి చూడగానే మతిపోయిందా యేవిఁటి ?

శిష్యుడు — దానినవ్వు పట్టుబడాలని నిదానిస్తున్నాను.

కరట — సబ్బు అన్నమాట జ్ఞాపకం వుంచుకుంటే సుబ్బిఅనే పేరు జ్ఞాపకం వుంటుంది.

(రామప్పంతులు గుఱ్ఱందూకాన్నదిగి నడిచివచ్చి)

రామ—(కరటకశాస్త్రితో మెల్లిగా) లోపలికెవరైనా వెళ్ళారా?

కరట—(గట్టిగా) యెవరో యిద్దరు ముగ్గురొచ్చారుగాని మీయిల్లాలుగారొచ్చి పైకి పొమ్మని గెంటేశారు.

రాము—మీరెవరు? యెందుకొచ్చారు?

కరట—మాది కృష్ణాతీరం. నా పేరు గుంటూరు శాస్త్రుల్లంటారు. తమదగ్గిర రాచకార్యవుండి వొచ్చానండి.

వీధిలోనుంచిజవాను—"యినస్పెకటరుగారు నే వొచ్చిందాకా మఱ్ఱిచెట్టు కింద గుఱ్ఱాన్ని నిలబెట్టుంచుతావన్నారు. రూపాయలు వేగం యివ్వండి."

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

రామ—యెవరు వొచ్చారట?

మధు—యెవరొస్తారు? మీ నేస్తులట! తగిలాను.

జవాను—రూపాయలండోయి.

రామ—(మధురవాణితో) యేదీ మొన్న నీకిచ్చిన రూపాయలు? సాయంత్రం మళ్ళీ ఫిరాయిస్తాను. యీసైతాను ప్రాణం తింటున్నాడు.

మధు—మీరిచ్చిన రూపాయలు పట్ణంతోలేశాను. నేను డబ్బెక్కడదాచుకుంటే మాతల్లెక్కడ కాలక్షేపం చెయ్యడవెలాగ?

రాము—వొట్టబద్ధాలు!

మధు—(తాళముల గుత్తి మొలలోనుంచితీసి రామప్పంతులుమీద విసిరి) చూసుకోండి

రామ—(బుజంతడువుకుంటూ) దురహంకారం కూడదు! విసిరికొడితే దెబ్బతగల్దనుకున్నావా యేవిటి?

మధు—దుష్టమాటలనగా తగిల్తే తప్పా?

జవాను—యేవఁయ్యోయి. పోయి, రూపాయిలిచ్చావుకావని యినస్పెక్టరుగారితో చెబుదునా?

మధు—(మెడలోనానుతీసి) యిది తాకట్టువుంచి కావలసినసొమ్ము తెచ్చుకోండి.

రామ—(తనలో) ఆహా! యేమి యోగ్యమైనమనిషి! లేనిపోని అనుమానాలు పడకూడదు!

కరట—పంతులుగారూ యెన్నిరూపాయలు కావాలండి?

రామ—పాతిక.

కరట—నే దాఖల్చేస్తాను (జవానుకు యిచ్చును)

రామ—ధనజాతకానికి డబ్బులా వొస్తూవుంటుంది. యేవిఁటి మీ రాచకార్యం ?

కరట—యిది నాపిల్లండి. దీనికి వివాహం చేయించి ఆసుకృతం తమరు కట్టుకోవాలి.

రామ—వివాహం చేయించడానికి నేను వైదీకిని కాను, నాకు మంత్రాలు రావే ?
(చుట్ట, జేబులోంచి తీసి కొనకొరికి) యేవఁంటావు మధురవాణీ ? అగ్గిపుల్ల.

మధు—(అగ్గిపుల్ల అందిస్తూ పంతులునుంచి శిష్యుడి వేపూ, శిష్యుడినుంచి పంతులు వేపూ కోపముతో చూసును)

కరట—మంత్రవఁన్నప్పుడు వైదీకపవాడిదేం మంత్రవఁండి? యీ రోజుల్లో వైదీకమ్మంత్రాల మహిమ పోయిందండి. మంత్రవఁంటే నియోగ్యప్రభువుదే మంత్రం! తమవంటి ప్రయోజకులకు మంత్రం మాటాడుతుందండి.

రామ—మధురం! యేవఁంటావు ? యీపిల్లన్నే పెళ్ళిచేసుకుందునా ?

మధు—(రామప్పంతులు వేపూ, శిష్యుడివేపూ చురచుర చూసి నిష్క్రమించును)

రామ—సొగసుకత్తెలకి అలకకూడా అదో శృంగారం సుమండీ, శాస్తుల్లుగారూ !

కరట—వైదీకపాళ్ళం మాకా శృంగారాలు యలాఅనుభవవౌఁతాయండి? మాయిల్లాళ్ళకొక్కపంవొస్తె చీపురుగట్టలు యెగురుతాయండి. సరసవఁన్నది పుస్తకాల్లో చదవడవేఁగాని మాకు అనుభవవేద్యం కాదండి. శ్రీకృష్ణమూర్తివారు రాధికతో శలవిస్తున్నారు, ఓరాధికా నీకోపం తీర్చుకోవాలన్నష్టాయనా "ఘటయభుజబంధనం రచయ రద ఖండనం, యేనవాభవతి సుఖజాలం" అనగా యేవఁంచున్నాడంటే కవీశ్వరుడు, చేతుల్తోటి ఉక్కిరి బిక్కిరి అయ్యేటట్టుగా కౌగలించుకో, మరిన్ని పెదివఁలు రక్తాలోచ్చేట్టు కొరికెయ్యి. అంచున్నాడు.

రామ—(మధురవాణి వెళ్ళినగుమ్మము వేపుచూపి) ఉప్పులేకనే ముప్పందుం. మధురవాణికి మాత్రం యీ వెఱ్ఱి మొఱ్ఱి కవిత్వాలు చెప్పకండి. నాలాంటి మృదుకర్లు మోటుపరసం సహించరు.

కరట—ఆమె మీభార్య్య కారండీ ? సంసారికన్నా మర్యాదగావుంది యీ వేశ్య! మీది యేవఁదృష్టం.

రామ—యెంపిక. యెంపికలోవుందండి. మీ రాచకార్యం చెప్పారుకారు.

కరట—లుబ్ధావుధాన్లుగారికీ తమకీ చాలా స్నేహవఁని విన్నాను. ఆయన తమమాట అడుగుదాటరట ?

రామ—ఆగాడిదకొడుక్కి ఒకరితో స్నేహం యేమిటండీ? వాడి ప్రాణానికీ డబ్బుకీ లంకె. డబ్బుకీ వాడికే స్నేహంగాని మరి యెవరితోనూ స్నేహంలేదు. అయితే వాడికి వ్యవహారజ్ఞానం లాకపోవడంచాతా, కోర్టంటే భయంచాతా, నాసలహా లాక బతకలేదు. వాడే అన్నమాటేవిఁటి, యీతాలూకాలో సివిలు మేజస్ట్రీట్లు యెక్కఁడొచ్చినా రామప్పంతులు పప్పులేని పులగం వుండదు.

కరట—ఆమాటవినే తాము నియ్యోగ ప్రభువులు, మంత్రబలంచాత చక్రం అడ్డేస్తా రని తమర్ని వెతుక్కొచ్చాను. మాపింతల్లికొడుకు బియ్యే బియ్యల్ పాసయినాడండి. డిప్టీకలక్టరీ చేస్తున్నాడు బంధువులకి అతనివల్ల గడ్డిపరకంతసాయం లేదు గదా ? మీది మిక్కిలి కూనాగా యవళ్ళయినా గృహస్థుల గృహస్థు మర్యాదకి పంపించి, తల్లయినా పెళ్లాంఅయినా అవిపుచ్చుకుంటే, తిరగగొట్టిందాకా అభోజనం కూచుంటాడు ! పెట్టడానికీ పుచ్చుకోవడానికీ నియ్యోగప్రభువులు. తమకి చెల్లిందిగాని, మావాళ్ళ ఉద్యోగాలు మంటిగడ్డ ఉద్యోగాలండి. "ఇయ్యా ఇప్పించంగలఅయ్యలకేగాని మీసనుయ్యలకేలా రెయ్యకి లేవా బారెడు" అని కవీశ్వరుడన్నాడు.

రామ—యీ యింగిలీషు చదువులు లావైన కొద్దీ వైదీకులే అన్నమాటేవింటి అడ్డమైన జాతులవాళ్ళకీ ఉద్యోగాలవుతున్నాయి గాని యంత చదువుకున్నా మీ వైదీకప్పంతుళ్ళ వారికిమాచాకచక్యాలబ్బుతాయండీ?మాలౌక్యంమాతోస్వతహాగా పుట్టినది మీరు తెచ్చిపెట్టుకున్నది.యెరువుసరుకు యెరువుసరుకే. విన్నారా ? మీవాళ్ళు లంచాలు పుచ్చుకోవడం చాతకాక, పతివ్రతలమని వేషంవేస్తారు.

కరట—అదేపతకమైతే అది అమ్ముకు బతకనా అన్నట్టు మా వాళ్లకే చాతయితే నాకు యీ అవస్థేవండి ? మావాడు పదిమంది పార్టీలతో చెబితే పదిరాళ్ళ సొమ్ము దొరుకును. యీ చిక్కులు లాక పోవును.

రామ—యేవిఁటా చిక్కులు ?

కరట—రుణబాధ చాలా లావుగా వుందండి. రేపటి పున్నంలోగా ఒక దస్తావేజు తాలూకు రూపాయలు చెల్లకపోతే దావాపడిపోతుందండి. యీ పిల్లని నల్లబిల్లిలో వెంకటదీక్షితులుగారికి పదహారు వందలకి అమ్మ నిశ్చయించుకొని తీరా వొచ్చేసరికి యిప్పట్లో రూపాయలివ్వలేం, పెళ్లయిన నెల రోజుల్లో యిస్తావఁన్నారండి. అందుచేత అది వొదులుకొని లుబ్ధావుధాన్లుగారు వివాహ ప్రయత్నంలో వున్నారనివిని తమ దర్శనానికి వొచ్చానండి. యిదిగాని తాము సమకూరుస్తే పదివరహాల సొమ్ము దాఖలు చేసుకుంటాను.

రామ—నేను నలభై యాభై రూపాయల వ్యవహారాల్లో జోరబడేవాణ్ణి కాను.

కరట—తాముచేసే సదుపాయాన్ని బట్టి యెంతయినా దాఖలుచేసేవాణ్ణేనండి. నా రుణాలు పదహారు వందలుంటాయండి. ఆ పైని యేవొచ్చినా తాము దాఖలు చెసుకోండి.

రామ—"ఐతే, గియ్తే" బేరాలు మాకవసరం లేదు. అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి పద్దెనిమిది వొందలిస్తున్నాడుగదా, అందుకు సగానికి సగం తగ్గితేనేగాని అవుధాన్ల ఆ సంబంధం మాని మీ సంబంధం చేసుకోడు. అందులో మీ రుణాలుతీరే

దేవిఁటి నాకిచ్చేదేవిఁటి? యేవైఁతేనేవిఁ? ఆ వ్యవహారం యలాగా మించి పోయింది. పదిరోజులకిందటొస్తే ఫాక్తుపరుస్తును. ఆ సంబంధం భోగట్టా మొదట నేనే తెచ్చాను. నా చేతుల్లోంచి ఆ వ్యవహారం పోలిశెట్టిలాగేశాడు. కృత్యాద్యవస్థమీద మధురవాణి మేజువాణీకి వొప్పించేసరికి నా తాతలు దిగొచ్చారు. మరివక ఉపాయం చెబుతాను వినండి. మీకు మయినరు కొమాళ్లున్నారా?

కరట—చిన్నవాడికి మయినారిటీ దాటి మూడేళ్ళయిందండి.

రామ—అయితే యిహాలేందేవిఁటి? ఆ కుఱ్ఱవాడు మయినరని వాదిద్దాం.

కరట—సాక్ష్యం యలావొస్తుందండి?

రామ—ఓహో హో! మీకు యేమీ తెలియదే! యిలాంటి వ్యవహారాలు నా తలమీద యెన్ని వెంట్రుకలున్నాయో అన్ని మోసేశాం, విన్నారా? ఉర్లాంబసవ రాజుగారి సంభావన్లరేటే సాక్ష్యాలక్కూడా గేజటార్డర్ చేశాం. కుండనాలు వేసుకున్నవారికి ఓ రూపాయి జాఫా.

కరట—జాతకంవుందిగదా యేంసాధనం?

రామ—కాకితవైఁతే అగ్గిపుల్లతో ఫైసల్! తాటాకైతే నీళ్ళపొయ్యి! కొత్తజాతకం బనాయించడం అయిదు నిమిషాల పని. మా సిద్ధాంతిమట్టుకు నాలుక్కాలాలు చల్లగావుండాలి. నా దగ్గిర పాతతాటాకులు అలేఖాలు అటకనిండా వున్నాయి. ముప్ఫైయేళ్లనాటి కాకితాలున్నాయి. రకరకాలు సిరాలున్నాయి. ఒక నూఱ్ఱూపాయిలు నాకు ఫీజుకింద యిచ్చి ఖర్చులు పెట్టుకోండి. గ్రంథం నడిపిస్తాను.

కరట—దారి ఖర్చుకోసం తెచ్చిన రూపాయలు మీకు దాఖలుచేశాను. మరి బుఱ్ఱ గొరిగించుకుందావఁంటె దమ్మిడీలేదు. కోర్టుల్లెంట తిరగడానికయినా చేతిలో ఓడబ్బు సొమ్ముండాలిగదా? యిదొహఁర్తె టొంపలా నాతోవుంటే యలాగండి కోర్టెంట తిరగడం? తమ లౌక్యానికి అసాధ్యవఁన్నది వుంటుందంటే నేనమ్మజాలను. యలాగయినా కుదిర్న సంబంధం తప్పించి, మా సంబంధం కుదిర్చి నాకు యిచ్చే సొమ్ములో పదోవంతు తాము అంగీకరించి మిగిలింది నాకు దయ చెయ్యండి. దీన్ని మొగుడింట అప్ప జెప్పి ఆ పైన యీ గ్రంథం యేదో కొస చూసిందాకా తమర్ని అంటగాగి వుంటాను.

రామ—పదోవొంతు పనికిరాదు. మాబేరం యెప్పుడూ సగానికి సగం.

కరట—సంగోరు మీకిస్తే మరి నేను రుణాలేం తీర్చుకోను?

రామ—రుణాల్తీర్చుకో అఖ్ఖర్లేకుండా గ్రంథం జరిగిస్తాంకదూ? అప్పుడే మీ చేతుల్లో రూపాయలు పడడానికి సిద్ధంగా వున్నట్లు మాట్లాడుతారేవిఁటి? నేను యంత శ్రమపడ పైనిపతకం తిరగాలి? అది ఆలోచించారా?

కరట—తాము అలా అంటే నేనేం మనవి చెయ్యనండి? రక్తం మాంసం అమ్ముకుంటూన్నప్పుడు ఆ కాని కూడయినా సంతుష్టిగా దొరకడం న్యాయంగదండి? వ్యవహారాల తొట్రుబాటుచాతనూ పిల్లకట్టు దప్పివుండడం చాతనూ, తొందరబడుతున్నానుగానండి, కొంచం వ్యవధివుంటే రెండువేలకి పైగా అమ్ముకుందునండి.

రామ—"అయితేగియితేలు" అనుకున్న లాభం లేదని చెప్పానుకానా? ఇదో వొంతుకు యేవంటారు?

కరట—యీపాపపు సొమ్ముకే తమరు ఆశించాలా అండి?

రామ—పాపపు సొమ్ము మాదగ్గిరకిరాగానే పవిత్రవైఁపోతుంది. ఒహళ్ల కివ్వడం కోసవేఁగాని నాక్కావాలా యేవిఁటి?

కరట—ఐతే కానియ్యండి.

రామ—యిక నా ప్రయోజకత్వం చూడండి. మధురం! మధురం! కాకితం, కలం సిరాబుడ్డి తీసుకురా. మా మోలు సిరాబుడ్డి కాక గూట్లోది పెద్దసిరాబుడ్డి తే.

మధు—(అవతలనుంచి) నాకం పెమధురం కంటబడ్డ తరవాత నే నెందుకు?

రామ—ఆడవాళ్ళకి అనుమానం లావండి. వింటున్నారా? అదో ముచ్చట!

కరట—కేవలం వజ్రాన్ని సంపాదించారు!

రామ—వజ్రవేఁగానండి, పట్టవాసపు అలవాటుచాత పదిమందితో మాట్లాడితేగాని దానికి పూసుబోదు.

కరట—ఆ మాత్రం స్వేచ్ఛయివ్వడవేఁ మంచిదండి; ఆడదాన్నట్టే రొకాయించకూడదండి!

రామ—రొకాయిస్తే యెంజెస్తుం దేవిఁటండి?

కరట—యిలాంటి మానంగల మనిషైతే నూతులో గోతులో పడుతుందండి.

రామ—అలాగనా అండి?

కరట—అందుకు సందేహ మేవిఁటండి? నాజూకైన మనస్సుగల స్త్రీని మల్లెపువ్వులాగ వాడుకోవాలండి.

రామ—ఆ నాజూకులూ గీజూకులూ మీకేం తెలుసునండి?

కరట—పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు. నాయకుడు నిరాకరిస్తే నాయిక వొచ్చిన్నీ యేవే, ఉద్యానాల్లో వుండుకున్న షుకంటి లతలతో వురిపోసుకుంచుందండి. మహాకవులనాటకాల్లో అల్లాగే జరిగినట్లు రాశారండి.

రామ—మరెవళ్ళతో మాట్లాడినా తప్పులేదుగాని, హెడ్డుకనిష్టీబుతో మాత్రం మాట్లాడవద్దని బుద్ధిచప్పండి. మీరు తండ్రిలాంటి వారుగదా?

కరట—పుచ్చ! అంత అదృష్టవాఁ అఁడి! అట్లాంటి పిల్లే నాకువుంటే, మూడు నాలుగువేల కమ్ముకుని రుణాలూపణాలూ లేకుండా కాలక్షేపం చేసివుందును. దీన్నయినా నాలుగు దిక్కులా అమ్మజూపితే రెండుమూడువేలు యీవరకేతుచే

లోపడివుండునండి. మేనరికం చెయ్యాలని దీంతల్లి భీష్మించుకూచోబట్టి యీదు కవస మాకొచ్చింది. అంచాతనే యింట్లో చప్పకుండా యీపిల్లని వెంటతీసుకొచ్చి యీదేశంలో పెళ్ళికి చూపుతున్నాను.

రామ — నాసహాయ లోపం వుండబోదు.

కరట — ఐతే కార్యమయిందే!

రామ — యెదీ పిల్లా యిలారా, చెయి చూపించూ.

(శిష్యుడు భయం నటించి వెనక్కి తక్కును)

కరట — చూపించమ్మా, భయంలె చ్చూపించు (కరటకశాస్తుల్లు శిష్యుణ్ణి రామప్పంతులు దగ్గిరికి తోయును. రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టుకుని అరిచెయ్యి చూచుచుండును శిష్యుడు చెయ్యిలాగుకొంటూన్నట్టు నటించును మధురవాణి సిరాబుడ్డీ కలం కాకితం పట్టుకుని రామప్పంతులు వెనక నిలుచుండును)

రామ — ఆహా! యెంఘనరేఖా! సంతానయోగ్యత బాగావుంది.

మధు — మీరు చేపట్టింతరవాత, అందుకులోపం వుంటుందా?

(సిరాబుడ్డిలోని సిరా రామప్పంతులు ముఖంమీద పోసి ఛఱ్ఱున వెళ్ళిపోవును)

3-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి యిల్లు.

(వీధిగుమ్మంయదట గిరీశంనిలిచి సన్నని గొంతుకతో పాడును.)

“కాముని విరిశరములబారికి నే,
నేమని సహింతు నే, చెలి, యేమని సహింతు నే?”

వీడి తస్సాగొయ్యా, వీడిబాణాలు పుష్పలటోయి? ఆమాట యవడునమ్మతాడు వెర్రికుట్టె యెవడైనా నమ్మాలిగాని? అనుభవవేద్యవైన దీని నిజం యేవిఁటంటే:- మంచిపదును బట్టినలోహం మొనకి, డయమండ్ పాయంట్ వేసి, పాయిజన్‌లో ముంచి, కంటికి కనపడకుండా మంత్రించి విసురుతాడు. అంచేతనే, పైకి గాయం కనపడదుగాని పోలీసువాళ్ళ దెబ్బల్లాగ లోపలతహతహ పుట్టిస్తాయి. యీ విడో బ్యూటీ చూస్తే యేమీ తోచకుండావున్నది. అయితే యిది చెప్పినట్టల్లా వశమయ్యే మనిషికాదు. పాతరస్తాలేంపనికి రాకుండా వున్నాయి. నాయక్స్‌ప్రెషన్సూ, నా శృంగార చేష్టలూ గుడ్డిగవ్వంతపని చెయ్యకుండా వున్నాయి. యిత సింప్లిసిటీ యక్కడా కానలేదు. దీనికి లవ్ సిగ్నల్సు రామరామా! యేమీ తెలియవు. చమత్కారంమాటలు ఆడితే యేమిన్నీ అర్థంచేసుకోలేక ఆ లేడి కళ్ళతో తెల్లబోయి చూస్తుంది. ఆయామ్ డ్రెడ్ఫుల్లీ యిన్ లవ్ విత్ హర్. దీన్ని చూసిన దగ్గిర్నించీ

బౌను లవ్ సూ, డాన్సింగర్లుసూ, మీద పరమాసహ్యంపుట్టింది. పోజిటివ్ యబహరెన్స్. వాళ్ళ పెంకె మాటలూ, పెడర్థాలు, దొంగవేషాలూ, డామిట్! అంతా యిన్సిన్సిరటియేగదా? యిన్నాళ్ళు మధురవాణి వలల్లోపడి యెలాగు యాస్ని అయిపోయినానో నాకు నామట్టుకే ఆశ్చర్యంగావుంది! మధురవాణికి యీ మనిషికి కంపారిజన్ వున్నదా? అదిరంగువేసిన గాజుపూస, యిది ప్యూర్ డైమండ్? కాదని యవరైనా అభాజనుడు అంటే అమాంతంగా వాడి పిలకూడ దీస్తాను. దీనిని చెడగొట్టడానికి ప్రయత్నం చెయ్యకూడదు. చేసినా సాగేది కాదు. గనక కొత్తదారీ, కొంత న్యాయమైనదారీ తొక్కాలి. యేవిటయ్యా అది? మాయోపాయంచేసి దీన్ని లేవతీసుకుపోయి విడో మారియేజి చేసుకుంటినట్టాయనా కీర్తి, సుఖంకూడా దక్కుతాయి "టూ బర్డ్స్ యట్ వన్ షాట్!" యిలాంటి అట్టర్లీ యిన్నోసెంట్ విడోని వొప్పించి తీసుకుపోయి పెళ్ళాడితే మజా, ప్రయోజకత్వమూగాని, రెండేసి మూడేసి సంతానాలు కలిగి తురకాడితోనో, దూదేకులవాడితోనో లేచి పోవడానికి సిద్ధంగావున్న దండుముండల్ని విడో మారియేజి చేసుకుంటే హెల్! పూటకూళ్ళమ్మలాంటి ముండని పెళ్ళాడ్డం విడో మారియేజి అనిపించుకోదు. అది దొంగముండా మారియేజి! యిదేవిటయ్యా యిది, యీ బుచ్చమ్మ? సాక్షాత్తూ పరమపవిత్రమైన విడో విత్ గిల్ట్ లెటర్స్! అయితే, గియితే, మ-రా-రా-శ్రీ, యన్-గిరీశం గారు విడో మారియేజి చేసుకోవడమేనా? "టు మారీ యె విడో, అర్ నాట్ టు మారీ, దటీజ్ ది క్వశ్చన్!" షెక్స్పియర్ పడ్డ అవస్థలో పడ్డాం! "తొందరపడి హాజీసాహేబు తురకల్లో కలిసిపోయినాడన్నట్లు" నావంటి బుద్ధిమంతుడు తొందరపడి యేపనీ చెయ్యకూడదు. దాని లాభనష్టాలు బేరీజువేసి. జమాఖర్చు చేసుకుని మరీ డిసైడ్ చెయ్యాలి. లెటస్ సీ. Imprimis ఒకటోపద్దు డెబిట్ (నష్టం)-విడో మారియేజి చేసుకుంటే మావాళ్ళు అక్కరచెయ్యరు. అందుకు క్రెడిట్, (లాభం) - వాళ్ళిప్పుడు చేస్తూన్న అక్కరేవుంది? గనక బాలెన్స్ (గాక బాకీ) నిల్, బండిసున్నా; రెండోపద్దు - డెబిట్ (ఖర్చు) - లోకం నన్ను బహిష్కారం చేస్తారు. అందుకు క్రెడిట్, (జమ)-లోకంలోకల్లా విలవైన వస్తువను నేను అంకించుకుని, పసలేని ఆ లోకానికే నేను బహిష్కారం వేస్తాను. గనక క్రెడిటు బాలెన్సు (నిలువ) - యేమిటయ్యా? నెగటివ్ యడ్వాంటేజి, హావింగ్ నథింగ్ టు డూ వితే పాపర్ వర్ల్డు - పోజిటివ్ యడ్వాంటేజి - పొజెసింగ్ అలిటిల్ వెల్త్! మూడోపద్దు-డెబిట్-నష్టం-"పీడిపెళ్లాం వెధవముండ" అంటారు-

నోటాబీనీ - యీ పద్దు నిజంగా డెబిటేనా? ఆడిట్ డిపార్టుమెంటు వార్నడిగి సంశయం తీర్చుకోవాలి. అందాకా మ-రా-రా-శ్రీ, గిరీశం గారి అభిప్రాయం యేమంటే - విడో అనేది యేవిఁటి? ఏ నేమ్! ఓ పేరు! ఆ పేరు మనిషి మొహమ్మీద రాశుందా? మనిషిని ముస్తాబుచేసి యెదట నిలబెడితే, యిది పుని స్త్రీ, యిది విడో అని చెప్పగలిగిన పెద్దమనిషి యెవడు? ఒకడూ లేడు. గనక విడో అనే వస్తువ యెక్కడుందయ్యా? వెక్కిరించే వెధవల నోళ్ళలో వుంది. దీనికి క్రెడిట్, (లాభం) - యేమనగా - విడో పెళ్లాడిందంటె అశుభం వోగాయిత్యం అని అంటె వడూ కన్నెత్యూడు. యిక డెబిట్లేని శుద్ధక్రెడిట్, నంబర్ ఫోర్, "చుక్కలవలె, కర్పూరపు ముక్కలవలె నీకు కీర్తి ముల్లోకములన్ । కిక్కిరిసి పిక్కటిల్లెను," అన్నట్లు గిరీశంగారికీర్తి మిన్ను ముట్టుతుంది. గిరీశంగారి విధవా వివాహ మహోత్సవం కథ న్యూసు పేపర్లలో పెద్దక్షరాల్తో పడుతుంది. క్రెడిట్ నెంబర్ ఫైవ్, విడోమారియేజి యసోసియేషన్ వారు ఒక తృణం యిస్తారు. బుచ్చమ్మకూడా కొంచం డబ్బుంది. డెబిట్ - దావా తెస్తేగాని అవుఁధాన్లు మావఁగారు దాన్లో దమ్మిడీ యివ్వడు.

ప్రాజెండ్ కాన్సన్నీ విచారించగా, అవశ్యం విడోమారియేజి చేసుకుని తీరవలసిందే. అయితే సాధనవేఁవిఁటి? యేదైనా యాసెస్ బ్రిడ్జికట్టి వొడ్డుచేరాలి (పైకి ముఖం యెత్తి ఆలోచించి) వెంకమ్మ, మొగుడితో దెబ్బలాడి నూతులో పడ్డప్పుడు నేను సాహసించి పురికి పైకితీసిందగ్గిర్నుంచీ వూరంతా నేను సాక్షాత్తూ సత్యహరిశ్చంద్రుణ్ణిగా భావిస్తున్నారు. అడుగడుక్కీ బుద్ధి దాల్చేస్తూంటుందిగాని. నేనంత వాణ్ణికానా యేవిఁటి? స్నేహంపట్లపీకిచ్చేస్తారే గిరీశంగారు! సాధారణులా? గనుక బుచ్చమ్మని మ[illegible]ం లావు [illegible]నుచేసినా సురిమించే వరకూ యెవరూ తప్పు బట్టబోరు. రాత్రిళ్ళు అరబ్బీనైట్లు, కాశీమజిలీలు, మదనకామరాజు కథలూ చెబుతూ వుంటే యంతో సర్దాగా పక్కని కూచుని వింటుంది, లవ్ స్టోరీజ్ బుఱ్ఱకెక్కించాను కొంత గ్రౌండ్ ప్రిపేరైంది గనక, యిహ విడో మారియేజి మంచిదని బోధపరుద్దాం. పాచిక పారినట్టాయనా, రామునరం చలో, విడోమారియేజి కరో! లెట్ మీ బిగిన్ ది కాంపైన్ ఏట్ వన్స్. (తలుపు కన్నములోనుంచి తొంగిచూచి) నడవలో కూర్చుని విస్తళ్ళు కుడుతున్నది. మొట్టమొదట కొంచం మ్యూజిక్ విసురుదాము. (ఎటులోర్తునే చెలియా అను జావళీ కూనురాగముతో పాడి) బుచ్చమ్మ వదినగారూ తలుపు తీయండి (బుచ్చమ్మ తలుపుతీయును) వదినా... వెల్!... వెంకటేశం యేమిచేస్తున్నాడు?

బుచ్చమ్మ—పెరట్లో గొట్టికాయ లాడుతున్నాడు.

గిరీశం— ఈ పూరవనే మరిచదువు చెడిపోతుంది. పట్నంలో వున్నప్పుడు డస్కు దగ్గిరనుంచి కదిలితే వొప్పేవాడను కాను... ఒక్కమాటు పి ... పిలుస్తారా పాఠంచెపుతాను.

(బుచ్చమ్మ తమ్ముని తీసుకొని వచ్చుటకు వెళ్ళును)

ఆహా! దీనితస్సాగొయ్యా, మొహంయెదటికి వచ్చేటప్పటికి కొంచం ట్రెంబ్లింగ్ పట్టుకుంటుంది. వకటి అనవలెనని మరివకటి అనేస్తూయుంటాను. మరెవళ్ళూలేరు, వంటరిగా దొరికిందిగదా,—యీలాంటప్పుడు నా మనస్సులో మాట చెప్పేస్తే తీరిపోవునా! ఆ కోతి వెధవని తీసుకరమ్మని చెప్పాను. కానీ పాఠాలలో చిన్న లెక్చరు చేతాము. (వెంకటేశ్వరులు, బుచ్చమ్మ ప్రవేశింతురు.) యేమివాయి మెడియర్ బ్రదరిన్లా వెంకటేశం, పాఠాలు చదవడం శుభ్రంగా మానివేశావు? యిక్కడ మరి మాసంరోజులువుంటే వచ్చిందికూడా మరచిపోతావు. యేదీ టెక్స్టుబుక్కు పట్టుకురా. (వెంకటేశం పుస్తకము పట్టుకొని వచ్చును) గాడ్స్‌వర్క్స్ అనే పాఠంతియ్యి రీడ్ ఆన్ మై గుడ్ బోయ్.

వెంకటేశం—(తడుముకుంటూ) దేర్ యిజ్ నాట్ ఏన్ అబ్జక్టు ఇన్ క్రియేషన్ వుచ్ డజ్ నాట్ సెర్వ్ సమ్ యూస్‌ఫుల్ పర్‌పజ్.

గిరీశ—అట్టె! అట్టె! అక్కడ నిలుపు, క్రియేషన్ అనగా యేమిటి?

వెంకటేశ—క్రియేషన్ అనగా - అనగా - ఆవులు.

గిరీశ—నాన్సెన్స్, చదవేస్తే ఉన్నమతికూడా పోతున్నది. ఆవులు యెదటవున్నాయనా ఆవులంటున్నావు? మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటేశ—యేమాటకి అర్థం అడిగారండి?

గిరీశ—క్రియేషన్.

వెంకటేశ—అదా! క్రియేషన్ అంటే ప్రపంచం. నేను యెదట ఆవులు కనబడితే యీ ఆవు పెరుగు యీ నెలరోజులేకదా తినడవచ్చని ఆలోచిస్తూన్నాను.

గిరీశ—వన్ థింగ్ ఎట్ ఏ టైమ్. యిప్పుడు పాఠంమాట ఆలోచించు. క్రియేషన్ అనే వక్కమాటపైనే వక్కఘంట లెక్చరు యివ్వవచ్చును. ప్రపంచం యేలాగున్నది? కపిద్ధాకార భూగోళా అని మనుధర్మశాస్త్రంలో చెప్పినాడు. కపిద్ధమంటే యేమిటి?

వెంకటేశ—నారింజపండు.

గిరీశ—వెరిగుడ్. అంచుప అమర నిఘంటులో పద్యం నీకువచ్చునా?

వెంకటేశ—రాదు, చెప్పండి రాసుకుంటాను.

గిరీశ—యిండ్లలు బదరీ ఫలములు యింతలు మారేడుబళ్ళు యీడుకు జోడై బంతులు తామర మొగ్గలు దంతీకుచ కుంభములబోలు తరుణీ కుచములూ,

యీ ప్రపంచములో యేమివస్తువులుంటవి?

వెంకటేశ—ఆవులు.

గిరీశ—డామ్ నాన్సెన్స్, యెంతసేపూ ఆవులేనా? యేమిటి వుంటవో బాగా ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటేశ—గేదెలు.

గిరీశ—దట్ విల్ నాట్ డు, మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటే—అయితే నాకు తెలియదు.

గిరీశ—విడోస్-యింతచిన్న ప్రశ్నకు నీకు జవాబు తెలియదు! ప్రపంచమందుండే వస్తువులన్నిటిలోకీ ముఖ్యమయినవి విధవలు. దానివిషయమై పెద్ద లెక్చరు యివ్వవచ్చును. మనదేశములో ఒక దురాచారమువున్నది. మొగవాడికి పెళ్ళాము చచ్చిపోతే తిరిగీ పెళ్ళాడుతాడు. ఆడదానికి మొగుడు చచ్చిపోతే యంత యవ్వనములోనున్నా, యెంత సొగసుగానున్నా, మరివకడిని పెళ్ళాడవల్లలేదు. ఇది అన్యాయమంటావా, కాదంటావా?

వెంకటేశ—తప్పకుండా అన్యాయమే.

బుచ్చమ్మ—యేమండీ గిరీశంగారూ, వెధవలు పెళ్లాడడం పాపంకాదూ?

గిరీశ—ఆహా! మీ సత్యకాలం చూస్తే నాకు విచారంగానున్నది. వెధవలు పెండ్లాడవలసినదని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగానున్నది. వేదంలోకూడానున్నది. రాజమహేంద్రవరములో యిదంతా పండితులు సిద్ధాంతం చేసినారు. పూర్వకాలంలో వెధవలు పెండ్లాడేవారు, వెంకటేశం! నలచరిత్రలో దమయంతి రెండో పెండ్లి సాటించినపద్యం చదువు.

వెంకటేశ—నాకు రాదు.

గిరీశ—ఇంత ముఖ్యమయినపద్యం మరచిపోవడం యంతతప్పు! నోటుబుక్కు తీసి రాసుకో—"దమయంతి రెండో పెళ్ళికి, ధరనుండే రాజులెల్లదడదడవచ్చిరీ"- చూశావా! లోకంలోవుండే రాజులంతా వెధవని పెళ్ళాడడానికి వచ్చారట, (బుచ్చమ్మవైపుజూచి) చూచారా? శాస్త్రాలన్నీ వొప్పుకోవడమే కాకుండా మీదిమిక్కిలి వెధవలు పెళ్ళాడకుండా వుండిపోతే దోషమని కూడా చెప్తూవున్నాయి. యిందు విషయమై శంకరాచార్యులవారు పత్రికకూడా యిచ్చియున్నారు.

బుచ్చమ్మ—అయితే మనవాళ్ళంతా వెధవల్ని పెళ్ళిచేసుకోకూడదంటారే?

గిరీశ—అదంతా యింట్లో చాకిరీచేయించుకోవడము కోసరముగాని మరేమీకాదు. ఝాము రాత్రి ఉండనగాలేచి మరునాడు రెండు ఝాములరాత్రిదాకా యెద్దులాగు పనిచేయిస్తారుకదా? ఒక్కపూటకంటె యెక్కువ భోజనం చెయ్యనివ్వరు

గదా? అప్సరసలాగున యెంతసొగసుగానున్నా మంచిగుడ్డకట్టుకోనివ్వరు. సరుకు పెట్టుకోనివ్వరు. తుమ్మెదపంక్తుల్లావుంటే జుత్తుకూడా తీసివేస్తారుగదా! ఫర్ ఎగ్జాంపిల్, మీ అక్కయ్యకు ఆ చంద్రబింబమువంటి ముఖముపైని ఒక కుంకుమబొట్టుంటే త్రినేత్రుడికైనా చూడడానికి అలవి వుండునా? ఆహా యీ అవస్థచూస్తే నా హృదయం కరిగిపోతున్నది. ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో యింకా యేమివస్తువులున్నవి?

వెంకటే—చేగోడీలు.

గిరీశ—డామ్ నాన్సెన్స్ - ఏంతసేపూ తిండివిషయమయ్యే ఆలోచిస్తావు. బాచిలర్స్, బ్రహ్మచారులుకూడా వున్నారు. వాండ్లు చెయ్యవలసినపని యేమిటి?

వెంకటే—వేదం చదువుకోవడం, పెళ్ళిళ్లకి గడ్డితేవడం.

గిరీశ—నాన్సెన్స్-అది మీతండ్రిదగ్గర చదువుకునే విద్యార్థుల మాట. బ్రహ్మచారి యొక్క రియల్ డ్యూటీ అంటే, విధింపబడినపని యేమనగా, విధవలను పెండ్లాడడమే. ఇంకా క్రియేషనులో యేమున్నది?

వెంకటేశ—నాకు తెలియదు.

గిరీశ—రాయవరములో విధవవివాహము చేసుకున్నవాళ్ళకల్లా నెల ఒక్కంటికి నూరురూపాయలు యిచ్చి పోషించడమునకు విడోమారేజి సభ వకటియున్నది. ఇదివరకు అయిదువేలమంది విధవలకు వివాహములు అయి పునిస్త్రీలు అయిపోయినారు. ఆల్ రైట్! క్రియేషన్ అనే మాట అయినది. ఆసెంటెన్సు అంతకూ అర్థము చెప్పు.

వెంకటే—మీరొకమాటు చెప్పినతరవాత నేచెబుతాను.

గిరీశ—ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో దేవుడు ప్రతివస్తువునూ యేదో వొక వుపయోగముకొరకు చేసియున్నాడు. చేగోడీ యెందుకు చేసినాడూ?

వెంకటేశ—తినడమునకు.

గిరీశ—దట్ ఈజ్ రైట్, ఆవుల నెందుకు చేశాడు?

వెంకటేశ—పాలు యివ్వడమునకు?

గిరీశ—పెర్ఫెక్ట్లీ రైట్, ఆడవాళ్ళ నెందుకు చేశాడు?

వెంకటేశ—వంట చెయ్యడానికి.

గిరీశ—నాన్‌సెన్స్. పెండ్లాడడముకూ పిల్లలను కనడముకున్నూ. గనక పెండ్లాడకుండావున్న విధవపిల్లలు దేవుని ఆజ్ఞను అతిక్రమించిన పాపమును చేస్తున్నారు.

[అగ్నిహోత్రావధానులు ప్రవేశించును]

అగ్నిహో—ఏమండీ గిరీశంగారూ మాకుర్రవాడికి చదువు చెప్తూతున్నారా ?

గిరీశ—ఘంటసేపాయి చెపుతున్నానండి.

అగ్నిహో—యేదీ నేకూడావింఛాను కొద్దిగాచెప్పండీ.

గిరీశ—మైడియర్ బోయ్, గాడ్ మేడ్ క్రీయేషన్. సృష్టియెవడు చేసినాడూ,

వెంకటేశ—దేవుడు.

గిరీశ—ఫాదర్ ఈజ్ నెక్స్ట్ టుగాడ్. దేవుని తరవాత ముఖ్యం యెవరూ సే ఫాదర్.

వెంకటేశ—తండ్రి.

అగ్నిహో—మొత్తముమీద మీ ఇంగ్లీషు చదువు మంచిదిలాగే కనబడుచూన్నది. భాషభేదంగాని మనముక్కలే వాళ్ళవిన్నీ.

గిరీశ—వెంకటేశం! దేవుడు సృజించిన ప్రపంచములో యేమివస్తువులున్నవి ? సే కోర్ట్స్.

వెంకటే—వెధవలు.

గిరీశ—నాన్సెన్స్, సే కోర్ట్స్.

అగ్నిహో—యిదేమిటండోయి ప్రపంచంలో వెధవలున్నారంచున్నాడు. ఇంగ్లీషు పుస్తకాల్లో యిదేనాయేమిషి వున్నది ?

గిరీశ—వెధ్వల్ అన్నది లాటిన్ మాటండి - ఆమాటకర్థం కచేరీలు. కచేరీలు యెందుకున్నవి ?

వెంకటేశ—దావాలు తేవడముకు.

రీశ—దట్ ఈజ్ రైట్ - చూచారండీ మీవాడికి కచేరీల భోగట్టాలుకూడా నేర్పుతున్నాను.

అగ్నిహో—అయితే మనదావావిషయమై నేనిచ్చిన కాకితాలు సమగ్రంగా చూశారా ?

గిరీశ—కేసు గెలవడముకు యేమీ అభ్యంతరములేదు. మీకు తెలియడంకోసం గ్రంథం అంతా తెలుగు చేస్తున్నాను. మామగారూ మీవిషయమై యెంతశ్రమయినాపడి అమలాపురం వెళ్ళి అక్కడ కోర్టులో కేసు గెలిపించకపోతే నన్ను పేరుపెట్టి పిలవవద్దు.

అగ్నిహో—యేదో అంతా మిమ్మలినే నమ్ముకునివున్నాము. యెంత డబ్బయినా కేసు గెలిస్తే చాలును. పెళ్ళిపనులకి మీ కమ్మకుక్కవుంటేనేకాని తూగదు

సుమండీ. నామీద కోపంచాత కరటకశాస్త్రుల్లూ వాళ్లూ వెళ్ళిపోయినారు. వాళ్ళువొచ్చేటట్టు కనపడదు.

గిరీశ—మీరు కూర్చున్న దగ్గిరనుంచి కాలుకదపకుండా ఎరేంజిమెంటు యావత్తూ నేను చేస్తానుకాదూ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

౪-వ స్థలము. పెరటిలో జామిచెట్టు కొమ్మమీద వెంకటేశంకూచుని జామిపండు కొరుకుచుండును.

[చెట్టుకొమ్మలు ఆవరించివున్న నూతిలో నీరు బుచ్చమ్మ తోడుతుండును]

బుచ్చమ్మ—తమ్ముడూ, గిరీశంగారు గొప్పవార్రా?

వెంక—గొప్పవారంటే అలా యిలాగా అనుకున్నావా యేవిఁటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ అంతగొప్పవారు.

బుచ్చమ్మ—అతగాడెవరు?

వెంక—అందరికంటే మరీ గొప్పవాడు.

బుచ్చమ్మ—అయితే గిరీశంగారికి వుద్యోగం కాలేదేమి?

వెంక—నాన్సన్స్! నువ్వు ఆడదానివి; నీకేం తెలియదు. ఉద్యోగవఁంటే గొప్పననుకుంటున్నావు. ఉద్యోగవంటే యేమిటో తెలిసిందా? సర్వెంట్ అన్నమాట.

బుచ్చమ్మ—అనగా యేమిటి?

వెంక—సర్వెంటనగా? నౌఖర్ అన్నమాట. మన గేదెనికాసే అశిరిగాడు ఒక సర్వెంట్. మన యిల్లు తుడిచే అంకి ఒక సర్వెంట్. వీళ్ళు మన నౌఖర్లు. పోలీసూ, మునసబూ, తెల్లవాడి నౌఖర్లు. జీతం లావురాగానే గొప్పనుకున్నావా యేవిఁటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ, గిరీశంగారూలాంటి గొప్పవాళ్ళు తెల్లవాడి దగ్గిరకాదు, దేవుఁడిదగ్గిరైనా నౌఖరీ చెయ్యమంటేచెయ్యరు. కలక్టరేవంటాడో తెలిసిందా? పోలీసువెళితే "స్టాండ్!" నిలుచో అంటాడు. గిరీశంగారు వొచ్చారంటే షేక్‌హాండ్‌చేసి కుర్చీమీద కూచోండి అంటాడు. ఆయనకి హైదరాబాదు నవాబు వెయ్యిరూపాయల పని యిస్తామంటే, నీపనెవడిక్కావాలి పొమ్మన్నాడు.

బుచ్చమ్మ—ఆయనకి పెళ్ళైందిరా?

వెంక—లేదు.

బుచ్చమ్మ—తమ్ముడూ, వెధవలు పెళ్లాడ్డం మంచిదంటారుగదా, ఆయనెందుకు పెళ్లాడారు కార్రా?

వెంక—నీకు యంతచెప్పినా తెలియదు (గట్టిగా) ఆయన ఉద్యోగం చెయ్యకపోవడం, పెళ్ళి మానుకోవడం లోకం మరామత్తు చెయ్యడానికట; యిప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చమ్మ—యలా మరమ్మత్తు చేస్తున్నార్రా?

వెంక—నావంటి కుర్రాళ్ళకి చదువుచెప్పడం. (నిమ్మళంగా) చుట్టనేర్పడం. (గట్టిగా) నాచ్చికొశ్చన్ అనగా సానివాళ్ళని నందర్ని దేశంలోంచి వెళ్ళగొట్టడం ఒహటి. నేషనల్ కాంగ్రెస్—అనగా దివాన్గిరీ చలాయించడం ఒహటి. యిప్పుడు తెలిసిందా?

బుచ్చమ్మ—ఉద్యోగం చెయ్యగన్నావే? దివాన్గిరీ యేరాజుదగ్గిర్రా?

వెంక—యేరాజుదగ్గిరా?—ఆడదానివి నీకెందుకూ యీ భోగట్టా అంటాను?

బుచ్చమ్మ—నువుకూడా లోకం మరమ్మత్తు చేస్తావుస్రా?

వెంక—ఓ!

బుచ్చమ్మ—ఐతే వెధవముండనికూడా పెళ్ళాడతావురా?

వెంక—నాన్న తన్నకుండావుంటే తప్పకుండా పెళ్ళాడతాను; గాని బోడిగుండు చేస్తేమాత్రం నాకక్కర్లేదు.

[గిరీశం ప్రవేశించి]

గిరీశం—వదినా యీ చెట్టుకింద నిలబడితే మీరు వనలక్ష్మిలా వున్నారు. (బుచ్చమ్మవైపు తేరి చూచును.)

బుచ్చమ్మ—విన్నారా? తమ్ముడు వెధవని పెళ్ళాడతాట్ట!

గిరీ—నా ప్రియశిష్యుడూ, మీకు ప్రియసోదరుడూ అయిన వెంకటేశం విధవా వివాహవేఁ చేసుకుంటే, మేం యావన్మంది వాఁన్నీ బ్రహ్మరథం పట్టవాఁ?

బుచ్చ—గురువులుగదా ముందు మీరెందుకు చేసుకోరు?

గిరీ—అడగవలిసినమాట అడిగారు. చెప్తాను వినండి. మీ రడిగినతరవాత చెప్పకపోవడం తప్పని చెబుతున్నాను గాని, యీ మాటలు చెప్పవలిసినవికావు. యేవఁంటూరా? నాగొప్ప నే చెప్పుకోకూడదుగదా? అదొహటి. అంతకంటె ప్రమాదమైనమాట మరోటుంది. చూశారావొదినా!—మొదట్నించీ విధవావివాహం కూడదు కూడదు అని తప్పు అభిప్రాయంలో పడిపోయివున్న అత్తగారూ, మావఁగారూలాంటి పెద్దవాళ్ళకి యెన్ని శాస్త్రాలూ సవబులూ మనం చెప్పినా వాళ్ళకి నెత్తికెక్కవు. యిలాంటి మాటలు వాళ్ళతో మనం చెప్పినట్టాయనా కఱ్ఱుచ్చుకుంటూరు. మావఁగారు వేదంమట్టుకే చదువుకున్నారుగాని నేను

శాస్త్రాలు అన్నీ చదువుకున్నాను. అబ్బో, నేను మనశాస్త్రాల్లో పుడ్డోలుణ్ణి. శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడూ? "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు. అనగా మంచిమాట చంటిపిల్లడు చెప్పినా విని ఆ ప్రకారం చెయ్యండయ్యా అన్నాడు. అయితే మన పెద్దవాళ్ళు శాస్త్రంలో చెప్పినప్రకారం నడుస్తారూ? యంతమాత్రం నడవరు. మనం శాస్త్రమూ, సబబులూ చూపిస్తే యేవఁంటారు? యీ గుంట వెధవలు చెప్పడం మనం వినడవూనా అని కఱ్ఱుచ్చుకుంటారు. ఆమాట కేవిఁ చెప్పకండి, నాది యినుంలాంటి శరీరం - కొడితే కఱ్ఱ విరిగిపోవాలి గాని చెక్కు చదరదు. నా ప్రియశిష్యుడికైతేనో? మీ అందరివీ మెత్తని మృదువైన శరీరాలు అవుటచాత యెముకలు విరిగిపోతాయి. గనక యీ మాటలు మన్లో మనం అనుకోవలసినవే గాని మరోళ్ళతో ప్రాణం పోయినా అనవలసినవి కావు. యేవఁంటారు?

బుచ్చ—అవును

గిరీ—అవునంటే చాలదు. యవరితోనూ యీ మాటలు చెప్పనని మీరంటేనేగాని, నామనసులో మాటలు నాలుగూ యెలా చప్పడం?

బుచ్చ—యవరితోనూ చెప్పను.

గిరీ—వొట్టేసుకోవాలి.

బుచ్చ—యేవఁని వొట్టేసుకునేది?

గిరీ—యేవఁనా? మీరు యవరితోనైనా చెబితే నాబుఱ్ఱ పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకోండి.

బుచ్చ—అహఁ! అలా వొట్టేసుకోను! మీ బుఱ్ఱ చల్లగావుండాలి. చెబితే నాబుఱ్ఱే పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకున్నాను.

గిరీ—అందుకు నే వొప్పేతానా యేవిఁటి? నాబుఱ్ఱ పగిలింతరవాత మీబుఱ్ఱ జోలికి యవడైనా రావాలిగాని. మీ ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనా?

బుచ్చ—మాఅమ్మని బతికించారుకారా? మీరు అలాంటివారే.

గిరీ—ఆ మాట మీరే అన్నారుగనక, వినండి—చెప్తాను. నేను పెళ్ళాడి పెళ్ళాం బిడ్డలూ నాకుంటే, వాళ్ళని తల్చుకున్నతరవాత ప్రాణానికి తెగించి మీ అమ్మని తియ్యడానికి నూతులోకి గంత గలిగివుందునా? యీ జన్మవంతా లోకోపకారం కింద వినియోగపర్చుకుందావఁని నిశ్చయించుకుని యిదివరదాకా ఏకాకినై వుంటిని. సత్యమే. మీలాంటి నా మేలుకోరినవాళ్ళు "పెళ్ళిచేసుకో" అంటే ఆమాటతోసేయడం కష్టమే; గాని ఒకమాటమాత్రం జవాబు న్యాయంగా చప్పండి. ఒక్కళ్ళకి ఉపకారం చెయడం గొప్పా? అందరికీ ఉపకారం చెయడం గొప్పా?

బుచ్చ—అందరికీ చెయ్యడవేఁ గొప్పనుకుంటాను.

గిరీ—సరే! ఆమాటమీద నిలవండి. పెళ్ళాడి, ఆలూబిడ్డలికి, ముచ్చకాయ ముగ్గురికి ఉపకారం చెయడంకంటే లోకోపకారం కింద యీ ప్రాణం వినియోగపర్చడం పుణ్యంకాదా? చచ్చేకాలానికి స్వర్గం యెదురుగుండా వొస్తుందే?

బుచ్చ—లోకానికి యేం వుపకారం చాస్తాను?

గిరీ—అలా అడగండి. సోషల్ రిఫారమ్. సోషల్ రిఫారమ్ అంటే సంఘసంస్కారం. అసలు యింగిలీషుమాట యంత అర్థవౌఁతుందో, మీకు, దాని తర్జుమాకూడా అంతే అర్థం అవుతుంది. విప్పిచెప్పాలంటే ఒకసిమిలీ, అనగా ఉపమానం చెప్పి మీకు బోధపరుస్తాను. లోకం తప్పుతోవలో వెళ్ళుతూంటే ఆ తోవలోంచి మళ్ళించి మంచితోవలో పెట్టడ మనేది సోషల్ రిఫారమ్.

బుచ్చ—యేమిటా తప్పుతోవ?

గిరీ—జారూ బురదాగట్లూ గతకలూ వున్నతోవ యలావుంటుందో యిప్పుడు మనవాళ్ళ ఆచారాలు అలావున్నాయి; ఆ తోవలోంచి బండీ తప్పించి మంచి దిమ్మిసాకొట్టిన హైరోడ్డులోకి మళ్ళించాలి. ఆబండికి రెండుచక్రాలు. ఒకటి విధవావివాహం, రెండు నాచిర్వోళ్ళచ్చన్, ఆనగా సానివాళ్ళని హతవాఁర్చడమున్నూ యీ రెండే రాజమార్గాలు.

బుచ్చ—మనవాళ్ళ దురాచారా లేవిఁటో నాకు బోధపడలేదు.

గిరీ—ఐతే చెబుతాను వినండి. ముసలాళ్ళకి చిన్నపిల్లల్నిచ్చి పెళ్లిచెయ్యడం ఒకటి. డబ్బుకి పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం ఒకటి. అవునంటారా కాదంటారా?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—ఆ ముసలాళ్ళు చస్తే కష్టంసుఖం యరగని పసిపిల్లలు వెధవలు అవుతారు. ఉప్పూ పులుసూ తినడంచాత యేమీ యరగని పసిపిల్లలు పూర్ణ యువ్వనం వొచ్చినతరవాత మనసుపట్టలేకపోతే వాళ్ళదాతప్పు? "వెధవవివాహం కూడదూ గిధవవివాహంకూడదూ" అని ఓర్వలేనిమాటలు చెబుతూ, డబ్బుకాసించి, ముసలి పెళ్లిళ్లుచేసే మూర్ఖులాతప్పు? వూరుకుంటారేం?

బుచ్చ—నాకు తెలియదు.

గిరీ—అవుఁను మరి మీరేనఁనగల్రు? తల్లినీతండ్రినీ యేవఁనుకున్నా మనసులో అనుకుని జీర్ణించుకోవాలిగాని, మీలాంటి మంచివాళ్లు పైకంటారా? నాలాంటివాణ్ణి, యేవఁండీ మావఁగారూ, పిల్లల్ని రూపవంతుడూ, యవ్వనవంతుడూ, బుద్ధిమంతుడూ అయ్ని కుర్రనాడికి యిమ్మని శాస్త్రంలో వుందిగదా, శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా, యెందుచాత డబ్బుక్కక్కూర్తిపడి ముసలాళ్ళకి కట్టబెడుతు

న్నారయ్యా? శాస్త్రంలో "వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యవలసినది, చెయ్యవలసినది" అని శాసించి చెప్పివుండగా యెందుకు చెయ్యరయ్యా అని అడిగితినట్టాయనా, అర్ధచంద్రప్రయోగం చేసి అవతలికి గెంటుతారు. అంచాత "శాంతంబోషాణపెట్ట" అనుకుని నోరుమూసుకు వూరుకున్నాను. యిహ నాచ్చికొశ్చన్ మాటవినండి. సానివాళ్ళని హతవాఁర్చండం మంచిదంటారా కారా?

బుచ్చ—వాళ్ళని చంపేస్తారా యేవిఁటి?

గిరీ—చంపక్కర్లేదు, "పొమ్మనక్కర్లేదు, పొగబెడితే" చాలునన్నట్టు సానివాళ్ళని పెళ్ళిళ్ళకు పిలవకపోవడం, వాళ్ళిళ్ళకి వెళ్ళకపోవడం, వాళ్ళని వుంచుకోకపోవడం పైచెప్పిన పనులుచేసేవాళ్ళని కనపడ్డచోటల్లా తిట్టడం, యిలా నాలాంటి బుద్ధిమంతులంతా ఒహటై కొంతకాలం చేసేసరికి కలికంలోకైనా మరి సాంది వుండదు. లేకుంటే చూడండి. మన వెంకటేశం పెళ్ళికి తప్పకుండా సానిమేళం తెస్తారు. నే యెరుగుదును. కూడదన్న పనల్లా మావఁగారు చాస్తారు, కూడిన పని మానేస్తారు. సానిమేళం తేవడమనేది డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనుక్కోవడమన్నమాట కాదా? పెళ్ళినాటికి నా ప్రియశిష్యుడికి కొంచెం యీడొస్తుందిగదా. ఆ సానిముండలు యెఱ్ఱగా బుఱ్ఱగా వుండడం చూసి, పెళ్ళాంమీద అసహ్యంపుట్టి "యీ పసిపిల్ల కూడగడ వెఁప్పుడు, కాఁపరానికి రావడ వెఁప్పుడు, యీ సానివాళ్ళు మాఁజాగావున్నారని వాళ్ళని వెంకటేశం వుంచుకుంటే కొంప మునిగిపోతుంది గాని తరవాయి వుండిపోతుందా? యేవఁంటారు?

బుచ్చ—అవును నిజవేఁ.

గిరీ—గనక లోకం బాగుపడేటందుకు గాను వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యడానికి, సానివాళ్ళని సాగనంపడానికి వీరకంకణం కట్టాను. మరే వచ్చి, మీ తమ్ముళ్ళాంటివాళ్ళకి అనేకులికి విద్యాబుద్ధులు చెప్తాతున్నాను. గజీతగాణ్ణి వొంటచేత నూతుల్లో గోతుల్లో పడ్డవాళ్ళని పైకి తీస్తాను. యింకా నాషనల్ క్రాంగ్రెస్ ఒహటుంది గాని అందులో నే చేసేపని చాంతాడంత వ్యాఖ్యానం చేస్తేగాని మీకు బోధపడదు. పరిపరివిధాల లోకోపకారం చేస్తున్నాను.

బుచ్చ—యీ పనులన్నీ పెళ్ళిచేసుకుంటేమాత్రం చెయ్యకూడదా?

గిరీ—యెలా జెయడం? లోకవఁంటే యేవిఁటి గంజిగుంట అనుకున్నారా? యేషియా యూరోప్, ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆస్ట్రేషియా అని ఐదుఖండాలు. అందులో అమెరికాలో మనుష్యులు బుఱ్ఱకిందికీ కాళ్ళు పైకీపెట్టి నడుస్తారు. యిక్కడ పగలుగదా యిప్పుడు? అక్కడ రాత్రి. నార్త్‌పోల్ అని మరోదేశం వుంది. అక్కడ ఆర్నెల్లు పొగలే; అప్పుడు మరి రాత్రుండదు. ఆర్నెల్లు రాత్రే; అప్పుడు మరి పొగలుండదు. అక్కడేవిఁటనుకున్నారు! సముద్రం అంతా మంచు కెర

డైపోతే రేళ్ళని బళ్లకికట్టి సవారీవి, వాయువేగమనోవేగంగా వెళతారు. యిన్ని దేశాలకీ వెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకల్లా ఉపకారం చేస్తేగదా లోకోపకారం అవుతుంది. పెళ్ళాంబిడ్డలూ వుంటే వాళ్లని వొదిలి యలా పోవడం? అయితే పెళ్ళాడమని మీరు చెప్పినమాటకూడా సుతలాయూకొట్టి పారెయ్యకూడదు. లోకానికోసం బతకడం ఉత్తమం. అయితే లోకం అంతా యంతవిలవో అంతకన్న యెక్కువవిలువైన రత్నంలాంటి ఆడమనిషి దొరికితే, తప్పకుండా పెళ్లాడవలసిందే. యీవూరొచ్చేవరకూ నాకలాంటి దివ్యసుందర విగ్రహం, కనపళ్ళేదు. మొహమెదట చెప్పకూడదు. అలాంటి మనిషి యివ్వాళ్ళో కనపడ్డది; అందరాని పండుకు ఆశించడ మెందుకని మనసు మళ్ళించుకోడానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని మనస్సు లొంగకుండావుంది. భగవంతు డేంజేస్తాడో! మనస్సుతో యేమంటున్నానంటే, "ఓ వెఱ్ఱిమనసా! నువ్వు వలచిన చిన్నది ఆణిముత్యమే గాని యిన్నాళ్ళూ పెళ్ళి మానేసి యిప్పుడు "పెళ్ళాడదాం, పెళ్ళాడదాం" అని యెందుకు సందడిపడతావు? "సంసార సాగరం దుఃఖం, తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత" అన్నాడు. సంసారంలో పడిపోతే మళ్ళీ నీకు లోకోపకారం చెయ్యడానికి అవకాశం వుంటుందా?" అని మనస్సుకి బోధ పరుస్తున్నాను. పెళ్లాడితే లోకోపకారానికి అవకాశం యంతమాత్రం వుండదు. చూశావా వదినా! మాటవరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకుందాం. సంసారం గడుపుకోవడానికి డబ్బు సంపాదించుకోవాలా? యివరకల్లా అంటే బ్రహ్మచర్యం ఆచరిస్తున్నాను. గనక "సత్రాభోజనం, మఠానిద్రా" సరిపోయింది. మాటవరసకి మిమ్మల్ని పెళ్ళాడింతరవాత, అలా సరిపోదే! ఐనంగాని మావఁగారి సూఖాణనికి లక్ష్యపెట్టక, యవరితోనూ చప్పకుండా రామవరం వెళ్ళిపోయి అక్కడ శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడామంటే, ప్రస్తుతంమట్టుకు విడోమారియేజి సభవారు మనకి నెలకి నూర్రూపాయలు యిస్తారు. ఓ నాలుగయిదు మాసాలు అలా కాలక్షేపంచేసి, హైదరాబాదులోగాని, బరోడాలోగాని ఓ వెయిరూపాయల వుద్యోగం సులభంగా సంపాదించుకుంటాను. హాయిదరాబాదు నవాబు నెలరోజులకిందట పెద్ద ఉద్యోగ మిస్తానన్నాడు "నేను ఒకడిదగ్గిర నౌఖరీ చేస్తానా?" అని విఱ్ఱవీగి తోసిపారేశాను. మీరు వివాహం చేసుకోమని సలహా యిస్తారని అప్పుడే యెరిగివుంటే ఆఉద్యోగం మించిపోనియ్యకపోదును.

బుచ్చ—మీరు ఉద్యోగం చెయ్యరన్నా రేం, తమ్ముడు?

గిరీ—అవును బ్రహ్మచారిగావుండి లోకోపకారం చేస్తూ వున్నంతకాలం పెళ్ళిచేసుకోనని శపథంపట్టాను. గాని యిప్పుడు నా అదృష్టంవల్ల లోకం అంతటికన్నా

విలవైన వజ్రంలాంటి భార్యా దొరికితే పెళ్ళాడక తీరుతుందా? లోకంయొక్క విలువ వెండి అనుకోండి. లోకం వెండైతే మీలాంటి సువర్ణచ్ఛాయగల పుంతనపు బొమ్మ, పఞ్చుండోవన్నె బంగారం అవునంటారా కాదంటారా? బంగారం విలువ యెక్కువా వెండి విలువ యెక్కువా? చెప్పండి.

బుచ్చ—బంగారవే యెక్కువ.

గిరీ—సరే, మీలాంటి బంగారం బొమ్మ లభించినప్పుడు లోకం గీకం అవతలబెట్టి పెళ్ళాడక తీరదుగదా. మాటవరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకోండి. పెళ్ళాడింతరవాత సంసారం సుఖంగా జరుపుకోవాలంటే లావుగా డబ్బుండాలిగదా? ఉద్యోగం చేస్తేగాని డబ్బులావుగా రాదే?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—అట్టే డబ్బెందుకని అనుకుంటారు ఒకవేళ. చెబుతాను వినండి. సంసారానికి యిల్లన్నది ఒకటుండాలిగదా? యేమంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—నాకు మేడలుంటేనేగాని కుదరదు. యిలాంటి చిన్నయిళ్లలో నాకు ఉక్కిరిబిక్కిరిగా వుంటుంది. ఆ మేడచుట్టూ తోట వుండాలి. మామిడిచెట్లూ, అరటిచెట్లూ, జామిచెట్లూ, చెప్పన్ని వృక్షాలూ వేస్తాం. మన వెంకటేశం కోతిలాగ పళ్ళుతింటూ యెప్పుడూ ఆ చెట్లమీదే వుంటాడు.

వెంక—ఆ చెట్లపళ్లన్నీ నేనే కోస్తాను.

గిరీ—అంతవాడివి కావనా? మనం అలాగా యిల్లూ, వాకిలీ, తోటా, దొడ్డీ, యేర్పరుచుకునేటప్పటికి మనకి చిన్నపిల్లలు పుడతారు. వాళ్లని సంరక్షణచెయ్యాలా? వాళ్ళు నేను కుర్చీమీద కూచుని రాసుకుంటూంటే వొచ్చి చెయ్యిబట్టుకులాగి నాన్నా యిది కావాలి అది కావాలంటారు. మీరు బీరపువ్వుల్లాగ వొంటినిండా పరుకులు పెట్టుకుని, చక్కగా పసుపూ కుంకం పెట్టుకుని, మహాలక్ష్మిలాగ యింట్లో పెత్తనంచేస్తూవుంటే ఒక పిల్ల యిటివేపువొచ్చి మెడకౌగలించుకునీ, ఒకపిల్ల అటువేపువొచ్చి మెడకౌగలించుకుని "అమ్మా యిది కావాలి, అమ్మా అది కావా"లని అడుగుతారు. వాళ్లకి సరుకూ జప్పరా చేయించాలి, జరీదుస్తులు కుట్టించాలి. గిరీశంగారి పిల్లల్ని తీసుకురా అని ఒకప్పుడు నవాబుగారి శలవౌతుంది. మన పిల్లల్ని వెంకటేశంలాగ కాయగావంచా, తెల్లచొక్కాయితో పంపించడానికి వల్లకాదుగదా? వాళ్ళకి చిన్నబళ్ళూ, గుఱ్ఱాలూ కొనాలి. వాళ్ళకి చదువూసంధ్యా చెప్పించి ప్రయోజకుల్ని చెయ్యాలి? యిదంతా సంసార తాపత్రయంకాదా? యిందులోపడిపోతే మరి లోకోపకారం చెయ

డానికి అవకాశవుంటుందా? చెప్పడం మరిచిపోయినాను. అప్పుడు మన వెంకటేశం మనదగ్గిరేవుండి చదువుకుంటాడు.

బుచ్చ—అలా అయితే మరి నాన్నకి ఖర్చుండదు. నాన్నా అమ్మా వాడిచదువు కోసం దెబ్బలాడ్రు.

గిరీ—నే వొద్దన్నానా ?

వెంక—నాకో చిన్న గుఱ్ఱబ్బండి కొనాలి.

గిరీ—వేరే నీకు బండీ యెందుకు ? మా పిల్లలబండీలో నువ్వుకూడా వెళ్ళుదువుగాని వాళ్ళు అల్లరిచెయ్యకుండానూ, కిందపడిపోకుండాను చూస్తూవుందువుగాని.

వెంక—అక్కయ్యని పెళ్ళాడేస్తారా యేవిఁటి ?

గిరీ—మాటవరసకి అని అంటూంటే, మతిపోయినట్లు మాట్లాడతా వేవిఁటి ?

బుచ్చ—అంతేకద ?

గిరీ—అంతేగదంటే, అంతకంటె అదృష్టం నాకు పట్టడం యలాగ ? ఆమాట మీరు అన్నా, నేను అన్నా, మీవాళ్ళు నన్ను తన్ని తగిలేస్తారు. వెంకటేశం గానీ అన్నట్టాయనా, పెయ్యకట్టుతాడు వుణ్ణేవుంది.

వెంక—ఓయి నాయనో! (వీపుతడువుకొనును). గుప్ చప్! నే అవూనెత్తను !

బుచ్చ—మా నాస్తం, రాంభొట్లుగారి అచ్చమ్మ మీరు వొప్పుకుంటే మిమ్మల్ని పెళ్లాడతానంది.

గిరీ—పెళ్ళాడడవేఁ వొస్తే, అచ్చమ్మనీ పిచ్చమ్మనీనా పెళ్ళాడతాను? యప్పటికైనా "ఒకళ్ళతో నాకు పనేవిఁటి ? నా బతుకు సుఖవేఁదో నేను చూసుకుంటాను." అని మీలాంటిదివ్యసుందరవిగ్రహమూ, గుణవంతురాలూ, నామీద కనికరించి "గిరీశంగారూ నన్ను పెళ్ళాడండి" అంటే పెళ్లాడతానుగాని అచ్చమ్మల్నీ, పిచ్చమ్మల్నీ మెడకి కట్టుకుని ఉత్తమ బ్రహ్మచర్యం, లోకోపకారం మానుకుంటాననుకున్నారా యేవిఁటి ?

వెంక—మంచిపండు పడిపోయింది అందుకోండి.

గిరీ—(పండుతీసి) ఆహా యేమిఛాయ! వొదినామీవొంటి చాయనివుంది యీపండు. యిందండి.

బుచ్చ—బిందెలోపడేయ్యండి. తమ్ముడూ దిగొచ్చి బిందయెత్తు.

గిరీ—వాడక్కర్లేదు. నేనెత్తుతాన్లెండి. (యెత్తి) ఆహా ! యేమివయ్యారం !

(బుచ్చమ్మ నిష్క్రమించును)

శెహ్వా ! రెండుపళ్ళురాల్చు.

వెంక—నాన్నొస్తున్నాడండోయి గెడ్డతోవ్వేపు. యేవిఁటి సాధనం ?

గిరీ—ఆకులు దట్టంగా వున్న వేపుదాగో, నేను యీతాంతోడ్డం అరంభిస్తాను.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశించి]

అగ్ని—గిరీశంగారూ, నీరుతోడుతున్నారండీ? అసిరిగాడు తోడుతాడే, యింగిలీషు చదువుకున్నవాళ్ళు, మీ కెందుకాశ్రమ?

గిరీ—పనివంటి వస్తువ లోకంలో లేదండి. ఊరికే కూచుంటే నాకు వూసుపోదు. మొక్కలకా, మంచిది. నాకా, కసరత్తూ. గవునరు, తోట్లో గొప్పూతవ్వుతాడు. సీమరాణీవారు బీదలూ సాదలకీ యివ్వడానికి బట్టలు కుడతారు. యింగిలీషువాడు సోమరితనం వొప్పడండి. వాళ్ళలో పెద్ద కవీశ్వరుడు షేక్స్పియరు యేవన్నాడో విన్నారా, "డిగ్నిటీ ఆఫ్ లేబర్" అన్నాడు—అనగా కలక్టరు గొప్పవాడుకాడు, జడ్జీ గొప్పవాడుకాడు; కాయక్లేశపడి కష్టపడే మనిషే గొప్పవాడన్నాడు. అంచాతనే యీగొప్పదొర్లంతా మెప్పు పొందాలంటే తోటమాలీపని చేస్తారు. చెట్లూ చావఁలూ యెక్కడం వొహటి వాళ్ళలో గొప్పవిద్య, లాభంలేనిపని యేదీ దొరచెయ్యడండి మావఁగారూ దొరగారు వూర్నించి వెళుతూండగా దాహవేఁస్తుంది. చెట్లని పళ్లుంటాయి. నడితోవలో చెట్టెక్కడం నేర్చుకోకపోతే దాహంతో చావవలిసిందేగదా? యేజన్సీ కమాన్ చేస్తూవుంటే పెద్దపులి వొస్తుందనుకోండి. దొరకి చెట్టెక్కడం చాతయితేచవాల్నా చెట్టెక్కి ప్రాణం కాపాడుకుంటాడు. అంచేత చదువుతోపాటు చెట్లెక్కడంకూడా నేరుస్తారు.

అగ్ని—దొర్ల తరీఖీదంతా అదో చిత్రం. వెంకడు రాసుకుంచున్నాడా, చదువుకుంచున్నాడా అండి?

గిరీ—యింతసేపూ చదువుచెప్పి "చెట్లూ చావఁలూయెక్కి ఆడుకో" అని తోలేశాను.

అగ్ని—మీ కేం మతి పోయిందా యేవిఁటండి? కాలూ చెయ్యీ విరుచుకుంటే?

గిరీ—రేపు మనవాడికి గుణుపురం తాసిల్దారీఅయి అడివిలో కమాను వెళ్ళుతూవుండగా పెద్దపులొస్తే చెట్టెక్కలేక, కాళ్ళువొణికి చతికిల బడాలని మీ అభిప్రాయవాఁ యేవిఁటి?

అగ్ని—మనవాడికి తాసీల్దారీ అవుతుందండి?

గిరీ—యెందుకాకూడదూ? గుఱ్ఱాలెక్కడం, చెట్లెక్కడం మనవాడు నేర్చుకోకపోతే, "నాయనా నువ్వు కమాన్లకి పనికిరావు. డసుకు దగ్గిరకూచుని గుమస్తాపని చేసుకో. తాసిల్దారీ గీసిల్దారీ తలపెట్టకు" అని దొర్లంటారు.

అగ్ని—అష్టైతే చిన్న చెట్లెక్కించండి గాని పెద్దచెట్లప్పుడే యెక్కనియ్యకండి.

గిరీ—అంచేత నే జామచెట్టు యెక్కమన్నాను, చూశారా?

అగ్ని—ఓరి! కోతివెధవా!

గిరీ—అగుగో తిడుతున్నారూ? దొర్లచదువు చదువుకుంటే, దొర్లతరిఫీదు యివ్వక తప్పదు. మీరిలా తిడితే భయపడి కిందపడతాడు; యిలాంటిపనులు మీకిష్టం లేకపోతే, యింగిలీషుచదువు మానిపించి వేదం చెప్పండి.

అగ్ని—మరిచిపోయితిట్టాను. యీ యింగిలీషు వాళ్ళసంగతంతా అదోవెఱ్ఱిమొఱ్ఱి.

గిరీ—మీవంటి ప్రాజ్ఞులు అలా అండం నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. వాళ్ళనడవడిక మంచిదవడంచాతనే దేవుఁడు యింత రాజైశ్వర్యం వాళ్ళకిచ్చాడు. మనశాస్త్రాల్లో మాటలు మనం మరిచిపోయినావుఁ. ఆమాటలే తెల్లవాళ్ళు దొంగతనంగా పట్టుకుపోయి, శాస్త్రం చెప్పినట్టల్లా ఆచరించి మనరాజ్యం లాగుకున్నారు. మీరు యెరిగినవారుగదా చెప్పండి, గురువులుదగ్గిర శిష్యులు యేంచేశేవారు? అడివికెళ్ళి చెట్లెక్కి సమిధలు తెచ్చేవారు. రండికీ మెండికి ఓర్చేవారు. యిప్పుడుయింత ప్రాజ్ఞులైన మీరేవఁంటున్నారూ? మావాడు యిల్లుకదిలితే కందిపోతాడు. మావాడు జావఁచెట్టెక్కితే కాళ్ళువిరుచుకుంటాడు అని భయపడుతున్నారు. మీశిష్యులు బ్రహ్మాండమైన మఱ్ఱిచెట్టు కొనకెక్కి ఆకులుకోసి తెస్తున్నారుకారా? మనపుస్తకాల్లో మర్మం కనుక్కుని దొర్లు బాగుపడుతున్నారు, మనపుస్తకాలు బూజెక్కించి మనం చెడుతున్నాం.

అగ్ని—మీకు చాలా తెలుసును. యీ తెల్లవాళ్ళు చేసేవిద్యలన్నీ మనగ్రంథాల్లోంచి యెత్తుకెళ్ళినవే. యీ రెయిల్లు గియిళ్ళూ యావత్తు మనవేదంలో వున్నాయిష. మీది మాపరిశీలనైనబుద్ధి. మనకేసు గెలవడానికి మీరురాసినసవబులు మాబాగున్నాయి.

గిరీ—యింకాబాగుండును. రికార్డు పూర్తిగాలేదు. కొన్నికాగితాలు మీరే పారేశారో, మీవకీలు వుంచేసుకున్నాడో నాకు బోధపడకుండావుంది.

అగ్ని—నేను పారెయ్యలేదండీ, నాకు యింగిలీషు తెలియకపోవడం చాలాచిక్కొచ్చింది.

గిరీ—మీకే యింగిలీషువొస్తె భావ్యం అయ్యాంగార్లాఅయిపోరా? యీమడితడిపేసి, వున్నకాగితాలు యావత్తూ జాబితా రాస్తాను. తమరువెళ్ళండి.

అగ్ని—మీరు సంసారం పనిపాట్లు యేం శ్రద్ధగాచేసుకుంటారు! మావాడికి మీలా ప్రయోజకత్వం అబ్బితే నాకోవాడి అవసరంవుండదు. దిగేటప్పుడు నిమ్మళంగా సాయంచేసి మరీదింపండేం? కీడించి మేలించమన్నాడు. (నిష్క్రమించును)

వెంక—(నిమ్మళంగా) నాన్నయింట్లో కెళ్ళిపోయినాడు,

గిరీ—నిమ్మళంగాదిగు.

వెలక—(వురికి) బతికించారు. (వెళ్లిపోబోవును)

గిరీ—ఆగు ఆగు ఆవాళ్ళోపళ్లిలాపట్రా.

వెంక—దొబ్బుతారా యేవిఁటి అన్నీని? అన్యాయం!

గిరీ—"అన్యాయం పాపనాశనం" అన్నాడు. ఒక్క అన్యాయంతో పాపాలన్నీ పోతాయి. అన్నిపళ్ళూ నువుమాత్రం తింటావాయేమిటి? తింటే స్టమకేక్, కడుపునొప్పొస్తుంది. కడుపునొప్పొస్తే మీ అమ్మ కోరుపగల్దీసి సొలడు ఆరఁదం వసగుండా గొంతుకలో పోస్తుంది.

వెంక—నేనారఁదం తాగను.

గిరీ—అలా అయితే పళ్ళట్టేతినకు (యాతాంనొదలి వెంకటేశంవాళ్ళోని కాయలు యెంచుచుండును.)

వెంక—(యేడుపుమొహంతో) పెద్దపళ్ళన్నీ దొబ్బుతారా యేవిఁటి?

గిరీ—పెద్దవాళ్ళకి పెద్దపళ్ళూ, చిన్నవాళ్ళకి చిన్నపళ్ళూ. యింతసేపూ చెట్టెక్కి చిలకలా కొరికావు చాల్దా? (నాలుగు పెద్దపళ్ళుతీసుకొని వెంకటేశం వీపుతట్టి) మైడియర్ బ్రదరిన్లా! యిహ నీయిష్టవొఁచ్చినట్టు చెట్లూ చాఁలూయెక్కు. యింగిలీషువాడు నేచర్ స్టడీ చెయ్యమన్నాడు. జామచెట్టెక్కినప్పుడుమాత్రం పండూ, పరువుకాయా, పచ్చికాయా వీట్లభేదం బాగాస్టడీచేసి, పళ్ళేకొయ్యి. అందులో నాలుగు గురుదక్షిణకింద నాకియ్యి. లేకుంటే కడుపుబ్బుతుంది. నువ్వోహమాటు చెట్టెక్కింతరవాత, వలేసి చూసినా మరిపరువుకాయ కనబడదు. "యేరకుమీ కసుగాయలు" అన్నాడు. రనెవే!—(వెంకటేశం దాటువేసి పారిపోవును.)

పాచిక పారేటట్టే కనపడుతూంది. హా! యేమి సొగసు!

క॥ నదమాపాక్కిలి, జాంబూ। నదమా మైచారు, కోకనదమా పదమా।
పదమాజడ, నడుమువిడుత్। పదమా, నూగారుగూఢ పదమా చెలికిన్॥

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

చతుర్థాంకము

౧- స్థలము. రామప్పంతులు యింటిసావిడి.

[రామప్పంతులు కుర్చీమీదకూర్చుని వుండగా మధురవాణి నిలబడి తమలపాకులుచుట్టి యిచ్చుచుండును]

రామ — నేనే చిన్నతనంలో యింగిలీషు చదివివుంటే జడ్జీలయినట్ట ఫెళఫెళలాడించుదును. నాకు వాక్ స్థానమందు బృహస్పతివున్నాడు. అందుచాత నే యింగిలీషురాక పోయినా నాప్రభ యిలా వెలుగుతూంది.

మధు — మాటలు నేర్చిన శునకాన్ని వేటకి పంపితే ఉసుకోమంటే ఉసుకోమందిట.

రామ — నేనా శునకాన్ని ?

మధు — హాస్యానికన్న మాటల్లా నిజవఁనుకుంటారేవిఁ ?

రామ — హాస్యానికా అన్నావు ?

మధు — మరి మీతో హాస్యవాఁడకపోతే, పూరందరితోటీ హాస్యవాఁడమన్నారా యేవిఁటి ?

రామ — అందరితో హాస్యవాఁడితే యరగవా?

మధు — అంచేతనే కుక్కన్నా, పందన్నా, మిమ్మల్నే అనాలిగాని, మరొకర్ని అనకూడదే ? మిమ్మల్ని యేవఁనడానికైనా నాకుహక్కువుంది. యిక మీమాట కారితనం నాతో చెప్పేదేమిటి ? మీమాటలకు భ్రమసేకదా మీ మాయలలో పడ్డాను ?

రామ — నాకు యింగిలీషేవొస్తే, దొరసాన్లు నావెనకొతల పరిగెత్తరా ?

మధు — మీ అందానికి మేమూ తెనుగువాళ్ళము చాలమో ? యింగిలీషంటే జ్ఞాపకవొఁచ్చింది. గిరీశంగారు మాట్లాడితే దొరలుమాట్లాడినట్టు వుంటుందిట.

రామ — అటా, యిటా ! నీకేం తెలుసును. వాడువొట్టి బొల్లేరుముక్కలు పేల్తాడు. ఆమాటలుగానీ కోర్టులో పేల్తే చెప్పుచ్చుకు కొడతారు.

మధు — అదేమో మీకే తెలియాలి ! గాని, గిరీశంగారు లుబ్ధావధానుగారి తమ్ముళటా ? చెప్పారు కారు !

రామ—నీమనసువాడి మీదికి వెళుతూందేం? ఐతే నీకెందుకు, కాకపోతేనీకెందుకు?
మధు—మతిలేని మాటా, సుతిలేనిపాటా, అని.
రామ—నాకౌమతిలేదంటావు ?
మధు—మీకుమతిలేక పోవడవేఁ, నాకే.
రామ—యెం చేత ?
మధు—ముహుట్ను వ్రాయడం చేత
రామ—యేవఁని రాశుంది ?
మధు—విచారం వ్రాసివుంది.
రామ—యెందుకు విచారం ?
మధు—గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముళ్లైతే, పెళ్ళికివొస్తారు; పెళ్ళికివొస్తే, యేదైనా చిలిపిజట్టీపెట్టి, మీమీద చెయిజేసుకుంటారేమో అని విచారం.
రామ—అవును, బాగాజ్ఞాపకంచేశావు. గాని డబ్బు ఖర్చైపోతుందని అవుఁధాన్లు బంధువుల నెవళ్ళనీ పిలవడు.
మధు—గిరీశంగారు పిలవకపోయినా వస్తారు.
రామ—నువుగానీ రమ్మన్నావా యేమిటి ?
మధు—మీకంటే నీతిలేదుగాని నాకులేదా ?
రామ—మరివాడొస్తాడని నీకేలా తెలిసింది ?
మధు—పెళ్ళికూతురు అన్నకి చదువు చెప్పడానికి కుదురుకుని, వాళ్ళింట పెళ్ళి సప్లై అంతా ఆయనేచేస్తున్నారట. అంచేత రాకతీరరని తలస్తాను.
రామ—వాడొస్తే యేమి సాధనం ?
మధు—నన్నా అడుగుతారు ?
రామ—పెళ్ళేతప్పిపోతే ?
మధు—యలాతప్పుతుంది ?

రామ—తప్పిపోడానికి ఒకతంత్రం వన్నాను.
మధు—అయితే, మధురంమాట చెల్లించారే ?
రామ—చెల్లించక రావఁప్ప యేచెరువునీళ్ళు తాగుతాడు ?
మధు—యేదీముద్దు (ముద్దుపెట్టుకొనును.)
రామ—గాని మధురం, కీడించిమేలిద్దాం. ఒకవేళ దెబ్బబేజోటు అయిపోయి వాడు రావడవేఁ తటస్థిస్తే యేవిఁటి సాధనం ?
మధు—ఆడదాన్ని, నన్నా అడుగుతారు ?
రామ—ఆడదాని బుద్ధిసూక్ష్మం. కోర్టువ్యవహారం అంటే చెప్పా. యెత్తుకి యెత్తు యింద్రజాలం లా యెత్తుతానూ? చెయిముట్టు సరసవఁంటేమాత్రం నాకు కరచరణాలు ఆడవు.
మధు—పెళ్ళినాలుగురోజులూ, తలుపేసుకుని యింట్లో కూచోండి.
రామ—ఆడదానిబుద్ధి సూక్ష్మవఁని చెప్పానుకానూ? మామంచి ఆలోచన చెప్పావు

మధు—గాని, నాకోకభయం కలుగుతూంది. నిశిరాత్రివేళ పైగొళ్ళెం బిగించి, కొంపకి అగ్గిపెడతాడేమో?

రామ—చచ్చావేఁ! వాడు కొంపలు ముట్టించే కొరివి ఔను. మరి యేవిఁగతి?

మధు—గతి చూపిస్తే యేమిటిమెప్పు?

రామ—"నువ్వుసాక్షాత్తూ నన్ను కాపాడినపరదేవతవి" అంటాను.

మధు—(ముక్కు మీద వేలుంచి) అలాంటిమాట అనకూడదు, తప్పు!

రామ—మంచిసలహా అంటూ చెప్పావంటే, నాలుగు కాసులిస్తాను.

మధు—డబ్బడగలేదే? మెప్పడిగాను. నేను నాప్రాణంతో సమానులైన మిమ్మల్ని కాపాడుకోవడం, యెవరికో ఉపకారం?

రామ—మెచ్చి యిస్తానన్నా తప్పేనా?

మధు—తప్పుకాదో? వేశ్యకాగానే దయా దాక్షిణ్యాలు వుండవో?

రామ—తప్పొచ్చింది. లెంపలు వాయించుకుంటాను, చెప్పు.

మధు—పెళ్ళివంటలకి పూటకూళ్ళమ్మని కుదర్చండి.

రామ—శబాష్! యేమి విలవైన సలహా చెప్పావు! యేదీ చిన్నముద్దు (ముద్దుపెట్టుకోబోయి, ఆగి) గాని గిరీశంగాడు నన్నూ దాన్నీకూడా కలియగట్టితంతాడేమో?

మధు—ఆభయం మీకక్కరలేదు. పూటకూళ్ళమ్మ కనపడ్డదంటే, గిరీశంగారు పుంజాలు తెంపుకు పరిగెత్తుతారు, ఆమె నోరు మహాఁ చెడ్డది.

రామ—అవును. నోరేకాదు, చెయ్యికూడా చెడ్డదే. దాం దెబ్బనీకేం తెలుసును. గాని మా దొడ్డసలహా చెప్పావు. యేదీ ముద్దు. (ముద్దుపెట్టుకొనును).

(ముద్దుబెట్టుకుంటుండగా, లుబ్ధావధాన్లు ఒక వుత్తరము చేతబట్టుకుని ప్రవేశించును)

లుబ్ధా—యేమిటీ అభాసచేష్టలూ!

రామ—(గతుక్కుమని తిరిగిచూసి) మావాఁ పడుచువాళ్ళంగదా? అయినా, నా మధురవాణిని నేను నడివీధిలో ముద్దెట్టుకుంటే, నన్ను అనేవాడెవడు?

మధు—నడి కుప్పమీదయెక్కి ముద్దుపెట్టుకోలేరో? పెంకితనానికి హద్దుండాలి. బావగారికి దండాలు, దయచెయ్యండి. (కుర్చీ తెచ్చి వేయును)

రామ—నాకు మావఁగారైతే, నీకు బావగారెలాగేవిఁటి?

మధు—మాకులానికి అంతా బావలే. తమకు యలా మావఁలైనారో? (లుబ్ధావధాన్లుతో) కూచోరేం? యేమి హేతువోగాని బావగారు కోపంగా కనపడుతున్నారు. రేపు పెళ్లైనతరవాత అక్కగారిని, వీధితలుపు గడియవేసి మరీ ముద్దెట్టుగుంటారేమో చూస్తానుగదా? అయినా మీ అల్లుడుగారికి చిన్నతనం యింకా వొదిలిందికాదు.

రామ—పైలా పచ్చీసీలో, చిన్నతనంకాక పెద్దతనం యలా వొస్తుంది? యేం మావాఁ! కోపవాఁ?

లుబ్ధా—నాకు పెళ్ళివొద్దు పెడాకులూవొద్దు.

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) చూశావా మధురం, నాయంత్రం అప్పుడే పారింది. (పైకి లుబ్ధావధాన్లుతో) అదేం, అలా అంటున్నారు? నిశ్చయం అయినతరవాత గునిసి యేం లాభం?

లుబ్ధా—నీ సొమ్మేం పోయింది? గునియడం గినియడంకాదు. నాకీ పెళ్ళి అక్కర్లేదు.

మధు—(రామప్పపంతులు చెవిలో) యేమిటీ వుత్తరం?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) అగ్నిహోత్రావధాన్లు పేరుపెట్టి నేనే బనాయించాను.

మధు—(రామప్పంతులు చెవిలో) యేవఁని?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నువ్వు ముసలవాడివిగనక నీసంబంధం మాకు వొద్దని.

మధు—చిత్రం? చెప్పేస్తాను.

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నీకు మతిపోయిందా యేమిటి? పెళ్ళి తప్పించమని నువ్వే నాప్రాణాలు కొరికితే, యీ యెత్తు యెత్తాను. నోరుమూసుకో.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో) యీ సంబంధం మీకు కట్టిపెట్టాలని పంతులు చూస్తున్నారు. వొప్పుకోకండి.

రామ—(మధురవాణితో) యేమీ బేహద్బీ! (లుబ్ధావధాన్లుతో) స్త్రీ బుద్ధిః ప్రళయాంతకః అన్నాడు. దానిమాటలు నమ్మకండి. కల్పనకి యింతమనిషిలేదు.

లుబ్ధా—(చేతిలోని వుత్తరమును ఆడిస్తూ) యీ కుట్రంతా నీదే.

రామ—(తీక్షణంగా మధురవాణి వైపుచూసి, లుబ్ధావధాన్లుతో) కోపం కోపంలా వుండాలిగాని, యేకవచన ప్రయోగం కూడదు.

లుబ్ధా—యిదంతా మీకల్పనే. నాకొంప ముంచడానికి తలపెట్టారు. చదవండి.

రామ—(వుత్తరం అందుకోక కుర్చీ వెనక్కి తీసుకుని) అవుత్తరం సంగతి నాకేం తెలుసును?

లుబ్ధా—చేసినవాడివి, నీకు తెలియకపోతే, యెవరికి తెలుస్తుంది?

రామ—అదుగో మళ్ళీ యేకవచన ప్రయోగం! మెత్తగా మాట్లాడుతున్నానని కాబోలు ఆనాడీ చేస్తున్నారు? వుత్తరంగిత్తరం నేను కల్పించానని, మళ్ళీఅన్నావంటే కథ చాలా దూరం వెళుతుంది. ఆ సంగతిమట్టుకు కాని వుండండి. రామప్పంతులు తడాఖా అంటే యేవఁనుకున్నారో?

లుబ్ధా—నువ్వు—

రామ—అదుగో మళ్ళీ.

లుబ్ధా—మీ కల్పనైతేనేం, మరొకరి కల్పనైతేనేం, బుద్ధి పొరపాటునాది. మధ్య వెధవలతో నాకేంపని? వెంటనే బయల్దేరిపోయి, ఆ అగ్నిహోత్రావధాన్లనే అడుగుతాను.

రామ—మాటలు మాజోరుగా వొస్తున్నాయి. జాగ్రత (లుబ్ధావధాన్లు వెళ్ళును) నన్నేనా వెధవలు అంటున్నాడు?

మధు—నన్నుకూడా కలుపుకోవాలని వుందా యేవిఁటండి?

రామ—నన్నుమట్టుకు వెధవని కింద కట్టావు?

మధు—నేవుండగా వెధవలు మీరెలా అవుతారు?

రామ—నన్ను సప్త వెధవనిచేశావు. మరి యింకా తరవాయి యేం వుంచావు?

మధు—అదేవిఁటి ఆమాటలు?

రామ—ఆ వుత్తరం నేను బనాయించానని, ఆవెధవతో యెందుకు చెప్పావు?

మధు—మీతోడు, నేను చెప్పలేదే?

రామ—మరి నేను బనాయించానని, వాడికెలా తెలిసింది?

మధు—యెందుకీ అందోళన?

రామ—మరి, ఆవెధవ ఆవుత్తరం తీసికెళ్ళి అగ్నిహోత్రావుధాన్లుకి చూపిస్తే, నామీద వాడు వెంటనే ఫోర్జరీకేసు బనాయిస్తాడే? పీక తెగిపోతుంది? యేవిఁటి సాధనం?

మధు—యంత్రం యెదురు దిరిగిందో? ఐతేచక్రం అడ్డువేస్తాను. (మధురవాణి తొందరగా వీధిలోకి వెళ్ళును.)

రామ—యిదెక్కడికి పారిపోతూంది? యిదే చెప్పేశింది. దొంగపని చేసినప్పుడు రెండోవారితో చెప్పకూడదు. వెధవని చెవులు నులుపుకుంటాను. పరిగెత్తి వెళ్ళి చేతులో కాగితం నులుపుకొత్తునా?——గాడిదకొడుకు కరిస్తే? పోయి మీనాక్షీ కాళ్ళుపట్టుకుంటాను.

[మధురవాణి వకచేతితో వుత్తరము, వకచేతితో లుబ్ధావధాన్లు చెయ్యిపట్టుకుని ప్రవేశించును.]

మధు—(రామప్పంతులుతో) చాలు, చాలు, మీ ప్రయోజకత్వం. బావగారికి అన్నా, తమ్ముడా, కొడుకా, కొమ్మా? మిమ్మల్లిని ఆప్తులని నమ్మకుని, సలహాకివస్తే, ఆలోచనా సాలోచనా చెప్పక, ఏకవచనం, బహువచనం, అని కొట్లవాదం పెట్టారు. బావా! కుర్చీమీదకూచోండి (కుర్చీమీదకూచోబెట్టి) (రామప్పంతులుతో) యీవుత్తరం యేవిఁటో నింపాదిగా చదివి చూసుకోండి (వుత్తరం రామప్పంతులు చేతికియిచ్చును.)

రామ—(వుత్తరం అందుకుని తనలో) బతికాన్రా దేవుఁడా. (చూచుకుని) అరే నావుత్తరవేఁకాదే యిది. నానీడచూసి నేనే బెదిరాను (పైకి) మావాఁ! వొస్తూనే తిట్లతో ఆరంభిస్తే యెంతటి వాడికైనా కొంచం కోపం వొస్తుంది. నెమ్మదిగానూ, మర్యాదగానూ, నన్నొచ్చిఁయేం సహాయం చెయమంటే అది చెయనూ?

లుబ్ధా—మరైతే యీ పటాటోపం వొద్దని రాయండి. అతగాడికి పటాటోపం కావలిస్తే ఆఖర్చంతా అతగాడే పెట్టుకోవాలి.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు, జుత్తుముడివిప్పి దులిపి) యేం ధూళి! సంరక్షణ చేసేవాళ్ళు లేకపోబట్టిగదా? (గూటిలోనుంచి వాసననూనె దువ్వెనా తెచ్చి తలదువ్వుచుండును.)

రామ—(ఉత్తరంతిప్పి కొసచూసి చదువును) "సేవకుడు తమ్ములు గిరీశం"—వీడా!

మధు—పైకి చదవండి.

రామ—నీగిరీశం, అనగానే పైకి చదవాలేం?

మధు—అయితే, మీరే చదువుకు ఆనందించండి.

లుబ్ధా—"నీ గిరీశం" అన్నారేం?

రామ—అది వేరేకథ.

లుబ్ధా—పైకి చదవండి.

రామ—(చదువును)

"సేవకుడు, తమ అత్యంత ప్రియసోదరులు గిరీశం అనేక నమస్కారములు చేసీ చాయంగల విన్నపములు, తా॥ యీ నాటికి వృద్ధాప్యంలోనయినా మీరు తిరిగీ వివాహం చేసుకుని ఒక యింటివారు కావడమునకు నిశ్చయించితిరన్న మాటవిని యమందానందకందళిత హృదయారవిందుడ నైతిని."

లుబ్ధా—వెధవ, వృద్ధాప్యమంటాడూ? మొన్న గాక మొన్న నేగదా యాభై దాటాయి.

మధు—(దువ్వెన మొలను పెట్టి, లుబ్ధావధాన్లు జుత్తుముడివేసి) సంరక్షణలేక యిలా వున్నారుగాని, యవరు మిమ్మల్ని ముసలివాళ్ళనేవారు?

రామ—(చదువును) "మీకు కాబోవు భార్య, నాప్రియశిష్యుండగు వెంకటేశ్వర్లు చెలియలగుటంజేసి నాకు బ్రహ్మానందమైనది. నేను అగ్నిహోత్రావధానులువారి యింటనే యుండి పెళ్ళిపనులు చేయించుచున్నాడను. వారు నన్ను పుత్రప్రాయముగా నాదరించుచున్నారు. బహు దొడ్డవారేగాని చంద్రునకు కళంకమున్నటుల వారికి కించిత్తు ద్రవ్యాశా, కించిత్తు ప్రథమకోపమున్ను గలవు."

వ్యాకరణం వెలిగిస్తున్నాడయ్యా గుంటడూ!

"వరా—ఆకోపం వొచ్చినప్పుడు మాత్రం యెదట పడకుండా దాగుంటే యెముకలు విరగవు. ప్రాణంబచాయిస్తుంది. మరేమీ ఫర్వావుండదు—ద్రవ్యాశ అనగా అది వారికిగాని మీకుగాని ఉపచరించేదికాదు. మీ వూరివారెవరోగాని ఒక తుంటరి, మీరు విశేషధనవంతులనియు, పెళ్ళిదేవదుందభులు మ్రోయునటుల చేతురనియు, వర్తమానము చేయుటను, యేబది బండ్లమీద యీ వూరివారి నందరిని

తర్లించుకు రానైయున్నారు. ఇంతియకాక, దివాంజీ సాహేబు వారినడిగి, ఒక కుంజరంబునూ మూడు లొట్టియలనూ, యేనుగుఱ్ఱంబులంగూడ తేనైయున్నారు. బంగారపుటడ్డలపల్లకీగూడ దెచ్చెదరు.

"షరా.—దానిమీద సవారీ ఐ, ఆలండా లత్తులతో వూరేగి, మీరు పెళ్ళిచేసుకోవడం నాకు కన్నులపండువేగాని, యిదంతా వృథా వ్రయంగదా. అని నాబోటి ఆప్తులు విచారిస్తున్నారు. యెద్దుపుండు కాకికి రుచి. రామప్పంతులు సామ్మేంబోయింది?"

వెధవ! నావూసెందుకోయి వీడికి?

"యిందులో ఒక పరమరహస్యం. అది యెద్దియనిన, యీ రామప్పంతులు చిక్కులకు, జాకాల్; తెలివికి, బిగ్ యాస్."

యిదేవిఁటోయి, యీ బొల్లేరు యింగిలీషు!

"అనగా"

వ్యాఖ్యానంకూడా వెలిగిస్తున్నాడయా!

"జాకాల్, అనేది, గుంటనక్క"

పింజారీ వెధవ!

"బిగ్ యాస్, అనగా, పెద్ద—"

వీడి సిగాదరగా! యేం వీడిపోయీకాలం! వీడిమీద తక్షణం డామేజి దావా పడేస్తాను.

(మధురవాణికి నవ్వొచ్చి, ఆపుకోజాలక, విరగబడి నవ్వును.)

యెందుకలా నవ్వుతావు? నీ మొగుడు నన్ను తిడుతున్నాడనా ఆనందం?

మధు.—(నవ్వుచేత మాట తెమలక, కొంతసేపటికి) కాదు.—కాదు—మీతోడు—లొట్టి—

రామ—నాతో ఠేవిఁటి! నేను చస్తే నీకు ఆనందవేఁ!

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచి, రామప్పంతులు దగ్గరకువెళ్ళి, శిరస్సు కౌగలించుకొని, ముద్దెట్టుకొనును) యేమి దుష్టుమాటా!

రామ—మరెందుకు నవ్వుతావ్?

మధు—లొట్టి—లొట్టి.—లొట్టి.—

రామ—యేవిఁటూ "లొట్టి"?

మధు.—లొట్టి—పిట.—

రామ—అవును, లొటిపిట, అయితే?

మధు—(సమాళించుకుని) యెందుకో?

రామ—యెందుకో నాకేం తెలుసును?

లుబ్ధా—ఉత్తరం వల్ల మీరే తెమ్మన్నట్టు అగుపడుతూందే!
రామ—నేనా? నేనా? నాకెందుకూ లొటిపిట?
మధు—(ఉప్పెనగా తిరిగీ నవ్వుతూ) యెక్కడానికి.
రామ—నేనా యెక్కడం?
మధు—యెందుకు కూడదూ? మీకొక లొటి-పిట—బావగారొక లొటిపిట—పో—పో—పోలిశెట్టి—పెళ్లి సప్లయిదారుడుగనక, అతనో లొటిపిట—యెక్కి పాలాలంట—పూరేగండి—వెన్నుకుప్పెక్కి—ఆ వైభవం-కళ్ళరా-మాస్తాం-(మిక్కిలిగా నవ్వును; నవ్వు సమాళించుకుని) బావగారూ, క్షమించండి—ఆ దుష్టు వ్రాతకి నవ్వాను—మరేంగాదు.
రామ—దుష్టంటే దుష్టా! గాడిద
లుబ్ధా—మీరొహ, పెద్దగాడిదనికూడా తెమ్మన్నారని కాబోలు, రాశాడండీ.
రామ—లేదు, లేదు, గాడిదెమాట వుత్తరంలో యక్కడా లేదు.
లుబ్ధా—వుంది. నేను చదివానండీ గాడిదెందుకు తెమ్మన్నావయ్యా నాసెత్తి మీదికి?
రామ—నీకు మతిపోతూందా యేమిటి? గాడిదెమాట లేదంటూంటే నే? (మధురవాణి తిరిగీ నవ్వుచుండును) నీక్కూడా మతిపోయిందీ? యెందుకానవ్వు? నన్ను చూశా? అవుధాన్లును చూశా?
మధు—యెందుకు—ఆ—అనుమానం?—సామెత—వుంది.
రామ—యేమిటా సామిత గీమితాను?
మధు—గాడిద అందిట—పాటకి నేను—అందానికి—మా అప్పా—అందిట—
రామ—అంటే?
మధు—పెళ్ళికి గాడిద—లొటిపిటామాట—యిన్నాళ్ళకి—మళ్ళీ విన్నానుగదా అని.
రామ—వింటే?
మధు—నవ్వొచ్చింది. మీరు కూడా నవ్వరాదూ? యెందుకీ దెబ్బలాట?
రామ—వీడిమీద డామేజి దావా వెంటనే పడేస్తాను.
మధు—(లుబ్ధావధాన్లుతో) బావా, యెందుకు మా పంతులుగారిమీద అన్యాయంగా అనుమానం పడతారు? ఆయన నిజంగా మిమ్మల్ని అన్నగార్లా భావించుకుంటున్నారు. గిరీశంగారు పంతులుమీద వ్రాయడానికి కారణాంతరం వున్నది. మీతో చెప్పవలిసిన సంగతికాదు గాని, మీ ఉభయులకూ స్నేహం చెడడానికి సిద్ధంగా వున్నప్పుడు చెప్పకతీరదు. మీ గిరీశంగారు నాకు కొన్నాళ్ళు యింగ్లీషు చెప్పేవారు. కొద్ది రోజులు నన్ను వుంచుకున్నారు. మా పంతులుగారు ఆయన

దగ్గరనుంచి నన్ను తీసుకువెళ్ళిపోయి వచ్చినారనే దుఃఖంచేత లేనిపోని మాటలు కల్పించి "నక్కాగిక్కా" అని వ్రాశారుగాని, ఆ బొల్లిమాటలు నమ్మకండి.

రామ— "నక్కాగిక్కా" వొట్టినే పోతుందనుకున్నావా యేమిటి? డామేజీ దావా పడ్డతరవాత దాని సంగతి తెలుస్తుంది.

మధు—బావా, మరొకమాట ఆలోచించండీ. పంతులకేం లాంభం. యేనుగులూ, లొటిపిటలూ, గాడదలూ—(నవ్వును.)

రామ—మనిషివికావా యేమిటి? గాడిదెమాట లేదంటూంటేనే?

మధు—పోనియ్యండి-మీకెందుకు కోపం! గాడిదలు లేకపోతే కడంవ్వే ఆయెను. యివన్నీ మీయింటిమీదపడి తింటే మా పంతులుగారికి యేంలాభం? చెప్పండీ. ఒకవేళ రాతబుచేరం జరుగుతుంది గనక పోలిశెట్టికి లాభించవచ్చును.

లుబ్ధా—బాగా చెప్పావు—పోలిశెట్టి చేసినపనే!

రామ—చవగ్గా చేస్తాడని ఖర్చువెచ్చం కోమటాడిమీద పెట్టావు. అనుభవించు.

మధు—యిప్పుడు మించిపోయినదేమి? పెళ్ళికూతుర్ని పంపిస్తే పదిరూపాయలు ఖర్చుతో యిక్కడ ముడిపెట్టేస్తాం. మీరెవరూ రావద్దని, మీమామగారి పేర వుత్తరం వ్రాయండి.

లుబ్ధా—మా ప్రశస్తమైన ఆలోచన చెప్పావు. మామగారూ, మధురం మాబుద్ధిమంతురాలు.

రామ—అదుగో! "మధురం గిధురం" అని మీరు అనకూడదు. "మధురవాణి" అనాలి.

లుబ్ధా—పొరపాటు-గాని తీరామోసి వాళ్ళు పెళ్ళికూతుర్ని ఒక్కర్తెనీ పంపించేస్తే?

మధు—నష్టేం? మీతీపు దిగదీసిందీ? పెళ్ళిచేసుకోండి.

లుబ్ధా—నా ప్రాణంపోతే యీ సంబంధం చేసుకోను. ఆవుత్తరం కొంసాహూ చదివితే అభావచేష్టలు మీకే బోధపడతాయి.

మధు—చదవడం మానేసి యేమిటి ఆలోచిస్తున్నారు?

రామ—గిరీశం గాడిమీద పరువునష్టానికి డామేజీదావా తేకమాన్ను—వాడి మొహంలాగేవుంది వుత్తరం. చదివేదేవిటి.

లుబ్ధా—మా వెధవ నాపరువుమాత్రం యేమైనా వుంచాడనా? అయినా తరవాయి చదవండీ.

రామ—(చదువును) తాజాకలం. చిన్నది బహులక్షణంగా వుంటుంది, గాని కొంచం పెయ్యనాకుడుమాత్రంకద్దు. అద్దానిని మనవారు వైధవ్యహేతువు అంద్రు. యిదివట్టి సూప—సూపర్—స్టి—షన్—అనగా, తెలివితక్కువ నమ్మకం.

మనవంటి ప్రాజ్ఞులు లెక్కించవలసినవికావు. షరా—దీనికి వక చిన్నబైరాగీ చిటికీవున్నది. చిమ్మటతో పెయ్యనాకుడు వెంద్రుకలూడబీకి, ఒక పౌ—పౌడర్—అనగా, గుండ కద్దు; ఆగుండ ప్రామినచో మరల పెయ్యనాకుడు పుట్టనేరదు. ఈ లోగా దైవాత్తూ వైధవ్యంబే సంప్రాప్తించినచో, పదేపదే క్షౌరం చౌను గావున పెయ్యనాకుడు బాధించ నేరదు. రెండవ నెంబరు షరా—ఒక వేళ వైధవ్యం తటస్థించినా, మాచదెనగారు జుత్తు పెంచుకు నేయడల, మీరేంజెయ్యగలరు; నేనేం జెయ్యగలను ?''

మధు—చాల్చాలు; యీపాటి చాలించండి. గిరీశంగారు యేంతుంటరి ?

రామ—యిప్పుడైనా వాడి నైజం నీకు బోధపడ్డదా ? (చదువును) మూడవషరా—యీరోజుల్లో స్త్రీ పునర్వివాహం గడబిడ లావుగానున్నది. తమకు విశదమే. మీరు స్వర్గంబునకుంబోయి ఇంద్రభోగం బనుభవించుచుండ నామెకు పునర్వివాహము చేసికొన బుద్ధి పొడమ వచ్చును. అదిమాత్రం నేను ఆపజాలనని స్పష్టముగా తెలియును వది. ఏలననిన? పద్దని నుందళించుటకు ఎవట పడితినో, ''మీయన్న స్వర్గంబున రంభతో పరమానందంబునొందుచు నున్నారుకదా, నాగతేమి'' యని యడిగినచో నేమి యుత్తర మీయుహాడ ?

మధు—మరి చాలించండి.

రామ—నీయిష్టం వొచ్చినప్పుడు చదివి, నీయిష్టం వొచ్చినప్పుడు మానేస్తాననుకున్నావా? (చదువును)

నాల్గవషరా-కొడుకున అన్ని హంకములూ బహు బాగావున్నవి. తప్పకుండా యీ సంబంధం మీరు చేసుకోవలసిందే. మీ అత్తగారు సాక్షాత్తూ అరుంధతివంటి వారు. మనలో మనమాట, ఆమెకు యీ సంబంధం యెంతమాత్రమూ యిష్టము లేదు. పుస్తెకట్టేసమయమునందు, మీయింటి నూతులోపడి ప్రాణత్యాగం చేసుకుంటానని యిరుగు పొరుగమ్మలతో అంటున్నారు, గాని ఫర్వాలేదు. ఆనాలుగు గడియలూ, కాళ్ళూ చేతులూ కట్టేదాం. మూడు ముళ్ళూ పడ్డతరవాత నూతులోపడితే పడనియ్యండి. మనసొమ్మేం బోయింది ? పోలీసువాళ్ళ చిక్కులేకుండామాత్రం, వాళ్ళకేమైనా పారేసి వాళ్ళని కట్టుకోవలసివస్తుంది. యీ సంగతులు యావత్తూ మీ మేలుకోరి వ్రాసితిని. యిక్కడ వారికి తెలియరాదు. మరిచిపోయినాను, పిల్లజాతకం అత్యుత్కృష్టంగా వుందట. ఆ బనాయింపు కూడా రామ—''

మధు—రామ ?

రామ—అది ఆడవాళ్ళు వినవలసిన మాటకాదు.

లుబ్ధా—అదికూడా మీరే బనాయించారంటూ హేవిటండీ ?

రామ—వాడి నోటికి సుద్ధీ, బద్ధంవుందీ ? డామేజీ పడితేగాని కట్టదు.

లుబ్ధా—కొంచం అయినా నిజం వుండకపోతుందా, అని నాభయం. అత్తగారికి యిష్టంలేదని పోలిశెట్టి కూడా చెప్పాడు. యీ సంబంధానికి వెయివేలదణ్ణాలు; నా కొద్దుబాబూ.

మధు—బాగా అన్నారు. మీ సంబంధం మాకు యెంతమాత్రంవొద్దని, మీ మావఁగారి పేర వ్రాయండి. కాకితం కలం తేనా ?

లుబ్ధా—మావాఁ! మరి ముందూ వెనకా ఆలోచించక వెంటనే వుత్తరం రాసి పెట్టండీ. (నిలబడి మధురవాణి చెవిలో రహస్యము మాట్లాడును; మధుర వాణి లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో మాట్లాడును).

రామ—మొహంమీద మొహంపెట్టి, యేవిఁటా గుసగుసలు ?

పైనుంచి పోస్టుజవాను—"లుబ్ధావుధాన్లుగారువున్నారండీ. వుత్తరంవొచ్చింది"

(మధురవాణి పైకివెళ్ళి వుత్తరము తెచ్చి లుబ్ధావధాన్లుచేతికి యిచ్చును. లుబ్ధావధాన్లు రామప్పంతులు చేతికి యిచ్చును.)

లుబ్ధా—సులోచనాలు తేలేదు. మీరే చదవండి.

రామ—(తనలో చదువుతూ) మరేవిఁ ! చిక్కే వొదలిపోయింది. మీ మావఁగారి దగ్గిర్నించి.

లుబ్ధా—యేవఁని ? యేనుగులూ, లొట్టిపిటలూ తానంటాడా యేవిఁటండి ?

రామ—మీ సంబంధవేఁ అక్కర్లేదట.

లుబ్ధా—యేవిఁటీ ? యెంచేతనో ? వాడికా అక్కర్లేదు ? నాకా అక్కర్లేదు ? తన పరువుకి నేం తగాను కానో ?

మధు—నిమిషంకిందట పెళ్ళివొద్దన్నారే? యిప్పుడు పెళ్ళితప్పిపోయిందనికోపవాఁ?

లుబ్ధా—యింకా యేం కూస్తాడో చెప్పండీ.

రామ—మీరు పీసిరి గొట్లని యెవరో చెప్పారట.

లుబ్ధా—నేనా పీసిరి గొట్టుని? వొక్కపాటున పద్దెనిమిది వొందలు యే పీసిరి గొట్టు పోస్తాడు ? యింత సొమ్ము యెన్నడైనా, ఒక్కసారి, అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కళ్ళతో చూశాడూ? సంసారం పొదుపుగా చేసుకుంటే పీసిరి గొట్టా? వాడిసొమ్ము వాడినెత్తిని కొట్టినతరవాత, నేనెలాంటివాణ్ణి అయితే వాడికేం కావాలి ?

మధు—యెలాంటివాళ్ళేం ? బంగారంలావున్నారు ?

రామ—మీరుముసలివాళ్ళనీ, మీకుక్షయరోగంవుందనీ కూడా, యెవరో చెప్పారట.

లుబ్ధా—నేను ముసలివణ్ణా పీడి సిగతరగా! యాభైయేళ్ళకే ముసలిటండీ ? కొంచం దగ్గు వుండడవేఁ కొంగట్టండి (దగ్గును) నిలివెడు ధనంపోసి పిల్లని కొనుక్కున్న తరవాత, మరిదాని ఘోషా, నా ఘోషా వాడి కెందుకయ్యా? డబ్బుచ్చుకున్న తరవాత చచ్చిన శవానికైనా కట్టకతీరదు. మాటాడ్రేం ?

రామ—అవును; నిజమే. మీరు ముసలివాళ్లైతేమాత్రం ?

లుబ్ధా—అమ్మగో, 'ఐతేమాత్రం' అంటారేమిటి ? నువ్వే పెట్టావు కాబోలు యీ పెంటంతాను.

రామ—అన్ని పెంటలూ పెట్టడానికీ, మీతమ్ముడు గిరీశం అక్కడే వున్నాడుకదూ?

లుబ్ధా—వీడు, అక్కడెలా పోయినాడయ్యా నావు శనిలాగ ?

మధు—ఏమి! యీ ముసలివారి చిత్రం! యింతసేపూ పెళ్ళి వొద్దని వగిస్తిరి; యిప్పుడు పెళ్ళి తేలిపోయిందని వగుస్తున్నారు. నిజంగా మీకు పెళ్లాడాలని వుందండీ ?

లుబ్ధా—వుంటే వుంది, లేకపోతే లేదు. గాని యీ దుర్భాషలు నేను పడి వూరుకుంటానా ?

మధు—మరేం జేస్తారు ?

రామ—యేంజేస్తారా ? డామేజీకి దావా తెస్తారు.

లుబ్ధా—దావావొద్దు, నీ పుణ్యాం వుంటుంది. వూరుకో బాబూ.

రామ—కాకపోతే, యింతకన్న చవకైనదీ, సాంప్రదాయమైనదీ, సంబంధం కుదిర్చి, చేసుకున్నారంటే, అగ్నిహోత్రావుధాన్లుని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టు వుంటుంది.

లుబ్ధా—చవగ్గా కుదరడమేలాగ ?

మధు—నామాటవిని పెళ్ళిమానేసి వూరుకోండి.

లుబ్ధా—యేం ? ముసలివాణ్ణని నీకూ తోచిందా ? యేమిటి ?

మధు—మీరా ముసలివాళ్ళు? యవరా అన్నవారు ?

లుబ్ధా—నీకున్నబుద్ధి ఆ అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి వుంటే బాగుండును.

మధు—ఓ పన్ను కదిలిందా? కన్నుకు దృష్టి తగ్గిందా ? చూడండీ మీ దండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టు యలా వున్నాయో ?

రామ—(తనదండలు చూసుకొని) మావఁ పెరట్లో గొవ్వు తవ్వేశంనుంచి దండలు మోటుగా వున్నాయి; గాని నాదండలు సన్నవైనా ఉక్కు ఖడ్డీలు.

మధు—(తన చీర కొంగుతో లుబ్ధావధాన్లు ఛాతీకొలిచి) యెంత ఛాతీ !

రామ—యేమిటీ వాళకం ?

మధు—వుత్తరం, మీలో మీరు చదువుకుంటారేం ? పైకి చదవండి.

రామ—నువ్వు నన్ను అజ్ఞాపించే పాటిదానివా ? మేం చదువుకుంటాం. యివి ఆడవాళ్ళు వినవలిసినమాటలు కావు. నువ్వు అవతలకి వెళ్ళు.

మధు—నేను కదలను.

రామ—అమాంతంగా యెత్తుకెళ్ళి వెనకింట్లో కుదేస్తాను.

మధు—(కుర్చీ వెనకను నిలబడి లుబ్ధావధాన్లు దండలు చేతులతో గట్టిగా పట్టుకుని) మార్కండేయులు శివుణ్ణి చుట్టుకున్నట్లు, బావగార్ని చుట్టుకుంటాను. యెలా లాక్కువెళతారో చూస్తాను.

లుబ్ధా—(తనలో) యేమి మృదువూ చేతులు! తల, తల దగ్గిర చేరిస్తే, యేమి ఘుమ ఘుమా! (పైకి) "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు. మావఁగారూ - మధుర వాణ్ణి వుణ్ణియ్యండి. మంచి బుద్ధిమంతురాలు. నిజం కనిపెడుతుంది.

రామ—అయితే మరివిను (చదువును) "మీకొమార్తె ప్రవర్తన బాగావుండక పోవడంచాత మిమ్మల్ని వెలేశారని లోకంలో వార్త గట్టిగావున్నది"

లుబ్ధా—(కొంతతడవు వూరుకుని) నువ్వే నాకొంప తీశావు.

మధు—పంతులేనా ?

లుబ్ధా—ఒహర్నననవలిసిన పనేవుఁంది ?

మధు—(కొంతతడవు వూరుకొని) నేను మీ యింటికి వెళ్ళిపో యొస్తాను. రండి. పెళ్ళీగిళ్ళీ మానెయ్యండి. మీకు పెళ్ళాంకన్న యెక్కువగా సంరక్షణ చేస్తాను.

లుబ్ధా—(ఆనందం కనపరుస్తూ) బీదవాణ్ణి నేను డబ్బిర్వలేనే ? నీలాంటి విలవైన వస్తువను పంతులుగారే భరించాలి.

మధు—నాకు డబ్బక్కర్లేదు. తిండి పెడతారా ?

లుబ్ధా—ఆహా ! అందుకులోపవాఁ !

మధు—ఐతే పదండి. మరి యీ పంతులుగారి మాయ మాటలు వినక పెళ్ళిమానేసి, సుఖంగా యింట్లో కూచుందురుగాని.

రామ—(మధురవాణివైపు తీక్షణముగా చూసి) నువ్వు భోజనం చెయ్యలేదన్నమాట జ్ఞాపకంవుందా ? వెళ్ళు.

మధు—మీచర్య చూస్తేనే కడుపునిండుతుంది (ఛఱ్ఱుమని యింటిలోనికి పోవును)

లుబ్ధా—యీ మధురవాణి. విన్నారా ! మావాఁ! వేశ్య అయినా ! చాలా తెలిసిన మనిషి. మన సంసార్లకి దానికివున్న బుద్ధివుంటే బతికిపోగుం.

రామ—అవుఁను. బుద్ధిమంతురాలే; గాని వొళ్ళెరగని కోపం. యేమైఁనా వొట్టి అనుమానం పుట్టితే. తనూపై కొనదు. చూశారా మావాఁ, మీలాంటి శిష్టులు సానివాళ్ళ శరీరం తాకకూడదు. అదిచిన్నతనంచేత మొఖంమీద మొఖంపెడితే. "పిల్లా, యడంగా నిలబడి మాట్లాడు" అని చప్పాలి. ఒక్కటే వొచ్చింది దీనికి దుర్గుణం. పరాయివాళ్ళతో మాట్లాడితేగాని దానికితోచదు. పట్ణవాసంలో వుండడంనించి ఆ దురలవాటు అబ్బింది.

లుబ్ధా—చిన్నతనంగదా ! మధురవాణి నాపిల్లలాంటిది. ముట్టుకుంటే అదోతప్పుగా భావించకండి.

రామ—నీస్సాహ్మేం బోయింది! అదికాదు, చూశారా మావాఁ. వుంచుకున్న ముండా కొడుకు యాదట, మరో మొగాణ్ణి పట్టుకుని "వీడి దండలు కమ్మెచ్చులు తీసివట్టున్నాయి. వీడి ఛాతీ భారీగావుంది"— అని చెవిలో నోరుపెట్టి గుసగుసలాడుతూంటే అగ్గెత్తుకొస్తుందారాదా ?

లుబ్ధా—పొరపాటు; లెంపలు వాయించుకుంటాను. క్షమించండి.

రామ—మీ చెంపలు వాయించుకుంటే కార్యంలేదు. దాని లెంపలు వాయించాలి. మీమీద దానికి కొంచం యిష్టం వున్నట్టుంది. గట్టిగా బుద్ధిచెప్పండి.

లు—నామీద యిష్టవేఁవిఁటి మావాఁ! యక్కడైనా కద్దా?

రామ—మీ యింటికి వెళ్ళిపోయొస్తానంటూందే? మరి తీసికెళ్ళు.

(పైమాటలాడుచుండగా మధురవాణి పట్టుచీరకట్టుకొని ప్రవేశించి)

మధు—అలాగే తీసికెళ్తారు మీకు భారవైఁతేను. ఆ మహానుభావుడికి చాకిరీచేస్తే పోరంఐనా వుంటుంధి.

లుబ్ధా—మామగారూ హాస్యానికంటున్నారుగాని, నిన్నొదుల్తారా? నేతగను, తగను.

రామ—అలా గడ్డి పెట్టండి!

మధు—ఆయన హాస్యానికి అంటున్నా, నేను నిజానికే అంటున్నాను. గడ్డి గాడిదలు తింటాయి; మనుష్యులు తినరు.

రామ—అదుగో మళ్ళీ గాడిదలంటుంది! (మధురవాణి నవ్వుదాచుటకు ముఖం తిప్పికొని, లోగుమ్మముదాటి, విరగబడినవ్వును.)

లు—మధురవాణికి మీదగ్గిర భయంభక్తీ కూడా కద్దు.

రామ—వుంది. కోపవొఁస్తే గడ్డి పరకంత ఖాతరీ చెయ్యదు. పరాయిమనిషి ఉన్నాడని అయినా కానదు.

లుబ్ధా—పెళ్ళిప్రయత్నం యిక మానుకోవడవేఁ ఉత్తమం, అని తోస్తుంది. యేవిఁటి తమశలవు?

రామ—నాశలవేం యేడిసింది! పెళ్ళిచేసుకోవొద్దని మధురవాణి శలవైంది. దాని బుద్ధికి ఆనందించి అలా నడుచుకుంటున్నారు. స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని చెప్పనే చెప్పాను.

లుబ్ధా—మీరు అప్తులనేగదా మీ సలహాకి వొచ్చాను. మధురవాణి చెప్పిందనా పెళ్ళివద్దంటున్నాను. తప్పినపెళ్ళి తప్పిపోయింది, ఖర్చులు కూడొచ్చాయి గదా అని సంతోషిస్తున్నాను.

రామ—రెడ్డొచ్చాడు మొదలాడన్నాడట. సాధకబాధకాలు యెన్ని పర్యాయములు చెప్పినా అవి అన్నీ పూర్వపక్షంఐ. ముక్తాయింపు మళ్ళీ డబ్బు ఖర్చు మీదికి వొస్తూవుంటుంది. పెళ్ళి చేసుకుని కడుపు ఫలిస్తే మీ యిల్లు పదియిళ్ళౌతుంది. పెళ్ళి చేసుకోక గుటుక్కుమంటే, యీ కష్టపడి ఆర్జించిన డబ్బంతా యవడి పాలుకాను?

లు—అదుగో యేమో యెక్కువ ధనం వున్నట్టు శలవిస్తారు. నాకేవుఁంది?

రామ—వున్నంతవుండి. పరానికి యిన్ని నీళ్ళుచుక్కలు వొదిలేవాడుండాలా ?

లు—అలా అయితే, తమ రెందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నారు కారూ ?

రామ—నేను పిత్రార్జితం అంతా కరరావుడు చుట్టేశేశాను. యిక పరానికా ? నేను శాక్తేయుణ్ణి; యోగ సాధనం చేస్తాను. నాకు మరి కర్మతో పనిలేదు. లోకంకోసం తద్దినాలు పెడుతున్నాను. అయితే సానిదాన్ని యెందుకు వుంచుకున్నావయ్యా! అని అడగగలరు.

"కామిగాక మోక్షకామికాడు" అన్నాడు. యిక మీ సంగతో ? మీరు నిద్దరపోతూండగా చూసి యెప్పుడో ఒక నాడు మీనాక్షి ఆపాతు యెక్కదీసి రంకుమొగుణ్ణి తీసుకు పారిపోతుంది. ఆపైని దరిద్రదేవత మిమ్మల్ని పెళ్ళాడుతుంది.

లు—అయితే యేం జెయ్యమంటారు ?

రామ—మీరు పునః ప్రయత్నంచేసి పెళ్ళాడండి. మీపెళ్ళాంభయంచేత మీనాక్షి ఆటకట్టడుతుంది. మీనాక్షి భయంచేత, మీ పెళ్ళాం కట్టుగావుంటుంది. అవునంటారా ? కాదంటారా ?

లు—నిజమైనమాటే.

రామ—నిజమైతే నేం ? మీకు బహుపరాకు. సాధకబాధకాలు అడుగడుక్కీ జ్ఞాపకం చేస్తూండాలి. మీకు జాతకరీత్యా, వివాహం జరక్కపోతే, మారకం వుందన్నమాట పరాకుపడ్డారా ?

లు—పరాకులేదు. గాని యిన్నాళ్ళాయి కొట్టుకుంటూంటే, యీ నాటికి పదేనిమిది వొందలకి, వక సంబంధం కుదిరి, తీరా క్రియకాలానికి తేలిపోయిందిగదా ? యిప్పుడు చక్కగా మనకి సంబంధం కుదురుతుందా ? కుదరదు. కుదరదు.

రామ—నిన్న నొచ్చాడయ్యా, గుంటూరునించి వక బ్రాహ్మడూ. వున్నాడో వెళ్ళిపోయినాడో ?

లు—సంబంధానికా ?

రామ—అవును. యెంతబుద్ధి తక్కువపనిచేశానూ! నాయెరికని యెక్కడైనా సంబంధంవుందా అని అతగాడు అడిగితే, లేదని చెప్పాను. యీ సంబంధం మీకు తప్పిపోతుందని నేనేం కలగన్నానా యేమిటి? అతడు జటాంత స్వాధ్యాయిన్నీ మంచి సాంప్రదాయకమైన కుటుంబీకుడున్నూ. ఆ సంబంధంచేస్తే అగ్నిహోత్రావధాన్లని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినటౌను.

లు—బేరం యేం చెప్పాడు ?

రామ—బేరం మహాచవకయ్యా. అదే విచారిస్తున్నాను. అతగాడు గుంటూరునుంచి వస్తున్నాడు. అక్కడివాళ్ళకి, మనదేశపు కొంపలమ్ముకునే బేరాలతాపీ యింకా తెలియలేదు. అందుచేత నందిపిల్లిలో పన్నెండు వందలకి సంబంధం కుదుర్చు

నన్నాడు. వ్యవధిగాగాని పెళ్ళికొడుకువారు రూపాయిలు యివ్వలేమన్నారట, ఆ బ్రాహ్మడికి రుణాలున్నాయి. వాయిదానాటికి రూపాయలు చెల్లకపోతే దావా పడిపోతుందని యెక్కడయినా పిల్లని అంటగట్టడానికి వ్యాపకంచేస్తున్నాడు. ఒకటి రెండు స్థలాల్లో వెయ్యేసి రూపాయలకి బేరం వొచ్చిందట. పన్నెండు వందలకిగాని యివ్వనని చెప్పాడు.

లు—మరోక్కవొంద వేదాంమనం ?

రామ—అతగాడు వుంటేనా. నూరువెయ్యడానికీ యాభైవెయ్యడానికీని ?

లు—కనుక్కుందురూ మీపుణ్యంవుంటుంది. యెక్కడబసో ?

రామ—దాని సిగగోసినడబ్బు. డబ్బుమాట అలా వుణ్ణీండిగాని, ఆపిల్ల యేమి యేపు ! యేమి ఐశ్వర్యలక్షణాలు ! ధనరేఖ జెట్టిపోతులావుంది. సంతానరేఖలు స్ఫుటంగావున్నాయి. పిల్ల దివ్యసుందర విగ్రహం.

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు—గ్రహ వేఁవిఁటి ?

రామ—గ్రహా వేఁవిఁటా ? అవుధాన్లుగారి గ్రహస్థితి చూస్తున్నాం. జాతకరీత్యా యీ సంవత్సరంలో వివాహం కాకతప్పదు.

మధు—మీమాట నేను నమ్మను. (అవుధాన్లు దగ్గిరకువెళ్లి ముఖంయదట ముఖం వుంచి) ఆమాటనిజమా ?

లు—అంతా నిజం అంటున్నారు.

మధు—సిద్ధాంతిగారేవఁన్నారు ?

లు—జాతకం చూసిన సిద్ధాంతల్లా ఆమాటే అఁటున్నాడు. యిదివరకల్లా నాజాతకం మాగట్టి దాఖలా యిస్తూంది. ఒక్కటీ తప్పిపోలేదు.

మధు—అయితే మీ ప్రారబ్ధం. ఆ పెయ్యినాకుడు పిల్లనిమాత్రం యీ పంతులు మాయమాటలువిని చేసుకోకండి.

రామ—భోంచేస్తూ వొచ్చావు, యేం పుట్టి మునిగిపోయిందని ?

మధు—వెండిగిన్నికోసం వొచ్చాను.

రామ—తీసుకెళ్ళు. (మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

లు—పెళ్ళి చేసుకోవొద్దంటుందేవఁండీ ?

రామ—నిమ్మళంగామాట్లాడండి. సానిది యక్కడైనా పెళ్ళిచేసుకోమంటుదయ్యా? నీమీద కన్నేసింది.

లు—నామీద కన్నెయ్యడవేఁవిఁటీ మావఁగారూ ! యవరు విన్నా నవ్వుతారు.

రామ—మీరుగానీ పెళ్ళి చేసుకోవడం మానేస్తే మీయింట్లోవొచ్చి బయితాయిస్తుంది. అది ఘంటాపథంగా చెబుతూంటే చెవుల్లేవా యేవిఁటి మీకు ? దాని

తో మీ రేవఁయినా వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి చాష్టలు చేశారంటే మీకూ నాకూ పడుతుంది గట్టిరంథి జాగ్ర తెరిగి మసులుకోండి.

లు—నేనా ? నేనా ? యేవిఁటి అలా కలవిస్తున్నారు. మావాఁ! నాపిల్ల ఒకటీ అది వొకటీనా ? ఆ గుంటూరు శాస్త్రుల్లు వున్నాడో వెళ్ళాడో, ఒక్కమాటు కనుక్కోలేరో ?

రామ—యదటింట్లో నే బసచేశాడు. కనుక్కుంటాను గాని, మధురవాణి భోజనం యేపాటి అయిందో చూసి మరీ వెళతాను (లోపలకి వెళ్ళివచ్చి పైకి వెళ్ళును.)

లు—మధురవాణ్ణి తీసుకుపోతా ననుకుంటున్నాడు యీ పంతులు ఆహా! హా! (పొడుముపీల్చి) మనిషికీ మనిషికీ తారతమ్యం సాందేకని పెట్టాలి. పంతుల్లాగ మీసంవుంచుకుని, రంగు వేసుకుంటే, తిరిగీ యౌవ్వనం వొస్తుంది. యీ చవక సంబంధం కుదిరినట్టాయనా యేమి అదృష్టవంతుణ్ణి !

(రామప్పంతులు స్త్రీవేషములోనున్న శిష్యుణ్ణి రెక్కపట్టుకు తీసుకువచ్చును. అరచెయ్యి చూపించి)

రామ—మావాఁ! యేం ఖోదాకొట్టు కొచ్చిందోయి నీకు! యిదుగో ధనరేఖ. చెయ్యి కొసముట్టి రెండోపక్కకి యెగబాకిరినట్టుందోయి. యివిగో సంతాన రేఖలు. కంఠందగ్గిర చూశావా హారరేఖలు ?

లు—అట్టే పరిశీలన అక్కర్లేదు. చాల్లెండి.

(పై ప్రసంగము జరుగుచుండగా మధురవాణి వెనక పాటునవచ్చి పంతులు నెత్తిమీద చెంబుతో నీళ్ళు దిమ్మరించును,)

రామ—యేమిటీ జేకూడ్బ !

మధు—మంగళస్నానాలు (శిష్యుడి గడ్డం చేత నొక్కి) నీకు సిగ్గులేదేలంజా ?

(మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

రామ—కోపవోఁస్తే మరి వొళ్ళెరగదు యిక కొరకంచో చీపురుగట్టో పట్టుకు వెంటదరుపుఁతుంది. యీ పిల్లని తీసుకు పారిపోదాంరండి.

(శిష్యుడి చెయ్యి పట్టుకుని పైకి నడుచును.)

లు—నడుస్తుంది. రెక్క వొదిలెయ్యండి.

రామ—(రెక్కవదిలి) ఓహో! కాబోయే యిల్లాలనా ?

(ముగ్గురూ నిష్క్రమించి, వీధిలో ప్రవేశింతురు)

లు—యీ పిల్లని చేసుకోమని మీ అభిప్రాయవేఁనా ?

రామ—నా అభిప్రాయంతో యేంకార్యం ? మీ మనస్సమాధానం చూసుకోండి. పిల్ల యేపుగావుందా? రూపురేఖావిలాసాలు బాగున్నాయా? అది చూసుకోండి.

లు—సంసార్లకి సౌందర్యంతో యేంపని ?

[సిద్ధాంతి తొందరగా యెనుఱుగుండా వస్తూ ప్రవేశించి]

సిద్ధా—(లుబ్ధావధాన్లతో) యెవరు మావాఁ యీపిల్ల ? (లుబ్ధావుధాన్లు జవాబు చెప్పక, రామప్పంతులువైపు ఋజ్జుతిప్పి సౌజ్ఞ చేయును.)

రామ—మావాళ్ళే

సిద్ధా—(నిదానించి) భాగ్య లక్షణాలెంబట్టాయి యీ పిల్లకీ !

రామ—యేమిటండి ?

సిద్ధా—విశాలమైన నేత్రాలూ, ఆకర్ణాలు, ఆవుంగరాలజుత్తూ, విన్నారా? యేదమ్మా చెయ్యి (చెయ్యిచూసి) యే అదృష్టవంతుడు యీ పిల్లని పెళ్ళాడాడోగాని—

రాము—యింకా పెళ్లి కాలేదండి.

సిద్ధా—మీరు పెళ్ళిచేసుకోవాలని వుంటే, యింతకన్న అయిదోతనం, అయిశ్వర్యం సిరి, సంపదాగల పిల్ల దొరకదు. యిది సౌభాగ్యరేఖ, యిది ధనరేఖ, పంతులూ బోషాణప్పెట్టెలు వెంట నే పురమాయించండి. యేదీ తల్లీ చెయితిప్పూ. సంతానం వకటి, రెండు, మూడు. (చెయ్యివొదిలి లుబ్ధావధాన్లతో) యేదీ మావాఁ పాడి పిసరు. (పాడుంపీల్చి) పొలిశెట్టి కూతురు ప్రసవం అవుతూంది. జాతకం రాయాలి, మళ్ళీ దర్శనం చాస్తాను.

రామ—వక్కమాట. (సిద్ధాంతితో రహస్యంగా మాట్లాడును. సిద్ధాంతి చంకలో పంచాంగంతీసి, చూచును. మరి నాలుగుమాటలాడి పంచాంగం చంకని పెట్టుకుని తొందరగా వెళ్ళిపోవును.)

లు—యేమంటాడు ?

రాము—నేనే యీపిల్లని పెళ్లిచేసుకుంటానంటున్నాడు. రేపటి త్రయోదశి నాడు పెళ్ళికి మంచిది అన్నాడు.

లు—ఆరోజు వివాహముహూర్తం లేదే ?

రామ—శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు. ద్వితీయానికి అంతముహూర్తం చూడవలసిన అవసరంలేదు. తిథీ నక్షత్రం బాగుంటే చాలును. యిదుగో మీమావఁగారు వొస్తున్నారు.

లు—బేరవాడి చూడండి.

[కరటక శాస్త్రుల్లు ప్రవేశించును.]

కరట—గంగాజలం సిరస్సున పోసుకున్నారా యేమిటి పంతులుగారూ ? మాపిల్లని యెక్కడికి తీసికెళ్తున్నారు ?

రామ—(కరటకశాస్త్రితో) మాట.

(ఇద్దరూ రహస్యముగా మాటలాడుదురు.)

రామ—(లుబ్ధావధాన్లును యెడంగా తీసికెళ్ళి) పధ్నాలుగు వొందలు తెమ్మంటున్నాడు. యెకళ్ళో పదమూడు యిస్తావఁన్నారట.

లు—యిదా మీరు నాకు చేసిన సాయం? పోనియ్యండి, ఆపజ్యేండుకైనా తగలెట్టండి.

రామ—ఉపకారానికి పోతే నాదానిష్టూరం? కోరి అడిగితే కొమ్మెక్కుతారు. యేంజెయను. (కరటకశాస్త్రితో రహస్యంగా మాట్లాడి, తిరిగీ వచ్చి లుబ్ధావధాన్లుతో) మావాఁ కృత్యాద్యవస్థమీద వొప్పించాను పిల్లదానికి సరుకు పెడితేగాని వల్లలేదని భీష్మించుకు కూచున్నాడు యేవఁంటావు?

లు—అది నావల్లకాదు.

రామ—వూరుకోవయ్యా. ఆలాగే అందూ, మధురవాణి తాలూకు కంటెతెచ్చి ఆవేళకి పెట్టి, తరవాత తీసుకుపోతాను.

లు—అదేదో మీరే చూసుకోండి.

రామ—నేనే చూసుకుంటాను. ఖర్చు వెచ్చాలేవో మనవేఁ చేసుకుని, కొంచంలో డబడబలాడించేదాం. పోలిసెట్టిని సప్లైకి పెట్టకండి. పెద్దిపాలెం వెళ్ళి లౌక్యుల్ని యెవరు పిలవడం?

లు—మరి నాకెవరున్నారు. మీరే పిలవాలి.

రామ—లౌక్యుల్ని పిలవడానికి వెళ్ళినప్పుడు దుస్తుడాబుగా వుండాలి. దగలా, గిగలా తీయించి యెండ వేయిస్తాను.

(నిష్క్రమింతురు)

౩-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లుయిల్లు.

లు—అవును. మీరు చెప్పినమాట బాగుంది. దివ్యస్థలాల్లో ఏకరాత్ర వివాహాచారంవుంది.

కరట—పెద్దపెద్ద ఉద్యోగస్థులుకూడా, యిప్పటిరోజులలో, వివాహాలు అలాగే చేస్తున్నారు. కోదండరామస్వామివారు స్వయంవ్యక్తవూఁ, హనుమత్ప్రతిష్ఠా, అయినప్పుడు, దివ్యస్థలంకాదని యెవడనగలడు?

లు—ఆమాట సత్యవేఁగాని, యిది దివ్యస్థలంగా ఆలోచించి ఇదివరకు యెవళ్ళూ యిక్కడ, ఏకరాత్రవివాహం చేసివుండలేదు మావఁగారూ. మనంచేస్తే యేవఁంటారో?

కరట—దివ్యస్థలం అయినతరవాత యెవళ్ళేవఁంటే మనకేం పోయింది?

లు—అయితే పంతులుతో చెబుదాం.

కరట—యేవిఁటి మీసత్యకాలం మావఁగారూ! యీపెళ్లిలో యేదోవొక వొంటుబెట్టి, నాలుగుడబ్బులు ఆర్జించుకుందావఁని చూస్తూవున్న పంతులూ, పోలిశెట్టీ, ఏకరాత్ర వివాహానికి ఆమోదిస్తారా? పుస్తెకట్టిందాకా ఆమాట వాళ్లతో చెప్పకండి.

లు—పంతులుతో చెప్పకపోతే యేంజెట్టీ పెడతాడో?

కరట—యేవిఁటి మీభయం! అతగాడు మీకు యజమానా? జట్టీ, గిట్టీ పెడితే, పెణతూడగొడతాను.

లు—మీరు కాదుగాని, సిద్ధాంతిగారి చేతిలో రెండు రూపాయలు పడేస్తే, ఆపూచీ అంతా ఆయన నెత్తిమీద వేసుకుంటాను. ఆయన యెదట పంతులు నోరు యెగియదు.

కరట—పావఁంటిదానికి విరుగుడుంది. పంతులికుండదా?

(నిష్క్రమింతురు.)

3- స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటి పెరడు.

[కరటకశాస్త్రుల్లు, మీనాక్షీ ప్రవేశింతురు]

మీనాక్షి—మీపిల్లని నాకడుపులో పెట్టుకోనా తాతయ్యా?

కరట—కడుపుగదా అమ్మా? అంచేత పదేపదే చెబుతున్నాను. దానికి తల్లివైనా నువ్వే, తండ్రివైనా నువ్వే. (దుఃఖమును అభినయించును)

మీనాక్షి—విచారించకండి, తాతయ్యా, దానికి యేలోపం రానియ్యను.

కరట—అమ్మా, నీకిమ్మని మా అమ్మిచేతికి ఓ పులిమొహూరు యిచ్చాను. పుచ్చుకో.

మీనాక్షి—యిస్తుంది. తొందరేవిఁటి, తాతయ్యా? దాందగ్గిరవుంటేనేం? నాదగ్గిరవుంటేనేం?

[సిద్ధాంతి ప్రవేశించును]

సిద్ధాంతి—యెంతసేపూ కూరలుతరగడం, భోజనాల సరంజాం జాగ్రతచెయ్యడం సందడేగాని, లగ్నానికి కావలసిన సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడపు తొందరేవీఁ కానరాదు. నాశిష్యుడు ముంగిపోతులాగ పడున్నాడు.

మీనా—నాలుగ్గడియల పొద్దుకిలగ్గవైఁతే. యిప్పట్నించీ సరంజాం తొందరేవిఁటి అచ్చన్న మావాఁ?

సిద్ధాంతి—చదవేస్తేవున్న మతీ పోయిందన్నాట్ట. నాలుగ్గడియల రాత్రుండనగా శుభమూర్తం.

మీనా—మానాన్న యెప్పుడూ యిదేమచ్చు. యేమాటా నిజం యింట్లో ముండలతో చెప్పకపోతే యెలా యేడుస్తారు? నాన్నా? నాన్నా!

[లుబ్ధావధాన్లు ప్రవేశించును]

లు—యెందుకో గావు కేకలు ?

మీనా—నాలుగ్ఘడియల రాత్రుందనగా నటముహూర్తం అచ్చన్న మావఁ అంటున్నారు.

లు—యిదేవిఁటండోయి, నాలుగ్గడియలపొద్దు కనుకున్నానే ముహూర్తం ?

సిద్ధాంతి—ముప్పైమూడు ఘడియలపొద్దు కనుకున్నారుకోరో ? మీ వెఱ్ఱులు చాలించి చప్పునకానియ్యండి మంగళస్నానాలు. ఊళ్లో బ్రాహ్మలినందర్నీ పిలిచేశాను.

లు—చంపావే ! చలి !—అయితే రావఁప్పంతులు కూడా నాలుగ్ఘడియలపొద్దుకి అనుకున్నాడే ముహూర్తం ? అయనే వొచ్చి, పెద్దిపాలెంలో లౌక్యుల్ని నాలుగ్ఘడియలపొద్దుకి రమ్మని పిలుస్తారేమో ?

సిద్ధాంతి—శతాంధాః కూపం ప్రవిశంతి. అమ్మో, పిల్లకి స్నానం చేయించూ.

మీనా—యిదుగో, నిమిషంలో చేయిస్తాను.

సిద్ధాంతి—ఆడవాళ్ళునయం. పెళ్ళిపందిట్లో సరంజాం చూసుకుంటాను.

లు—పంతులులేకుండా లగ్నం అయితే—

సిద్ధాంతి—పంతులుకా, మీకా పెళ్ళి ? జంకవోడక స్నానంకానీండి.

(నిష్క్రమింతురు.)

౪-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటి అరుగుమీద పసుపుబట్టలు కట్టుకుని, లుబ్ధావధాన్లు స్త్రీవేషముతో శిష్యుడు, కొందరు బ్రాహ్మలు కూర్చుని వుందురు.

రామప్పంతులు, తాషామర్ఫా, కావిళ్ళు, చాకర్లతో, ప్రవేశించి, అరుగు మీద చతికలబడి.

రామ—అబ్బ ! ఎంత శ్రమ పడ్డానండి (నౌఖర్లతో) తాషామర్ఫా వూరుకోమను. బోయీలూ వాళ్ళూ, బాజావాళ్ళూ వాళ్ళూ, వూరుచేరేటప్పటికి కోలాహలంలావు చేస్తారు. కాళ్ళుపీక్కు వచ్చాయయ్యా, వెధవ పెద్దిపాలెం యంతదూరవుఁండీ! (తిరిగిచూసి) యిదేవిఁటీ పసుబ్బట్టలూ, పెళ్ళికూతురుతో కలిసికూచోడవూఁను? పెళ్ళికొడుకుం చేయించుకున్నావటయ్యా ? ముదిమికి ముచ్చట్లులావు.

లు—లగ్నానికి మీరు లేకపోయినారుగదా! అని మహా విచారపడుతున్నాను.

రామ—(ఉలికిపడి) యేవిఁటీ! లగ్గవేఁవిఁటి ?

పూజారిగవరయ్య—లగ్నంవేళకి తమరు లేకపోయినారుగదా అని మేం యావన్మందీఁ విచారించాం. తమరు యేదో వ్యవహారాటంకంచేత వేళకి రాజాలినారుకా రనుకున్నాం. తాము లేకపోవడంచేత సభ సాగునే పోయింది. "నియోగిలేని సావిడి । అయ్యయ్యో వట్టిరోత, అది యెట్లన్నన్ । వయ్యారి"—

రామ—అట్టేపేలకు. ముహూర్తానికి ముందే పుస్తె యెలా ముడెట్టావయ్యా ?

పూజా—సిద్ధాంతిగారు నక్షత్రాలు చూసి ఘడియలుగట్టి సరిగ్గా ముహూర్తం వేళకే పుస్తెకట్టించారండి.

రామ—నాలుగ్ఘడియల పొద్దుకాలేదే?

పూజారి—నాలుగుఘడియల రాత్రుండనగాకదండీ, శుభముహూర్తం?

రామ—సిద్ధాంతి, ముహూర్తం తెల్లవారి నాలుగుఘడియలకని చెప్పాడే?

పూజారి—పంచాంగం మార్చడానికి యవడికి శక్యం బాబూ? తెల్లవారగట్ల నాలుగు ఘడియలకని, సిద్ధాంతిగారు మనవిజేసివుంటారు. తాము పరాగ్గా వినివుందురు.

రామ—పంచాంగానికేం యీ వెధవ పల్లెటూర్లో? సిద్ధాంతి ఆడింది ఆటా, పాడింది పాటా. యంతద్రోహం చేశాడయ్యా సిద్ధాంతి!

పూజారి—సిద్ధాంతి యంతో నొచ్చుకున్నాడు, తమరు రాలేదని బాబూ. యేమి ఆటంకంచాత వుండిపోయినారో? అని అవుధాన్లుగారు తల్లడిల్లారు. తాషా మర్ఫా విన్నతరవాతగదా, ఆయనమనస్సు స్వస్థపడ్డది.

లు.—నిజం మావఁగారు.

పూజారి—యిక మధురవాణో? అంటే, ఆపందిట్లో నిశ్చేష్టురాలై పుత్తడిబొమ్మ లాగ నిలుచుందిగాని బ్రాహ్మణ్యం యావన్మందీ గడ్డం పట్టుకు యెంత బతిమా లుకున్నా, పాడిందికాదు.

కొండిభొట్లు—అంతసేపూ హెడ్డుకనిష్టీబుగారితో మాట్లాడుతూ నిల్చుందిగాని, యేం? యింతమందిం ప్రార్థించినప్పుడు, ఓ కూనురాగం తియ్యకూడదో?

మరివక బ్రాహ్మడు—ఓరి కుంకాయా, పంతులుగారు సభలో లేందీ కులా పాడు తుందిరా?

పూజా—హెడ్డుగారితో యేవిఁటి మాట్లాడుతూందనుకున్నావు? పంతులుగారు సరుకూజప్పరా, పట్టుకు వెళ్ళారు, యేంప్రమాదం వొచ్చిందో! ముహూర్తంవేళకి రాలేదు. జవాన్లనిపంపి వెతికించండి అని బతిమాలుకుంటూందిరా.

కొండుభొట్లు—యీ గవరయ్యగారు గోతాలు కోస్తాడ్రా, హెడ్డూ, అదీ, ఒహరి మీదొహరు విరగబడి నవ్వుతూంటే, పంతులుకోసం బెంగెట్టుకుందని కవిత్వం పన్నుతాడు.

రామ—వైదికం! వైదికం! మీయేడుపులు మీరు యేడవక, లోకంలో భోగట్టా అంతా మీకెందుకు?

పూజారి—వూరుకోరా కొండిభొట్లు. పెద్దాపిన్నా అక్కర్లేదూ?

రామ—నీపెద్దతనం యెక్కడ యేడిసింది? నివ్వే ముందు రేపెట్టావు.

పూజారి—వై, స, బు, పె, అని యందుకన్నాడు బాబూ?

రామ.—అతడేడీ, అతడు? అతడిపేరేవిఁటీ?

పూజారి—యవరండి?

రామ—ఆగుంటూరి శాస్త్రుల్లేడయ్యా?

పూజారి—యేగుంటూరి శాస్త్రుల్లండి?

లు—ఆయనా,—మరేవొచ్చి, ఆయనా—వూరికెళ్ళారు.

రామ.—యేవిఁటీ తెలివితక్కువమాట! కూతురుకి పెళ్లౌతూంటే, వూరికెలా వెళ్లాడు?

లు—పెళ్ళయిపోయిందిగదా?

రామ.—తెలివిహీనం! లగ్నవఁటే నేను లేకుండా వెలిగించావుగానీ, పెళ్ళి ఐదు రోజులు తగలడుతుందిగదూ?—

పూజా—ఏకరాత్ర వివాహం కదండీ? అంచేత ప్రధానహోమం, శేషహోమంతో సమాప్తి అయిపోయింది.

రామ—(నిశ్చేష్టుడై లుబ్ధావధాన్లుతో) ఓరి, సామిద్రోహప వెధవా!

పూజారి—నోరుమూసి, బాబ్బాబూ. శాంతించండి! శాంతించండి! (లుబ్ధావధాన్లుతో) పంతులుగారి కాళ్ళమీద పడవయ్యా. (పంతులుతో) తమరు చేయించిన శుభం. అశుభంమాటలు శలవియ్యకండి. సిద్ధాంతిగారూ, వారి మావఁగారూ, శాస్త్రచర్చచేసి, లగ్నం పదినిమిషాలుందనగా, ఏకరాత్ర వివాహం సిద్ధపర్చారు.

రామ.—యేంకర్మ! వాడికి రూపాయిలివ్వలేదుగద?

లు—యెల్లుండి యేవాళకైనా రూపాయిలు చెల్లించకపోతే దావా పడుతుందని, తొందరపడి పట్టుకు వెళ్ళిపోయినారు. మళ్ళీ వారంనాటికి వొస్తావఁన్నారు.

రామ—నన్ను మధ్యవర్తినిచేసి, నేను లేనిదీ, యీవ్యవహారం యలా ఫైసలుచేశావు? నేను యంత అడ్వాన్సు వాడికియిచ్చానో నీకు తెలుసునూ? అప్పుడే మావఁగారితో కలిసిపోయి నాకు టోపీ అల్లావూ?

లు—మీరుచేసిన నిర్ణయప్రకారవేఁ, రూపాయిలు చేతులో పడితేనేగాని, పుస్తె కట్టనివ్వనన్నాడు. యేంజెయ్యను?

రామ—పుస్తెకట్టకపోతే నీపుట్టె మునిగిందిగాబోలు! నేవొచ్చేలోగా యేం వుప్పెనవొచ్చింది? వీడేదో పెద్దగాచేసి, నేనొస్తే, పట్టుగుంటానని రూపాయలు చేతులో పడేసుకుని వుడాయించాడు. వాడిపేరేవిఁటీ?

పూజారి—ఆయనపేరు—మరేవచ్చి—అవుధాన్లుగారు శలవిస్తారు.

లు—నాకు తెలియదు.

రామ—అయ్యో అభాజనుడా! యిహ, వాడు, పంచాళీమనిషి అనడానికి సందేహావేఁవిఁటి?

లు—అతగాణ్ణి మీరే తీసుకొచ్చి దొడ్డవాడని చెప్పారు? అంచేతనే అతణ్ణి నేను నమ్మాను.

రాము—నువ్వు నమ్మితే యెవడికి కావాలి? నమ్మకపోతే యెవడికి కావాలి? అతనికి నేను పెళ్ళిఖర్చులకోసం బదులిచ్చిన నూరు రూపాయిలూ, అక్కడ పెట్టు.

లు—యెవరికిచ్చారో అతణ్ణే అడగండి. నాతో చెప్పకండి.

రామ—సరే, నీతో చెప్పను—నీతో యిక మాటే అణ్ణు—మరి నీయింట్లో వక్క నిమిషం వుండను. (లేచినిలుచుని) అంతా వినండయ్యా! యీ గుంటూరుశాస్తుల్లు పచ్చిషదొంగ. లేకుంటే ఈ తెలివిహీనుడు యిచ్చినరూపాయిలు సంధించుకుని, పేరైనా చెప్పకుండా పరారీ అవుతాడా? నాతాలూకు సొమ్ముకూడా పట్టుకు చపాయించాడు. వీడివైఖరీ చూడగా, రెండోపెళ్ళి పిల్లనో, సూద్రప్పిల్లనో, యీ తెలివిహీనుడికి అమ్మి, యెగేసినట్టు కనపడుతుంది. గనక, ఒరే! బారికీ ఒరే! మంగలీ, హెడ్డుగారి దగ్గిరికెళ్ళి, యిద్దరు జవాన్లను తీసుకురా. వాడివెంట దౌడా యింపిస్తాను.

(పైమాటలు అంటూ వుండగా, సిద్ధాంతి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు మాటలు ముగించి వెళ్ళిపోబోతూవుండగా రెక్కబట్టి నిలబెట్టును)

సిద్ధాంతి—యెక్కడికి వెళతారు? కొంచం నిలబడండి.

రామ—యేమిటి నీ నిర్బంధం?

సిద్ధాంతి—గుంటూరి శాస్తుల్లుగారి పేరేవిఁటో మీక్కావాలా?

రామ—యేమిటా పేరు?

సిద్ధాంతి—పేరి రామశాస్తుల్లుగారు. ఆయన పేరుతో మీకేం పనుంది?

రామ—వాడు నాకు బాకీ

సిద్ధాం—మీకు ఒక దమ్మిడీ బాకీలేదు. ఆ నిజం నాకు తెలుసును.

రామ—చెయ్యి నొక్కేస్తున్నావేవిఁటి!

సిద్ధాం—వైదీకపాళ్ళ చెయ్యి మృదువుగా యలా వుంటుంది? అవధాన్లుగారు యిచ్చిన సొమ్ము తాలూకు నిలవ యెంతుందో చెప్పండి.

రామ—నువ్వెవరివి అడగడానికి? అన్నా! చెయ్యినొక్కుతున్నావు! తంతావా యేవిఁటి?

సిద్ధాం—శుభమల్లె, పెళ్ళికూతుర్ని ముండా ముతకా, అంటే యెవరయినా వూరుకుంటారా?

రామ—ముండకాదు, పునిస్త్రీయే, అంటాను; చెయ్యివొదిలెయ్యి.

(లుబ్ధావధాన్లు శిష్యుడికి కొంతయడంగా జరుగును)

సిద్ధాం—కోపంవొచ్చినప్పుడు, లౌక్యం మరిచిపోకూడదు. వీరు ప్రభువులూ; మేం ఆశ్రితులం. తమకిలాభించేమాట చెబుతాను, యిలా దయచెయ్యండి.

రామ—మర్యాదగా మాట్లాడితే, నా అంతమంచివాడు లేడు.

సిద్ధా—అవధాన్లుగారూ మీరు కూడా యిలారండీ.

(అవధాన్లు, సిద్ధాంతి, రామప్పంతులూ రహస్యముగా మాట్లాడుదురు.)

రామ—(ఉత్సాహముతో) సిద్ధాంతీ యేదీ పాడిపిసను. నియ్యోగపాడన్నవాడు, సవబుకి కట్టుబడతాడు. యీరయీ వంటబ్రాహ్మలు! మాయింటికి ఫలహారాలు వెళ్ళాయీ? యేవోఁయి, కొండి భొట్లూ! మాట, యిలారా.

(కొండిభొట్లు వచ్చును)

కొండి—యేం శలవు?

రామ—మాయింటిదాకా నాతోరా.

కొండి—చిత్తం.

రామ—మాతోట్లో, మంచిపనసకాయలున్నాయి. రెండుకాయలకి బరాతవిస్తాను. తెచ్చుకో మీ అయ్యకి పనసకాయ కూరంటే, మాయిష్టం.

కొండి—చిత్తం!

రామ—పెళ్ళిలో యేవిఁటోయి గమ్మత్తు

కొండి—యేవీఁ గమ్మత్తు లేదండి.

రామ—మధురవాణి పాడిందికాదేం?

కొండి—పాడింది—

రామ—ఆఁ!

కొండి—కాదండి.

రామ—అలా చెప్పు. అంతిసేపూ హెడ్డు కనిష్టీబుతో మాట్లాడుతూంది కాబోలు?

కొండి—లేదండి. ఒక్కమాటా లేదు.

రామ—మరెందుకన్నావూ, మాట్లాడిందని యింకా కానూ? విరగబడి నవ్విందన్నావే?

కొండి—మరీ—మరీ—మరే వొచ్చి—లింగన్నగారి కొంభొట్లు అలా అనమన్నాడు.

రామ—వాడిపని పట్టిస్తాను. నాతో వెకాస్యాలా! నువ్వుమాత్రం వాడిజట్టు కూడకు. చిన్నప్పట్నుంచీ నిన్ను యెరుగుదును. నువ్వు నిజాయితీ మనిషివి.

కొండి—అవుఁనండి. యెప్పుడూ నేను నిజవేఁ చెబుతాను.

రామ—అవునుగాని, హెడ్డు కనిష్టీబుమాట కుట్టుకు నిజం చెప్పావుకావు. పట్టాభిరామస్వామిమీద ప్రమాణంచేసి, చెప్పు! మధురవాణి యవరెవరితో మాట్లాడింది?

కొండి—మరేవచ్చి—నిజం చెప్పమన్నారూ ?

రామ—నిజాయితీ మనిషివనేగదా నిన్ను అడుగుతున్నానూ ?

కొండి—అయితే,—అందరితోటీ మాట్లాడింది.

రామ—అందరితోటీ అంటే యవరెవరితోటి ?

కొండి—యవరెవరా అండి? పెళ్ళి వొదిలేసి, అంతా మధురవాణి చుట్టూ యూగాం. భుక్తగారితో మాట్లాడింది. మరేవచ్చి,

రామ—యింకా యవరితో మాట్లాడింది ?

కొండి—సిద్ధాంతి మంత్రం చప్పడం మానేసి మధురవాణి చెవులో యేకాంతం మాట్లాడాడు.

రామ—మరింకా యవరితోటి ?

కొండి—మరేవచ్చి—హెడ్డు కనిష్టీబుతోటి.

రామ—ఓరి ఛండాలుడా ! హెడ్డుతో మాట్లాడ లేదన్నావే ?

కొండి—అవును మాట్లాళ్ళేదు.

రామ—ఫుండాఖోర్ ! మాట్లాడిందా మాట్లాళ్ళేదా ?

కొండి—సచ్చాన్రా దేవుఁడా !

రామ—అసత్యం అంటే, నాకు వెఱ్ఱికోపం. ప్రమాణ పూర్తిగా, నిజం చెప్పూ, అబద్ధ వాఁడితే, తలపేలిపోతుంది. మాట్లాడిందాలేదా ?

కొండి—లేదు.

రామ—ప్రమాణ పూర్తిగా ?

కొండి—ప్రమాణ పూర్తిగానే.

రామ—యిప్పుడు నిజం చెప్పావు. విన్నావా ? నీకు చిన్నతనం; ఆడవాళ్ళమీద, ఒహరు అనమన్నా, అన్యాయంమాటలు ఆడకూడదు. తెలిసిందా ?

కొండి—మధురవాణి మా దొడ్డమనిషి.

రామ—వూళ్ళో అలా అనుకుంటారేం ?

కొండి—అంతా అనుకుంటారు.

(రామప్పంతులు యింటియెదట)

రామ—నేను తలుపుకొడతాను. నివ్వో చిన్నగమ్మత్తుచెయ్యి.

కొండి—చిత్తం.

రామ—యీ విచ్చబేడ మొలనిపెట్టుకో. మా పెరటిగోడ అవతల, ఒక అరఘడియ నిలబడు. డిడ్డీతోవంట కనిష్టేబుగాని, మరెవరుగాని, పైకి వొచ్చినట్టాయెనా, రెక్కపట్టుకుని, కేకెయ్యి. నేవొస్తాను. లేకుంటే వుడాయించెయి. (కొండు

భొట్లు నిష్క్రమించును) తలుపు తలుపు. (తనలో) ఒకంతట తలుపుతియ్యదు. అనుమానా నిక్కారణం. వీడు నిజంచెప్పాడా? అబద్ధం చెప్పాడా? నేను పాలెంనించి వొచ్చి కబురు పంపించిన తరవాత రాక, యిది తుఱ్ఱుమని యలా పరిగత్తి వెళ్ళిందీ పెళ్ళిలోకి? తలుపు తలుపు! యప్పటికీ రాదేం!

(మధురవాణి తలుపుతీయును) యేం జేస్తున్నావు యింత సేపు?

మధు—ఉదయంనుంచి రాత్రివరకూ చేసేపనులన్నీ, రేపటినుంచి వ్రాసివుంచుతాను రండి.

(ఉభయులూ నిష్క్రమింతురు)

[కొండి భొట్లు ప్రవేశించి]

కొండి—పంతులుగారూ, పంతులుగారూ,

[రామప్పంతులు, మధురవాణీ ప్రవేశింతురు]

రామ—(మధురవాణితో) నువ్వు లోపలకి వెళ్ళు (కొండిభొట్లుతో) యేవిఁటి?

కొండి—మరేవచ్చి,— పట్టుకోలేదు.

రామ—(తీక్షణంగా) యెందుకు పట్టుకున్నావుకావు?

కొండి—చెప్పరానిదాన్ని యాలా పట్టుకోవడం?

మధు—చెప్పరానిదాన్ని యెందుకు పట్టుకోవడం?

కొండి—దిడ్డీతోవంట యెవరొచ్చినా పట్టుకొని, కేకెయ్యమని పంతులు చెప్పారు.

మధు—యేవిఁచిత్రం! యేం అప్రతిష్ట! బ్రాహ్మడికి వెఱ్ఱెత్తుతూంది కాబోలు!

రామ—(మధురవాణి వెనక నిలచి చేతితో వెళ్ళిపొమ్మని కొండిభొట్లుకు సౌజ్ఞ చేసి) పేలుదుగాయ వైదీకప గుంటడి వెకాళ్యాలు నిజం అనుకుంటావేవిఁటి?

(లోపలికి వెళ్ళును)

(రామప్పంతులు యింటిలోనికి వెళ్ళగానే మధురవాణి సావిడి వెనక తలుపు పైనుంచివేసి, కొండిభొట్లును లోపలికిరమ్మని సౌజ్ఞచేసి, ముద్దెట్టుకొనును.)

మధు—(నిమ్మళంగా) బాగా, కాపాడావు!

కొండి—మధురవాణీ, యిదుగో పంతులిచ్చిన బేడ. యిదుగో హెడ్డుగారిచ్చిన పావలా. యింద వెండితొడిపొడికాయ. (యిచ్చును.)

మధు—(పుచ్చుకొని) నువ్వు మంచివాడివి. యీ వేళనుంచి, నీకూ నాకూ నేస్తం. తెలిసిందా? (మరివకసారి ముద్దుపెట్టుకొని) యిక వెళ్ళు.

(కొండిభొట్లు చెంగున వీధిలోకి యెగిరి వీధినడుమ గెంతులు వేయును)

[కాంభొట్లు ప్రవేశించి]

కాంభొ—యెందుకురా యీ గెంతులు?

కొండి—ముద్దెట్టుకుందిరా!

కాంభో—వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి వేషాలువెయ్యకు. యీ కోతి మొహాన్నే?

కొండి—పోస్సి, వెఱ్ఱినట్టా? మేం జట్టుకట్టాం!

(నిష్క్రమింతురు.)

౨-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు యింటిపెరటిలో గిరీశం పనివాళ్ళచేత పందిరి వేయించుచుండును.)

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

గిరీశం—యేమివాయ్ బావా, యెండంవడ యెఱ్ఱబారింది?

వెంకటేశం—నాన్న గూబగదలేశాడు.

గిరీ—యేంజేశావు!?

వెంక—సంధవార్చలేదని.

గిరీ—ఆమాత్రం వార్చినట్లు వేషం వెయ్యలేకపోతివో?

వెంక—చూడ్డనుకున్నాను.

గిరీ—అను కోడాలు పనికి రావోయి, బావా. మనం యేదైనా, వేషం వేశావంటే, ఒకడు చూస్తున్నాడని అనుకున్నప్పుడూ, ఒకడు చూస్తూవుండలేదనుకున్నప్పుడూ కూడా, వొక్కమోస్తరుగా వేషం నడిపిస్తే సేఫ్ సైడ్. చూస్తున్నావు కావా, రోజూ నేను యెంతసేపు ఒక ధ్యానంచేస్తానో?

వెంక—యేవఁని ధ్యానం చాస్తారు?

గిరీ—యేం ధ్యానవాఁ? యీ చాదస్త బ్రాహ్మడు యింకట్లో దేవతార్చనచాస్తాడు యంతట్లో విస్తట్లో మెతుకులు పడతాయి, అని తదేకధ్యానం చేస్తాను.

వెంక—మంత్రాలు చదివి దేవుఁణ్ణి ధానంచెయ్యాలిగాని, అన్నంకోసంధానంచేస్తే పాపంకాదా?

గిరీ—ఇగ్నొరెన్స్! మతసంబంధమైన సంగతులు నీకేమీ తెలియవు. యీ పెళ్ళి అయిపోయిన తరవాత నిన్ను మతంలో తరిఫీదు చెయ్యాలి. అన్నిమతాలూ పరిశీలించి వాటితాలూకు యసెన్స్, నిగ్గుతీసి ఓ కొత్తమతం యేర్పర్చాను. అది అమెరికా వెళ్ళి ప్రజ్వలింపచేస్తాను. యిప్పుడుమట్టుకు నీ సంశయం తీరుస్తాను.

యేమన్నావ్? అన్నాన్నా ధ్యానించడం, అని కదూ? యేవఁందోయి నీ ఉపనిషత్తు? "అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" అన్నవేఁ, బ్రహ్మ, అని తెలుసుకోవోయి, వెధవాయా, అంది. తెల్లవాడు యేవఁని ధ్యానం చేస్తాడోయి రోజూనూ?" ఫాదర్, గివ్, అస్ అవర్, డెయిలీ. బ్రెడ్" అనగా "నన్ను కన్నతండ్రీ రోజూ ఒక రొట్టెముక్క ఇయ్యవోయి" అని—ఇక, మనవేఁవఁనాలి? "తండ్రీ రోజూ, కందిపప్పూ, ధప్పళం ఇయ్యవయ్యా" అని ధ్యానిం

చాలి. మన చమకంలో యేమన్నాడూ? "శ్యామాకాశ్చమే" "చామల అన్నం మాంచిగా వుంటుంది, నాక్కావాలి, ఓ దేవుఁడా! అన్నాడు" ఆ చమకంలో యవడికి యిష్టమైన వస్తువులు వాడు కలపవచ్చును—"కంది గుండాచమే, యింగువనూ నాచమే" దీనినే రిలిజియస్ రిఫార్మ అంటారు.

వెంక—గేదెపెరుగూచమే, చేగోడీచమే.

గిరీ—శబాష్! అదే ఒరిజినాలిటీ-అడిగితేగాని అమ్మ అయినా పెట్టదు. దేవుఁడు మాత్రం ముద్దిస్తాడనుకున్నావా యేవిఁటి? నీకు యెప్పుడు యేమి కావలిస్తే అప్పుడు ఆవస్తువులు సంపుటీచేసి చమకపారాయణ ఆరంభించేది.

వెంక—అయితే రేపట్నించి నేను రోజూ చమకపారాయణ చేస్తాను.

గిరీ—మనస్సులో చెయ్యి. పైకి పారాయణ చేశావంటే, నీ తండ్రి ఎడ్యుకేషన్ లేకపోవడంచేతా, రీజన్ తెలియకా, యిదేవిఁటి చమకం పాడు చేస్తున్నాడని పెణతెక్కగొట్టి, తొమ్మిదో అష్టం ఘనం పారాయణచేస్తాడు.

వెంక—మొన్న బుగతగారి యింట్లోంచి మీరు పొగాక్కట యెత్తుకొచ్చారుకదా, పాపం చేశారని దేవుఁడు కోప్పడ్డా?

గిరీ—చిన్నతనంలో మాపింతండ్రి (నీ తండ్రిలాగే అగ్గిరావుఁడోయి) చెవినులిపి నా చేత ఉపనిషత్తులు చదివించాడు. దాం తస్సా గొయ్యా, పేరు మరిచిపోయి నానుగాని, ఒక వుపనిషత్తులోను, శిష్యుడుప్రశ్న అడుగుతూంటే, గురువు సమాధానం చెబుతూంటాడు. ఆ వుపనిషత్తులో చెప్పిన శిష్యుళ్లాంటి శిష్యుడివి నువ్వు; అలాంటి గురువుని నేను. మన ప్రశ్నోత్తరాలు యవడైనా తాటాకు మీదరాసి పారేశాడంటే, ఒక రెండువొందలేళ్ళు అయినతరవాత 'టొబాకోప నిషత్తు' అవుతుంది. పొగాకు కట్టకి పాప వేవిఁటొయి, కాల్చి పారేసేదానికి? అందులో పాడుఁంచేసే బుద్ధిహీనులదగ్గిర పొగాకు యెత్తుకురావడం లోకోప కారవఁని నమ్ము.

వెంక—యలాగండి లోకోపకారం?

గిరీ—యలాగా. యిదుగో, యిలా చుట్టకాలిస్తే, స్టీము యంజన్లాగ, భగ్, భగ్ మని పొగ ఆకాశానికి పరిగత్తి మేఘమై వర్షం కురిపిస్తుంది. పాడుంగాని పీరుస్తే అఘాటుకి. ఆకాశం ఆర్చుకుపోతుంది. ముక్కంటమాత్రం చిరివర్షం కురిసి యిల్లూ వొళ్ళూకూడా డర్టీ అవుతుంది. గనక పాడుంచేసే మూర్ఖుల యిం ట్లోవుంటే పొగాకంతా దొంగిలించి చుట్టలుగట్టి, తగలెట్టవలసినదే. ఒకవేళ, గిరీశంగారూ, తమరు దొంటతనంచేశారు, కొద్దిరోజులు నరకానికి విజయం చెయ్యండి, అని దేవుఁడుగానీ, అన్నట్టాయనా, ఒక చిన్న లెక్చరుకొట్టి. గభరా యింపజేస్తాను.

వెంక—యేవఁని లెక్చరు కొడతారు?

గిరీశం—యేమంటావా? ఓ దేవుఁడా! నామనస్సు యిండిపెండెంటుగా సృజించావా? లేక డిపెండెంటుగా సృజించావా? యిండిపెండెంటుగా అయితే, నా యిష్ట వొచ్చినపనల్లా నేను చేశాను. నువ్వెవరు, అడగడానికి? యిలాంటి చిక్కులు పెట్టావంటే హెవెన్‌లో చిన్న నేషనల్ కాంగ్రెస్ వొకటి లేవదీస్తాను. లేక నన్ను డిపెండెంటుగాచేశావూ? అష్లాగయితే నువ్వే నాచేత పాపంచేయించావు గనక నీకే ఆశిక్ష కావలిసింది. దేర్‌ఫోర్ చలో, నరకానికి, చలో! అక్కణ్ణించి నువ్వు తిరిగీ వొచ్చేలోగా, ఆరుఘడియలు స్వర్గంలో నీ అధికారం, నాకిస్తివట్టాయనా, కొన్ని సృష్టిలో లోపాలు సవరణ చేస్తానంటాను.

వెంక—యేవిఁటండి లోపాలు?

గిరీ—లోపాలన్నలోపాలా! నీచేతే వొప్పిస్తాను. నెంబర్ వన్ - నీ మేష్టరులాంటి అభాజనుణ్ణి పుట్టించడం లోపం అంటావా అనవా?

వెంక—లోపవేఁ.

గిరీ—నీసిస్టర్‌లాంటి బ్యూటిఫుల్ యంగ్ గర్లుని, విడోని చెయ్యడం తప్పంటావా, ఒప్పంటావా?

వెంక—తప్పే.

గిరీ—యిలాంటి లోపాలు కోటానకోట్లు. యిక రద్దుసృష్టి యంతుందనుకున్నావు? ఫరిన్‌స్టెన్స్, యెన్నిసముద్రాలు వున్నాయి?

వెంక—యేడు.

గిరీ—యేడూ, యేడిసినట్టేవున్నాయి. పాలసముద్రం వుంటూవుండగా మళ్ళీ పెరుగు సముద్రం, నేతిసముద్రం యెందుకోయి? యిది ప్లియోనిజమ్, పునరుక్తి - మరో తెలివితక్కువ చూశావా? యెందుకూ పనికిమాలిన ఉప్పుసముద్రం మన నెత్తినికొట్టి, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి, చెరుకుపానకం, యీ సముద్రాలన్నీ యవడికీ అందుకు రాకుండా దూరంగా విసిరేశాడోయి. ఒక సంవత్సరంగాని నాకు దేవుఁడు దివాన్గిరీ యిస్తే, భీముని పట్నానికి పాలసముద్రం, విశాఖపట్నానికి, మంచినీళ్ళ సముద్రం, కళింగపట్నానికి, చెరుకుసముద్రం తెస్తాను. యీ యీస్టర్ను ఘాట్సు అంతా పొగాకు అరణ్యం చేస్తాను. యీ లెక్చరు నేను కొట్టే సరికి, దేవుఁడు యేవఁంటాడో తెలిసిందా? వీడు అసాధ్యుళ్ళావున్నాడు. వెనకటికి "పాతయముడివా కొత్తయముడివా" అని అడిగిన పెద్దమనిషికంటె ఒక ఆకు యెక్కువ చదువుకున్నట్టు కనపడతాడు. గనక వీడికో జోడు గుఱ్ఱాలబండీ యిచ్చి, స్వర్గంలో వున్న యావత్తు మహాలులు, బగీచాలూ చూపించి, యేంకా కాలంటే అది యివ్వండని దేవదూతలతో చెబుతాడు. నా శిష్యుడు, వెంకటేశాన్నికూడా తీసుకొస్తేగాని, నా కేంతోచదని నే చెబుతాను. అప్పుడు నిన్ను విమానమ్మీద తీసుకొస్తారు. మన విద్దరం స్వర్గంలో మజావుడాయిద్దాం.

యీ వేళకి మతంమీద యింతవరకు లెక్చరు చాలును. యిక వెళ్ళి దేవాలయం తోటలో కోతిపిల్లినికబ్బి ఆడుకో. సాయంత్రానికి నీతండ్రి వొచ్చేసరికి మాత్రం, దీపంయదట కూచుని పుస్తకం తిరగేస్తూ పులుసటుకులు ధ్యానంచెయ్యి. యింగువవేసి బలేసాగుసుగా తయారుచేస్తాను (వెంకటేశం వెళ్ళును) రనెవే.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించి]

బుచ్చమ్మ—యీ రుబ్బురోలునిండా తాటాకుముక్కలు పడుతన్నాయి. యివతలకి లాగేసిపెడతారూ.

గిరీ—అదెంతపని.

(గిరీశం రుబ్బురోలు, పందిరి అవతలకులాగును. బుచ్చమ్మ రుబ్బురోలు కడిగి మినపపప్పు రుబ్బును.)

గిరీ—(పాడును) "భజగోవిందం. భజగోవిందం. గోవిందం భజమూఢమతే" యేం, వదినా, కంటనీరు పెడుతున్నారూ?

బుచ్చ—యేవీఁలేదు.

గిరీ—మీరు కంటనీరు పెడితే నామనుసు కలిగిపోతూంది.

బుచ్చ—మీకేం - మహారాజులు - మాకష్టాలు మమ్మల్నే బాధిస్తాయి.

గిరీ—యేమి కనికరం లేఁమాట అన్నారూ! మీరు అలా దుఃఖంలో మునిగివుంటే, యెందుకు నాకీ వెధవ బతుకు? మీకోసం యేం చెయ్యమంటే అది చేస్తానే? ప్రాణవిఁచ్చెయ్యమంటే యిచ్చేస్తానే? దాఖలా చూడండి యిదుగో కత్తిపీట!

బుచ్చ—(కత్తిపీట దగ్గిరతీసుకుని) చెల్లికి యీ సమ్మంధం తప్పించారు కారుగదా?

గిరీ—ఆదొక్కటిమట్టుకు నాకు సాధ్యవైఁందికాదు.

బుచ్చ—అయితే మీతో నాకేం పని? యింత సందడిగా పెళ్ళిపనులు చేయిస్తున్నారు. మానాన్నకి తోఁచకపోతే, మీకైనా తోఁచకూడదా, యీ సమ్మంధం కూడదని. మీకుకూడా దానిమీద యింత కనికరం లేకపోవాలా? లుబ్ధావుఁధాన్లు మీకు అన్నగారని కాబోలు మీకు సంతోషం.

గిరీ—నాకా సంతోషం? యంత క్రూరమైనమాట అన్నారు! యీ సంబంధం పోతుందని, నా మనస్సులో యంత ఖేదిస్తున్నానో, ఆ భగవంతుడికి తెలుసును. యీసంబంధం తప్పించాలని చెడచివాట్లుపెడుతూ మా అన్నపేర రెండుటావులు వుత్తరం రాశాను. చెవినిపెట్టాడుకాడు. నేను యేంచేతును? వాడిని స్మరిస్తేనే పాపంవొస్తుంది. ఊరికే కూచుంటే, మీతండ్రి యేమనుకుంటాడో అని మీ యింట అరవ చాకిరీ చేస్తూ నీకు యేనాటికైనా కనికరం వొస్తుందేమో అని ఒక్కమనిషిని నూరుమంది చేసేపని చేస్తున్నాను. అంతేగాని, యీ నమ్మిన నాఖరుమీద నీమనసు భారంగావుంటే, యవరికీ చెప్పకుండా యీరాత్రిలేచి మాదేశానికి వెళ్ళిపోతాను.

బుచ్చ——వెళ్ళిపోకండి.

గిరీ—నేనుమాత్రం పోయే సాధనం యలాగ? యెన్నోమాట్లు యేవఁనుకుంటాను? యీ పెళ్ళి తప్పించ లేకపోయినానుగదా? నాప్రాణంకంటే యిష్టమైన యీ బంగారపు బొమ్మలాంటి బుచ్చమ్మని పునిస్త్రీని చెయ్యలేకపోయినానుగదా? అని విరక్తిపుట్టి, పోదాం అని నిశ్చయించే సరికి - కాలు ముందుకు వేసినా, మనస్సు వెనక్కిలాగి యేమితోచేదీ? "పైకి పోతానని సందడి పడుతున్నాను. నా బుచమ్మ కనపకడపోతే, పోయి బతకడం యలాగ? దానికి యంతకనికరం లేకపోయినా, యిక్కడేవుండి, చూశైనా సంతోషిద్దాం" అని వుండి పోతూ వొచ్చాను.

బుచ్చ——మీరు చెబితే, లుబ్ధావుఁధాన్లు గారు పెళ్లి మానుకుంటాడని, తమ్ముడు చెప్పాడు!

గిరీ—నే చెప్పినమాట, యీభూప్రపంచంలో యవడూ కొట్టివెయ్యలేడు. అందుచేత, వెంకటేశం అలా అనివుంటాడుగాని, మీతండ్రి ఒకడు, మాఅన్న వకడు లోకాతీతులు. వాళ్లు బ్రహ్మచెబితే వినరు. ఈయనికి వెట్టికోపం. అతగాడు శుద్ధ పీసిరిగొట్టు. మాఅన్న సుఖపడ్డానికా యీపెళ్ళి తలపెట్టాడు? నీ మొగుడు నిన్ను పెళ్ళాడి యంతసుఖపెట్టాడో, మాఅన్న నీచెల్లెల్ని పెళ్ళాడి, అంతే సుఖపెడతాడు. అఫ్రికాదేశంలో స్లేవరీ అనివుంది. అనగా మనుష్యుల్ని పట్టి పశువుల్లాగ బజార్లలో అమ్ముతారు. యవరు కొనుక్కుంటే వాళ్ళయింట్లో ఆమానిషి బతికినన్నాళ్ళూ చాకిరీ చెయ్యాలి. అలాగ్గానే మా అన్న, మీచెల్లెలిని పెళ్ళిఅనే మిష పెట్టి, కొంటున్నాడు. వాడింట యిది జీతంలేని బాపనక్కలాగ పనీపాటూ చేస్తుందని, వాడిఆశ. నేను కూడదని యంతగడ్డిపెట్టినా విన్నాడుకాడు. యీకష్టాలన్నీ యిలా వుండగా నాకు మరోభయం వేస్తూంది. చెబితే కోపం తెచ్చుకోవుగద?

బుచ్చ——మీరేం చెప్పినా నాకు కోపంలేదు.

గిరీ—అమాత్రం ధైర్యమిఁస్తే, నాక్కావలిసిందేవిఁటి? రామచంద్రపురం అగ్రహారీకులు బహు దుర్మార్గులు-మాఅన్న చచ్చిపోయినతరవాత నీ చెల్లెల్ని తిన్నగా ఉండనియ్యరు. అదికూడా మా మీనాక్షి మోస్తరౌతుంది.

బుచ్చ——మీనాక్షికేం లోపంవొచ్చింది?

గిరీ—యేవఁనిచెప్పను. కడుపుచించుకుంటే కాళ్ళమీద పడుతుంది. అయినా నీదగ్గిర నాకు దాపరికం యేవిఁటి? దానిమొగుడు పోయినతరవాత యేటేటా కడుపు, అవుతూవుండడం. అయినప్పుడల్లా వొల్లమాలిన అల్లరిన్నీ. ఒకప్పుడు అది ప్రాణభయంకూడా చేస్తుంది. అవూళ్ళో రావఁప్పంతులని వొక పరమ దుర్మా

ర్గుకు నియ్యోగప పంతులు వున్నాడు. వాడు ఒక సానిదాన్ని వుంచుకున్నాడు. యెందరినో సంసార్లని చెడగొట్టాడు. మా అన్న వ్యవహారాలన్నీ ఆపంతులే చూస్తాడు. మా అన్న చచ్చిన ఉత్తరక్షణం, నీ చెల్లెలికి వొల్లమాలిన ధనం చేతిలోకి వొస్తుంది. స్వాతంత్ర్యం కలుగుతుంది. "యేమి ఇది"? అని అడిగే వాడుండడు. యిహ, చెడిపోవడానికి అభ్యంతర మేవిటి? "నేను కట్టుగావున్నానుకానా"? అని నువ్వు అనగలవు. నీ మొగుడితాలూకు ఆస్తి నీ చెయ్యి చిక్కలేదు. మొగుడి యింటికైనా నువ్వు వెళ్ళలేదు.

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—తల్లిదండ్రుల చాటున ఖాయిదాగావున్నావు. పరాయివాడు యింట్లో అడుగు బెట్టలేడు. గాని యిలా యెంతకాలం వెళ్ళుతుంది? నిన్ను తల్లిదండ్రులు కలకాలం కాపాడలేరుగదా? వాళ్ళు పోయినతరవాత నీకూ స్వాతంత్ర్యం వొస్తుంది. యేకాలానికి మనసు యలా వుండునో? అప్పుడు కాలుజారిన తరవాత, నువ్వు యేవఁనుకుంటావు? "అయ్యో నాడు గిరీశాన్ని శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడి పునిస్త్రీ నయిపోతే, పిల్లాపేకా కలిగి, అష్టైశ్వర్యంతో తులతూగుదునుగదా? యీ దురవస్థ నాకు రాకపోవునుగదా"? అని విచారిస్తావు. అప్పుడు నే యెక్కడవుంటానూ? స్వర్గంలో మీకోసం యెదురుచూస్తూ వుంటాను. యీ పెళ్ళి అయిపోయినతరవాత వెంకటేశమూ, నేనూ, పట్నానికి వెళ్ళిపోతాం. నిన్ను, తలుచుకుంటూ నిద్రాహారం మానేసి, కొన్నిరోజులు వుంటాను. యెంతకాలవఁని మనిషన్నవాడు, నిద్రాహారంమాని వుండగలఁడు? నిన్ను తలుచుకుని తలుచుకుని నిద్దరపట్టక, రెండుఝాముల రాత్రప్పుడు నాగదిలో యీజీచెయిరుమీద కూచుని వుండఁగా- యెదట బల్లమీద మెరుపుదీపం, గోడని నిలువుటద్దం వున్నాయి-ఆ అద్దంలో నాముఖం చూసుకుని యేమంటానూ? "యీ సొగసైనముఖం, యీ తామరరేకులవంటి నేత్రాలు, యీ సోగమీసాలు, యివన్నీ వృథాగదా? యవరు చూసి ఆనందించనూ? నాబుచ్చమ్మ, నన్ను పెళ్ళాడక పోయినతరవాత నాబతుకు యెందుకు" అని, నిస్పృహకలిగి ఛఋ్ఞన టేబిలు సొరుగుతీసి, అందులో వున్న జోడుగుళ్ళ పిస్తోలుయెక్కుబెట్టి గుండె దూసిపోయేటట్టు కొట్టేసుకుంటాను.

బుచ్చ—కొట్టుకోకండి. మీరు అలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది.

గిరీ—తత్క్షణం దేవతలు విమానం పంపించి నన్ను స్వర్గానికి తీసుకువెళతారు. స్వర్గానికి వెళ్లానని నాకు అక్కడమాత్రం సుఖవుఁటుందనుకున్నావా వొదినా? నవాభరణ భూషితురాలయి రంభతక్కుతూ తారుతూవొచ్చి,

"హా! ప్రియా! గిరీశ! నీలాటి సుందరుణ్ణి యన్నడూ నేను చూడలేదు. రమ్ము, నన్ను చేకొమ్ము," అని రెక్కబట్టుకు లాగుతుంది. నే నేవఁంటానూ?

"ఛీ! అవతలికిపో!—నేనుఏంటీనాచ్చి! పానిది తాకితే, పరమ అపవిత్రంగా తలుస్తాను. పిఱుస్స సబ్బురాసి కడిగితేనేగాని యీచేతికి కళ్మలంపోదు. నువ్వా రంభవి? మా బుచ్చమ్మ సొగుసుకి నువ్వు వోడ్డీకి పనికిరావు. గోయెవే, డామ్, డర్టీ గూస్" అని అంటాను. అలాగే, మేనకా, ఊర్వసీ, తిలోత్తమా మొదలైన యావన్మంది అప్సరస్త్రీలనీ తన్ని తగిలేస్తాను. తగిలేసి, కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి కల్పవృక్షుచ్ఛాయని "హా! బుచ్చమ్మా, బుచ్చమ్మా" అని నీపేరు జపం చేస్తూ అనేక సంవత్సరాలు పద్మాసనంమీద వుండిపోతాను. అంతట కొన్నాళ్ళకి నాతపస్సు ఫలించి, నువ్వు నందనవనంలోకి చంద్రోదయంలాగ బయలుదేరి వస్తావు. నేను "ప్రియురాలా! యెన్నాళ్ళకి వొచ్చావు! అని అమాంతంగా వెళ్ళి నిన్ను కౌగలించుకుంటాను. అప్పుడు నీ మొదటి మొగుడు, ముసిలివెధవ, గావంచా గుడ్డకట్టుకుని, పొడుంముక్కుతో, "బుచ్చమ్మనాపెళ్ళాం" అని అడ్డు రాబోతాడు. "వెధవాయా, నువ్వు బుచ్చమ్మకి తగవు. నీ రూపాయలు నువ్వు పట్టుకుపో" అని, వొక్కతాపు తన్ని తగిలేస్తాను. మనం యిద్దరం సుఖంగా స్వర్గంలో శాశ్వతంగా వుండిపోతాం.

బుచ్చ—యేడుస్తూన్న దాన్ని నవ్విస్తారు.

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే, మనం బతికున్నంతకాలం నవ్వుకుంటూ, ఆనందిస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతాం. అప్పుడు నిన్ను యిలా పస్పురుబ్బనిస్తానా? మనకి యెంత మంది నౌఖర్లువుంటారు! యెంతమంది చాకర్లు వుంటారు! తోటలు దొడ్లు, గుఱ్ఱాలు, బళ్ళు! నిన్ను నడవనిస్తానా? పువ్వులాగ నెత్తిమీద పెట్టుకుంటాను. అప్పుడు నీకు కలిగే ఆనందం ఆలోచించుకో.

బుచ్చ—నా జన్మానికి మరి ఆనంద మెక్కడిది?

గిరీ—నేను, నీకు దాసుడనై "యిదుగో నన్ను స్వీకరించు. నన్ను పెళ్ళాడి, ఆజన్మం ఆనందం అనుభవించు. నన్ను ఆనందంలో ముంచు" అని బతిమాలుకుంటూంటే నువ్వు అట్టిసులభసాధ్యమైన సుఖమును కాలున తన్నుకు వెళ్ళిపోయి, నాబతుకు కూడా బుగ్గిని కలిపితే, నేనేమి చెయ్యగలను?

బుచ్చ—మీ బతుక్కి లోపవేఁవిఁ? మీరు మహారాజులు.

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే నేను మహారాజునే అవుతాను. నీ నోటంట వచ్చిన మాట అమోఘం - వొట్టినే పోకూడదు. గనక నాతో వెళ్ళిపోయిరా

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా! నే మీతో రాను.

గిరీ—సరే. రాకపోతే నేనేగదా ప్రాణత్యాగం చేస్తాను? పీడా నాడా కూడా పాయె.

బుచ్చ—అలాంటి మాటలు అనకండి.

గిరీ—చేసేమాట, చెబితే తప్పేమిటి? నేనేమైతేనేంగాని, నీ చెల్లెలిమీదైనా నీకు కనికరం కద్దా?

బుచ్చ—అదేం, అలా అడుగుతున్నారు?

గిరీ—నిజంగా కనికరంవుందా?

బుచ్చ—వుండకుండా వుంటుందా?

గిరీ—వుంటే, యీ పెళ్ళి తప్పించే సాధనం నీచేతులోనేవుంది.

బుచ్చ—నా చేతులోనా?

గిరీ—అక్షరాలా.

బుచ్చ—యేమి చిత్రమైన మాటలు చెబుతారు!

గిరీ—యీ భూప్రపంచంమీద వుండుకున్న యావన్మంది స్త్రీలలోనూ, నిన్నొక్కర్తెనూ వలచి, నేను నీకు సుతలామూ లొంగిపోబట్టిగదా, నాబతుకు హాస్యాల కింద ఐపోయింది?

బుచ్చ—మీతోడు—అలా అనకండి.

గిరీ—పోనియి - ఆమాత్రం భరవసాయిచ్చావు. ఒకమాట నాకు ప్రమాణపూర్తిగా చెప్పు. నీ చెల్లెలు పెళ్లి తప్పించడం, నీచేత అయితే, చేస్తావా?

బుచ్చ—చెయ్యనా?

గిరీ—యేమో, చేస్తావో చెయ్యవో! చేస్తానని ప్రమాణంచేస్తే, ఆమాట నేను చెబుతాను.

బుచ్చ—యేవని ప్రమాణం చెయ్మన్నారు?

గిరీ—నామీద ప్రమాణం చెయ్యి.

బుచ్చ—మీమీద ప్రమాణవే; చెప్పండి.

గిరీ—అయితే విను. వొంటరిగా చూసి, యీమాటే నీతో రహస్యంగా చెప్పాదావని కాచి, కాచివుండగా, యీవేళ, మీతండ్రి వూరికి వెళ్ళడం, మీతల్లి వాకటవుండడంనుంచి, సమయం చిక్కింది. చెవొగ్గివిను. నీచెల్లెలి పెళ్ళి తప్పడానికి ఒక్కటే సాధనంవుంది. అది యేవిటంటే. నువ్వు ముందూవెనకా ఆలోచించక, నాతో లేచివచ్చి నన్ను పెళ్లిచేసుకోవడవే-లేకుంటే నీచెల్లెలి పెళ్లితప్పదు.

బుచ్చ—(ముసిముసి నవ్వుతో) నేను మీతో లేచివొస్తే మాచెల్లెలు పెళ్ళి ఆగిపోతుందీ? యేవిచిత్రాలు!

గిరీ—ఆమాట నీచేతనే వొప్పిస్తానుకదూ - విను - పెళ్ళికి తల్లి వెళ్ళుతూన్నప్పుడు రెండోనాడు రాత్రి బండీవాడి చేతులో నాలుగు రూపాయలుపెట్టి, నీబండీ తోవతప్పించి అనకాపిల్లి రోడ్డులో పెట్టిస్తాను. అక్కడనుంచి రామవరందాకా మా స్నేహితులు అంచీబళ్ళు ఖణాయిస్తారు. ఆడుతూ పాడుతూ, మనం దౌడాయించి రామవరంలో పెళ్ళాడేసుకుని సుఖంగావుందాం. యిక మీవాళ్ళ సంగతి యేవౌతుందీ? మనం వుడాయించినమర్నాడు తెల్లవారగట్ల, నీబండీ కనపడక, కలవిలపడి, మీవాళ్ళు నెత్తీ నోరూ కొట్టుకుంటారు. నీచెల్లెలు పెళ్ళి ఆగిపోతుంది. మరి రెండు రోజులికి మనం పెళ్ళాడావని తెలుస్తుంది. నిన్ను

ముసలివాడికి కట్టిబెట్టినందువల్ల కలిగిన చిక్కులు చూస్తూ, నీతండ్రి నీచెల్లెలికి మళ్ళీ ముసలిసంబంధం చెయ్యడు. నీతండ్రి ఒకవేళ మూర్ఖించి పెళ్ళి చేస్తా నన్నా, మన తమాషా విన్నతరవాత, నా అన్న నీ చెల్లెల్ని మరి పెళ్ళి చేసు కోడు. యిది సిద్ధాంతం. అవునాకాదా?

బుచ్చ—అవును కొబోలు.

గిరీ—అయితే మరి అందుకు సమ్మతేనా?

బుచ్చ—యెందుకు?

గిరీ—నాతో వెళ్ళిపోయి రావటానికి.

బుచ్చ—అమ్మ నా ఘనా, నాప్రాణంపోతే నేను మీతోరాను.

గిరీ—రాకపోతే, మీచెల్లెలికి యీపెళ్ళీ తప్పదూ, నాకు చావూ తప్పదూ.

బుచ్చ—అలా అనకండి.

గిరీ—అనకపోతేమాత్రం, చావు తప్పేనుంచిగనకనా? నిన్ను వొదిలి బతకలేను, అది వకచావు. నువ్వు నామీద వొట్టువేసుకుని ఆమాట తప్పిపోతే, నన్ను దేవుఁడే చంపేస్తాడు. అది రెండోచావు. మరి నాకు చావు యెలా తప్పుతుంది?

బుచ్చ—నానించి మీరు చచ్చిపోతే, నేనూ చచ్చిపోతాను. చచ్చిపోకండి.

గిరీ—నావశవాఁ? అడుగో నీతమ్ముడు వొస్తున్నాడు. మరి మనం యీ కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకోడానికి వీలువిక్కదు. ఒక్కమాట చెప్పు. బతకమన్నావా? చావ మన్నావా?

బుచ్చ—వెయ్యేళ్ళు బతకండి.

గిరీ—అలాగైతే, నాతోరావడం ఖాయమేఁనా?

బుచ్చ—యేంజెయ్యమంటే అది చాస్తాను.

[వెంకటేశం మిడతనుపట్టుకు ప్రవేశించును]

వెంక—యిదుగోనండోయి, గొల్లభామనిపట్టు కున్నాను.

గిరీ—మాశావూ, వొదినా! నీతమ్ముడు చిన్నగుంటడయ్యీ, అప్పుడే గొల్లభావఁల్ని పట్టుగుంటున్నాడు.

బుచ్చ—(ముసిముసినవ్వు నవ్వుచు) మిడత!

గిరీ—(బుచ్చమ్మతో) యిన్నాళ్ళకి మిడతంభొట్లు చేతులో చిక్కాడు. (వెంకటే శంతో) యిలాతే-మిడతల్ని పట్టుకోవడం మంచి ఎడ్యుకేషన్. యిదే, నాచు రల్ హిస్టరీ, ప్రకృతిశాస్త్రం అంటారు.

వెంక—అక్కయ్యా - కొంచం ఊరుబిండి!

బుచ్చ—అమ్మ చూస్తే తంతుంది.

వెంక—అమ్మచూడదులే. (ఊరుబిండి చేతులో వేసుకుని నాలుకతో నాకి గెంతును)

(తెరదించవలెను.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

పంచమాంకము

౧-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు పడకగది.

లుబ్ధావధాన్లు మంచముమీద పరుండివుండును. నిద్రలో అరచి, కాళ్ళూ చేతులూ కొట్టుకుని, లేచికూచుని, వణకనారంభించును.

లుబ్ధా—అసిరిగా! అసిరిగా! అమ్మో! చంపేశాడప్తోయి. రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం॥ యిది రెండో పెళ్ళి ముండే. దీనిమొగుడు పిశాచమైనాడు-నాపీకనులిమి చంపేస్తాడు. యేవిఁటిసాధనం? రామనామతారకం। రామనామతారకం॥

(తలుపుఅవతలనుంచి) అసిరిగాడు-యేటిబాబూ? యేటిబాబూ? (తలుపుతట్టును)

మీనా—యేవిఁటినాన్నా, తలుపుతియ్యి.

లుబ్ధా—(తనలో) కాళ్ళు ఆడవు. చేతులు వొణుకుతున్నాయి. (తలుపుతీయును; అసిరిగాడితో) వెధవా నువ్వు లోపలకిరాకు.

అసిరి — నాను పిలుస్తాస్సినాను (నిష్క్రమించును.)

[మీనాక్షి - శిష్యుడు ప్రవేశింతురు]

లుబ్ధా—(మీనాక్షితో) ఆముండని అవతలుండమను.

మీనా—నువ్వు మనగదిలోకి వెళ్ళిపో అమ్మా (శిష్యుడు గది అవతలకి వెళ్ళును) యేవిఁటినాన్నా?

లుబ్ధా—యిహ, నేంబతకను.

మీనా—యేవొచ్చింది నాన్నా, కడుపునొప్పా కాలునొప్పా?

లుబ్ధా—కడుపునొప్పీకాదు, కాలునొప్పీకాదు. వెధవముండని పెళ్ళాడిన వంక పీనుగ బతకడం యలాగ?

మీనా—యేవిఁటూ వొంగాయిత్యం మాటలు, నాన్నా? మీరు యీ లేనిపోని అనుమానం యవరుపెట్టారు?

లుబ్ధా—అనుమానవేఁవిటి? నిజం, నిజం, నిజం - వూరంతా అదేమాట.

మీనా—యీ రావఁప్పంతులే యిలాంటి అపవాదులన్నీ వేస్తూవుంటాడు. కనపడ్డ వాడితో అల్లావూసు పడితే, వూరంతా అనుకోరూ? బంగారంలాంటి పిల్లని

యిలాంటిమాటలని జెంబేరు పెట్టకండి. తండ్రి వెళ్ళిపోయినాడని అది రాత్రీ పొగలూ యేడుస్తూంది.

లుబ్ధా—వెధవతండ్రీ బోడితండ్రీని! గాడిదకొడుకు రెండో పెళ్ళిముండని నాపీకకి ముడేసి అమాంతంగా నాకొంప ముంచాడు! యిహ బతకను యిహ బతకను.

మీనా—"రెండో పెళ్ళిముండ, రెండో పెళ్ళిముండ," అని శుభమల్లే అనకండి. మీరే యిలా సాటుతూవుంటే వూరంతా అనడం ఆశ్చర్యవాఁ? మాట్లాడక వూరుకోండి.

లుబ్ధా—వూరుకోడ వెఁలాగే? మనవూరా, మనదేశవాఁ? రెండో పెళ్ళి ముండ కాకపోతే ఆతండ్రి వెధవ, పేరయినా చెప్పకుండా పారిపోవడ వేఁవిఁ?

మీనా—సిద్ధాంతితో చెప్పాట్ట్లే, పేరు?

లు—వాడి శ్రాద్ధం చెప్పాడు. సిద్ధాంతి గడియకో పేరు చెబుతున్నాడు.

మీనా—అతగాడికి మాత్రం కొత్తవాడి పేరు జ్ఞాపకంవుంటుందా యేమిఁటి? మన పిల్ల మనయింట్లో వున్నతరవాత, అతగాడి పేరుతో మీకేంపని?

లు—యీ పెళ్ళాం ముండ నాయింట్లో వుంటే నేను చచ్చిపోతాను; మరిబతకను.

మీనా—వెఱ్ఱి కేకలెయ్యక నోరు మూసుకుని వూరుకోండి. యిరుగుపొరుగువారు నవ్వగల్రు. మీ మామఁగారు యంతపండితుడు, యంతదొడ్డమనిషి! లేనిపోని అనుమానాలు పెట్టుగోకండి. పసిపిల్ల బెంగెట్టుకోగల్దు.

లు—ఓసి భ్రష్టా! వాడు నీకేవఁయినా యిచ్చాడా యేవిఁటే, వాణ్ణి వెనకేసుకు మాట్లాడుతున్నావు? నీకు నేను చచ్చిపోవాలని వుందికాబోలు!

మీనా—యేవిఁటా మతిపోయిన మాటలు! అతగాడు రేపో నేడో వొచ్చి, యిలాంటి మాట్లన్నందుకు మన నోట్లో గడ్డిపెడతాడు.

లు—అతగాడెవడు! వొల్లకాట్లో రావఁనాధాయ? మరెక్కడొస్తాడు వాడు! యిహ, నాకు చావుసిద్ధం.

మీనా—మీకు చావేం వొచ్చింది యిప్పుడు? ఒహవేళ రెండోపెళ్ళి పిల్ల అయితే మాత్రం, గుప్‌చుప్ అని వూరుకోవాలిగాని, అల్లరి చేసుకుంటారా? యీరోజుల్లో యంతమంది రెండోపెళ్ళి చేసుకుని సుఖంగా వున్నారుకారు? పిల్ల బుద్ధిమంతురాలు. మీ అదృష్టంవల్ల దొరికింది. మాట్లాడక వూరుకోండి.

లు—నా అదృష్టం తగలబడ్డట్టేవుంది. నీకేం పోయీకాలం వొచ్చిందే! నువ్వుకూడా యీ కుట్రలోచేరి, నీతండ్రికి కళ్ళుగప్పి వెధవపెళ్ళి చేశావే? అయ్యో వెధవని పెళ్ళి చేసుకున్న కుంకవెధవా నీ బుద్ధెక్కడికి పోయిందిరా? నీ చదువెక్కడికి పోయిందిరా? నీ వేదం తగలబడనూ - యిహ బతకను!

(మీనాక్షి నవ్వును.)

లు—నవ్వుతావేఁవేఁ భ్రష్టాకారిముండా? నువ్వూ, నీసవితల్లీ నన్ను చంపేసి రాజమహేంద్రం పారిపోయి, వెధవపెళ్ళి చేసుకుంటారు. నాకు తెలుసును. గిరీశం

గాడు అన్నమాట నిజం. వెధవని చెవిపెట్టానుకాను. నా సొమ్మంతా ఘటాశ్రాద్ధప వెధవల పాలవుతుంది. నువ్వుపో, నేను పడుకుంటాను.

(పక్కమీద పడుకుంటూ) మళ్ళీవొస్తాడు గాబోల్రా దేవుఁడా!

మీనా—యవరు నాన్నా?

లు—నువుపో, నీకెందుకు! ఆ వెధవ నాపీకపిసికేస్తాడు. నీకోరిక తీరుతుంది.

మీనా—మీరలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది. నేనిక్కణ్ణించి కదలను. యెవడా పీకపిసికేవాడు?

లు—అయితే యిక్కడ పక్కేసుకుపడుకో.

మీనా—పడుకుంటాను. యవడు మీపీకపిసుకుతాడు?

లు—ఆముండ మొదటిమొగుడే. యిందాకా నువురాకముందు, నాగుండెలమీద యెక్కి, పీకపిసికేటప్పటికి ప్రాణం పోయిందనుకున్నాను.

మీనా—నిజంగానూ!—కలగన్నారు కాబోలు - నాన్నా.

లు—కలెక్కడికలే! పీక నులుచుకుపోతేనూ!

మీనా—మొదటిమొగుణ్ణి మీకేం తెలుసును?

లు—వాడే, చెప్పాడే! "వెధవా! నాపెళ్ళాన్ని పెళ్ళాడావు; నిన్ను చంపేస్తానన్నాడే.

మీనా—యలా వుంటాడు?

లు—గిరీశంగాడి మాదిరి మూర్తులానే.

మీనా—కలగాబోలు నాన్నా. అదే తలుచుకు పడుకుంటే, చిన్నబాబు కల్లోకొచ్చాడు కాబోలు.

లు—నేను చస్తే యవరికి విచారం!

మీనా—ఆపిల్లని వెళ్ళి అడుగుదునా?

లు—వొద్దు, వొద్దు, తొందరపడకు.

మీనా—నన్ను తిట్టేస్తున్నారు, దాని చచ్చినమొగుడు మిమ్మలిని చంపేస్తాడని భయపడుతున్నారు. యెందుకీ శంబళ అనుమానం? ఓమాటు దాన్నడిగేస్తే ఉన్ననిజం తెలిసిపోతుంది.

లు—నిజం నీతో చెబుతుందీ?

మీనా—నాతో నిజం చెబుతుంది. అది వొట్టి సత్యకాలప్పిల్ల. నాకు యంతో వుపచారం చేస్తుంది.

లు—దాన్ని పాడుచేస్తున్నావూ?

మీనా—యిలాంటి మాటలంటేనే నాకు అసహ్యం. మీరు యక్కడో దడుసుకున్నారు కాబోలు! అంచేత దుష్టుకల వొచ్చింది. అంతేగాని, రెండో పెళ్ళీ,

మూడో పెళ్లి, అని, వెఱ్ఱులు వోడకండి. పూజారి గవరయ్యని పిలుస్తాను; అతగాడు యింత మంత్రించి వీభూదియిస్తాడు రాసుకుపడుకోండి.

లు—కొంపతీస్తావా యేవిఁటి? వాడొస్తే, వాడితో యేవఁని చెప్పడం? దాన్నే నిజం అడుగుదూ.

మీనా—నే నడగను, నాన్నా. నన్ను అడ్డమైన మాటలూ అంటూంటే. నేనెందుకు అడుగుతానూ? నేం దాంతో యిగమాళ్లే అణ్ణు.

లు—నాతల్లివి కాదూ, అడుగమ్మా.

(మీనాక్షి పైకి వెళ్ళును)

ఓపన్నం యాకర బెట్టేనా? గాయత్రీ స్మరణ చేసేదా?

వేదాలూ, మహామంత్రాలూ, యీ దెయ్యాలకి పేలపిండి వొడియాలు. శాపర మంత్రాలు ఉపదేశం అవుదావఁంటే, బెడిసి గొడతా యేమో అని భయం. యేవిఁసాధనం? "రామనామతారకం" స్మరణ చేస్తాను. "రామనామ తారకం। భక్తిముక్తిదాయకం। జానకీమనోహరం। సర్వలోకనాయకం। రామనామ తారకం। రామనామతారకం" యీముండ యింట్లోవుంటే, నే బతకను. "రామనామతారకం। రామనామతారకం"। రుద్రాక్షతావళంయేదీ? (మంచము అంచునకూమని పరుపుకింద తడివిఁ, రుద్రాక్షతావళం తీయుచుండగా మీనాక్షి ప్రవేశించి.)

మీనాక్షి—మీమాట నిజవేఁ నాన్నా.

లుబ్ధా—నిజవేఁ!

(మంచముమీదినుంచి కింద కూలబడును)

మీనా—(లేవతీసి) నాన్నా! నాన్నా! పడిపోయినా వేఁవి?

లు—యేవీఁలేదూ. నిజవేఁ! నిజవేఁ!

మీనా—నిజవేఁను. ఆ మొగుడు యిప్పుడే దానికూడా కనపడి, "ముండా, మళ్ళీ పెళ్ళాడావే? నీ కొత్త మొగుణ్ణి పీకపిసికేస్తాను చూడు" అన్నాట్ట.

లు—అయ్యో! అయ్యో! రామప్పంతులు యిల్లు వొల్లకాడు కానూ! యక్కడ కల్పించాడే యీమాయపెళ్ళి నాకోసం! వీడి పిండం పిల్లులికి పెట్టా! అయ్యో! అయ్యో! ఆ మొగుడు వెనకయిలా వున్నాడంటే?

మీనా—వాడు రోజూ దానికి కనపడతాట్ట నాన్నా. వాడికి మీసాలూ, గిరజాలూ వున్నాయట, చావం చాయట.

లు—వాడే నే! వాడే నే! యేవిఁటే సాధనం? యిహ నేం దక్కను.

మీనా—పూజారి గవరయ్యకి కబురుపెడతాను.

లు—వొద్దు, వొద్దు, నామాట విను. వాడొచ్చాడంటే, యిల్లు తినేస్తాడు.

మీనా—తింటేతింటాను. ప్రాణంకంటేనా యేవిఁటి?

లు—నాకొద్దంటూంటే వినవుగదా. నువ్వు నామంచం దగ్గిర పక్కేసుకు పడుకో; నువ్వు చదువుకునే భాగవతం పుస్తకం పట్రా; తలకింద పెట్టుకు పడుకుంటాను.

(మీనాక్షి వెళ్ళును)

యీముండ నాయింట్లోంచి విరగడైపోతేనేగాని, యీ పిశాచల వొదిలి పోదు. వేదం చదువుకున్న ముండాకొడుకుని, నామీదే పడ్డతరవాత, వీడు బ్రహ్మరాక్షసిగాని, వొట్టిదెయ్యం కాదు. పోనీ అతడికే ప్రార్థనచేస్తాను—"నాపెళ్ళాం మొదటిమొగుడా!" ఆఁ! నాపెళ్ళాం కాదు లెంపలు వాయించుకుంటాను "యీపిల్ల మొగుడా! నువ్వే నిజవైఁన మొగుడివి- నేనుకాను. దాన్ని ముట్టను—తాకను—దాంచేత చాకిరీ అయినా చేయించను. నన్ను రక్షించి, పీకపిసికెయ్యకు; పీకపిసికెయ్యకు; యేపాపం చెయ్యబట్టో దెయ్యానివైనావు. నన్ను చంపావంటె బ్రహ్మహత్య చుట్టుకుంటుంది. మరిజన్మం వుండదు. బాబూ! నాయనా! తండ్రీ! నాజోలికి రాకు. నీమావఁగారి పీకనులివెయ్యి! ఆ రావఁప్పంతులుగాడి పీకనులివెయ్యి! లేకపోతే, (కేకలు, యేడ్పు వినబడును) ఓరి దేవుడా' మళ్ళీ వొచ్చాడు కాబోలు (శిష్యుడు యేడుస్తూ పరిగెత్తివచ్చి లుబ్ధావధాన్లును గట్టిగా కౌగలించుకొనును. మీనాక్షి శిష్యుణ్ణి చీపురుగట్టతో కొట్టబోవును. శిష్యుడు తప్పించుకోగా, దెబ్బలు లుబ్ధావధాన్లకు తగులును.)

మీనా—ముండా! నామోహురు అక్కడపడేస్తావా పడెయ్యావా? నాతాళం యేదేలంజా?

లు—నన్ను కొట్టేగావేవిఁటే? (శిష్యుడితో) వొదులు, వొదులు. నన్ను ముట్టుకోకే తల్లీ (మీనాక్షితో) దీనిఅపవిత్రపు వొళ్ళుతగిల్తే చచ్చిపోతాను. నన్ను వొదిలిపించెయ్యి.

(మీనాక్షి శిష్యుడి రెక్కలుపట్టిలాగి, బుగ్గిల్లును. శిష్యుడు మీనాక్షి చెయ్యి కరిచి పారిపోవును.)

మీనా—దానమ్మ కడుపుకాలా, చెయ్యి కరిచేసింది నాన్నా - రక్తం బొటబొట కారుతూంది - దీన్ని హతవాఁరుస్తాను.

లు—యంత దారుణప్పని చేసిందీ, ముండ! యేదమ్మా చెయ్యి (గుడ్డపీలికతో రక్తం తుడిచి) మొహురడిగావుగదా యక్కడిదేవిఁటి?

మీనా—ఆతండ్రివెధవ నాకిమ్మని యీముండచేతికి యిచ్చాడు. దీనినక్క వినయాలు చూసి నాపెట్టాబాడా దానికే వప్పజెప్పి, ఆమోహురు దాన్నే దాచమన్నాను. అను మానవేఁసి యిప్పుడు నామోరు తెమ్మంటే, "బట్టలపెట్లో పెట్టాను తాళంపోయింది" అంది. తాళం తాకపోతే రోకలితో బుఱ్ఱచితకబాదుస్తాను.

లు—చెయిజేసుకోకు. నీది వెఱ్ఱికోపం చావగొట్టగలవు జాగ్రత!

మీనా—చస్తే యీడిచిపారేస్తాను. ముండయలా కరిచిందో చూడండీ. యింకా రక్తంకారుతూందీ. మనిషికాటుకి మందులేదన్నాడు.

లు—కుంకం పెట్టమ్మా.

మీనా—దానిబుఱ్ఱ చితకబొడిచి మరీ పెడతాను (మీనాక్షి వెళ్ళును).

లు—గుండుగొమ్ముల అనుమానం తీరిపోయింది—పీకనులివిఁ, వాడైనా చంపేస్తాడు; కరిచి అదైనా చంపేస్తుంది. వీడిచేతో, దానిచేతో, చావుతప్పదు. యెంతడబ్బెట్టి కొనుక్కున్నాన్రా, యీచావుపెళ్ళి! అయ్యో! అయ్యో! దీన్ని పైకి తగిలేస్తే వాడుకూడా విరగడైపోతాడు. ఆదేసాధనం—యెక్కడికి తోలెయ్యను? బండీమీద యెక్కించి పట్ణంతోలేస్తాను—అక్కడగానీ తండ్రివెధవ కనపడకపోతే మళ్ళీ దెయ్యాన్ని నెత్తినిపెట్టుకుని ప్రత్యక్షం అవుతుందే! బండి అద్దె యిచ్చుకోవడ వేఁమిగుల్తుంది—యేమిసాధనం?—యేమిసాధనం?—రావఁప్పంతుల్ని సలహా అడుగుదునా? ఆఁ! మంచి ఆలోచన తోచింది—రామప్పంతులు నాకు కట్టిపెట్టిన యీ ముండని, వాడిదగ్గిరికే పంపిచేస్తాను—సానిదాంతోపాటు దీన్ని కూడా వుంచుకుంటాడు—కావలిస్తే పదిరూపాయలు దక్షిణ తోకూడా యిచ్చేస్తాను.

[మీనాక్షి ప్రవేశించి]

మీనా—యక్కడా కనపడదు నాన్నా గుంట.

లు—నూతులోపళ్ళేదుగద?

మీనా—యేమో!

లు—పరిగెత్తెళ్ళి గవరైని పిలవమను. దాన్ని నువ్వు చావగొట్టలేదుగద?

మీనా—కనపడితేనా?

లు—యేవిఁటినాయనా, యీకొత్త ఉపద్రవం!

(నిష్క్రమింతురు.)

౨-వ స్థలము రామప్పంతులు యింట్లో కొట్టుగది.

భుక్త, పోలిశెట్టి, సిద్ధాంతి, మధురవాణి పేకాడుచుందురు.

పూజారి గవరయ్య ఆట చూచుచుండును.

పోలిశెట్టి—యేంభష్టాకారి ముక్కలు యేశావయ్యా! యెప్పుడూనువ్వింతేను.

భుక్త—మాసివేశానా యేవిఁటి? నీ దరిద్రదేవతని తిట్టు.

పోలి—గవరయ్యా, నీముణుకు నాదగ్గిర యిలా యెట్టకు. లేచిపో, నీపుణ్యవుఁంటుంది.

గిరీ—నేను మా మధురవాణిదగ్గిర కూచుంటాను.
భుక్త—చూడమా, ముక్క తప్పా పడట్టుంది.
పోలి—ఆఁ! బాపనయ్యా పంచాలని తప్పా పంచుతున్నావు. తప్పా పంచితే బేస్తు మీద కుదేలెట్టిస్తాను.
భుక్త—ముక్కలు బాగా పడలేదన్నావే ?
పోలి—రెండో యేత నాలుగాసులడకూడదా ?
భుక్త—(పోలిశెట్టికి ముక్కలు వేస్తూ,) యిదుగో నాలుగాసులేస్తున్నాను. జూజ్జు.
పోలి—నీయిషపచేత్తోయేస్తే, పొల్లుముక్కలే పడతాయి; మంచిముక్కలడతాయా?
భుక్త—తథాస్తు!
పోలి—అలా అనవ. యెంతిశెడ్డా బాపనాడి శాపనాకారం మాశెడ్డది. (చూచుకొని) ఛీ! భష్టాకారి ముక్కలు!
సిద్ధాంతి—ఒకటి, రెండు.
పోలి—అదుగో, అలా శెప్పితేనే వొప్పను. ఒక్కొకటి శెప్పాలి.
సిద్ధాం—అయితేనకటి.
పోలి—ఒక్కటి.
మధురవాణి—ఒకటి.
భుక్త—వకటి.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యేటాలోసిస్తావు చేతరస! యెత్తవయ్యా.
సిద్ధాం—నీదేంపోయింది! రెండు.
పోలి—లాంతరేశావు. యేటెత్తను ? రొండు.
మధు—రెండు
భుక్త—రొండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యేటాలోసిస్తావు? చేతరస: యెత్తి బేస్తుగెలుసుకో.
సిద్ధాం—నువు చెప్పావుగనక యెత్తుతాను.
పోలి—ఆఁ! డబ్బక్కడెట్టి మరీయెత్తు. మూడో యెత్తుడపుబేస్తు; గాపకవుందా? బేస్తుమీదకుదేలెట్టి, బాకీ లెట్టి, యగెయడానికా ?
సిద్ధాం—(తనముక్కలుయెత్తుముక్కలమీద వేసి) కోమటాడి పిలకనిగుడుతూంది!
పోలి—తంతావాయేటి ?
సిద్ధాం—తన్నడమంటే, ఒహలాగనా ?
పోలి—నా ఆట శెడిగొట్టేశినావు. బాపనయ్యా!

భుక్త—ముక్కలు పడలేదని యేడుస్తూ, మళ్ళీ యేవిఁటి, ఆట చెడగొట్టాడని యేడు స్తావు?

పోలి—యీ ఆట జేస్తుచేయించకపోతే నా పేరు—

సిద్ధా—కోవఁటాడా, నోరు మూసుకుంటావా మూసుకోవా?

పోలి—తెల్లాడిబావుటా యెగురుతుండగా, నీజులు వేఁటి? ముక్కల్తియ్యడం యింత సేపైతే, మరాశేటి?

సిద్ధాం—నువ్వుగానీ మళ్ళీ మాట్లాడావంటే, ముక్కలు కలిపెస్తాను.

(పోలిశెట్టి "నేనుమాటాడను; నువ్వుఆడు" అని సౌజ్ఞ చేయును. సిద్ధాంతి ఆడును.)

పోలి—మూడే తురుపులుపడ్డాయిబాపనాడా; "తమాషాదేఖో, అంకకేరాజా!"

సిద్ధాం—ఆటపారెయనా?

పోలి—బుద్ధొచ్చింది; బుద్ధొచ్చింది. లెంపలోయించుకుంటాను. మరిమాటాడితొట్టు,

పూజారి మా మధురవాణిమీద ఆశుకవిత్వం చెబుతాను.

రాణా, డైమనురాణీ?।
రాణా, యిస్పేటురాణి? రాణికళావ।
జ్రాణా ఆఠీన్రాణీ?।
రాణి యనన్మధురవాణె, రాజులరాణీ॥

సిద్ధాం—గవరయ్యా! యేంవిలవైన పద్యం చెప్పావోయి! నీమీద నేను పద్యంచెబు తాను.—విను.

"గవరయ్యా! నీసరి మరి।
యెవరయ్యా?"

పూజారి—"యెవరులేరు, యిచ్చోనయ్యా!

సిదాం—యిదుగో రాజు.

పోలి—యిదుగో పాల్తు.

(మధురవాణి తురుపురాణీ వేయును.)

పోలి—అదుగో, అదుగో, యీ బాపనాడు కపీశం శెప్పి, మధురవోణిదగ్గిర రాణీ వుందని శెప్పేశాడు. గోరం, గోరం. గవరయగానీ మాటాడితే నే ఆటాణ్ణు.

పూజారి—పోలిశెట్టిమీద కవిత్వంచెప్పి చాలారోజులైంది. (పాడుంపీల్చి)

"పోలిశెట్టిముఖము—పోలిరొట్టెనుబోలు! పోలిశెట్టిముక్కు పొడుముడొక్కు॥"

పోలి—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నామాటిను. పాసంపెట్టి సంపెస్తావాయేటి? ఊరు కుంటే వొట్టాయినా, యిస్నావా? యీ ఆట సిద్ధాంతి చేస్తెట్టి, నేను గెలిస్తే, నీకొక్కాండబ్బిస్తాను. మరూరుకో,

సిద్ధాం—నీసాదతగలడా - తురఫు మిగిలిపోయింది; బేస్తు (ముక్కలు చూపించి పారవేయును.)

పోలి—ఆఁ! మూడో యెత్తడబ్బేస్తు. గ్నాపకాలుంచుకోం డయ్యా, చేతివోరస, మంచిముక్కలెయి, బాపనాడా అంతసేపు కలపడవాఁ? గోరం, గోరం.

సిద్ధాం—బులబులాగ్గాకలిపి, బేస్తు నీకిస్తాననుకున్నావా?

పోలి—తోలుసేత్తో, ముక్కలేసినావు! "నరిసింవ్వ, నీదివ్వె నామమంతరముళాత! నరిసింవ్వనీదివ్వె—"

సిద్ధాం—దివ్వేలేదు, దీపంలేదు ముక్కత్తియ్యి.

పోలి—గవరయ్య ముక్కలమీద కన్నేసి సిల్లంగెట్టేస్తున్నాడు. నరిశింవ్వ నీదివ్వె— (ముక్కలు యెత్తిచూసి) సీ! భష్టాకారి ముక్కలేశావు.

సిద్ధాం—(పంపకంముగించి తనముక్కలు తీసి చూచుకొని) వృత్తికాచమే!

పూజారి—పోలిశెట్టికి అంత అలక్కైతే, నే నింటికిపోయి పరుంటాను.

(గవరయ్య నిష్క్రమించును. మధురవాణి వెంటవెళ్ళి తిరిగివచ్చును)

పోలి—శని విరగడైపోయిందిరా, దేవుఁడా!—ఒట్టి భష్టాకారిముక్కలు. ఒహాటి.

మధు—ఒకటి.

భుక్త—ఒహాటి.

సిద్ధాం—ఒహాటి.

పోలి—రెండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రెండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యెందుకాయెబ్బాలోశన? నామాటిను. మూడో బేస్తెట్టకు.

(వీధి తలుపు తట్టబడును.)

మధు—పంతులు!

పోలి—యీవాళ రాడని సెప్పితివే?

మధు—రారనుకున్నాను వొచ్చారు. యేంచేదాం?

సిద్ధాం—ఆటతీసెయ్యండి. (ముక్కలుపడవేయును)

పోలి—బేస్తెగయడానికా? నే నొప్పను. మధురోణి, ఆటాడి మరీ తలుపుతియ్యి.

మధు—ముక్కలుకింద బెట్టి, లేచి. (సన్నని గొంతకతో) గోడగంతి పారిపోండి.

భుక్త—దిడ్డితోవంట వెళ్ళిపోతాం.

పోలి—నేను పట్టనే? యేటి సాధనం?

భుక్త—మేం దిడ్డితోవంటపోతాం. నువ్వు అటకెక్కు.

పోలి—నన్నెక్కించి మరీ యెళ్ళండి. కాలుజారితే యేటిసాధనం ?

సిద్ధాం—నీకొడుకుది, అదృష్టం.

(పెరటిలోకి వెళ్ళుదురు)

పోలి—గోరం! గోరం! గోరం! యవడిముక్కలు అడిదగ్గిరే! ఆట కలపకండి.

(తలుపు తిరిగీ తట్టబడును)

పోలి—నరిశింవ్వ, నీదెవ్వో—

(మధురవాణి ఊరుకొమ్మని కోపరసంగా సౌజ్ఞచేయును)

(సిద్ధాంతి ప్రవేశించును)

సిద్ధాం—దిడ్డీతలుపు కప్పతాళం వేసుంది. మన్నిపట్టుగుందావఁనే, పంతులు దిడ్డీ తలుపు తాళవేఁశాడు.

పోలి—నరిశింవ్వ, నీదివ్వో—

మధు—(పోలిశెట్టిని ఉద్దేశించి) చవ్! (సన్నని గొంతుకతో) ఉలక్కుండా, పలక్కుండా యీగదిలో కూచోండి; ఆయన పరున్నతరవాత వచ్చి తలుపుతీసి వొదిలేస్తాను. (దీపములుఆర్పి, పైకివెళ్ళి, గదితలుపువేసి గొళ్ళెము బిగించును)

(తలుపుతిరిగీ తట్టబడును)

మధు—యేవీఁ గవరయ్యా చాదస్తం! అదే తట్టడవాఁ ? (వీధితలుపుదగ్గిరకు వెళ్ళి) యెవరు ?

తలుపవతలమనిషి—యింతసేపేం ?

మధు—నిద్దరబోతున్నాను.

మనిషి—పేక! పేక! పేక! నిన్నొదిలేస్తాను. నీ సంగతి నాకు తెలిసింది

మధు—మరి, మీ మానాన్న మీరు పోయి, నిశిరాత్రివేళ వొక్కర్తెనీ నన్ను వొదిలేస్తే యీ అడివి వూళ్ళో నాకు భయంకాదా? అంచేత పబ్లిగ్గా నలుగుర్నీ పిలిచి పేకాడుతున్నాను. తప్పేవుఁంది ? మంచు పడుతూంది లోపలికిరండి (తలుపు గడియతీసి) రండి. నా ఆట మీరాడండి, నేను పరుంటాను.

మనిషి—సొందాన్ని యవడు నమ్ముతాడు? నీకిద్దావఁని సంతోషంతో వక సరుకు తెచ్చాను. నీచర్య మాసేటప్పటికి నామనస్సు చివుక్కుమని పోయింది.

మధు—యెంత న్యాయంగా సంచరించినా, మీ హృదయంలో కాసెంత కనికరం లేదుగదా ? యీ నాటినుంచి మీరు యెక్కడికి కమాను వెళుతూవుంటే, అక్కడకల్లా నేనుకూడా మీతో వొస్తూవుంటాను.

మనిషి.—మెడపైకివుంచు (మధురవాణి అటుల చేయును. ఆమనిషి మధురవాణి మెడలో కంటె వుంచును.)

మధు—ఔరా! యింద్రజాలి! పంతులు గొంతుక యెలా పట్టావు? నన్నే మోసపుచ్చితివే? (రెక్కపట్టుకొని) గదులోకిరా. (గదులోకి తీసుకువెళ్ళును) యీ చిల్లంగి కళ్ళు నీకే దేవుఁడిచ్చాడు? (ముద్దెట్టుకొనును) వాళ్ళింట యేవేఁవిఁచిత్రాలు చేశావో చెప్పు.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకోనంటే, చెబుతాను?

మధు—నీకు తగనో?

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటే గొంగిలౌతుంది.

మధు—నిజం. నీకున్నబుద్ధి నీపెద్దలికి లేదు. నన్ను నిష్కారణంగా భయపెట్టావు. అందుకు నీ కేవిఁటిశిక్ష? బుగ్గకొరికేతునా?

శిష్యు—పాలూ పంచదారా వుంటే ఇయ్యి.

మధు—తరవాత మేపుతాను, ముందు నీకు దాసరివేషం వేస్తాను. కొత్త అగ్రహారం పోయి నీగురువును చేరుకుందుగాని. (తెరదించవలెను.)

(చీకటిగదిలో పోలిశెట్టి భుక్త, సిద్ధాంతి వుందురు - తెర అవతలనుంచి రామప్పంతులు గొంతుకతో, శిష్యుడు "యీగదులో యవణ్ణోదాచావు")

మధు—రామ! రామ! యవ్వడూ లేడు.

(పోలిశెట్టి నిచ్చెనయెక్కును, భుక్తకూడా యెక్కబోవును. నాలుగు మెట్లెక్కి యిద్దరూ కింద బడుదురు.)

పోలి—సంపేశినావు, బాపనాడా!

భుక్త—నామీద నువ్వుపడి, నేను వుక్కిరిబిక్కిరి జౌతూంటే, నువ్వు సచ్చానంటావేవిఁటి? లేస్తావా కరిచేదా?

శిష్యు—(రామప్పంతులు గొంతుకతో) అదుగో లోపల యెవళ్ళో మాట్లాడుతున్నారు లంజా! అదికోవఁటాడి గొంతుకలావుంది. కప్పతాళంవేసి వూరందరినీ లేవదీసుకొస్తాను.

మధు—కప్పతాళవెంకుకు? లోపల యెవళ్ళూ లేరు. దెయ్యాలకొంప - దెయ్యాలు దెబ్బలాడుతున్నాయి.

(మధురవాణి తలుపుతీసి గదిలో ప్రవేశించి అగ్గిపుల్ల వెలిగించును. శిష్యుడు పక్కకి తొలగిపోవును.)

మధు—పోలిశెట్టియేమి, పడుకనిలేవడు - మేలుకొలుపులు పాడనా?

భుక్త—రామప్పంతు లేడీ?

మధు—రామప్పంతులూ లేరు, గీమప్పంతులూ లేరు. యింట్లో పనిచేసేవాడు తలుపు కొట్టాడు. బెంగెట్టుకోకండి.
భుక్త—అతగాడిమాటలు వింటేనే ?
మధు—నేనే ఆయనగొంతుక పెట్టిమాట్లాడాను. యేమిధైర్యం ! యేమి మగతనం!
పోలి—"నరిసింవ్వ, నీ దివ్వె" (లేచి) "నామమంతరము సేత"—యవడిముక్క లాడి దగ్గిరున్నాయా ?
(అంతా మళ్ళీ ఆటక కూచుందురు.)
సిద్ధాం—ఆటకలి పేశాను.
పోలి—గోరం! గోరం! నాకు యిసిపేటు ఆసు దాడథొచ్చిందిగదా, బేస్తులు గెలుసుకుపోదునే! గోరం! గోరం! మధురోణి, ఒట్టినే బెంబేరు పెట్టేశింది. ఆటక మీంచిపడి నడుంవిరిగిపోయిందిరా దేవుడా.
భుక్త—నీకిందపడి నేను నలిగిపోయినాను. నీకేం తీపు దిగదీసింది ?
పోలి—కలిపియెయ్యియ్యి - ముక్కలు.
సిద్ధాం—నేను కలపను-నావొంతు అయిపోయిం-నువు కలుపు.
పోలి—యేమైపోయింది ?
(రామప్పంతులు వీధి తలుపుతట్టును)
రామ—లక్ష్మి, లక్ష్మి, తలుపు.
మధు—యీ మాటు పంతులే.
పోలి—యేటిసాధనం ?
మధు—గోడగెంతి వెళ్ళిపోండి.
పోలి—నేను గెంతలేనే ?
మధు—నిన్ను యీగదిలో పెట్టి తాళంవేస్తాను.
పోలి—దీపం ఆరిపెయ్యి. నాకు బయమేస్తుంది.
సిద్ధాం—గాజుపెంకులు గుచ్చుకుంటాయి; గోడదాటడం యెలాగ ?
భుక్త—నాకు కాళ్ళు మేహవాతం నొప్పులు. నేను గెంతలేనే ?
మధు—(దీపమార్పి) యిలాగే వుండండి.
పోలి—నరిశింవ్వ,—
మధు—చప్ !
పోలి—సచ్చాను.
మధు—(గది గొళ్ళెంవేసి, వీధితలుపు గడియతీసి తలుపు ఓరగావుంచి) మాయగుంటని యెక్కడదాచారు ?
రామ—మాయగుంటయేమిటి ?

మధు—యేం సంగవాచే? లుబ్ధావధాన్లు మావఁ పెళ్ళాన్ని వాళ్ళయింట్లోంచి లేవదీసుకుపోయి యెక్కడపెట్టారు? యిదేకదూ, రాత్రల్లా మీరు చేస్తూన్న లౌక్య వ్యవహారం?

రామ—నీమాట నాకేవీఁ అర్థం కాకుండావుంది. యింట్లోంచి లేవదీసుకు పోవడ వేఁవిఁటి? నేను దాచడవేఁవిఁటి?

మధు—దాస్తే దాచారు. దాచకపోతే మానారు. నాకంటెయేదీ?

రామ—నీకంటా? మరిచిపోయినానుసుమా.

మధు—యేమి చిత్రం! నన్ను మరిచారు-నావస్తువ అని, మరిచారు, మరిచి, ఆగుంట. కిచ్చారు. దాన్ని లేవదీసుకుపోయి యెక్కడోదాచి, నిశరాత్రివేళ పెద్దమనిషిలా, యింటికివొచ్చారు!

రామ—ఆగుంట కనపడదా యేవిఁటి?

మధు—యేవిఁ నాటకం! మీకు కనపడకేం? మీరు పెట్టినచోటేవుంది.

రామ—మీనాక్షి తన్నితగిలేశిందా యేవిఁటి? కంటెతో తగిలేస్తేచచ్చానే?

మధు—యేమి నాటకం! చాలండి; బతకండి; ఆకంటె తెండి, గడపలో కాలుపెట్టనివ్వను.

(తలుపు వేయును)

రామ—నాలుగుకోసులు గుఱ్ఱపుసవారీ అయి, యీ మరోమని యిల్లుచేరుకుని, గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేసరికి మబ్బులేని పిడుగుపడ్డది. మీనాక్షి ఆగుంటని మన్నిస్తుందని, నేను యెన్నడయినా అనుకున్నానా యేవిఁటి? ఆగుంట పోతేపోయింది, వుంటేవుంది; నాకంటె పోకుండావుంటే అదృష్టవంతుణ్ణి. కంటె అడగడానికి వెళితే, "నువ్వే యీ పెళ్ళి కుదిర్చావు" అని కఱ్ఱుచ్చుకుంటాడేమో!

(నిష్క్రమించును.)

3-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటివాకలి.

లుబ్ధావధాన్లు—(పచారుచేస్తూ)

కనపడకపోతే యేమైనట్టు? నూతులోగానీ పడిందా? పోలీసువాళ్ళు యిల్లుదోచేస్తారు. నూతులో పడలేదా? పడకపోతే యేమైనట్లు?—రావఁప్పంతులు యింటికి పోయుంటుంది. అంతే కావాలి—యెంత అందమైనపిల్లా! నాదిగాక దురదృష్టం! యింతట్లో వెన్నెల చీకటైంది! రేపో యెల్లుండో యెదిగొచ్చే పిల్లగదా అని సంబరపడ్డాను—ఒహవేళ,—అప్పుడే పెద్దమనిషైందేమో?—అందుకు సందేహవేఁలా? లాకుంటే యింత యేపైన పిల్ల పెద్ద

పడుచు కాకుండావుంటుందా? యిలాంటివి యెన్ని పెళ్లిళ్లు చేసుకుని యందరు ముగుళ్ళని కడితేర్చిందో! ఓరి పంకపీనుగా, నీకళ్ళు యేవైఁపోయినాయిరా? రజస్వలాముండని చూస్తూ, చూస్తూ, కులా పెళ్ళాడావురా? మరి నీకు గతులు లేవు. రాజమహేంద్రవరంలో వెధవ ముండల్ని పెళ్ళాడినవాళ్ళ సామాజికంలో చేరావురా? అయ్యో! అయ్యో! దీనికి మరి ప్రాయశ్చిత్తం యక్కడిది? ఒహవేళ చేయించుకుందావఁంటే, శంకరాచార్యులు పాదకట్ణం పెట్టమంటాడు. బ్రాహ్మలు యిల్లు తినేస్తారు. అంతకంటె పోలీసువాళ్ళనయం. అల్లరికాకుండా హెడ్డుచేతులో పాతిక రూపాయలుపెట్టి, రేపురాత్రి బయల్దేరి కాశీపోయి, గంగలో మునిగానంటే అన్ని పాపాలూ పోతాయి. కాశీవాసవేఁ చేసుకుంటాను. భగవంతుడు బుద్ధొచ్చేటట్టు చేశాడు. లేకుంటే, ముసలివెధవకి పెళ్ళి చేసుకోవడవు పోయీ కాలవేఁవిఁ? అన్నివిధాలా రామప్పంతులు నాకొంప తీశాడు.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించి]

రామ—యేవిఁటి మావాఁ రావఁప్పంతులంటున్నారూ?

లు—యేవీఁలేదూ.

రామ—యింతరాత్రివేళ పచారు చేస్తున్నారేవిఁ?

లు—యేమీలేదు—నిద్దరపట్టక.

రామ—మావఁగారూ, ఆకంటె యిప్పుడు తెమ్మని మధురవాణి భీష్మించుకు కూచుంది. శ్రమ అని ఆలోచించక యిప్పించాలి.

లు—కంటేవిఁటి?

రామ—మీభార్యాకి పెట్టిన కంటెండీ.

లు—నాభార్యాకి నేను పెట్టలేదు.

రామ—మీరు పెట్టమంటే, నేను యెరువు తెచ్చానుకానా?

లు—నేను పెట్టమన్లేదు.

రామ—అయితే దొబ్బేస్తావా యేవిఁటి? మీభార్యామెళ్ళో యిప్పుడా కంటెలేదూ?

లు—నాభార్యా యెవరు? నాభార్యా నాడేచచ్చింది.

రామ—మొన్న మీరు పెళ్ళిచేసుకున్న పిల్ల మీభార్యా కాదటయ్యా?

లు—రెండో పెళ్ళిముండ నాకుభార్యా యేవిఁటి?

రామ—రెండో పెళ్ళిముండేవిఁటి?

లు—రెండో పెళ్ళిముండ అని నువ్వే అన్నావు?

రామ—మాటమీద మాటొచ్చి, వొట్టినే అంటే, అదో దెప్పా?

లు—వొట్టినే అనలేదు. గట్టే అన్నావు. యిదంతా, ఆగుంటూరు శాస్తుల్లూ నువ్వూ చేసినకుట్ర; నాకు నిజం తెలిసిపోయింది. ఆముండ నీ యింటికే వెళ్ళింది. మధురవాణిని వుంచుకున్నట్టు దాన్నికూడా నువ్వేవుంచుకో. నాజోలికిరాకు. నీకు పదివేల నమస్కారాలు.

రామ—నాకంటె నాకియ్యమంటే, యీ వెఱ్ఱి వెఱ్ఱిమాట లేవిఁటయ్యా?

లు—నీమాయగుంటా, నీకంటా, నీయింట్లోనే వున్నాయి.

రామ—యీ వేషాలు నాకు పనికిరావు, నిలబెట్టి నాకంటె పుచ్చుకుంటాను.

[తడిసిన భాగవతపుస్తకంపట్టుకుని మీనాక్షీ, చేతులోకఱ్ఱా, నెత్తిమీద పసుపురాసినకుండా, అందుమీద ఆఖండంతో ఆసిరిగాడూ, చేతిలో సీసాపట్టుకుని, తడిబట్టలతో పూజారి గవరయ్య ప్రవేశింతురు]

పూజారి—హ్రాం! హ్రీం! హ్రూం! ఓంకార భైరవీ!

(రామప్పంతులు భయమును కనపర్చును.)

మీనాక్షి—యక్కడా కనపళ్ళేదునాన్నా, యీపుస్తకం నూతులోపడేశింది.

(లుబ్ధావధాన్లు భయమును కనపర్చును.)

రామ—కనపడకపోవడం యవరు?

మీనా—నాసవితల్లి—గవరయబాబు నూతులోదిగి అంతటా గాలించాడు. నూతులో మరేవీఁ కనపడలేదు.

(లుబ్ధావధాన్లు భయం తగ్గును)

బ్రహ్మరాక్షసిని గవరయ బాబు యీసీసాలో బిగించాడు నాన్నా.

(రామప్పంతులు సీసాకి యడంగా నిలబడును)

రామ—బ్రహ్మ రాక్షసి యేవిఁటి?

లు—వేరే—ఓ బ్రహ్మరాక్షసి వొచ్చి—మా అమ్మిని భయపెట్టింది.

మీనా—నన్నుకాదు - మా నాన్న పీకేపిసికింది.

రామ—గవరయగారూ, పిల్ల యేమైఁనట్టు?

గవర—దాని మొగుడు యగరేసుకు పోయినాడు.

మీనా—యక్కడికి యగరేసుక పోయినాడు? వాడు యీ సీసాలోనే వున్నాడన్నారే?

గవర—(కొంచం ఆలోచించి-చిరునవ్వునవ్వి) అదీ యీసీసాలోనే వుంది.

మీనా—మనిషి సీసాలోకి యలా వొచ్చింది?

గవర—అయ్యో సత్యకాలపాఁ! అది మనిషా అనుకున్నావు? అది కామినీ పిశాచం. అంచేతనే నేను మీయింటికొచ్చి నప్పుడల్లా దూరంగా వెళ్లిపోయేది, యేమి చెప్మా, అనుకనే వాణ్ణి.

మీనా—యిద్దర్నీ ఓ సీసాలో పెడితే దెయ్యప్పిల్లల్ని పెడతారేమో?

గవర—పంతులుగారూ చిత్తగించండీ, రెండు మనుషుల బలువుందోలేదో చూడండీ.

రామ—మొఱ్ఱో! నాదగ్గిరకి తేకయ్యా.

గవర—ఆసిరిగా నువ్వుపట్టుకో.

ఆసిరి—నాకు బయవేఁటి? పైడితల్లి చల్లగుండోలి - (సీసాపట్టుకుని) ఓలమ్మ! యంతత బలువుందోస్సి!

గవర—సీసా, అఖండం, తులిసికోట దగ్గిరదించు.

లుబ్ధా—బాబ్బాబు! సీసా నాయింట్లో పెట్టకు. మీయింట్లో పెట్టించండి.

గవర—మాపిల్లలు తేనెసీసా అని బిరడా తీసినట్టాయనా, రెండు దెయ్యాలూవొచ్చి మళ్లీ మీయింట్లోనే వుంటాయి.

లుబ్ధా—అయితే, సీసా భూస్థాపితం చెయ్యండి.

గవర—భూస్థాపనం మజాకాలనుకున్నారా యేమిటి? భూస్థాపితం చెయ్యడానికి యంత తంతుంది! పునశ్చరణచెయ్యాలి, హోమంచెయ్యాలి, సంతర్పణ చెయ్యాలి.

లుబ్ధా—నాయిల్లు గుల్లచెయ్యాలి!

గవ—మీకలా తోస్తే నాకేంపోయింది? యీ మూతతీసేసి, నామానాన్న నేను వెళ్లిపోతాను.

లుబ్ధా—మూతెందుకు తీసెయ్యడం. నాకు కలిగినది తృణమోఁకణమో యిస్తాను. ఆ మూత తియ్యకుండా ఆసీసా అలావుంచివెళ్లండి.

పూజారి—యేవీఁ అవధానుగారి గడుస్తనం! నేపోగానే పాతిపెట్టడానికాయెత్తు? ఆసీసా తగిన శాంతిచెయ్యందీ భూస్థాపితం చేశారంటే, నేను రౌఁరవాది నరకాలకిపోనా? యిప్పుడే బిరడా తీసేస్తాను.

లుబ్ధా—తియ్యకు, తియ్యకు. రేపు ఆశాంతేదో తగలేతుగాని.

గవ—అల్లాగైతే, యీ రాత్రల్లా యీసీసా దగ్గిరపెట్టుకు పెరట్లో పడుకుంటాను. మీరు వెళ్లి నిర్భయంగా పడుకుని నిద్రపోండి.

(నిష్క్రమించును.)

రామ—మావాఁ! ఓమాట.

(రామప్పంతులూ, లుబ్ధావధాన్లూ పక్కకువెళ్లి మాట్లాడుదురు.)

రామ—నాకంటె మాటేవిఁటి, మావాఁ?

లుబ్ధా—మీకంటె మీయింట్లోనేవుంది.

రామ—మీపెళ్లాం మాయింటికి వెళ్లిందని మీరంటున్నారుగాని, అక్కడికి ఆపిల్ల రాలేదు కంటాతాలేదు.

లుబ్ధా — అయితే యేవైందో! నాకేం తెలుసును?

రామ — వొద్దుసుమండీ - నాకంటె నాకిచ్చెయ్యండి — నేను మాకానివాణ్ణి.

లుబ్ధా — కంటె, గింటె, నాకు తెలియదు.

రామ — నీకు తెలియకపోతే మరెవరికి తెలుసును? గవరయ్య, నీపెళ్లాం దెయ్యమైందన్నాడుగదా? నువ్వూ నీకూతురూ కలిసి దాన్ని చంపేశారుకాబోలు.

లుబ్ధా — ఓరి! గాడిదకొడుకా (కఱ్ఱతో కొట్టబోవును)

రామ — నాకంటె అపహరించావుగదా? నీపని పట్టిస్తాను వుండు. (నిష్క్రమించును)

లుబ్ధా — (తనలో) కంటె యామైనట్టు చెప్మా? (పైకి) అమ్మీ!

మీనా — యేం నాన్నా?

లుబ్ధా — కంటె యేంజేసిందే?

మీనా — యేంజేసిందో? పెట్లో దాచిందేవోఁ? దాని వొంటినే వుందిగాబోలు నాన్నా?

లుబ్ధా — వొంటినుంటే — దెయ్యానికి కంటెందుకూ?

మీనా — యేం? తీపు దిగదీసిందా యేవిఁటి? పెట్టుగుంటుంది.

లుబ్ధా — నూతులోదిగి గవరయ్య నుయ్యంతా గాలించాడూ?

మీనా — గడియసేపు గాలించాడు.

లుబ్ధా — నువు చూశావూ?

మీనా — చూశాను.

లుబ్ధా — అది రావఁప్పంతులు యింటికే వెళ్లిందేమో నే?

మీనా — గవరయబాబు, సీసాలో బిగించాడుగదా యలా వెళుతుంది?

లుబ్ధా — యేమో నాకేంపాలు పోవఁండావుంది. రా పరుందాం - మనప్రారబ్ధం యిలావుంది.

(నిష్క్రమింతురు.)

౪-వ స్థలము: రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో సారాదుకాణం వెనకతోట.

[ఆతోటలో కాళీమందిరం యెదటి మంటపం. మంటపంలో కాళీ విగ్రహానికి యెదురుగుండా ఒక పెద్దపీటమీద మూడు సీసాలతో సారాయి; చుట్టూ గళాసులు, పీటనిండా పువ్వులదండలు, మంటపంలో వకవైపు పులిచర్మంమీద యోగదండమును ఆనుకొని సమాధిలో వున్న వొక బైరాగి; యోగిని యొకతె సారాయి అందరికీ అందిచ్చును. గ్రామ మునసబు సోమినాయుడు చిలుం పీల్చు

చుండును. సాతాని మనవాళ్లయ్య, జంగం వీరేశ, దుకాణదారు రామందాసు చెదిరికూర్చుందురు.]

మునసబు—ఆకాశం ముందుపుట్టిందా? బూమిఁ ముందుపుట్టిందా?

మనవాళ్లయ్య—సుత్తిముందా కారుముందా?

మునసబు—పంగనామాలుముందా పట్టెవొర్దనాలుముందా? నామాలోడా నా సవాలేటి? నీ జవాబేటి? ఆకాశానికి మట్టాబూమిఁ? బూమిఁకి కప్పా ఆకాశం? సదువుకున్నోణ్ణెకడో సెప్పండొస్సి—.

మనవాళ్లయ్య—ఆకాశంబు సూన్యంబు అనగా యేమీ లేదన్నమాట.

మునసబు—యేటీలేదా? గుడ్డోళ్లకి యేటీలేదు. తెల్లోడు యెర్రోడా? పట్టంలో, గొట్టావెట్టి ఆదేనూస్తాడే ఆకాశం కాసి?

మనవాళ్లయ్య—శాస్త్రంబులలోని రహస్యంబులు మ్లేచ్ఛులకెట్లు తెలియును?

మునస—అల్లాండం, బెల్లాండం, శక్కరపొంగలి తినడవఁనుకున్నావా, నామాలోడా? తెల్లోడి మహిమ నీకేటితెలుసును! తెల్లోడిసారాయికి, తెనుగోడి సారాయికి యెంతబేధంవుందో, తెల్లోడికీ నీకూ అంతబేధంవుంది.

మనవాళ్లయ్య—గణితశాస్త్రంబునం దాకాశంబనసున్న - సున్నయన సూన్యంబు-యేమీలేదన్నమాట.

వీరేశ—చాత్రంలో మన్ను, మిన్ను, అని అన్నాడుకాడా? మన్నులేదా? మన్నుంటే మిన్నుండదా?

మునస—యీరేచ మామేలయిన పలుకు పలికినాడు.

వీరేశ—"ఆకాశం బొక్కడ్డది!" అంటురుగదా, ఆకాశం లేకుంటే బొక్కడ్డ వేఁలాగ?

మునసబు—శబాసు యీరేచ! నామాలోడు పలకడేం? నోరు కట్టడది.

వీరేశ—(శంఖం పూరించును.)

హెడ్డు—(దుకాణదారునితో) యేవిఁటీ అల్లరిభాయి?

మునస—యీరేచం గెల్చుకున్నాడుగదా, చంకం వోగించడా?

దుకాణదారు—గురోజీగారి సమాదికి బంగంవొస్తే శపించిపోతారే?

బైరాగి—(కళ్ళుతెరిచి) శివబ్రహ్మాం! శివబ్రహ్మాం! శివోహం!

వీరేశ—చూచావు నేస్తం, చివబ్రెమ్మం అన్నారు.

బైరాగి—రామబ్రహ్మాం! రామబ్రహ్మాం! రామోహం!

మన—మొదటిమాటను రెండవమాట రద్దుచేయును, రామానుజ! రామానుజ!

వీరేశ—చివచివా! చివచివా!

దుకాణదారు—యెందుకు కొట్లాడతారు. నీశివుఁడూ నిజవేఁ. అడుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. నీరాముఁడూ నిజవేఁ, అడుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. వినలేదా తత్తం?

గాజుకుప్పెలోను గడగుచుదీపంబు।
యెట్టులుండు గ్యానమట్టులుండు।
తెలిశినట్టివారి దేహంబులందును।
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమా॥

బైరాగి—సత్యం, సత్యం.

దుకాణదారు—గురోజీ! తమకి అంతా యిశదవేఁ! దేహం గాజుకుప్పె, దేహంలో వుండేది పరవాఁత్మ! గాజుకుప్పెలో వుండేది అన్నసారం. యీ అన్నసారం దేహంలో పడితేగాని పరవాఁత్మ పెజ్జిలించదు. యేం శలవు?

బైరాగి—యీ పరమరహశ్యం నీకు యెలా తెలిశింది తమ్ముడా?

దుకా—తమవంటివారి దయవల్లగురూ! (నలుగురివైపూచూసి) చూశారాబాబాయీ నేను యెప్పుడూ యీమాటేఁగదా చెపుతూవుంటాను? అఖాడాకి వొస్తేగాని పరబ్రెమ్మం పట్టుపడ్డం యేలాగు?

బైరాగి—అమృతమనేది యేమిటి? సారాయే! నాడు యిదేగదా తాగడానికి దేవాసురులు తన్నుకుచచ్చారు?

వీరేశ—చివచివా! చివచివా!

మనవాళ్లు—రామానుజ-రామానుజ!

మునస—కొట్లాటమాని ఘానం యినండొాస్సి, యెఱ్ఱిగొల్లోళ్లు.

హెడ్డు—గురూ, మరివొాక రసలింగం చేయించి, శిష్యుడికి దయచెయ్యాలి.

బైరా—అలాగె.

మునస—గురూ! బంగారం నేస్తారుగదా, అదెట్టి, హరిద్దొారంలో మటం కట్టించక మాలాటొాళ్లని డబ్బెందు కడుగుతారు?

బైరా—మేం చేశే స్వర్ణం మేవేఁ వాడుకచేస్తే తుపగిలిపోతుంది.

హెడ్—అవివేరే రహస్యాలు వూరుకోండి మావాఁ! గురోజీ! హరిద్వారంలో చలి లావుగాబోలు?

బైరాగి—నరులక్కద్దు-మాబోటి సిద్ధులకు, చలీ, వేడీ, సుఖం, దుఃఖం, యెక్కడివి-

హెడ్—ఆహా! అదృష్టవఁంటె సిద్ధుల్దే అదృష్టం.

మునస—గురు, హరిద్దొారంనించి యెప్పుడు బైలెల్లోరు?

బైరా—రెండురోజులయింది. మొన్న ఉదయం ప్రయాగ, నిన్న వుదయం జగన్నాథం శేవించాం. ఖేచరీగమనమ్మీద ఆకాశమార్గాన్న పోతూవుండగా మీవూరి అమ్మవారు వనందగ్గిర గమనం నిలిచిపోయింది. యేమిచెప్మా? అని-యోగ

దృష్టిని చూచేసరికి అమ్మవారి విగ్రహముక్రింద నిలువులలోతున, మహాయంత్రం వొకటి స్థాపితమై కనపడ్డది. అంతట భూమికి దిగి, అమ్మవారిని శేవించుకొని, ప్రచ్ఛన్నంగా పోదామంటూంటే, యీ భక్తుడు మమ్ముల్ని పోల్చి నిలిపేశాడు.

దుకా.—చూడగానే, నేను సిద్ధుల్ని పోలుస్తానుగురూ—

మునస—ముక్కే సేవోళ్లని మాబాగా పోలుస్తావు. మా పూరమ్మోరు జగజ్జనని! మా చల్లనితల్లి.

బైరాగి—బ్రహ్మోహం! బ్రహ్మోహం!

హెడ్—అహా! యోగమహత్యం! స్తానాల్చేసి, ముక్కుబిగించే బ్రాహ్మలకి లేవు కదా యీ సిద్దులూ?

బైరా—వేషానికీ-జ్ఞానానికీ. దూరంకాదా తమ్ముడా? మాతాతగారు చెప్పలేదా "ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల" అని?

హెడ్—వేమన్న - తమతాతా, గురూ?

బైరా—అవును - వారు పరంపదించి ఆరువొందల సంవత్సరాలుకావొచ్చింది.

హెడ్—తమవయస్సెంత గురూ?

బైరాగి—ఆదీ అంతూలేనిదానికి లెఖ్ఖేమిటి తమ్ముడా? పరమాత్మకెన్నోళ్లో అన్నేళ్లు.

మునస—యేం యిలవైన మాటలింటున్నాం!

(వీరేశ శంఖం పూరించును)

హెడ్—(శంఖంలాక్కొని పక్కనువుంచి) అట్టెపట్టెయ్యకండి భాయి.

దుకా—అట్టే యక్కడభాయీ? పరవశమైందాకా తాక్కంటే తాగడమేటి? వేమన్న చెప్పలేదా?

"తాగి, తాగి, తాగి, ధరణిపైబడుదాక।
తాగనేని తన్ను, తాను తెలియు॥
తాగలేనివాడె, తాగుబోతరయంగ।
యిశ్వదాభిరామ యినర వేమ॥

బైరాగి—కాశీలో రెండువందల యాభై సంవత్సరముల క్రిందట అలంగీర్ పాదుషా వారి హయాంలో, ఒకశేటు మాబోటి సిద్ధులనందరిని మాటానికి పిలిచాడు. గంగనదిమీని పడవమీద పీపాలలో సారాయి భరాయించి, బంగారపు గిన్నెలతో అందిచ్చాడు. రెండుఝాములరాత్రి అయేసరికి పీపాలు కాలీ అయిపోయినాయి. అంతా పడిపోయినారు.

హెడ్—యేమి ఆశ్చర్యం!

బైరా—మేమూ, ఒక్క నేపాళపు బ్రాహ్మడూ మిగిలాం. "తే! తే!" అన్నాడు ఆ బ్రాహ్మడు. "తెస్తావా శపించేదా" అన్నాడు. శెట్టి యెక్కడ తెస్తాడూ? వాడు మాకాళ్ళు పట్టుకు నేటప్పటికి పర్వాలేదు నిలవమని చెప్పి, మేము ఒక పుణిక మంత్రించి, గంగభరాయించినకొద్దీ ఆగంగ సారా అయిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మడు సహస్ర పుణికలుతాగి జిబ్బునతేన్చాడు. బ్రాహ్మల్లోకూడా మహాత్ములుంటారు. కనుక్కోగలిగిన జ్ఞానికి గంగానది అంతా సారాయికాదా?

మునస—రామందాసాహడు, గంగ బరాయించడానికి గురువు; ఒకదరావుఁకి పద్ద రావుఁలు సేరుస్తాడు.

[హవల్దారు అచ్చన్న ప్రవేశించును]

దుకా—గురూ వీరు హవల్దార్ అచ్చన్నగారు. మంచిగ్యాని. మునసబుగారికి మేనల్లుడు.

హవల్దారు—రామ్! రామ్!

బైరాగి—రామ్! రామ్!

హవల్దారు—(యోగినితో) పిల్లాహుకొక్కాలావ్. (హెడ్‌తో) భాయీ గుంటూరు శాస్తుల్లుగారి పతాయేమైనా తెలశిందా?

హెడ్—లేదుభాయి.

దుకా—రామప్పంతులంటాడు - పెళ్ళికూతురు రెండోపెళ్ళి పిల్ల - దాన్ని అమ్మి డబ్బు చెయ్యిచిక్కించుకుని-

హెడ్—ఆమాటలు మనకెందుకు భాయి?

మునస—పోలీసాళ్లకీ అక్కర్లేక, బాపనోళ్ళకీ అక్కర్లేక, యెదవ ముండని బాపనాడు పెళ్ళిశేసుకుంటే లోకంఅంతా వూరుకోవడవేఁనా?

హెడ్—డబ్బు యిచ్చినవాడికీ, పెళ్ళి ఆడినవాడికీ లేనిచింత మనకేలమావాఁ? కాక, యీరోజుల్లో బ్రాహ్మణ్యం యెక్కడుంది! యెక్కడచూశినా పిల్లల్ని ముసలాళ్ళకి అమ్ముకోడాలు-రంఢా గర్భాలేకదా?

హవ—కలికాలంగదాభాయీ? యెంతచెడ్డా బ్రాహ్మలు మనకి పూజ్యులు.

హెడ్—అన్నా, యవరంతవారు, వారు. జ్ఞానం, నీతీప్రధానంగాని, జాతిలో యేవుఁంది? వేమన్న యేవఁన్నాడు?

మునస—యెవఁన్నాడా? నీతికి పోలీసోణ్ణి, ఘానానికి సాతానోణ్ణి అడగమన్నాడు.

హెడ్—మావాఁ! వెక్కిరించండిగాని, నేను యెన్ని తాలూకాల్లో నౌఖరీచేశానో అన్ని తాలూకాల్లోనూ రంఢాగర్భాలు యెన్నని చెప్పను? నన్నడిగితే వెధవలు

పెళ్ళిచేసుకోవడవేఁ ఉత్తమం అంటాను. మా నూసరెంటు పిల్లలతో వున్న రండోపెళ్ళి దొరసాన్ని పెళ్ళాడి సుఖంగా వుండలేదా?

మునస—మోవఁగారి అభిప్పరాయం, పెయ్యతోటొచ్చిన ఆవు మేలుకాదా అని? అందకనే, ముసలిబాపనోడు యెధవగుంటని పెళ్ళాడితే, మీ నేస్తం కరణపోణ్ణి, ఆముసలాడి యెధవకూతుర్ని పెళ్ళాడమని బోదసెయ్యరాదా?

హవ—మనకేల మాఁవాఁ? గవునర్‌మెంటూ, దేవుళ్ళూ బ్రాహ్మలూ-వారి నేరాలు వారివి-వాటితో మనకిపనిలేదు. మనభక్తి మనకుండాలి. (హెడ్‌తో) భాయీ, తెల్లానల్లా వొకటా?—తెల్లవాడికి క్రీస్తు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. ముసల్‌మాన్‌కి పైగంబరు వొక పద్ధతి పెట్టాడు, నల్లవాడికి రాముడు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. భగవంతుడు తెల్లవాడితో యేవఁన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడు అన్నాడు. రాముడు తెనుగు వాడితో యేవఁన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడొద్దన్నాడు. చెప్పన్న దేశాలూ చూశాను భాయీ. పరిపరివిధాలు ఆచారాలూ, వ్యవహారాలూ వున్నాయిగాని నీతివకటీ, భగవంతుడొకడూ, అంతటా వక్కటే.

మునస—రాముడు యెదవముండల్ని కౌనిపనుల సెయుమన్నాడూ? మన్లో మారు మనువులుంటేవికావా?

హవ—పిల్లా, చిలుం భరాయించి, తే.

మునస—సామాలోడు మూలకి తీసికెళ్ళి పిల్లని ముద్దెట్టుకుంటున్నాడు.

యోగినీ—(చెయ్యి విడిపించుకొని సిగ్గుతో) ఏకాంత ఉపదేశం చేస్తున్నారు.

మునస—యేటో ఆవుప్పాదేశం? తనెంట వాయూ యేగంగా రమ్మనా?

దుకా—యేవిఁటిభాయీ, అనరానిమాట్లు అంటున్నారు. మనయోగినిపరమభక్తురాలు.

మునస—లెంపలోయించుకుంటాను. పిల్లా! ఆసామోలోడు సెప్పిన ఉప్పాదేశవేఁటో, నా సెవులో కొంచం సెప్పరాదా?

(యోగిని సారాగళాసు హావల్దార్ యెదటవుంచును.)

మునస—సామాలోడి వుప్పాదేశంతో పిల్లకి మతోయింది.

బైరాగి—హావల్దారుగారు అమృతం సేవించరా?

హవ—(చిరునవ్వునవ్వి) తాక్క సోజరువాడు చెడ్డాడు, తాగి సిపాయివాడు చెడ్డాడు, జ్ఞానికి జ్ఞానపత్రి; తాగుబోతుకు సారాయి.

మునస—పించను పుచ్చుకుంటువిగదా, యింకా సిపాయానా సెయ్యాలన్నాదా అల్లుడోడా?

హవ — కుంపిణీ నమ్మక్ తిన్నతరవాత, ప్రాణంవున్నంతకాలం కుంపిణీ బావుటాకి కొలువుచెయ్యాలి. రేపు రుషియాతో యుద్ధంవొస్తే పించను ఫిరకాయావత్తూ బుజాన్ని తుపాకీ వెయ్యమాఁ ?

మునస — రుస్సావోడివోడ నీట్లోములిగి నడుస్తాడిగదా, నువ్వు తుపాకతో యవణ్ణి కొడతావు ?

హవ — మొన్నగాక మొన్న యింగిరీజ్ రుషియాదేశానికి దండెత్తిపోయి, రుషియాని తన్ని తగలలేదా ? అప్పుడేవైఁందో, యిప్పుడూ అదే అవుతుంది. మా రాణీ చల్లగావుండాలి.

దుకా — నీవఁరాణీ ఆకాళీమాయి అవుతారంకాదా ?

హవ — కాళీ, గీళీ, జాంతేనై - ఆరాముడి అవతారం.

దుకా — గురూ-హావల్దారుగారు తత్తకీర్తనలు మాయింపుగా పాడతారు. (యోగినితో) తల్లీ, నా తంబూరా తెచ్చి భాయిగారికి ఇయ్యి.

మునస — యీతూరి, యీరేచ వుప్పదేశం చేస్తున్నాడు.

దుకా — గొప్పవారున్నప్పుడు ఆస్యాలేటి భాయీ ?

మునస — వున్నమాటాడితే ఆస్సాలా ? నాకెవడూ సెయడేం వుప్పదేశం ? యీరేచ వుప్పదేశం గట్టిగాబిగిసింది; మరిసెయ్యొద్దల్లు —

(యోగిని కష్టంమీద చెయ్యి వొదిలించుకొని తంబురా తెచ్చియిచ్చును)

దుకా — అవన్నీ గ్యానరహశ్యాలు. బ్రెమ్మానందవఁంటె యేటి ? కడుపునిండా సారా; ముక్కునిండా పొగ; పక్కని పడుచుపిల్లాకదా ?

మునస — ఘూనం యినండొస్సి.—

హవ — పామరం ! పామరం ! రాముడు పఠం కాళీ నెత్తిమీద పెట్టకపోతే కుంపిణీ సిపాయన్నవాడు యిక్కడికి వొచ్చునా ?

హెడ్ — భాయి ! ఓకీర్తన శలవియ్యండి.

(హావల్దారు పాడును.)

పింజర్మెరహాకర్ ఘువ్ నైరహ్నా
క్యారేబుల్బుల్ కహాఁ ముల్కినూనా ॥క్యారె॥.
యెక్కడికివెళతావు ? యేమి చెప్పవు, బోలోపింజర్మె ।

(వీరేశశంఖం మనవాళ్ళయ్యతీసి పూరించును.)

హవ — (పాటమాని, తంబూరా క్రిందబెట్టి) గద్దా !

హెడ్ — (శంఖంలాక్కొని) శంఖం అగ్గిలోపడేస్తాను. యెందుకు తానిస్తావుభాయీ ?

దుకా—వొద్దంటే వినడు.

హెడ్—వినకపోతే దుకాణానికి రానియ్యకండి. అల్లరైతే మావు మాటకదా?

దుకా—పదిశంకాలు దాచేశాను; మళ్ళీమళ్ళీ తెస్తాడు. యేం జెయ్యను. బేరంగదా భాయీ?

మునస—దిట్టంగా పట్టెయి. తత్ఘానం తలకెక్కాలి!

దుకా—(తంబురా తీసిపాడును.)

నాగాదిగురా। నాతంౘడిదిగురా॥
దిగుదిగునాగన్న। దివ్యసుందరనాగ।
ముదముతోరేపల్లె। ముద్దులనాగ॥
ఊరికిఉత్తరాన। ఊడలమఱ్ఱికింద।
కోమపుట్టలోని। కోడినాగన్నా॥

[పాడుచుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించి యెడంగా నిలిచి యోగినికి సౌజ్ఞ చేయును. యోగిని రామప్పంతులుతో మాటలాడివచ్చి హెడ్ చెవిలో రహస్యం చెప్పును.]

మునస—పిల్ల, హెడ్డుగారికి వుప్పుదేశం సేస్తూంది. ముసలోణ్ణనా—

యోగిని—(మునసబు చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి చెవిగిల్లును)

మునస—పిల్లా! సాౘలోజులైంది మునిసిబు నాయుడికి యీపాటి వుప్పుదేశంతగిలి-

(హెడ్డుకనిష్ఠీబు రామప్పంతులు దగ్గిరకువెళ్ళి యడంగా యిద్దరూ మాటలాడుదురు)

హెడ్—కొత్తవారు యవరూ లేరే? బావాజీగారు వుంటే మీకు భయవేఁవిటి?

రామ—కొత్తా, పాతా, ఆలోచించుకోలేదు. కొంపమునిగింది. మీసాయం కావాలి-

హెడ్—డబ్బేవైఁనా పేల్తుందా?

రామ—మీ చాతైతే, పేల్తుంది.

హెడ్—యేమిటొచ్చిందో చెప్పు.

రామ—లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళాడినగుంట మధురవాణి తాలూకుకంటె తీసుకుని యెక్కడికో పారిపోయింది.

హెడ్—యెందుకు పారిపోయిందో?

రామ—మీనాక్షి చావగొడితే పారిపోయింది. యెక్కడ వెతికినా కనపడలేదు. ముందు మీజవాన్లని దౌడా యించండి.

హెడ్—యీ రాత్రివేళ మాజవాన్లు మాౘం పట్టుకోగల్రా? పోలీసు జవానంటే పదికళ్ళూ పదికాళ్ళూ వుంటాయనుకున్నావా యేవిఁటి?

రామ—దానిసిగ్గోసిరి; దాన్ని పట్టుకోవడం నాకెందుకు, నాకంటె నాకిప్పిం చెయ్యండి?

హెడ్—యేవిఁటి నీమాటలూ! ఆకంటెపట్టుక ఆపిల్ల పరారీ అయిందని చెపితివి. నేను కంటె యెలా యిప్పిస్తాను?

రామ—ముసలాణ్ణి అడిగితే, అదిపట్టుకుపో యిందంటాడు; గాని నిజంగావాడు పెట్టెలో దాచేశి యివ్వకుండా వున్నాడు.

హెడ్—నన్నేం చెయ్యమంటావు?

రామ—కూనీకేసని ముసలాణ్ణి బెదిరిస్తే, నాకంటే నాకిచ్చేస్తాడు; మీచెయ్యికూడా తడౌతుంది.

హెడ్—అలాగనా - గాని నువ్వన్నట్టు ఆపిల్లగానీ, కంటెపట్టుక పరారిఅయి పోయివుంటే.—

రామ—పోనీండి - దానిఖరీదు యిప్పించెయ్యండి.

హెడ్—వాడిస్తాడా?

రామ—మరి మీసాయం యెందుకు కోరాను?

హెడ్—యిస్తాడని నాకు నమ్మకంలేదు. వినా చూస్తాను, కేసని యెత్తు యెత్త డానికి యిద్దరు ముగ్గురు సాక్షులుండాలి?

రామ—మందిరంలో వున్నవాళ్లో?

హెడ్—వీరేశం, మనవాళ్ళయ్యా, మూడోకాలంలో వున్నారు. హవల్దారు అబద్ధం ఆడమంటే తంతాడు. మునసబునాయుడు యింతరాత్రివేళ అంతదూరం నడిచి రాలేడు; యిహ ఆడనూ పాడనూ రామందాసు వొక్కడేగదా?

రామ—ఆ బైరాగాడు సాక్ష్యం పలకడేం?

హెడ్—వేషంవేసుకు ముష్టెత్తుకునే బైరాగాడనుకున్నావా యేవిఁటి? ఆయన గొప్పసిద్ధుడు, నిలువెత్తు ధనంపోస్తే అబద్ధవాఁడ్డు.

రామ—సాక్ష్యం పలకావొద్దు, యేవీఁవొద్దు, దగ్గిరనిలబడితే చాలును. పిల్చుకురండి?

(కనిష్టీబు వెళ్ళి దుకాణదారునూ బైరాగినీ తీసుకువచ్చును.)

బైరాగి—సాక్ష్యంఅంటే మావంటివాళ్ళే చెప్పాలి. యోగదృష్టివల్ల చూశావంటే, యెక్కడ జరిగినదీ యెప్పుడు జరిగినదీ కళ్ళకి కట్టినట్టు అప్పుడు కనపడుతుంది. గనక మేంకూడావస్తాం. యెవ్వైనా దొరికితే హరిద్వారంలో మఠానికి పని కొస్తుంది.

రామ—జరిగినదాని ముండామోశిరి. కొంచం కల్పనుంటేగాని కథనడవదు. అంచేత హెడ్డుగారు ముసలాడితో చెప్పేమాటలు నిజం అని మీరు శలవివ్వాలి.

బైరాగి—వెఱ్ఱి! వెఱ్ఱి! నిజవేఁవిటి, అబద్ధవేఁవిటి! మేం సిద్ధులం. అబద్ధం నిజం చేస్తాం. నిజం అబద్ధం చేస్తాం - లోకవేఁ పెద్ద అబద్ధం. పదండి.

(నిష్క్రమింతురు.)

౫-వ స్థలము : దేవాలయం గుమ్మందగ్గిర.

[హెడ్డుకనిష్టీబు, రామప్పంతులూ మాట్లాడుతుందురు. మరివక కనిష్టీబు, బైరాగి, దుకాణదారు కొంత యడముగా నిలుచుందురు.]

హెడ్—నా నౌఖరీ పోగొట్టుకుంటానా భాయీ?

రామ—కొంచం బెదిరిస్తే నౌఖరీ పోతుందా అన్నా? పోలీసుడూటీ అంటే బెదిరింపే గదా? మీరు అలా తప్పించుకుంటే నేనేం అనుకోను?

హెడ్—(చేతిలో నులుపుతున్న కాకితపుముక్కలు విసిరేసి) భాయీ, లుబ్ధావుధాన్లు చంటిపిల్లడా? దుక్కముచ్చా? బెదిరించడానికి - ఖూనీ కేసని నాకేమైనా ఆశవుంటే, పోలీసువాణ్ణి, నేను వూరుకుంటానా? పట్టుకుంటే నాకు యెంతకారట్టుకాదు? యీ జవాన్ని యీ చీకటి రాత్రిలో నూతిలో దింపాను కానా? ఖూనీ గీనీ అంటే యవరైనా నవ్వుతారు. మీనాక్షి చేతికి వెరచి, ఆపిల్ల యిరుగింట్లోనో పొరుగింట్లోనో పడుంది. మీయింట్లోనే వుందేమో. ముసలాడు అన్నట్టు?

రామ—దేవుఁడుతోడు మాయింటికి రాలేదు. యిరుగింటో, పొరుగింటో అని మీరు వూరుకుంటే యలాగ? మీ ధైర్యమేఁవిటో నాకు బోధపడదు. వెతికించవయ్యా అంటే, వెతికించారూకారు. ఆ యిరుగింటివాళ్ళూ, పొరుగింటివాళ్ళూ, పిల్ల నిద్దరపోతూవుండగా కంటె చెపాయిస్తే నాగతేవిఁటి? కంటె యింటికి పట్టుకువెళ్ళకపోతే మధురవాణి గుమ్మంలోంచి గెంటుతుంది—అనగా, గెంటుంతుందని కాదు - యేడుస్తుంది, ప్రాణం తినేస్తుంది. విన్నారా?

హెడ్—అయితే నాసలహావిన్నారా?

రామ—యేదో చెప్పండి మరి.

హెడ్—ఆకంటె యిచ్చిందాకా, కదలకుండా, లుబ్ధావుధాను యింటిమీద కూర్చోండి.

రామ—యిదా సలహా? పీకమీద కూచున్నదాకా నాకేం పట్టింది? యింటికెళ్ళి సుఖంగా పడుకుంటాను.

హెడ్—మధురవాణి బాధ పెడుతుందనికదూ?

రామ—అని మీకు కనికారం కాబోలు? రేపుగానీ వాడు కంటెయివ్వకపోతే, అవుధాన్లుమీద సివిల్ దావాపడేస్తాను. మీదగ్గిర, కంటె మాట వొప్పుకున్నాడు గదా, మిమ్మల్ని సాక్ష్యం వేస్తాను.

హెడ్—ఓహో యిదా వేషం? పోలీసు ఆఫీసర్ని నేను, సాక్ష్యాలకీ సంపన్నాలకీ తిరిగితే నానౌఖరీ నిలుస్తుందా? కావలిస్తే లుబ్ధావుధాన్లు కంటె హరించాడని నాదగ్గిర ఫిరియాద్ చెయ్యండి. కేసుచేసి నా తమాషా చూపిస్తాను.

రామ—కంటెమాట మీదగ్గిర అతడు వొప్పుకున్నతరవాత, మీరు బోనెక్కి యిలా అబద్ధం ఆడగల్రో చూస్తానుగదా.

హెడ్—పంతులూ, అక్కరమాలిన శాక్యాలుచెయ్యకు వాడు కంటెమాట తనకేమీ తెలియదన్నాడు. కావలిస్తే ఆ మాట సాక్ష్యం పలుకుతాను.

రామ—యిదా మీరు చేసినసాయం?

హెడ్—యెందుకు అక్కరమాలిన ఆందోళన పడతావయ్యా - రేపు నీకంటె నీ యింట్లోవుండకపోతే నన్ను అను.

రామ—మధురవాణితో యిప్పుడు యేంజెప్పను?

హెడ్—అయితే నన్నేం జేయమంటారు?

రామ—మళ్ళీ లుబ్ధావధాన్లు యింటికిరండి. యీమాటు మనవిద్దరం వెళ్ళి పీడిద్దాం.

హెడ్—రెడ్డొచ్చాడు, మొదలాడు అన్నాట్ట - నిరర్థకంగా రాత్రల్లా నిద్దర్లేకుండా చంపావు-మరి నేను రాజాలను. నువ్వెళ్ళి వాడియింటిమీద కూచోవయ్యా, అని చెప్పానుకానా? నామాటవిని అలా చెయ్యండి. అదే సలహా. పీసిరిగొట్టు ముండాకొడుకు మానలుగురికీ నాలుగుమూళ్ళు పజ్జెండురాళ్ళు పారేశాడు. యివి పెగిలేటప్పటికి నాతలప్రాణం తోకకి వొచ్చింది. నావొంతు మూడూ మీకిచ్చేస్తాను.

రామ—కంటెపోయి యేడుస్తూవుంటే, యీ వెధవ మూడురూపాయలూ నాకెందుకూ?

హెడ్—మీకు అక్ఖర్లేకపోతే పోనియ్యండి. గురోజీగారికి యిద్దాం.

రామ—కొంచం చిల్లరఖర్చుంది. యేంజెయ్యను? యిలా పారెయ్యండి. (పుచ్చుకొనును.)

హెడ్—గురోజీ తమకో తులసిదళం.

బైరాగి—తృణం, కణం యేవొఁచ్చినా మఠానికే అర్పణం.

హెడ్—(దుకాణదారుతోనూ, కనిష్టీబుతోనూ) మీకోమూడు, నీకోమూడూ - (చేతులు దులిపి) సాఫ్ఝూడా - నాకు తిప్పలే మిగిలింది.

దుకాణదారు—(బైరాగిని పక్కకిపిలిచి) యీవేళే చెన్నాపట్టంనించి ఫస్టురకం బ్రాందీ వొచ్చింది. చిత్తగించి మరీ కాశీ వెళుదురుగాని.

హెడ్—గురోజీ, రాం! రాం! పంతులూ, ముసలాణ్ణి వెళ్ళి పట్టుకోండి. భాయీ, స్టేషనుకుపోవాలి. (జవానుతో) రావోయి కావఁయ్యా. (హెడ్డూ, జవానూ, ఒకవైపున్నూ, దుకాణదారూ, బైరాగీ మరి వకవైపున్నూ వెళ్ళుదురు)

రామ—కంటె పోయిందంటే మూడురూపాయలా చేతులో బెడతాడు! (విరసంగా నవ్వును) వీడితాళం పడతాను. (హెడ్ పారేసిన కాకితపు ముక్కలు యేరి) యినస్పెకటరుకి వొకటి, తాసిల్దారుకి వొకటి, ఆకాశరామన్న అర్జీలు పంపుతాను. వెధవ, మధురవాణి దగ్గిరికి వెళతాడేమో? నేను యింటికిపోతే అరుగుమీద పడుకోవాలిగాని ఆ తిక్కలంజ తలుపుతియ్యదు. లుబ్ధావధాన్లు యింటికివెళ్ళితే వాడు కఱ్ఱుచ్చుకుంటాడు. యీ దేవాలయంలో పరుందునా?-పురుగూ బుట్రా కరిస్తే-కరిస్తే--ఛీ! యీ సానిముండని వొదిలేస్తాను - ఆగుంట యామైఁనట్టు? నా అదృష్టంవల్ల యెవళ్ళింట్లోనైనా దాగి రేపుగాని కళ్ళబడితే, కంటెపోకూడదు.—ఒకవేళ చస్తే?-చచ్చుండదు - నూతులో పడలేదు. గవరయ్యా, కావఁయ్యాకూడా గాలించారు—ఒకవేళ అది రెండోపెళ్ళి పిల్ల అయి, దాని ఆతండ్రి కొనికీగావొచ్చి బండీ యెక్కించుకు దౌడాయించాడేమో? అలా ఐతే కంటెకూడా వుడాయించడా?-మీనాక్షిని పట్టుకుంటే కొంత ఆచోకీ తెలుస్తుంది - అది కనపడ్డ వేఁళాగ?-తలుపు తట్టితే ముసలాడే వొస్తాడేమో?-(రోడ్డుదాటి లుబ్ధావధాన్లు యింటి గుమ్మం యెదట నిలుచుని) ఆకలి దహించేస్తూంది - మీనాక్షి దొరికితే యేమైఁనా ఫలహారం యిచ్చును - యెవడు చెప్మా! రావిచెట్టుకింద చుట్ట కాలుస్తున్నాడూ? (నాలుగు అడుగులు ముందుకువెళ్ళి) అసిరీ, నువ్వా?

అసిరిగాడు—నానుబాబు (చుట్టపారవైచును.)

రామ—నిమ్మళంగా వున్నావురా?

అసిరి—యేటి నిమ్మళంబాబూ. సానమ్మొచ్చింది - ఈయమ్మకొసి సూడం మానేసినారు. డబ్బిచ్చేదా లేడిబాబూ?

రామ—అసిరి, అడక్కపోతే, అమ్మైనా పెడుతుందిరా?

అసిరి—అసానమ్మ మాసెడ్డ మనిషి బాబూ.

రామ—యేవిఁటి? యేవిఁటి? చెప్పారే. చాలారోజులైంది నీకు డబ్బిచ్చి-యిందయీ రూపాయి పుచ్చుకో.

అసిరి—నూరు దండాలుబాబూ?

రామ—మధురవాణి మాటయేవిఁట్రా చెప్పబోయినావు?

ఆసిరి—మా పెద్దమనిషి బాబూ.

రామ—యవడెళ్తాడ్రా దాండగ్గిరకీ? ఆసిరి - యవడెళ్తాడ్రా?

ఆసిరి—యవడెళ్ను, యీపు పెట్లగొడతాది బాబూ.

రామ—చెడ్డ మనిషన్నావు?

ఆసిరి—కాదా? మొన్న హెడ్డుగారెళ్తే, యేపిఁహాన్ని ఉసు గలిపిందికాదా?

రామ—నిజం చెప్పావు. నీమీద యెప్పుడైనా కోప్పడ్డదిట్రా?

ఆసిరి—మాలాటోళ్ళమీద యెందకోప్పడతాదీ? బాపనాళ్లొస్తే తిడతాది.

రామ—నువ్వు యెప్పుడూ నిజవేఁ చెబుతావురా ఆసిరిగా.

ఆసిరి—సీ! అబద్దవాడితే బగమంతుడు ఒల్లకుంటాడా బాబూ?

రామ—మీ బుగత యేం జేస్తున్నాడ్రా?

ఆసిరి—తొఁగున్నాడు బాబూ.

రామ—నీకు మరో రూపాయి యిస్తాను - మీనాక్షిని సావిట్లోకి పిలుస్తావురా?

ఆసిరి—నాకక్కర్లాఁ, బాబూ? ఆయమ్మ అయ్యగదులో పక్కేసుకు తొఁగున్నారు.

రామ—నువ్వు చిటికేస్తే, యక్కడున్నా లేచొస్తుంది. నే నెరగనట్రా.

ఆసిరి—తెండిబాబూ. నూస్తాను. (రామప్పంతులు రూపాయి యిచ్చును. ఉభయులూ యింట్లో ప్రవేశింతురు.)

౬-వ స్థలము: లుబ్ధావధాన్లు యింటినడవ.

[తలుపు జారవేసి వుండును]

[మీనాక్షి ప్రమిదతో దీపం తెచ్చి గూటిలో వుంచును. రామప్పంతులు వొత్తి తగ్గించి, మీనాక్షిని ముద్దుబెట్టుకొనును.)

మీనాక్షి—తోవతప్పొచ్చారో?

రామ—బుద్ధితక్కువచేత, గడ్డితిని యిన్నాళ్లూ తోవమరిచాను.

మీనా—మధురవాణి యలా రానిచ్చింది?

రామ—మధురవాణి శిగ్గోశిరి, దాన్ని వొదిలేస్తాను. ఆకలి దహించుకుపోతూంది. ఫలారం యేవైఁనావుందీ?

మీనా—యేవుందీ? - వొడపప్పూ, కొబ్బిరిముక్కా కావాలా?

రామ—యేదో ఒహటి తెస్తూ. (మీనాక్షి మూకుడుతో వడపప్పూ కొబ్బిరి ముక్కలూ తెచ్చును. రామప్పంతులు తినుచుండును.)

మీనా—మధురవాణిని వొదిలేస్తారో?

రామ—వొదిలెయడం నిశ్చయవైఁపోయింది.

మీనా.—కనిష్టిబుమాట తెలిసిందో ?

రామ—తెలిసింది.

మీనా—యవరు చెప్పారు ?

రామ—అసిరిగాడు.

మీనా—మా అసిరిగాడా ?

రామ—మీ అసిరిగాడే.

(అసిరిగాడు వీథితలుపు కొంచంతీసి తొంగిచూసి.)

అసిరి—దెయ్యానికెట్టింది తింతున్నావయ్యా ?

రామ—దెయ్యానికా పెట్టారు ?

మీనా—(అసిరిగాడితో) వూరుకో వెధవా.

రామ—నీకు న్యాయమేనా, దిగదుడుపు కూడుపెట్టడం ?

[వీథులోకి వెళ్లి వమనము చేసికొనుటకు ప్రయత్నము చేసి తిరిగీ ప్రవేశించి]

వమన మైందికాదు. యేం సాధనం ?

మీనా—దిగదుడుపు కాదంటే నమ్మరుకదా ?

రామ—మూకుళ్లో యెగలేశావు ?

మీనా—దెయ్యం తిని సచ్చిందా, యేమిటి ?

రామ—ఆడవాళ్ళు దారుణం మనుషులు !

మీనా—అసిరిగాడేం చెప్పాడు మధురవాణిమాట ?

అసిరిగాడు—(తిరిగీ తొంగిచూచి) ఆ పారేసిందట్టుకు పోదునాబాబు ?

రామ—పట్టుకుపో.

(అసిరిగాడు పట్టుకుపోవును.)

మీనా—వాడికి మీకంటె ధైర్యంవుంది.

రామ—అపవిత్రం ముండాకొడుకు యేమైనా తింటాడు. బ్రాహ్మలం పవిత్రమైన వాళ్ళంగదా ?

మీనా—పవిత్రం అంటే, మీదీ, నాదే !

రామ—అదేం అలా అంటున్నావు ?

మీనా—నేను వెధవముండనీ, మీరు సరసులున్నూ. మనకంటే మరిపవిత్రం అయిన వారు యవరుంటారు ?

రామ—అకళంకం తీసెయ్యడానికే యీవేళొచ్చాను.

మీనా—యలా తీసేస్తారు ?

రామ—మనయిద్దరం పెళ్ళాడితే మరి అపవిత్రత యెక్కడుంటుంది ?

మీనా—యేవిఁటీ!

రామ—మనం పెళ్లాడదాం?

మీనా—నిజంగాను?

రామ—యేంవొట్టు వేసుకోమ్మన్నావు?

మీనా—ఆదీపం ఆర్పెయ్యండీ.

రామ—యీ కాగితంముక్క లు చదివి మరీ ఆర్పేస్తాను. (కాగితంముక్కలు జేబులోంచి తీసి చదివి) గాడిదకొడుకు తనబాకీ తాలూకు నోటులాగి, నన్ను దగా చేశాడు; వీడి తాళం పడతాను.

మీనా—యవడు?

రామ—అది వేరేకథ.

మీనా—అసిరిగాడు కనిష్టీబుమాట యేం జెప్పాడు?

రామ—మధురవాణి హెడ్డుమీద కుక్కని వుసిగలిఁ ందని చెప్పాడు.

మీనా—యెందుకూ?

రామ—నేను లేనప్పుడు వాడు యింట్లో చొరబడబోతేను.

మీనా—అయ్యో తెలివా! అసిరిగా!

అసిరిగాడు—(ప్రవేశించి) యేటమ్మా?

మీనా—వెధవా, నిజంచెప్పు. పంతులు యింట్లోలేనప్పుడల్లా కనిష్టీబు మధురవాణితో వుంటాడని, నువ్వు నాతో చెప్పలేదూ?

అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) సెప్పినాను.

రామ—దొంగవెధవా! కుక్కని వుసిగలిపిందన్నావు?

అసిరి—బాబు - నౌకరోడు నోరుమూసుకోవొద్దా బాబు? సానమ్మడిగితే, మీమాట సెప్పుతానబాబు?

మీనా—వెధవా, నువుచెబితే నాకు భయమనుకున్నావా యేవిఁటి?

రామ—ఓరి అబద్ధపు వెధవా! యెవరితోనూ మామాటమాత్రం చెప్పకు. రూపాయి యిచ్చానుకొనూ?

మీనా—యందుకిచ్చారూ, రూపాయి?

అసిరి—పిల్లలోణ్ణిగందా? (పైకి వెళ్ళును.)

రామ—దొంగముండ ద్రోహంచేస్తూండేం?

మీనా—తెలుసునన్నారు?

రామ—యింతిని యెరగను;

మీనా—ఆడది నీతితప్పినతరవాత అంతేమిటి? యింతేమిటి? తెగించినదానికి సగుడు మొకాలుబంటి - అందులో సొంది ఖాయిదాగా వుండాలనుకోవడం మీదీ బుద్ధితక్కువ.

రామ—బుద్ధితక్కువంటే బుద్ధితక్కువా! ముండని బుజ్జి చితకపొడిచెయ్యాలని వుంది. దీనికింత యింత సొమ్ము తగలెట్టానూ!

మీనా—యెప్పుడుతోలేస్తారు?

రామ—యెప్పుడోనా? రేపే. లంజ యింత పతివ్రతవేషం వేసిందీ!

మీనా—మనవెప్పుడు వెళ్లిపోవడం?

రామ—యక్కడికి?

మీనా—మరి పోతూందా యేమిటి? రాజమేంద్రం?

రామ—అవును. రేపు దాన్ని తోలేస్తానా? యెల్లుండి మనం వుడాయిద్దాం. గాని నీసరుకులు తెచ్చుకుంటావా, ముసలాడికి వొదలేస్తావా?

మీనా—నాకున్నదల్లా నాసరుకులే; యెలా వొదిలేస్తాను? నాసరుకులపెట్టె తాళం మానాన్న దగ్గిరుందిగదా యేమిగతి?

రామ—నా ప్రయోజకత్వం నీకేం తెలుసును? యిదిగో యీ రంగునవున్న యినప ములికీతో నీచిత్తవొచ్చిన పెట్టెతాళం తీసేస్తాను. గాని నాకంటె యక్కడుంది?

మీనా—గుంటకి పెట్టిందా? రాత్రివేళ, నాబట్టల పెట్లో పెట్టేది.

రామ—నీపుణ్యావుంటుంది ఆ బట్టలపెట్టె వోమాటు తీసిమాకూ రేపు దానికంటె మధురవాణికిచ్చి, ముండని తగిలేస్తాను

మీనా—ఆగుంట బట్టలపెట్టె తాళం పారేసింది?

రామ—ములికితో తీసేస్తాను.

మీనా—నాసరుకులపెట్టె తాళంకూడా తీసేసిపెడతారూ?

రామ—అద్దే!

మీనా—నన్ను పెళ్ళాడతానని ప్రమాణం చేశారు కారే?

రామ—దీపం ఆర్పేస్తే పెట్టెతియ్యడం యలాగ?

మీనా—అగ్గిపుల్లవుంది.

రామ—ఐతే యిదిగో, నిన్ను తప్పకుండా పెళ్లాడతానని యీ దీపం ఆర్పేస్తున్నాను.

(రామప్పంతులు దీపం ఆర్పి మీనాక్షిని కౌగలించుకొని యెత్తును.)

రామ—యిలా యెత్తుకు తీసుకుపోతాను రాజమహేంద్రవరం.

[లుబ్ధావధాన్లు చీకటిలోవచ్చి కఱ్ఱతో రామప్పంతులు కాళ్లమీద కొట్టును. మీనాక్షి కిందపడును.]

లుబ్ధా.—బందిపోటు గాడిదకొడకా!

రామ—పచ్చాఁనా (వీధిలోఁకి కుంటుకుంటూపోవును.)

లుబ్ధా—పో, ముండా నువుకూడా నాయింట్లోంచి. (మీనాక్షిని పైకితోసి తలుపు గడియ వేయును.)

రామ—ఆసిరిగా. చంపేశాడ్రా - కాలెవిఁక విరిగిపోయిందిరా.

అసి—(నిమ్మళంగా) దెయ్యానికెట్టింది తింతే యేపౌతదిబాబూ? (గట్టిగా) కానేళ యిల్లు జొరబడితే, బుగత తన్నడా?

రామ—(మీనాక్షితో) నువ్వు యింట్లోఁకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యింట్లో అడుగుపెట్టను. నాసరుకులు లేకపోతేపాయెను. తండి రాజమేంద్రం పోదాం.

రామ.—తలఁచినప్పుడేనా తాతకి పెళ్లి?

మీనా—మీయిష్టవొఁచినప్పుడు పెళ్లాడుదురుగాని, యింట్లోంచి లేవదీసుకొచ్చారు గదా? యిహ నేను మీతో వుండవలసినదాన్నే; పదండి.

రామ—వెఱ్ఱి కుదిరింది రోకలి తలకి చుట్టుకొమ్మన్నాట్ట! బతిమాలుకుంటాను యిప్పటికి యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యీ జన్మంతో యీ యింట్లో అడుగుపెట్టను.

రామ—ఆసిరిగా, మీనాక్షి వొక్కర్తావుంటుంది. కాపాడి, బుగత తలుపుతియ్యగానే లోపలికి తీసికెళ్ళు - (పరిగెత్తును. మీనాక్షి వెంటబడును.)

(రామప్పంతులు యింటియెదట.)

రామ—(తలుపుతట్టి) వేగిరం, వేగిరంతియ్యి.

మధురవాణి—(తలుపు అవతలనించి) యేవిఁటాతొందర?

రామ—ఆకుచిట్టెడ వెంట తరుముతూంది.

మధు—చిట్టెడ కనపడగానే తలుపుతీస్తాను.

రాము—తలుపేసుకు, కూచుంటే నీక్కనపడ్డం యలాగ? నువ్వు తలుపుతీసేలోగా నన్ను కాజేసుంది.

మధు—నాకంటేదీ?

రామ—కంటె, కంటె, అని తపిస్తున్నావేవిఁటి? నిలబడ్డపాటున నూరు కంటెలు కుర్రిపిస్తాను.

మధు—మీ నాయకం బెలూ మీరు వుంచుకుని, నావొక్కకంటె నాకిచ్చి, మరీ యింట్లో అడుగుబెట్టండి.

రామ—రేపు పొగలుగాని కంటె యివ్వనన్నాడు లుబ్ధావధాన్లు?

మధు—రేపే యింట్లో కొత్తురుగాని, మించిపోయిందేవీలేదు.

రామ—యింతట్లో చిట్టెడ మీదపడితే.

మధు—సకేశా? అకేశా?

రామ—పిల్లికి చెలగాటం, యెలక్కి ప్రాణపోకటా!

(మీనాక్షి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు రెక్కపట్టుకొనును.)

మీనా—దీపం ఆర్పి ప్రమాణం చేశావు - తప్పితే తలపగిలిపోతుంది.

రామ—పోముండా!

మీనా—మీ కౌగల పెళ్ళాన్నిగదా యెక్కడికిపోతాను?

మధు—కౌగల పెళ్ళావేఁవిఁటి?

మీనా—నిన్ను వొదిలేసి, నన్ను రాజమేంద్రం తీసుకుపోయి పెళ్ళాడతానన్నాడు -దీపవాఁర్పి ప్రమాణంచేశాడు - మరెలా తప్పాతాడు?

మధు—యీావిడేనా ఆకుచిట్టెడ?

రామ—ముండా, నాచెయ్యొదిలెయ్ - నిన్ను నే పెళ్ళాడతానన్నానే? కల గన్నావా యేవిఁటి? (మీనాక్షిని విడిపించుకొనగా మీనాక్షి కిందపడును.)

మధు—ఆడదానిమీదా చెయిజేసుకుంటారు? యేమి పౌరషం! అబద్ధవాఁడక అన్నమాట నిలబెట్టుకోండి. యేం? కులం తక్కువా? రూపం తక్కువా? ఆమెబతుకు భ్రష్టు చెయ్యనే చేశారు; పెళ్ళాడి తప్పుదిద్దుకోండి-అవిణ్ణి పెళ్లాడి వొస్తేనే నేను తలుపు తీస్తాను.

మీనా—పంతులు నన్ను కౌగలించుకుని యెత్తుకుంటే మానాన్న చూసి, తన్ని, యిద్దర్నీ యింట్లోంచి తగిలేశాడు. నువ్వు హెడ్డు కనీష్టీబుతో పోతున్నావు, నిన్నొదిలేసి నన్ను పెళ్ళాడతానని వొట్టేసుకున్నాడు. నన్ను లేవదీసుకొచ్చి, నన్ను పెళ్ళాడక తప్పుతుందాయేమిటి?

మధు—అవశ్యం పెళ్ళాడవలిసిందే - పెళ్ళాడకపోతే నువ్వుమాత్రం వూరుకుంటావూ? దావాతెస్తావు - పంతులుగారికి దావాలంటే సరదావే!

రామ—మధురవాణీ - నీకు మతిపోతూంది - నా యింటికి నువ్వా యజమానివి? తలుపు తియ్యి.

మధు—నిలబడండి. కర్పూరం వెలిగించి మంగళహారతి పళ్లెం తెస్తాను. (తలుపు దగ్గిరనుంచి లోనికి వెళ్ళును.)

రామ—(తలుపు సందులోనుంచి చూసి, తరవాత మీనాక్షిని ముద్దెట్టుకుని) యెంత పని చేశావూ! దాంతో చెప్పేశావు! రహస్యంగా లేచిపోయి పెళ్ళిచేసుకోవాలి గాని, అల్లరి చేసుకుంటే యలాగ?

మీనా—యెప్పుడైనా అందరికీ తెలిసేదేగదా?

రామ—నామాటవిని యిప్పుడు యింటికి వెళ్ళిపో.

మీనా—యిహ మాయింటికి వెళ్ళను. యిదే మాయిల్లు; మధురవాణి తలుపు తీస్తుంది; లోపలికి వెళదాం.

రామ—అయితే యిక్కడవుండు యిప్పుడే వొస్తాను (కొన్ని అడుగులు వీధంట నడచి, నిలచి) నిజంగా మంగళహార్తి తెస్తుంది కాబోలు పెంకిలంజ! అది తలుపు తియ్యకపోయెనా, మీనాక్షి నన్ను వెతకడానికి బయల్దేరుతుంది. తెల్లవారవచ్చింది - చెరువ్వేపుపోయి కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని ఆపైచర్య ఆలోచిద్దాం. రెండ్రోజులు పైకి వుడాయించావంటే, మళ్ళీ వొచ్చేసరికి కొంత అల్లరి సద్దుకుంటుంది. తలుపు తీసినట్టు కానరాదు. యవడిల్లు? యవర్తె యిది నన్ను అడ్డడానికి? ఆశ్చర్యం! (కొంతదూరంగా వీధిలో నిలబడి, దాసరివేషంతో శిష్యుడు చితారుమీటి పాడును.)

చరణం॥ "యిల్లుయిల్లనియేవు। యిల్లునాదనియేవు।
నీయిల్లు యెక్కడే చిలుకా?

రామ—యిది నాయిల్లుకాదా?

శిష్యుడు—"ఊరికి ఉత్తరాన। సమాధిపురములో। కల్లెయిల్లన్నదే చిలుకా॥"

రామ—వొల్లకాట్లోనా?

శిష్యుడు—పల్లవి॥ "యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా। యేమి సామ్రాజ్యమే।
కొన్నాళ్ళకోరామ చిలుకా?" ॥

అనుపల్లవి॥ "మూణ్ణాళ్ళబతుకునకు। మురిసేవు త్రుళ్ళేవు।
ముందుగతి కానవే చిలుకా"

రామ—యేవిఁటీ అపశగునం పాటా!

శిష్యుడు—"కట్టలేచుట్టాలు। కట్టెలేబంధువులు।
కన్నతల్లెవ్వరే చిలుకా?"

రామ—చుట్టాలా? వొక్క అప్పవుంది, అది యెప్పుడూ నాగుమ్మంలో అడుగుబెట్ట లేదు. యిప్పుడు యింటికి యజమాని యెవరూ? తలుపుతలల సానిలంజా। తలు

పివతల సంసారి వెధవలంజానూ; యిద్దరూ కలిసి యిల్లుచేరకుండా నన్ను తగు లుతున్నారు.

శిష్యుడు—"నిన్ను మోసేరు నలుగురు। వెంబడిని పదిమంది।"

రామ—వెఱ్ఱి ముండాపాటా! పోదాం. (గబగబ కొంతదూరము నడచి, నిలుచుని) యీతోవనే వొస్తున్నాడుకాబోలు - అదుగో పాట వినబడుతూంది?

పాట "నువ్వు కాలిపోయేదాక।
కావలుందురుగాని।
కడప తొలగొత్తురు।
వెంట నెవరూరారు చిలుకా॥

రామ—వెఱ్ఱి ముండాపాటా!

శిష్యుడు—పంతులుఃగారూ! యక్కడున్నారు?

రామ—పరుగుచ్చుకోకపోతే పట్టుగుంటుంది. (పరిగెత్తును)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

షష్ఠాంకము

౧-వ స్థలము: రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో

[చెఱువుగట్టునవున్న తోటలోనికి పెళ్ళివారి బళ్లువచ్చును, గట్టుమీద ఒక వైపు అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రెండవవైపు పళ్ళుతోముకొనుచు రామప్పంతులును]

అగ్ని—బళ్ళుదింపండి. బళ్ళుదింపండి. సాయేబూ యేనుక్కి కావలసినంత రొడ్డ. చెఱువు స్నానానికి బహుబాగావుంది. యెవరయా చెఱువుగట్టుమీద?

రామప్పంతులు—(తనలో) అరే! మరిచితిని. యీవేళ కదా పెళ్ళివారు రావలసిన రోజు? (పైకి) నాపేరు రామప్పంతులంటారు.

అగ్ని—లుబ్ధావధాన్లుగారు మిమ్మల్ని పంపించారా యేమిషి?

రామ—యెందుకండి?

అగ్ని—మేవొస్తున్నాఁవని యెదురుగా యవర్నీ పంపలేదా? నాపేరు అగ్నిహోత్రావదాన్లు అంటారు.

రామ—మీరేనా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? యేం వచ్చారేఁవిటి?

అగ్ని—పెళ్ళిమాట మీకు తెలియదా యేముషి?

రామ—పెళ్లెవరికండి?

అగ్ని—మీదీవూరు కాదా యేమిషండి? మా పిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారి కిస్తాఁవు.

రామ—లుబ్ధావధాన్లుగారికి పెళ్లైపోయిందే?

అగ్ని—తమరు హాస్యాలాడుతున్నారు - హాస్యాలకేంగాని, ప్రయత్నాలుయలా జరుగుతున్నాయి యేమిషండి?

రామ—మీరే హాస్యాలాడుతున్నట్టుంచి. పెళ్ళిఅయి పదిరోజులైంది. లుబ్ధావధాన్లుగారి సంబంధం అక్కర్లేదని మీరు రాశారట. అందుపైని యవడో గుంటూరు నుంచి వొచ్చిన ఓ శాస్తుల్లు కొమార్తెని పన్నెండు వొందలిచ్చి పెళ్ళాడాడు.

అగ్ని—అన్నగారూ - హాస్యం ఆడుతున్నారు. న్యాయంకాదు. మనకి బావగారి వరసా యేమిషండి?

రామ—యేమిటి మీమాటలూ ? నేను యెన్నడూ అబద్ధమాడి యెరగను. నామాట నమ్మకపోవడం ధర్మమేనా ?

అగ్ని—ప్రమాణం చెయ్యండీ ?

రామ—గాయత్రీ సాక్షి.

అగ్ని—అయ్యో ! అయ్యో ! యేమి దురంతం ! రండీ, వెళ్ళి గాడిదకొడుకు యెముకలు విరగ్గొడతాను.

రామ—నేను రానండి. ఆ గుంటూరు సంబంధం చెయ్యవొద్దన్నానని నాతో మాట్లాడడం మానేశాడు. మీరు వెళ్ళిరండి - మీరు తిరిగి వొచ్చిందాకా యిక్కడే కూచుంటాను.

అగ్ని—ఆ గాడిదకొడుకు యింటికి నాకు తోవ తెలియదే ?

శిష్యుడు—(చెరువుగట్టు యెక్కుతూ పాడును.)

"తానెవ్వరో తనవారెవ్వరో ? । మాయజీవికి తనువుకు తగులాయగాకా" ॥

(రామప్పంతులు నిలబడి భయము కనపర్చును.)

అగ్ని—యేమి అలా చూస్తున్నావు ?

రామ—శవాన్ని మోసుకుపోయే పాట !

శిష్యుడు—"దినమూ, మరణమని తెలియూడీ"

రామ—(శిష్యునితో) వూరుకో (అగ్నిహోత్రావధాన్లుతో) అన్నా ఓకానీ వుందా ?

శిష్యుడు—మిమ్మల్ని తీసుకురమ్మంది.

రామ—చచ్చానే - వొస్తూందాయేమిటి ?

శిష్యుడు—కంటెపో తేపోయింది, రమ్మంది.

రామ—బతికాను.

అగ్ని—చావడం యెందుకు, బతకడం యెందుకు ?

రామ—అది వేరేకథ.

శిష్య—చిట్టపులి పిల్లని తండ్రొచ్చి వండకి తీసుకుపోయినాడట.

అగ్ని—యీ వూళ్ళోకి పుల్లొస్తాయీ యేమిషి ?

రామ—నిరగడైపోయింది. (శిష్యునితో) యిందమూపాయి (శిష్యుడు తీసుకుని) దాచుణ్ణి బాబూ !

(పాడును) "చిత్తాస్వాతివాన, జోడించికురియగ"

అగ్ని—యేమిటీ వెధవపాట ? వూరుకుంటావా వూరుకోవా ? నీకు రూపాయి చాలదురా గుంటకక్కగట్టా ?

శిష్యుడ—తమరు దయచెయ్యరా బాబూ ?

అగ్ని—నేనివ్వను - అన్నా, తోవ యవరు చూపిస్తారు ?

రామ—(శిష్యుడితో) నీకు లుబ్ధావధాన్లు యిల్లు తెలుసునూ?

శిష్యుడు—తెలుసును - తండ్రీ.
రామ—అవుధాన్లుగారు ఓకానిడబ్బిస్తారు. యిల్లు చూపించు.
శిష్యుడు—ముందిస్తేగాని చూపించను.
అగ్ని—యిందవేదుపు.
(శిష్యుడు ముందూ అగ్నిహోత్రావధాన్లు వెనకా కొన్ని అడుగులు వెళ్ళిన తరవాత, శిష్యుడుపాడును.)
శిష్యుడు—"నీలాలకా యేల నీయలుకా"?
అగ్ని—యలకేవిఁటి నీశ్రాద్ధం?
శిష్యుడు—యలక్కాదు, పిల్లి.
(పాడును) "పిల్లన్న తెయి తక్కలాడంగనూ। యలకలేరూగట్టి దున్నంగనూ"
అగ్ని—యేవిఁటీ?
శిష్య—"మేకపిల్లలెండు మేళాంగట్టుకుని। మేరంగితీర్థాని కెళ్లంగనూ"॥
అగ్ని—యేవిఁటి నీశ్రాద్ధంపాట!
శిష్య—"తొండాయ గేస్తూడు, దానిగబ్బట్టుకుని। తోటమల్లీ పువ్వులేరంగను!!
అగ్ని—పాడావంటే తంతాను.
శిష్య—అయితే నీకు మరి యిల్లు చూపించను.
అగ్ని—పాడగట్టా - (కొట్టబోవును.)
శిష్యుడు—(తప్పించుకుపోతూ) "గట్టుకిందానున్న। పందాయగేస్తూడు మరిగ - బుతూ। మరిగుబుతూ"॥
(నిష్క్రమించును.)
అగ్ని—వీడిశ్రాద్ధం చెట్టకిందజెట్టా - తోవయిటా? అటా?
(తెరదించవలెను.)

౨-వ స్థలము: చెఱువుగట్టతోట.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రామప్పంతులు, వెంకమ్మ, యితరులూ.]

అగ్ని—గాడిదకొడుకుని మాచెడ్డదెబ్బలు కొట్టేశాను; యేనుగులూ గుఱ్ఱాలూ తెచ్చాను వీడిశ్రాద్ధం మీదికి! తోవఖర్చయినా వొకదమ్మిడీ ఇచ్చాడస.
వెంకమ్మ—మన ప్రారబ్ధం-నే న్నోచిననోవుఁలు యిలా వుండగా, మరోలా యలా అవుతుంది? యీ సంమ్మంధం వొద్దని పోరితే విన్నారూ? నేను భయపడు తూనే వున్నాను. బయల్దేరేటప్పుడు పిల్లి యెదురుగుండా వొచ్చింది.
అగ్ని—పింజారీ! వూరుకో-ఆడముండల కేం తెలుసును? అన్నగారూ, క్రిమినల్ కేసు తావడానికి అవకాశంవుంటుందా? మా దగ్గిర అయ్యవారూ ఒకాయన వున్నారు. ఆయనకిలాబోగట్టామాబాగా తెలుసును. ఆయన్నిహూడాసలహాచేదాం.

రామ—కోర్టు వ్యవహారాల్లో ఆరితీరిన మీకు ఒకాడు సలహా యివ్వాలండీ? స్థలజ్ఞుణ్ణి గనక సాక్ష్యం గీక్ష్యం తేవడానికి నేను సాయంచేస్తానన్నానుగానీ, అయ్యవార్లూ గియ్యవార్లూ మీకూ నాకూ సలహా చెప్పేపాటివాళ్ళా? గుంటకక్కగట్లు రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకున్నారు గనక ముక్కస్యముక్కార్థః అని తర్జుమాలుమట్టుకు చేస్తారు; గాని యేదయినా యెత్తుయెత్తాలంటే, తమలాంటి యోధులు యెత్తాలి, నాలాంటి నియోగ్యగపాడు నడిపించాలి. క్రిమినలుకి అవకాశంవుందా అని అడుగుతా రేవిఁటి? మీకు తెలియదా యేవిఁటి!- అటుపైని సులభసాధ్యంగా మూడు నాలుగువేలూ డామేజీకూడా సివిల్లో లాగేస్తారు.

అగ్ని—అదే నా ఆలోచన.

రామ—తీరిపోయె; మళ్లీ యిహ సలహాకేవుంది. వెంటనే వెళ్ళి ముక్క తగిలించేదాం ఖర్చులికి సొమ్ముపట్టుకుని బయల్దేరండి.

అగ్ని—నాదగ్గిర దమ్మిడీ లేదు; యేమి సాధనం? యీ గాడిదకొడుకు రూపాయిలిస్తాడని నమ్మి, నేనేమీ తేలేదు.

రామ—యింటికివెళ్ళి లెఖ్ఖపెట్టుకు వొచ్చేటప్పటికి పుణ్యకాలం మించిపోతుంది. "శుభస్యశీఘ్రం" అన్నాడు - మీ ఆలోచనేవిఁటి?

అగ్ని—యిదేదో అయితేనేగాని యింటిమొహం చూసేదిలేదు. మా అమ్మిసరుకేదయినా యీ వూళ్ళో తాకట్టు పెడదాం.

రామ—అయితే పట్టుకురండి; పోలిశెట్టి దగ్గిర తాకట్టు పెడదాం; పోలిశెట్టిని మనం కొంచం మంచి చేసుకోవడం ఆవశ్యకం. మీరు లుబ్ధావధాన్లుని కొట్టినప్పుడు - పోలిశెట్టి వున్నాడు గనక, లుబ్ధావధాన్లు మీమీద ఛార్జీచేసినప్పుడు, పోలిశెట్టిని తప్పకుండా సాక్ష్యం వేస్తాడు. శెట్టిని మనం విడతియ్యడం జరూరు - యేవంటారు?

అగ్ని—మీ సలహా మా బాగావుంది. నాకూ అదే భయవేస్తూంది.

రామ—చూశారా, ప్రతివాడికీ సలహాచెప్పడం చాతౌతుందండీ? అందులో యీ యింగిలీషు చదువుకున్న అయ్యవాళ్లని సలహా అడిగితే, కేసులే తేవొద్దంటారు. దొంగసాక్ష్యాలు తావొద్దంటారు. వాళ్ళసొమ్మేం పోయింది? యే మాలకూడూ లేకపోతే కేసులు గెలవడం యలాగ?

అగ్ని—మా అయ్యవారు మట్టుకు మంచి బుద్ధిమంతుడూ, తెలివైనవాడూ నండి - కోర్టు వ్యవహారాలలో అతనికి తెలియని సంగతిలేదండి. అంత బుద్ధిమంతుణ్ణి నేను యక్కడా చూడలేదు. ఆయన్ని చూస్తే మీరూ అలాగే అంటారు.

రామ—యెంతబుద్ధిమంతుడైనా మీకోవాడు సలహా చెప్పేవాడున్నాడండీ? చెవులో మాటోమాట - మీ అయ్యవారు గిరీశంగాడు కాడండీ? వాడు లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకుకాదా? మీకా వాడు, యీ కేసుల్లో సరైన సలహా చెబుతాడు?

అగ్ని—అవునండోయి!

రామ—నియ్యోగపాణ్ణి - నామాట కొంచం ఖాతరీ చెయ్యండి. గనక, ఆ అయ్యవార్నితోడిచ్చి, పిల్లల్ని యింటికి పంపించెయ్యండి. యెకా యెకిని మనం తక్షణం వెళ్ళిపోయి, లుబ్ధావధాన్లుకన్న ముందు ముక్క తగిలించెయ్యాలి. యేదో ఓసరుకు వేగిరం పట్టుకొండి.

అగ్ని—యేదీ, అమ్మిని యిలా పిలువు.

వెంకమ్మ—అమ్మేది చెప్మా? ఒదకించి బండిలో పడుకుంది కాబోలు. పిలవమ్మా.

అగ్ని—మనకి డామేజీ దిట్టంగా వొస్తుందా?

రామ—వొస్తుందంటే, అలాగ యిలాగానా?

ఒకడు—అమ్మన్నగారిబండీ యెక్కడాకనపడదు; బండీ వెనకపడిపోయింది కాబోలు.

వెంకమ్మ—అదుగో అబ్బివున్నాడే? వీడెలా వొచ్చాడు? అబ్బీ నువ్వు అక్కయ్య బండిలో కూచోలేదురా?

వెంకటేశం—లేదు. నేను యేనుగెక్కాను.

అగ్ని—దొంగగాడిదకొడకా అయ్యవారేడ్రా?

వెంకటేశం—యెక్కడా కనపడ్డు.

అగ్ని—గుఱ్ఱం వొచ్చిందా? గుఱ్ఱపాడేడీ?

వెంకటేశం—గుఱ్ఱపాడు చెప్పాడు—

అగ్ని—యేవింట్రా, వెధవా, చెప్పాడూ?

వెంకటేశం—మొట్టరూ—రాత్రి—

అగ్ని—నోటంటమాట పెగల్దేం?

వెంకటేశం—గుఱ్ఱందిగి—బండీయెక్కట్ట.

వెంకమ్మ—అయ్యో దాన్ని లేవదీసుకు పోలేదుగద?

దగ్గిరనున్నవారు—ఆఁ! ఆఁ!

వెంకమ్మ—కొంప ములిగిపోయింది, మరేవిఁటి!

(చతికిలబడును)

అగ్ని—(కోపముచేత వణుకుచు) అయ్యవారు పకీరుముండని లేవతీసుకు పోయాడూ? నగలపెట్టె? నాకోర్టుకాగితాలో!

వెంకటేశం—అక్కయ్యపెట్లో నా పుస్తకాలుకూడా పెట్టాను.

అగ్ని—దొంగగాడిదె కొడకా! నువ్వే వాణ్ణి యింట్లో పెట్టావు. రవంత ఆచోకీ తెలిసిందికాదు, దొంగ వెధవని చంపేసిపోదును. గాడిదెకొడుకును అమాంతంగా పాతిపెట్టేదును.

రామ—(దగ్గరకువచ్చి) అయ్యవారు మహా దొడ్డవాడని చెప్పారే? యేమి యెత్తుకు పోయినాడేమిటండి?

అగ్ని—యేవిఁ యెత్తుకుపోయినాడా? నీశ్రాద్ధం యెత్తుకుపోయినాడు. పకీరుముండని యెత్తుకు పోయినాడు. యీ గాడిదెకొడుకు యింగిలీషు చదువు కొంప ముంచింది (వెంకటేశం జుత్తుపట్టుకుని కొట్టబోవుచుండగా తెరదించవలెను.)

3-వ స్థలము : విశాఖపట్టణములో మధురవాణి బస యెదటివీధి.

[రామప్పంతులు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు, ప్రవేశింతురు]

అగ్నిహో—మనం పోలిశెట్టిదగ్గిర బదులుతెచ్చిన రూపాయిలన్నీ అయిపోయినాయి; యిప్పటికీ ఖర్చులు ఖర్చులే అంటారు; నాదగ్గిర దమ్మిడీ లేదు.

రామప్ప—ఖర్చుకానిదీ కార్యాలవుతాయిటయ్యా? మీకడియం యెక్కడైనా తాకట్టుపెట్టండి.

అగ్ని—యీవూళ్లో మనం యెరిగినవాళ్లెవరున్నారు?

రామ—రండి మధురవాణిదగ్గిర తాకట్టుపెడదాం.

అగ్ని—చేసేవి మాఘస్నానాలూ, దూరేవి దొమ్మరి కొంపలూ అని, జటాంత స్వాధ్యాయిని నన్ను ముండలిళ్ళకి తీసికువెళతావుటయ్యా?

రామ—మరి యేకొంపలూ తిరక్కపోతే కేసులు గెలవడం యలాగ? అది అందరు ముండల్లాంటిదీ అనుకున్నారా యేమిటి? సంసారివంటిది. ఐనా మీకు రావడం ఇష్టంలేకపోతే నాచేతికివ్వండి, నేనే తాకట్టుపెట్టి సొమ్ము తీసుకొస్తాను.

అగ్ని—అలాక్కాగు; నేనుకూడా వస్తాను.

రామ—యేదీ కడియం ఇలాగివ్వండి.

అగ్ని—యిది మాతాతగార్నాటిది. యిది యివ్వడమంటే నాకేమీ యిష్టంలేకుండా వుంది. డబ్బు వూరికే ఖర్చుపెట్టించేస్తున్నారు; మీరు కుదిర్చినవకీలు తగినవాడు కాడట; యింగ్లీషూరాదు ఏమీలేదూ.

రామ—ఆయన్లాంటి చెయ్యి యీ జిల్లాలో లేదు. ఆయన్ని చూస్తే డిస్ట్రిక్టుకలక్టరుగారికి ప్రాణం. ఇంతకీ మీరేదో పట్టుదల మనుషులనుకున్నానుగాని, మొదటున్న వుత్సాహమ్మీకు యిప్పుడులేదు. మీకు డబ్బు ఖర్చుపెట్టడం యిష్టంలేకపోతే మానేసారెను. "యావత్తైలం, తావద్వ్యాఖ్యానం" అన్నాడు, మరి నాకు శలవిప్పించెయ్యండి.

అగ్ని—(ఆలోచించి) అయితే తాకట్టుపెట్టండి. (అని నిమ్మళముగా కడియము తీసి యిచ్చును.)

రామ—(తనచేత కక్కించుచు) యీ కేసుల్లో యిలాగు శ్రమపడుతున్నానుకదా? నాకొక దమ్మిడీ అయినా యిచ్చారుకారుగదా?

అగ్ని—అయితే నాకడియం వుడాయిస్తావాయేమిషి?

రామ—నేను మీవద యెలాంటి వకీల్ని కుదిర్చాను! ఆయన మీవిషయమై యెంత శ్రమపడుతున్నాడు! ఇదుగో అయనవస్తున్నాడు,

[నాయుడు ప్రవేశించును]

రామ—(తనలో) యేవిటిచెప్మా వీడు మధురవాణి బస పెరటి దిడ్డీవేపునుంచి వస్తున్నాడు? వీడుకూడా మధురవాణిని మరిగాడా యేమిటి? వీణ్ణి యీ కేసులో నుంచి తప్పించెయ్యాలి.

నాయడు—యేమండీ రామప్పంతులన్నా, మీగతాఫీజు యిప్పించారుకారుగదా?

అగ్ని—మీరు రాసిన డిఫెన్సు బాగుందికాదని భుక్తగారన్నారట.

నాయడు—ఎవడా అన్నవాడు? గుడ్లు పీకించేస్తాను. రామప్పంతులన్నగారూ చూశారండీ - డిఫెన్సు యెంతజాగ్రతగా తయార్ చేశానో. నాదగ్గిర హైకోర్టువాళ్ళుకూడా ప్లయింట్లు రాసుకు వెళ్ళిపోతారు. యీ వుళ్ళకేసనగా యేపాటి? నేచెప్పినట్టల్లా పార్టీనడిస్తే నేపట్టినకేసు పోవడమన్నమాట యెన్నడూలేదు. యీ డిఫెన్సు చిత్తగించండి, (చంకలోని రుమాల్ కట్టతీసివిప్పి అందులో ఒక కాగితముతీసి చదువును.)

"ఫిర్యాదీ చెప్పిన సంగతులు యావత్తూ అబద్ధంకాని యెంతమాత్రం నిజం కావు." చూశారూ ఆవక్కమాటతోటే ఫిర్యాదీవాదం అంతా పడిపోతుంది. "ఫిర్యాదీ సామీదగిట్టక దురుద్దేశంతో కూహకంచేసి కేసు తెచ్చినాడుకాని యిందులో యెంతమాత్రం నిజంలేదు."

రామ—డిఫెన్సుమాటకేమండిగాని అవధాన్లుగారు పైసాలేదంటున్నారు.

నాయడు—పైసాలేకపోతే పనెలాజరుగుతుంది?

రామ—ఒకసంగతి మనవిచేస్తాను యిలారండి. (రామప్పంతులు, నాయడు వేరుగా మాటలాడుదురు.)

నాయుడుగారూ మీవకాల్తీ యీయనకేమీ సమాధానంలేదు. నేయెంత చెప్పినా వినక భీమారావుపంతులుగారికి వకాల్తీయిచ్చాడు. మీవ యింగ్లీష్‌రాదనీ, లా రాదనీ, యెవడో దుర్బోధచేశాడు.

నాయుడు—స్కార్లెట్ దొరగార్ని మెప్పించిన ముండాకొడుకుని నాకు లా రాక పోతే యీగుంట వెధవలకుటోయ్ లావస్తుంది. పాస్‌పీసని రెండు యింగ్లీషు ముక్కలు మాట్లాడడంతోటే సరా యేమిటి? అందులో మన డిప్టీకలక్టరుగారికి యింగ్లీషు వకీలంటే కోపం. అందులో బ్రాహ్మడంటే మరీని. ఆమాట ఆ అందరికి బోధపర్చండి.

రామ—మరి కార్యంలేదండి. నేయెంతో దూరంచెప్పాను; తిక్కముండాకొడుకు విన్నాడుకాడు.

నాయ—అయితే నన్నిలాగు అమర్యాదచేస్తాడూ? యీ బ్రాహ్మడియోగ్యత యిప్పుడే కలక్టరుగారి బసకు వెళ్ళి మనవిచేస్తాను.

(తెరదించవలెను.)

౪-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లుబస

లుబ్ధావధాన్లు—(ప్రవేశించి) ఏమి దురవస్థ వచ్చిందీ! నా అంత దురదృష్టవంతుడు లోకంలో యవడూ లేడు. యేల్నాడి శని రాగానే కాశీకి బయల్దేరి పోవలసింది. బుద్ధి తక్కువపని చేశాను. యిలా రాసివుండగా యెలా తప్పుతుంది. సౌజన్యారావు పంతులు దేవుఁడు ఆయనలాంటివాళ్ళు వుండబట్టే వర్షాలు కురుస్తున్నాయి. ఆయన శలవిచ్చినట్టు తప్పంతా నాయందు వుంచుకుని విధిని నిందించడవెందుకు? ఇంతడబ్బుండిన్నీ, డబ్బుకి లోభపడి ఒక్కగానొక్క కూతుర్ని ముసలివాడికి అమ్మాను నా జీవానికి ఉసురుమంటూ అది కానితిరుగులు తిరిగిందంటే దానితప్పా? బుద్ధితక్కువ వెధవని, ముసలితనంలో నాకు పెళ్ళేం? దొంగముండా కొడుకని తెలిసిన్నీ ఆ రామప్పంతుల్ని చేర్నమ్మడవేవిఁ? ఆ మాయగుంట పారిపోవడవేఁవి? కంటెకి, ఆ అల్లరేమి? ఆ యినస్పికటరు కూనీ చేశావఁని మమ్మల్ని సలపెట్టడ వేవిఁటి? అంతా ఘోరకలి; కలి నిండిపోతూంది. ఒక్క సౌజన్యారావు పంతులు సత్యసంధుడు నాకు కనపడుతున్నాడు. కడవంతా వకీళ్ళూ, పోలీసులూ, పచ్చిపదొంగలు—ఆయన చక్రం అడ్డువేసి మమ్మల్ని యీ ఆపదలోంచి తప్పించారంటే కాసీవాసం పోతాం.—యేమిచిత్రాలు! వెధవలకి మఠం కట్టారట! యన్నడూ వినలేదు. అమ్మిని వెళ్ళి ఆ మఠం చూడమంటాను. దానికి యిష్టం కలిగిందా, దానికి కావలసిన డబ్బు యిస్తాను. ఆ మఠంలో వుంటుంది. లేకుంటే, నాతోపాటు కాసీవాసం.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించును.]

లుబ్ధా — కంటె, గింటె అని నాతో మీరు ప్రశంసించి కార్యంలేదు.

రామ — ఆకంటెమాట ప్రశంసించడానికి రాలేను మావాఁ. ఆకంటె మధురవాణిది, మీరెరగరా? అదీ, మీరూ యేం జేసుకుంటారో నాకేం కావాలి? కంటె సిగ కోసిరిగాని, మీకు ఓగొప్ప సాయం చెయ్యడానికి వొచ్చాను. మీ అవస్థ చూస్తే నాగుండె నీరైపోతూంది.

లుబ్ధా — మహాప్రభో! నీకు పదివేల నమస్కారాలు. యిక, యీ పకీరువెధవని వదిలెయ్యి.

"రామనామ తారకం।

భక్తిముక్తిదాయకం। జానకీమ"

రామ — రామ! రామ! యంతమాట అంటివయ్యా! మీరు ఆపదలోవుండి విరక్తిచేత యేమి మాటలన్నా అవి పడి, పనిచెయ్యడం నాకు విధి. చెప్పేమాట చెవిని బెట్టండి. ముందూ వెనకా చూడడానికి యిహ టైములేదు. వ్యవహారం అంతా సూక్ష్మంగా పొక్తు పరుచుకు వొచ్చాను. రెండు సంచులతో, కూనీకేసంతా మంచు విడిపోయినట్టు విడిపోతుంది. ఒక్క యినస్పెక్టరుతో కుదరలేదు. డిప్టీ కలక్టరికికూడా చెయ్యి తడిచెయ్యాలి - మీదగ్గిర యిప్పుడు సొమ్ములేదంటిరా, ఒకచోట వ్యవహారంకూడా పొక్తుపర్చాను. ప్రాంసరీ నోటుమీద యెన్ని రూపాయలు కావలిస్తే అన్నిరూపాయలిస్తారు.

లుబ్ధా — నేను వకదమ్మిడీ యివ్వను. "రామనామతారకం భక్తిముక్తిదాయకం! జానకీ మనోహారం! సర్వలోకనాయకం"॥

రామ — నామాటవిను. యంతో శ్రమయాసంమీద యీఘట్టం కుదిర్చాను. తాసీల్దారు మీదగ్గిర లంచం పుచ్చుకుని కూనీకేసు కామాఫు చేశాడని, యినస్పెకటరు, డిప్టీకలక్టరికి గట్టిగా బోధపర్చాడు. కలక్టరు సలహామీద యినస్పెక్టరు చాలా పట్టుదలగా పనిచేసి, సాక్ష్యం అంతా రడీ చేశాడు. కేసు రుజువైనట్టాయనా యేమౌతుందో ఆలోచించుకోండి.

లుబ్ధా — నీకెందుకు నాయేడుపు?

రామ — డిప్టీకలక్టరు బ్రహ్మద్వేషి - తాసిల్దారు తాడు ముందు తెగుతుంది. తరవాత మిమ్మల్నీ, మీనాక్షినీ కమ్మెంటు కట్టేస్తాడు - వురిసిద్ధం. నాకూ యినస్పెక్టరికీ వుండే స్నేహంచేత యీ ఘట్టానికి వొప్పించాను. గనక నామాటకి చెవొగ్గి యీ ఆపద తప్పించుకోండి.

లుబ్ధా — నన్ను బాధపెట్టక నీమానాన్న నువ్వుపోదూ. "రామనామతారకం। భక్తిముక్తిదాయకం॥"

రామ—నీ అంత కర్కోటకుణ్ణి యెక్కడా నేను చూడలేదు. నీమాటకేం పెద్ద వాడివి- పసిపిల్ల, కడుపునకన్న మీనాక్షికి పురిసిద్ధం అయితే, ముండా డబ్బుకి ముందూ వెనకా చూస్తావు! తలుచుకుంటే నాహృదయం కరిగిపోతూంది.

[సౌజన్యారావుపంతులు ప్రవేశించును.]

రామ—తమరు ధర్మస్వరూపులు. లుబ్ధావధాన్లుగారి యందు అకారణమైన దయచేత యీ కేసులో పనిచేస్తున్నారు. కేసంతా వట్టి అన్యాయమండి. ఒక్కపిసరైనా నిజంలేదు. శలవైతే గట్టి డిఫెన్సుసాక్ష్యం—

సౌజన్యా—నీసంగతి నాకు తెలుసును. అవతలికి నడువు.

రామ—తమరు యోగ్యులూ, గొప్పవారూ అయినా, ఏకవచనప్రయోగం.—

సౌజ—నడువు!

(రామప్పంతులు నిష్క్రమించును)

సౌజ—ఈదౌల్భాజీని తిరిగీ యెందుకు రానిచ్చారూ?

లుబ్ధా—సొమ్మంటే పోడుబాబూ.

సౌజ—యేమొచ్చాడు?

లుబ్ధా—యినస్పెకటరికీ డిప్టీకలకటరికీ లంచం యిమ్మంటాడు.

సౌజ—డిప్టీకలక్టరుగారు లంచం పుచ్చుకోరు. ఆయన నాకు స్నేహితులు; నాకు తెలుసును. లంచాలూ పంచాలూ మీరు యిచ్చినట్టయితే, మీకేసులో నేను పని చెయ్యను.

లుబ్ధా—తమశలవు తప్పి నడుస్తే చెప్పుచ్చుకు కొట్టండి. నాకు భగవంతుడిలాగ తమరు దొరికారు - "పాలనుముంచినా మీరే, నీళ్ళనుముంచినా మీరే" అని మిమ్మల్నే నమ్మి ఉన్నాను.

సౌజ—మీరు నేరం చేయలేదని నాకు పూర్తి అయిన నమ్మకంవుంది. నిజం కనుక్కోడానికి చాలాప్రయత్నం చేస్తున్నాను గాని ఆగుంటూరి శాస్త్రుల్లు యవడో భేదించ లేకుండా వున్నాను. మీరు జ్ఞాపకం మీద చెప్పినచహరా గుంటూరు వ్రాసి పంపించాను. అక్కడ ఆలాటిమనిషి యవడూలేడని జవాబు వొచ్చింది.

లుబ్ధా—అదేంమాయోబాబూ! మీ సాయంవల్ల యీగండంగడిచి, నాపిల్లా నేనూ యీ ఆపదలోంచి తేలితే, నాడబ్బంతా, మీపాదాలవగ్గిర దాఖలుచేసి కాసీ పోతాను.

సౌజ—మీ డబ్బు నాకక్కరలేదని మీతో మొదటే చెప్పాను. నేచెప్పినమాటలు మీకు నచ్చి, ముసలివాళ్ళు పెళ్ళాడకూడదనీ, కన్యాశుల్కం తప్పనీ, యిప్పటి

కైనా మీకు నమ్మకం కలిగితే, యిలాంటి దురాచారాలు మాన్పడానికి రాజమహేంద్రవరంలో వక సభవుంది, ఆ సభకి కొంచవోఁగొప్పో మీకు తోఁచిన డబ్బుయివ్వండి. వితంతువుల మఠానికి మీపిల్లని పంపడం నాసలహా.

లుబ్ధా—తమచిత్తం, తమశెలవు. చేసినతప్పాలు, తప్పాలని శల్యాల్నిపట్టిపోయింది. బుద్ధివొచ్చింది బాబూ.

సౌజ—అగుంటూరు శాస్తుల్లుకి పడమటదేశపు యాసవుండేదా? బాగా జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పండీ.

లుబ్ధా—(ఆలోచించి) లేదండి.

సౌజ—బాగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండీ.

లుబ్ధా—లేదండి.

(తెరదించవలెను.)

౭-వ స్థలము : విశాఖపట్టణంలో.

[మధురవాణి యింటి యెదటివీధిలోను కరటకశాస్త్రీ, శిష్యుడూ ప్రవేశింతురు.]

కరట—నువ్వు ఆకంటె వాళ్ళపెత్తిని కొట్టకుండా లేచిరావడంనుంచి, యీ ముప్పంతా వొచ్చినట్టు కనపడుతుంది.

శిష్యుడు—మధురవాణికంటె మధురవాణికి యివ్వడం తప్పాఅండి?

కరట—తప్పుకాదా? నువ్వు యిచ్చావని, మరి అది వొప్పుకుందా? "తే, ధగిడీ కేకంటె తెస్తావా, చస్తావా?" అని రామప్పంతుల్ని పీకి పిండెట్టింది. దాని బాధపడలేక, ఆరామప్పంతులు కూనీకేసని యెత్తు యెత్తాడు. ఆముసలాడికి సిక్ష అయిపోయిందంటే, బ్రహ్మహత్య నామెడకి చుట్టుకుంటుంది. నువ్వు అంటూ ఆకంటె వాళ్ళయింట వొదిలేస్తే, నాకు యీచిక్కు లేకపోవునుగదా?

శిష్యుడు—వెధవముండ గూబగదలేస్తూంటే కంటె గింటె యెవడికి జ్ఞాపకం వొస్తుందండి? చెయికరిచి, పెట్టెతీసి, మెహరు అంకించుకుని, చెంగున గోడగెంతాను. పజ్యాండువొందలు మీరుపట్రాగా, నాకు పెళ్ళిలోపెట్టినకంటె నేను తెచ్చాననా, తప్పు పట్టుతున్నారు? ఆకంటె అయినా దక్కిందా? చూస్తూనే మధురవాణి లాక్కుంది.

కరట—నేను హాస్యగాణ్ణేగాని, యీకూనీ గడబిడతో నాహాస్యం అంతా అణిగిపోయింది. గనక యిక హాస్యంమాను - నేను తీసుకున్న రూపాయలు, లుబ్ధావధాన్లుకి యెప్పటికైనా పంపించడానికే తలచాను! అంతేగాని అపహరిద్దామని అనుకోలేదు - మధురవాణిని యెలాగైనా అనులేసి, కంటె యెరువుపుచ్చుకుని,

ఆకంటా, యీ మాపయులూ, బంగీకట్టి అవుధాన్లుకి పంపించేస్తే, కూనీ నిజం కాదని పోల్చుకుంటారు. నాకు యీ బ్రహ్మహత్య తప్పిపోతుంది.

శిష్యుడు—మీనాస్తులు సౌజన్యారావు పంతులుగారితో నిజం చెప్పెయ్యరాందా అండి?

కరట—వెఱ్ఱి కుదిరింది, రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట! వెనకటికి యవడో పోలీసు, తల్లి కూరగాయలు పుచ్చుకుంటే, జుల్మానా వేశాట్ట; సౌజన్యారావుపంతులు అలాటివాడు. ఆయనతో మనం వున్నమాట చెప్పావంటే, ఆయన నిజం కోర్టులో చెప్పేస్తాడు. ఆపైని లుబ్ధావధాన్లు పీకవురి, మన పీకకి తగులుకుంటుంది.

శిష్యుడు—"మన" అంటున్నారేవిఁటి?

కరట—మాట పొరపాటురా. రామప్పంతులు వూరికి వెళ్ళినమాట నిజవేఁనా?

శిష్యుడు—నిజవేఁ.

కరట—వాడికంట పడ్డావంటే—

శిష్యుడు—పడితే?

కరట—మరేంలేదు. మధురవాణిగాని కంటె మనకి యెరువు యివ్వడానికి వొప్పుకుంటే ఆంజనేయస్వామికి పదిశేర్లనెయ్యి దీపారాధనచేస్తాను.

శిష్యుడు—కడుపులోకి వెళ్ళవలసిన నెయ్యి కాల్చెయ్యడం నాకేవీఁ యిష్టంలేదు. అమృతగుండీ మొక్కుకోండి.

కరట—హాస్యం చాలించు, బెడిసిగొడుతుంది.

(నిష్క్రమింతురు.)

౬-వ స్థలము: మధురవాణి బసలోగది.

[మధురవాణి కుర్చీమీద కూచుని యుండును. కరటకశాస్తుల్లు, శిష్యుడూ, ప్రవేశింతురు. మధురవాణి నిలబడును.]

మధు—గురువుగారికి పదివేలదండాలు; శిష్యుడికొక చిన్నముద్దు. (శిష్యుని ముద్దు బెట్టుకొనును.)

కరట—నీపుణ్యం వుంటుంది. నా అల్లుణ్ణి చెడగొట్టకు.

మధు—అల్లుడెవరు?

కరట—మాపిల్లని యితగాడికి యిచ్చి, కన్యాదానం చేస్తాను.

మధు—జెయిలునుంచి వొచ్చినతరవాత పెళ్లా! లేక, పెళ్ళిచేసుకుని, మరీ మఠప్రవేశవాఁ?

శిష—జగులేవిఁటండోయి?

కరట—వొట్టినే హాస్యానికంటూంది.

మధు—పాపం ఆపసిపిల్లవాడికి వున్న నిజస్థితి చెప్పండి. తనవాళ్ళని వెళ్ళిచూసైనా వస్తాడు.

శిష్యు—(కరటక శాస్త్రితో) కొంపముంచారో?

మధు—ముంచడం అంటే ఆలాగా యిలాగానా?

కరట—నీపుణ్యంవుంటుంది. హాస్యంచాలించు. లేకపోతే కుఱ్ఱవాళ్ళకి పెద్దలయందు భక్తి చెడుతుంది.

శిష్యు—నేనేం తప్పుచేశాను? గురువుగారు చెప్పినపనిచేశాను. ఆతప్పు వొప్పు ఆయందే.

మధు—యవరేమిచేసితిరో, నాకు తెలియదుగాని, మీయిద్దరికోసం హెడ్ కనిష్టీబు గాలిస్తున్నాడు. దొరకగానే మఠంప్రవేశం చేస్తాడట. యీ మాట మట్టుకు నాకు రూఢిగా తెలుసును.

శిష్యు—యిదేనా మీరు నాకు చేస్తానన్న పెళ్లి?

కరట—యేమైనా జట్టీవస్తే, నీప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డు వెయ్యనట్రా?

మధు—వొస్తే జట్టీ గురుశిష్యులకు యిద్దరికీ వొక్కమారే వస్తుందిగాని, ఒకరికి రావడం ఒకరు అడ్డుపడడం అన్నమాట వుండబోదు. యెప్పుడైనా మీయిద్దరి ప్రాణాలకీ నేను కనికరించి, అడ్డుపడాలిగాని, మరి యవడికీ సాధ్యంకాదనుకుంటాను.

శిష్యు—మాగురువుగారి మాటకేం; ఆయన పెద్దవారు; యేవొచ్చినా సర్దుకోగలరు. నేను పాపం పుణ్యం యెరగని పసిపిల్లవాణ్ణి, నాప్రాణానికి నీప్రాణం అడ్డువేశావంటే, కీర్తివుండిపోతుంది.

మధు—నీ గురువుని వొదిలేసి నాదగ్గిర శిష్యరికం చేస్తావా?

శిష్యు—యిదిగో—యీ నిమిషం వొదిలేస్తాను. (బుగ్గలుగాలితో పూరించి పిడికిళ్ళతో తట్టి గురువుతో) మీ నేస్తం యీవేళతో సరి. మరి ఆడవేషం యీ జన్మంలో వెయ్యను.

మధు—నాటకంలోకూడా వెయ్యవా?

శిష్యు—మరి నాటకం గీటకం నాకొద్దు.

మధు—నాదగ్గిర శిష్యరికం అంటే యేవేంజెయ్యాలో తెలుసునా?

శిష్యు—నీళ్ళుతోడుతాను, వంటచేస్తాను. బట్టలు వుతుకుతాను. గాని బ్రాహ్మణ్ణి గదా, కాళ్ళుపట్టమనవుగద?

మధు—(విరగబడినవ్వి) యిదా నీగురువుదగ్గిర చేసే శిష్యరికం?

శిష్యు—మరిచిపోయినాను. చిడప్పొళ్ళుకూడా గోకుతాను.

మధు—(నవ్వి) పెంకా?

శిష్యు—యేనౌఖరీ చెయ్యమంటే ఆనౌఖరీ చేస్తాను.

మధు—నన్ను ముద్దెట్టుకొమ్మన్నప్పుడల్లా ముద్దెట్టుకోవాలి.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటాను.

కరట—వాడు కుఱ్ఱవాడు - వాణ్ణెందుకు చెడగొడతావు? ఆశివ్యరికం యేదో వాడి తరపునా, నాతరపునాకూడా నేనే చేస్తాను. చాతనైతే చక్రం అడ్డేయి.

మధు—"గురువూ శిష్యుడాయె శిష్యుడూ గురువాయె"
మీరు శిష్యులు కావాలంటే యిక్కూలు జీతం యిచ్చుకోవాలి.

కరట—పిల్లికి చలగాటం; యెలక్కి ప్రాణపోకటా!

మధు—మీరా యెలక?

కరట—అవును.

మధు—మీరు యెలక కారు. పందికొక్కులు. మీశిష్యుడు యెలక.

కరట—పోనీ—వాణ్ణయినా కాపాడు.

మధు—అదే ఆలోచిస్తూన్నాను.

కరట—బుద్ధీ బుద్ధీ కలిస్తే రాపాడుతుంది. నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెబితింట్టా యనా నా ఆలోచనకూడా చెబుతాను. కలబోసుకుందాం.

మధు—మీ ఆలోచన ముందుచెప్పండి.

కరట—మరేమీలేదు నే పుచ్చుకున్న పజ్యండువొందల రూపాయల నోట్లూ, ఆకంటా, పోస్టుద్వారా భీమాచేసి గుంటూరు శాస్తుల్లు పేరట, లుబ్ధావధాన్లుకి పంపిస్తాను. దాంతోటి కూనీకేసు నిజం కాదని సౌజన్యారావు పంతులుగారు పోల్చుకుంటారు. ఆపైని దైవాధీనం!

మధు—మీకు కంటె యెలా వొస్తుంది?

కరట—నువ్వు అనుగ్రహిస్తేను.

మధు—(ముక్కుమీద వేలువుంచుకుని) చిత్రం! బ్రాహ్మలు యెంతకైనా తగుదురు.

కరట—యేవిఁ అలా అంటున్నావు?

మధు—నాకంటె తిరిగీ నేను కళ్ళమాడడం యెలాగ?

కరట—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీవస్తువ నీకు యిచ్చేస్తారు. ఆయన బహు న్యాయమైన మనిషి.

మధు—అంతమంచివాడా?

కరట—అందుకు సందేహావేఁమిటి?

మధు—యెంతమంచివాడు ?

కరట—అంత మంచిమనిషి మరి లోకంలో లేడు.

మధు—ఆయన్ని నాకు చూడాలనుంది. తీసికెళ్తారా ?

కరట—నా ఆబోరుంటుందా ? ఆయన సానివాళ్ళని చూడరు.

మధు—అంటీ నాచ్చి కాబోలు ?

కరట—యింగిలీషు చదువుకున్నవాళ్ళకి కొందరికి పట్టుకుంది యీ వాదస్తం! అయినా అందులోనూ దేశకాలాలనుబట్టి, రకరకాలు లేకపోవడంలేదు.

మధు—సౌజన్యారావు పంతులుగారిది యేరకం ? గిరీశంగారిది యేరకం ?

కరట—యేమి సాపత్యం తెచ్చావు ? కుక్కకీ గంగి గోవుకూ యెంతవారో, వాడికీ ఆయనకు అంతవార. సౌజన్యారావు పంతులుగారు కర్మణా, మనసా, వాచా, యాంటీనాచి. "వేశ్య" అనేమాట, యేమరి ఆయనయెదట పలికితివట్టాయనా, "అసందర్భం!" అంటారు. ఆయనలాంటి అచ్చాణీలు అరుదు. మిగిలినవారు యథాశక్తి యాంటీనాచులు. ఫోంజా ఫోజంతా మాటల్లో మహావీరులే. అందులో గిరీశం అగ్రగణ్యుడు. కొందరు బంట్లు పగలు యాంటీనాచి, రాత్రి ప్రోనాచి; కొందరు వున్నవూళ్లో యాంటీనాచి, పరాయివూళ్లో ప్రోనాచి; కొందరు శరీరదార్ఢ్యం వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, శరీరం చెడ్డతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు బతికి వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, చచ్చిపోయినతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు అదృష్టవంతులు చచ్చిన తరవాతకూడా ప్రోనాచే. అనగా యజ్ఞంచేసి పరలోకంలో భోగాలికి టిక్కట్లు కొనుక్కుంటారు. నాబోటి అల్పప్రజ్ఞకలవాళ్ళు, లభ్యం కానప్పుడల్లా యాంటీనాచె.

మధు—మీ యోగ్యత చెప్పేదేమిటి! గాని, హెడ్డుగారి మాటలుచూస్తే, సౌజన్యారావు పంతులుగారు లుబ్ధావధాన్లుగారిని కాపాడడానికి, విశ్వప్రయత్నం చేస్తూవున్నట్టు కనబడుతుంది. యేమికారణమో ?

కరట—చాపలు యీదడానికి, పిట్టలు యెగరడానికి, యేం కారణమో అదే కారణం.

మధుర—పరోపకారం ఆయనకు సహజగుణమనా ?

కరట—కాకేవిఁ ?

మధు—మీరెందుకు, కొంచెం అయీదడం, యెగరడం నేర్చుకోకూడదు ?

కరట—నీ మాట అర్థంకాలేదు.

మధు—యీ కేసులో నిజవేఁదో సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి మీరు కూడా - కొంచం లోకోపకారం చెయ్యరాదా ?

కరట—మా మంచి సలహా చెప్పావు! తనకు మాలిన ధర్మమా? "స్వయంతీర్ణః పరాం స్తారయతి" అన్నాడు. నిజం చెబితే పంతులు యేమంటాడో నీకు తెలుసునా? "శాస్తుల్లుగారూ మీరు నేరంచేశారు, నేనేమి చెయ్యగలను? మిమ్మును గురించి నాకు చాలా విచారంగావున్నది" అనివగుస్తూ, పోలీసువాళ్ళతో చెప్పి, జైయిలులోకి వప్పచెప్తాడు. జైయిలునుంచి తిరిగీ వచ్చిందాకా మాత్రం నెలకో పాతికో, పరకో కనికరించి నాభార్యాకు యిస్తూవుంటాడు. ఆలాంటి ప్రమాదం లేకుండా కార్యసానుకూలం కావడంకోసమే యీయెత్తు యెత్తాను.

మధుర—సరె, సౌజన్యారావు పంతులుగారు మంచివారు గనక ఆయనదాకావస్తే నాకంటె నాకు యిప్పించేస్తారు గాని, ఆ బ్రాంధాన్లు ఆరూపాయలూ, కంటా, పెట్లో పెట్టుకుని ముంగిలా మాట్లాడకుండా వూరుకుంటేనో?

కరట—దాని ఖరీదు నేనిచ్చుకుంటాను.

మధు—తమరు ఒకవేళ మఠంలో ప్రవేశిస్తే మరి నాకు కంటె ఖరీదుయిచ్చేవారెవరు? అందుచేత ఆకంటె నాకు తిరిగీ వచ్చేవరకూ మీశిష్యుణ్ణి నాదగ్గిర తాకట్టు వుంచండి.

కరట—అలాగనే.

శిష్యుడు—మీసొమ్మంబోయింది. నాపెళ్ళో?

కరట—నాలిక్కా తాటిపట్టెరా?

శిష్యుడు—మీరో వేళ—జయిల్లోకి వెళితే,—

మధు—గురువుకు తగిన శిష్యుడివౌదువు!

కరట—అంత ఉగ్రంవొస్తే, నీ పెళ్ళిమాట నాపెళ్ళాంతో యకేంజిమెంటుచేసి మరీ వెళతాను.

శిష్యుడు—యేమో! ఘోరమైన ప్రమాణం చేశారుగదా?

కరట—మధురవాణీ. కొంచం శ్రమచేసి కంటె తేవా?

మధు—యేవొచ్చిందితొందర?

కరట—హెడ్డుగాని, రావఁప్పంతులుగాని, వొచ్చాడంటే నాకొంప మునుగుతుంది.

మధు—మునిగితే తేలుస్తాను.

కరట—అంత చాకచక్యం నీకులేదనికాదు.

(మధురవాణి లోనికి వెళ్ళును.)

కరట—అది చెప్పిందల్లాచెయ్యక, కొంచంపై ఒచ్చేది కాని, మరీ నడుస్తూవుండు, యేమైనావుంటే, నాచెవిని పడేస్తూండు.

శిష్యుడు—మువరిదగ్గిర వున్నప్పుడు వారు చెప్పిందల్లా చెయ్యడవేఁ, నా నిర్ణయం. మీరు యేంపైకాని, నాచేత ఆడవేషంవేయించి పెళ్లి చేశారో?

కరట—ప్రమాదోధీమతామపి. యంతటివాడికైనా ఒకప్పుడు కాలుజారుతుందిరా!

[మధురవాణి కంటె పట్టుకు ప్రవేశించి.]

మధు—తాకట్టు వస్తువ తప్పించుకు పారిపోతేనో? కుక్కా, నక్కా, కాదుగదా గొలుసులు వేసి కట్టడానికి?

కరట—నీ వలల్లో పడ్డప్రాణి మరి తప్పించుకుపోవడం యలాగ? వాటికి వున్న పటుత్వం యేపుక్క గొలుసులకూ వుండదు.

మధు—వలలో ముత్యపు చిప్పలుపడితే లాభంగాని, నత్తగుల్లలుపడితే మోతచేటు'

కరట—యంతసేపూ డబ్బు, డబ్బేనా? స్నేహం, వలపూ, అనేవి వుంటాయా?

మధు—స్నేహం మీలాటివారిచోట; అందుచేత నే, కష్టపడి ఆర్జించిన కంటె మీపాలు చేస్తున్నాను. మాతల్లిచూస్తే భవిష్యంవుంచునా? యిక వలపో? బతుకనేది వుంటే, వలపు వన్నె తెస్తుంది. అంగడి వాడికీ మిఠాయిమీది ఆశా, సాని దానికి వలపూ, మనస్సులో నే మణగాలి; కొద్దికాలంవుండే యవ్వనాన్ని జీవనాధారంగా చేసుకున్న మా కులానికి వలపు ఒక్కచోటే.

కరట—యక్కడో?

మధు—బంగారంమీద. శృంగారం వన్నె చెడినదగ్గిరనుంచీ, బంగారంగదా తేటు తేవాలి? ఆ బంగారం మీకు ధారపోస్తూవున్నప్పుడు నా స్నేహం యెన్నతేల?

కరట—నీ స్నేహం చెప్పేదేవిఁటి! గాని నీ యౌవ్వనం, నీ శృంగారం దేవతా స్త్రీలకువలె శాశ్వతంగా వుంటాయి.

మధు—మాతల్లి ధర్మవాఁ అని, ఆమె నా చెవిలో గూడుకట్టుకుని బుద్ధులు చెప్ప బట్టిగాని, లేకుంటే మీలాంటి విద్వాంసుల యిచ్చకాలకి మైమరచి, యీపాటి వూళ్లో సానులవలె చెడివుండనా?

కరట—మీతల్లి అనగా యెంత బుద్ధివంతురాలు! దాని తరిఫీదుచేత నే నువ్వు విద్యా సౌందర్యాలు రెండూ దోహదంచేసి పెంచుతున్నావు?

మధు—అంతకన్న కాపుమనిషినై పుట్టి, మొగుడి పొలంలో వంగమొక్కలకూ, మిరప మొక్కలకూ దోహదంచేస్తే, యావజ్జీవం కాపాడే తనవాళ్ళన్నవాళ్ళు వుందురేమో?

కరట—యేమి చిన్నమాట అన్నావు! మధురవాణి అంటూ ఒక వేశ్యాశిఖామణి యీ కళింగరాజ్యంలో వుండకపోతే, భగవంతుడి సృష్టికి యంతలోపం, వచ్చి వుండును?

మధు—సృష్టికి లోపం వచ్చినా రాకపోయినా, యిప్పటి చిక్కులలో మీపుట్టుకు కించిత్ లోపం వచ్చివుండును.

కరట—మమ్మల్ని తేల్చడానికి నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెప్పావుకావుగదా?

మధు—నన్ను సౌజన్యారావు పంతులుగారి దగ్గిరకు తీసుకువెళ్ళడానికి వొప్పారు కారుగదా?

కరట—ఆయన నిన్నూ, నన్నూ యింట్లోంచి కఱ్ఱపుచ్చుకు తరుముతారు.

మధు—కోప్పిష్టా?

కరట—ఆయనకి కోపమన్నమాటేలేదు.

మధు—ఐతే భయమేల?

కరట—చెడ్డవారివల్ల చెప్పుదెబ్బలు తినవచ్చునుగాని, మంచివారివల్ల మాటకాయడం కష్టం.

మధు—కొత్తసంగతి వకటి యీనాటికి నాకు తెలిసింది. సృష్టికల్లా వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి అనే వేశ్యాశిఖామణి గిరీశంగారివంటి కుక్కలపాత్తుకే తగివున్నది గాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారివంటి సత్పురుషులను చూడడమునకైనా అర్హత కలిగివుండలేదు. గిరీశంగారు దానియింట అడుగుబెట్టగానే, మీ చెల్లెలు గారియింట, అడుగుపెట్టడానికి ఆయనకు యోగ్యత తప్పిందని మీనిర్ణయం. తమలాంటి పండితోత్తములుమాత్రం కార్యావసరం కలిగినప్పుడు పూరూవాడా వెతికి, మధురవాణిదగ్గర లాచారీపడవచ్చును. అయితే డిప్టీకలక్టరూ కుక్కేనా?

కరట—లంచం తినడుగాని ఆయనకు స్త్రీవ్యసనంకద్దు. పెద్ద వుద్యోగస్థుడు గనక, సీమకుక్క అని అందాం, ఆయన్నిగానీ వలలోవేశావా యేమిటి?

మధు—వేస్తే?

కరట—బతికానన్నమాట! ఆయన సాయంవుంటే, కేసు మంచులా విడిపోతుంది. తెలిసింది. యిదా, నువుచేసిన ఆలోచన? యెంత గొప్పదానివి!

మధు—ఆయన నాయుడుచేత రాయభారాలు పంపుతున్నారు.

కరట—వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు. యింకా ఆలోచిస్తావేమిటి? నీ అదృష్టం నాఅదృష్టం యేమని చెప్పను!

మధు—వెళ్ళతలచుకోలేదు.

కరట—చంపిపోతివే! ఆయన ఒక్కడే మమ్మల్ని కాపాడగలిగినవాడు.

మధు—యిటుపైని పూరకుక్కలనూ, సీమకుక్కలనూ, దూరంగావుంచడానికి ఆలోచిస్తున్నాను.

కరట—ఆయనని హాస్యానికి సీమకుక్క అని అన్నానుగాని, యెంత రసికుడను కున్నావు? చేతికి యెమికలేదే! హెడ్డుకనిష్టీబుపాటి చేశాడుకాడా?

మధు—పట్ణంవొదిలి పల్లెటూరు రాగానే, మీదృష్టిలో, కలచనైతినో? హెడ్డును నౌఖరులా తిప్పుకున్నానుగాని అధికంలేదే? ఆ నాలుగురోజులూ, సర్కారు కొలువుమాని అతడు నాకొలువు చేశాడు. అతడి సాయం లేకపోతే, మీరు ఆవూరి పొలిమేర దాటుదురా? యీ దాసరి దాటునా? లోకం అంతా యేమి స్వప్రయోజక పరులూ!

కరట—అపరాధం! అపరాధం! కలక్టరుని చూడనంటే, మనస్సు చివుక్కుమని అలా అన్నాను. నువ్వు ఆగ్రామం గ్రామం సమూలం రాణీలాగ యేలడం నేను యీ కళ్ళతో చూడలేదా?

మధు—నేను కలక్టరును చూడనంటే, మీమనస్సు చివుక్కుమనడం యెట్టిది? యేమి చిత్రం! సౌజన్యారావు పంతులుగారు యీమాటవింటే సంతోషిస్తారుకాబోలు?

కరట—పీకవుత్తరిస్తారు.

మధు—అదేదో చూస్తాను.

కరట—బ్రహ్మహత్యకట్టుకుంటావా యేమిటి?

మధు—అహా! యేమి బ్రాహ్మలూ!—అయినా పోలిశెట్టి చెప్పినట్టు, యెంత చెడ్డా బ్రాహ్మలుగదా? యిందండి; (కంటె యిచ్చును) తిలోదకాలేనా?

కరట—యెంతమాట! పువ్వులోపెట్టి మళ్ళీరాదా? నీయెదట అనవలిసిన మాట కాదు. నీలాంటి మనిషి మరిలేదు. కించిత్ తిక్కలేకుంటేనా!

మధు—ఆతిక్కేగదా యిప్పుడు మీకు వుపచరిస్తూంది?

కరట—యేం వుపచరించడం? చంపేశావు! ఆ డిప్టీకలక్టర్ని ఒక్కమాటుచూసి యీ బీదప్రాణిని కాపాడితే—

మధు—చాలించండి. యిక విజయంచెయ్యండి (వెళ్ళిపొమ్మని చేతిలో సౌంజ్ఞ చేయును. కరటకశాస్తుల్లు, శిష్యుడు నిష్క్రమించుచుండగా) శాస్తుల్లుగారూ!

[కరటకశాస్తుల్లు తిరిగీ ప్రవేశించును]

మధు—మీపిల్లని మహేశానికి యిస్తారా?

కరట—యిస్తాను.

మధు—అయితే నాకో ఖరారు చేస్తారా?

కరట—చేస్తాను.

మధు—యిక అతణ్ణి నాటకాలాడించీ, ముండలిళ్ళతిప్పీ చెడగొట్టకండి.

కరట—యిటుపైని చెడగొట్టను - నాకుమాత్రం అక్ఖర్లేదా? (పొడుంపీల్చి) నీది గురూపదేశం, మధురవాణీ!

మధు—బ్రాహ్మలలో ఉపదేశంలావు, ఆచరణ తక్కువ. ఖరారేనా?

కరట—ఖరారే.

మధు—బ్రాహ్మలు కాగానే, దేవుఁడికంట్లో బుగ్గిపొయ్య లేరు అనుకుంటాను.

కరట—చివాట్లకిదిగా వేఁవిటి?

మధు—చిత్రగుప్తుడికి లంచం యివ్వగలరా? అతడి దగ్గరకి మధురవాణిని పంపి, చేసిన పాపాలు అన్నీ తుడుపుపెట్టించడానికి వీలువుండదుకాబోలు?

కరట—మధురవాణీ! జరూరు పనివకటుంది. మరచిపోయినాను - వెళ్ళి, రేపు మళ్ళీ వస్తాను.

మధు—(నవ్వుచేత కుర్చీమీద విరగబడి, తరవాత నవ్వు సమాళించుకొని) ఒక్క నిమిషం ఆగండి. శిష్యుడా! (శిష్యుడు ప్రవేశించును) యేదీ, నాడు నువ్వు రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో, రామప్పంతులు యింటి బైటనూ, నేనూ మీనాక్షమ్మా తలుపు యివతలా అవతలా ఖణాయించి వుండగా, తెల్లవారఝావుఁన నిశ్శబ్దంలో ఆకాశవాణిలాపాడిన చిలక పాట పాడి నీమావఁగారికి బుద్ధిచెప్పు. తమ మూలంగా ఒక ముసలిబ్రాహ్మడికి ముప్పువస్తూవుంటే తమశరీరం దాచుకుంటున్నారు.

శిష్యుడు—(పాడును) యెఱ్ఱని ముక్కుగలది రామచిలుక । దాని.

మధు—(బెత్తముతో కొట్టబోయినట్టు నటించి) చెప్పినపని చెయ్యకపోతే జయిలు సిద్ధం.

(శిష్యుడు—"యెన్నాళ్లు బ్రతికినా" అను పాటపాడును రెండు చరణములు పాడిన తరువాత.)

కరట—అతిజరూరు పనివుంది మధురవాణీ మరోమాటువస్తాను (నిష్క్రమించుచూ) తలవాచుగొట్టింది. తెల్లవెంట్రుకలు లావయినాయి - మనసు కొంచం మళ్ళించుకుందాం.

౭-వ స్థలము: సౌజన్యారావు పంతులుగారియింట్లో కచేరీగది

[సౌజన్యారావు పంతులుగారు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—ఇక మిమ్ములను జయించినవాడులేడు. పిల్లల్ని అమ్మకోవడం శిష్టాచారం అంటారండీ?

అగ్ని—ఆహా. మా మేనత్తల్ని అందరినీకూడా అమ్మారండి. వాళ్ళంతా పునిస్త్రీ చావే చచ్చారు. మాతండ్రి మేనత్తల్నికూడా అమ్మడవేఁ జరిగిందష. యిప్పుడు

యీ వెధవ యింగిలీషు చదువునుంచి ఆ పకీరువెధవ దాన్ని లేవదీసుకుపోయి నాడుగాని, వైధవ్యం అనుభవించినవాళ్ళంతా పూర్వకాలంలో యెంతప్రతిష్ఠగా బతికారు కారు?

సౌజ—పసిపిల్లల్ని కాలంగడిచినవాళ్ళకి పెళ్ళిచేస్తే వైధవ్యంరాక తప్పుతుందా? నింపాదిచేసి కొంచం యోచించండీ.

అగ్ని—ప్రాలబ్ధం చాలకపోతే ప్రతివాళ్ళకీ వస్తుందండి - చిన్నవాళ్ళకిచ్చినా, పెద్దవాళ్ళకిచ్చినా, రాసినరాత యెవడైనా తప్పించగలడా?

సౌజ—మీరు చదువుకున్నవారుగదా, ప్రారబ్ధమని పురుషప్రయత్నం యే వ్యవహారంలో మానేశారు? కేసు, "విధికృతం; యలావుంటే అలా అవుతుందని" వకీల్ని పెట్టడం మానేశారా? కన్యలని అమ్ముకోవడం శాస్త్రదూష్యంకాదా? డబ్బుకిలోభించి పిల్లల్ని ముసలవాళ్ళకి కట్టబెట్టి విధికృతం అనడం న్యాయమేనా? శలవియ్యండి.

అగ్ని—యిప్పుడు మీ లౌక్యుల్లో వెయ్యేసి, రెండేసివేలు, వరకట్నాలు పుచ్చుకుంచున్నారుకారండీ? గిరీశంగారు చెప్పినట్టు—వాడి పిండం పిల్లులికిపెట్టా!— మీలో ఆడపిల్లలికి యిన్నితులాలు బంగారంపెట్టాలి యిన్నితులాలు వెండి బెట్టాలి అని నిర్నయించుకోవడంలేదా? అదిమాత్రం కాదేం కన్యాశుల్కం?

సౌజ—అలాచెయ్యడం నేను మంచిదనాన్నా యేమిటండి? "గిరీశంగారు చెప్పినట్టు" అని అన్నారేవిఁటి?

అగ్ని—ఆ వెధవపేరు నాయదట చెప్పకండి.

సౌజ—కానీండిగాని - మీరెండోపిల్లకి తగిన వరుణ్ణిచూసి పెళ్ళిచెయ్యండి. యేం సుఖపడుతుందని ముసలివాళ్ళకి యివ్వడం? శలవియ్యండీ.

అగ్ని—అదంతా మీకెందుకయ్యా? ఓహో యిందుకా నన్ను పిలిపించారు? మీ గృహకృత్యాలవూసుకి నేవొచ్చానా యేవిఁటి? నా గృహకృత్యాలవూసు మీ కెందుకూ?

సౌజ—తొందరపడకండి అవుధాన్లుగారూ. దూరం ఆలోచించండి - మీకడుపున బుట్టిన పిల్లయొక్క సౌఖ్యం ఆలోచించి సలహాచెప్పానుగాని, నా స్వలాభం ఆలోచించి చెప్పలేదుగదా - పెద్దపిల్లకి సంభవించిన అవస్థ మీకళ్ళతో చూడనే చూశారు యికనైనా వృద్ధులకు పిల్లని కట్టబెట్టడుప్రయత్నము చాలించండి.

అగ్ని—నా పిల్లభారం అంతా మీదైనట్టు మాట్లాడుతున్నారేమిటి? ఆ సంత మీ కెందుకూ?

సౌజ—నన్ను తమస్నేహవర్గంలో చేర్చుకోండి - పరాయివాణ్ణిగా భావించకండి - దయచేసి నాసలహా వినండి - మర్యాదగలయింట పుట్టిన బుద్ధిమంతుడగు కుఱ్ఱవాణ్ణిచూసి మీ చిన్నపిల్లని పెళ్ళిచెయ్యండి. యిక పెద్దపిల్లమాట - ఆమెకు వితంతువుల మఠంలో, సంఘసంస్కారసభవారు విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుతారు. మీకడుపున పుట్టినందుకు యెక్కడనయినా ఆమె సుఖంగావుండడంగదా తండ్రైనవారు కోరవలసినది. ఆమె తాలూకు కొంతఆస్తి తమవద్దవున్నది. మా స్నేహితులున్నూ, శ్రీ పునర్వివాహ సభ కార్యాధ్యక్షులున్నూ అయిన రామయ్య పంతులుగారు నా పేర వ్రాసినారు. ఆ ఆస్తి, చిక్కులుపెట్టక, తాము ఆపిల్లకి పంపించి వెయ్యడం మంచిది.

అగ్ని—యేవిఁటీముండా యేడుపుసంత! వాడెవడు? వీడెవడు? మీరెవరు? అదెవర్తె? నాపిల్లేవిఁటి, పకీరుముండ! రేపు యింటికి వెళుతూనే ఘటాశ్రాద్ధం పెట్టేస్తాను.

సౌజ—యిప్పటి ఆగ్రహంమీద మీరు అలా శలవిచ్చినా, నిడివిమీద మీకే కనికరం పుడుతుంది. యిప్పట్లోనే మీరు కనికరిస్తే కొంత మీకు నేను ఉపకారం చెయ్యగలను.

అగ్ని—కనికరంగాకేం. కడుపులో యేడుస్తున్నాను కానూ? ఆస్తీ గీస్తీ యిమ్మంటే మాత్రం యిచ్చేవాణ్ణికాను. ఆవెధవని పెళ్ళిచేసుకోకుండా యిల్లుజేరితే, యింట్లో బెట్టుకుంటాను. అంతే.

సౌజ—అది మరిజరగదు.

అగ్ని—యిది అంతకన్న జరగదు.

సౌజ—ఆమె ఆస్తి మీరు యిచ్చివెయ్యకపోతే దావా పడుతుంది. నిష్కారణం ఖర్చులు తగులుతవి.

అగ్ని—నేను అగ్రహారపుచెయ్యిని - దావాగీవా అని బెదిరించితే భయపడేవాణ్ణి కాను.

సౌజ—నామాటవిని ఆస్తియిచ్చివేసి గిరీశంగారిమీద గ్రంథంచెయ్యడపు ప్రయత్నము మానుకుంటే, లుబ్ధావధాన్లుగారు మీమీద తెచ్చినకేసు తీయించివేస్తాను- మీపిల్లమీద దయాదాక్షిణ్యాలు లేకపోతే, స్వలాభమైనా ఆలోచించుకోండి.

అగ్ని—వెధవముండని లేవదీసుకుపోయిన పకీరువెధవపక్షం మాట్లాడుతావు; యేవిఁ పెద్దమనిషివయ్యా? నేనాకేసు వొదులుకుంఛాను? ఆవెధవగానీ కంటికి కనపడితే, ఖూనీచేస్తాను. పెద్దప్లీడరు ప్రత్యుద్దానంచేసి పిలిచాడంటే, కేసుల్లో యేవిఁ సలహా చెబుతాడో అని భ్రమపడ్డాను. వెధవముండలకి పెళ్ళిచెయ్యడపు పోయీకాలంపట్టుకుండేవిఁ, పెద్దపెద్దవాళ్ళకి కూడాను?

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారి తరపున మీమీద గ్రంథం నేనే నడిపించవలసివుంటుంది. మీకు వృధాగా డబ్బుతట్టుబడీ, సిక్షా, ఖూనాతాకూడా సంభవిస్తాయిగదా అని యింత దూరం చెప్పాను. మంచికి మీరు మనుష్యులైనట్టు కనపడరు. గనక నా చాయ శక్తులా పనిచేసి మీకు గట్టి సిక్ష అయేటట్టు గ్రంథం నడిపిస్తాను. పిల్ల దాని ఆస్తి విషయమయి దావాకూడా నేనే ప్రవేస్తాను.

అగ్ని—నీయింట కోడికాల్చా!

సౌజ—మీరు యేమన్నా, నాకు కోపంలేదు. యింటికి వెళ్లి ఆలోచించుకుని, నా సహాయం కావలసివుంటే తిరిగీరండి.

అగ్ని—(నివ్వెరపోతూ తనలో) వీడికి వెఱ్ఱిగాబోలు!

(తెరదించవలెను.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

సప్తమాంకము

౧-వ స్థలము : విశాఖపట్నంలో వీధి.

[బైరాగీ, వెనుక పదిమంది శూద్రులూ ప్రవేశింతురు.]

రామన్న—యెక్కణ్ణించి యిజయం సేస్తున్నారు గురూ?

బైరాగి—కాశీనుంచిరా.

రామ—యెన్నాళ్ళయింది గురూ?

బైరాగి—ప్రాతఃకాలం గంగ సేవించి బయల్దేరాముగా.

రామ—యింత యేగిరం యెలాగొచ్చినారు. గురూ?

బైరాగి—పవనం బంధించి వాయువేగం మీదవచ్చాముగా.

బుచ్చన్న—యోగులికి సిద్దులుండవురా? యీయనేంరా, ఉప్పాకలోనూ సింహాచలంలోనూ మొన్న సివరాత్రికి వొక్కమారే అగుపడ్డారు.

లక్ష్మన్న—కెల్లోడు తీగిటపాయేసినాడు కాండ్రా? నిమేటికి వుత్తరం దేశదేశాలికి యెల్లదా?

బైరాగి—పామరులు! పామరులు!

రామ—వూరుకోస్సి - నీకేటెరిక - యెత్తినాకొడక.

బైరాగి—యీవూళ్ళో తీర్థపురాళ్ళరేవున రెండుమైళ్ళ లోసబురున ధర్మరాజువారు ప్రతిష్ఠచేసిన శివాలయం, కంచుదేవాలయం ఒకటి వున్నది. రాత్రి ఆదేవుణ్ణి శేవించుకుని, రేపు రామేశ్వరం వెళ్ళిపోతాం. సదావృత్తి యక్కడదొరుకుతుంది?

రామ—యీ ఊళ్ళో మఠంలేదు గురూ. మేమంతుండగ తమకి లోపవేఁటి గురూ? కాశీ కబుర్లేటి గురూ?

బైరాగి—నాలుగురోజులు కిందట విశ్వేశ్వరుడి కోవిలలో ఒక బంగారపు రేకు ఆకాశంమీంచి పడ్డది. దానిమీద వ్రాసినలిపి బ్రాహ్మలికి యవరికీ బోధ అయింది కాదు. మేం చిత్తగించాం. సిద్ధులభాషని దానిమీద బంగారంచేసే యోగం వకటి కలకాలంబతికే యోగం వకటి వ్రాసివున్నాయి.

రామ—యేవాఁచ్చర్జెం! గురూ భోజినం యేటారగిస్తారు?

బైరాగి—పాలూ, పంచదారా, అరిటిఫలములూ, యీప్రకారం ఒకపక్షం ఫలహారం చేస్తాము. మరి పదిహేనురోజులు వాయుభక్షణ చేస్తాము.

రామ—ఒక్క మిట్టకాయలో పలారం జాగర్త చేస్తాం గురూ. మా రాంమందిరానికి దయచెయ్యాలి.

బైరాగి—పద-యీవూరి వింతలేవిఁటి?

లఖ్మన్న—యేటీలేప్ - రావఁశంద్రపురం అగ్ఘోరంలో ముసలబాపనోడు అల్లిసం పేసినాట్ట. అడికీ దొంగసాచ్చీకం పలికి నోళ్ళకీ తాసీలుగోరికీ సిచ్చైపోతాదిట.

బైరాగి—యీవూరు పాపంతో నిండి వున్నట్టు కనపడుతూంది. యీవూళ్ళో మేము నిలవము.

రామ—అచ్చువుఁడు వెఱ్ఱోడు గురూ. అడిమాట నమ్మకండి. మీరెళ్ళిపోతే మాలాటోళ్లు తరించడం యీలాగ్గురూ? అల్లీ వూరోళ్ళుకారు.

బుచ్చన్న—అవూరి దుకాణదారుగారు అదుగో వొస్తున్నారు.

బైరాగి—యీవూళ్ళో తాగడం లావుగావున్నట్టు కనపడుతుంది. మేము తాగుబోతులతో మాట్లాడం - ఆదుకాణదారు వచ్చేలోగా యీ సందులోకి మళ్ళిపోదాం; రండి (దుకాణదారు పరుగునవచ్చి కలిసి బైరాగి మొలలో చెయివేసి పట్టుకొనును.)

దుకా—రూపాయలుకక్కి మరీ కదలాలి!

బైరాగి—యేమిటీవాళకం! వీడు తప్పతాగి పేలుతున్నాడు-నేను మొదటే చెప్పలేదా యీవూరి సంగతి? అంతా పాపంతో నిండివుంది! వేమన్న యేమన్నాడు.

"తాగుబోతుతోడ । తగదెందు నేస్తంబు"

రామ—(దుకాణదారుతో) భాయీ! మీ కేటి, మతోయిందా? గురువుగోరికిదణ్ణవెఁట్టి లెంపలో యించుకోండి.

దుకా—గురువూలేదు, గుట్రాలేదు వూరుకోస్సి - యీడెక్కడ గురువు? నాదుకాణంలో సారా అంతా చెడతాగి డబ్బియ్యకుండా యెగేసినాడు.

రామ—మీకు మతోయిందా భాయి? అశేటి మీదుకాణంలో తాగడ వేఁటి. కాశీనించి యిప్పుడే ఒచ్చినారుగదా?

దుకా—ఆకాశం బొక్కచేసుకుని వొచ్చాడుకాడూ? (బైరాగితో) డబ్బిచ్చి మరీ కదులు.

బైరాగి—మావంటి సాధులతో నీకు వాదెందుకు అబ్బీ? యవర్నిచూసి మేవఁను కున్నావో! మమ్మల్ని పోలిన దాసరివాడొకడు, బైరాగి వేషం వేసుకుని యీ దేశంలో తిరుగుతున్నాడు. కిందటిమాటు మేం దేశసంచారం చేసివచ్చినప్పుడు చూసి చివాట్లు పెట్టాం. నీకు డబ్బుమీద అంత కాపీనంవుంటే తులం రాగి తెచ్చుకో బంగారం చేసియిస్తాం. సంగోరు ధర్మఖర్చుచేసి సంగోరు తిను. లేకుంటే తల పగిలిపోతుంది.

రామ—యేం యెజ్జిముండాపని చేసినారు భాయీ! బంగారం చేసేసిద్దులికి డబ్బు లచ్చేంటోయి? ఆరికాళ్ళమీదపడి అలకతీరుసుకోండి.

దుకా—వుండోస్సి - యేడిసినట్టేవుంది. నీ సామ్మేం పోయింది?

[హెడ్ కనిష్టీబు ప్రవేశించును.]

హెడ్—యేమండోయి గురోజీ! మీరు దొరకడం నాకు దేవుఁడు దొరికినట్టుంది. ఇక బతికాను. మీతో కొన్ని జరూరు సంగతులు మాట్లాడాలి, రండి.

బైరాగి—భాయీ - మీరు వెనక్కుండండి. (దుకాణదారుతప్ప తక్కినవారు దూరముగా వెళ్ళుదురు.)

దూకా—నాడబ్బిచ్చి మరీ మాట్లాడండి.

బైరాగి—నలుగురిలోనూ మర్యాదతియ్యడం ధర్మవేఁనా తమ్ముడా? యోగరహస్యాలు పామరుల దగ్గిరా వెల్లడిచెయ్యడం?

దుకా—డబ్బు యెగొయ్యప్రయోగం నాదగ్గిరపారదు. రహస్యవేఁటి? ఆవిద్యకి అంతా గురువులే!

బైరాగి—వెఱ్ఱి నరుడా! బైరాగివాళ్ళకి మాకు డబ్బుమీద తనువుంటుందటోయి? ఒకళ్ళకి యిచ్చేదీకానం—పుచ్చుకున్నదీకానం.

హెడ్డు—భాయీ! నీమూపాయలు నేనిస్తాను. తెలివిమాలిన మాటలాడకు. గురువుగారికి కళ్ళుమొయ్యా ఆగ్రహవొఁస్తే మనం మండిపోతాం. మీరటుగడా, వెళ్ళండి. (బైరాగితో) గురోజీ! ఖూనీకేసు పీకలమీదికొచ్చింది. కేసూ, యే బుగ్గీలేనిదే, ఆరాత్రి నాలుగురాళ్ళు తడువుఁకుందావఁని మనం ఆ ముసలాణ్ణి అల్లరి పెట్టావాఁ? ఆతరవాత, తాసిల్దారొచ్చి "హాత్ హాలాత్" అని బెదిరించి పదిరాళ్ళు లాగాడు. తన తాలూకుకంటె పెగిలిందికాదని రావఁప్పంతులుగాడు, యినస్పెక్టరికీ పోలీసు సూపరెంటుకీ అర్జీలుకొట్టాడు. నిజంగా ఖూనీకేసు జరిగి వుండగా, మేవుఁ కామాపు చేశావఁని తాసిల్దారుమీదా, నామీదా యిప్పుడు పితూరీ చేస్తున్నారు.

బైరాగి—మేవుండగా మీకేం భయం, భాయి?

హెడ్డు—అందునేగదా, నాపాలిటి దేవుఁళ్లా మీరు దొరికారన్నాను.

బైరాగి—మీశత్రువులకు వాగ్బంధం చేస్తాను. వాళ్ళపేర్లు వ్రాసియివ్వండి. యినస్పెక్టరుకి మీమీద యిష్టవఁని చెప్పేవారే?

హెడ్డు—యీపెద్ద వుద్యోగస్థులకి దయలూ దాక్షిణ్యాలూ యేవిఁటి గురూ? వాళ్ళకి యెంత మేపినా, వాళ్ళకి కోరక్టు వొస్తుందనిగాని, ప్రమోషను వొస్తుందనిగాని, ఆశపుట్టినప్పుడు, తెగని కత్తితో పీకలు తెగగోస్తారు. మా

యినస్పెక్టరికి నూపరేంటుపని కావాలని ఆశుంది. తసీల్దారికీ వాడికీ బలవద్విరోధం వుంది. ఆవిరోధం మధ్యనన్ను కొట్టేస్తూంది.

బైరాగి—చూస్తూవుండండి; రేపటినుంచి పతకం తిరిగిపోతుంది.

హెడ్డు—మీదయ, గురూ - సౌజన్యారావు పంతులుగారని ఓ గొప్పవకీలుగారున్నారు. ఆయన నాకు చాలాసాయం చేస్తున్నారు. కేసు తేలిపోయేసాధనం ఆయన వొకటి చెప్పారుగాని, అది కుదరక తల్లడిల్లుతున్నాం.

బైరాగి—యేమిటండి, ఆసాధనం?

హెడ్డు—పరారీ ఆయిపోయిన ఆపిల్లదాని తండ్రి - గుంటూరు శాస్తుల్లని ఒకడు వున్నాడు. అతగాడు దొరికితే, కేసు పోతుంది. వాడు యక్కడా కనపడ్డు.

బైరాగి—యిదెంతపని. రాత్రి అంజనంవేసి ఒక్కక్షణంలో కనుక్కుంటాను.

హెడ్డు—అలారక్షించు గురూ. ఆ కుఱ్ఱాడు—అనగా ఆచిన్నది-యిప్పుడు యెక్కడుందో కనుక్కోగలరూ, గురూ?

బైరాగి—అదీ అంజనంలోనే కనపడుతుంది.

హెడ్డు—అది మొగాడయినా, ఆడదయినా కూడా కనపడుతుందా గురూ?

బైరాగి—ఆడది మొగాడెలా అవుతుంది భాయీ?

హెడ్డు—(తనలో) చెబితే యేం ప్రమాదవో! (పైకి) యీ చిక్కుల్నించి మతిపోతూంది గురూ. దయచేండి, యింటికెళదాం.

బైరాగి—యీశిష్యులకి కొంచం జ్ఞానోపదేశంచేసి మరీవస్తాను. మీరు ముందు నడవండి.

హెడ్డు—యీకార్యం అయిందాకా మీపాదాలు వొదలను - కార్యమైతే తమరు హరిద్వారంలో కట్టిస్తూన్న మఠానికి నూటపదహార్లు దాఖలుచేస్తాను.

(అందరూ నిష్క్రమింతురు.)

౨-వ స్థలము: డెప్యూటీకలెక్టర్ కచేరీ.

[డిప్టీకలక్టరు, వకీళ్ళు, బంట్రౌతులు, మొదలైనవారు ప్రవేశింతురు.]

భీమారావు—నాకు మునసబుకోర్టులో కేసున్నది, వొక ఆర్జీ దాఖలుచేసి శలవు పుచ్చుకుంటాను.

కలెక్టర్—కోర్టువారికి అవకాశం అయేవరకూ వుండలేని వకీళ్ళు కేసు యెందుకు దాఖలుచేయువలె? ఇది చెప్పినట్టల్లావచ్చే కోర్టనా మీయభిప్రాయం?

భీమా—చిత్తం, చిత్తం, తమ ప్రిడిశెసర్లు అలాగు గడుపుతూవచ్చేవారు.

కలె—ఆఫీస్‌పనిచూసుకుని పిల్చేవరకూ ఉండండి.

అగ్నిహో—(రామప్పంతులుతో) యేమండోయ్ మన కొత్తకలెక్టర్ని కోప్పడుతున్నారే?

రామప్ప—(అగ్నిహోత్రావధానులుతో) యీ అధికార్లనైజం యేమిటంటే యెవళ్ళ మీద దయవుండి యెవళ్ళపక్షం కేస్‌చెయ్యాలంటే వాళ్ళని కరవొచ్చినట్టు కనపడతారు మీరు కోర్టలసంగతంతా తెలుసునంటారే? యిదేనా మీ అనుభవం?

అగ్నిహో—(గట్టిగా) అవునవున్నాకు తెలుసును.

కలె—యెవరా మాట్లాడుతున్న మనిషి?

నాయుడు—(లేచి) తక్‌షీర్‌మాఫ్‌చేస్తే మనవిచేస్తాను. యీయన కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంకాపురస్తుడు, నులక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు; మహా (అ) యోగ్యమైన బ్రాహ్మడు, జటాంతస్వాధ్యాయి, యీయనే లుబ్ధావధాన్లుగారికి తన కొమార్తెను పధ్ధెనిమిదివందల రూపాయిలకు, కన్యాదానం చేయడానికి బేరమాడుకుని, కాబోయే అల్లుడికి దేహశుద్ధి చేశారు; అందుకే యీమధ్య లుబ్ధావధాన్లుగారు యేలినవారి కోర్టులో ఛార్జీ దాఖలుచేశారు. అందులో ముద్దాయీ యీ మహానుభావుడే! మల్లవరంలో సహస్రమాసజీవైన వక బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడుంటే, ఆయనకు తన పెద్దకుమార్తెను కన్యాదానంచేసి, రెండు పిల్లకూనలు స్వీకరించేటప్పటికి పెళ్ళిలోనే ఆ బ్రాహ్మడిపుణ్యం అంతాముడి పరం పదంపించేశాడు. ఆపిల్లదాని తరఫున భూములకొరకు దావాతెచ్చారు. వీరు తమవంటి గవర్నమెంట్ ఆఫీసర్లకి తరుచుగా పనిగలుగచేసి ప్లీడర్లని పోషిస్తూవుంటారు. వీరి యోగ్యత లేమి, వీరిదయాంతఃకరణ లేమి, వీరిసరసత లేమి, మరియెన్నడమునకు శేషుడికైనా అలవికాదు, వారి తరఫున కేసు దాఖలు చెయ్యడంకోసమే భీమారావు పంతులుగారు కోర్టుకు దయచేశారు. (విరసముగా నవ్వి కూరుచొనును.)

కలె—బలేశాబాష్ (గుమాస్తాతో) ఏదీ భీమారావు పంతులుగార్ని ప్రియాదు అర్జీ దాఖలుచేయమను. (గుమస్తా పుచ్చుకొని దాఖలుచేయును.)

కలె—(కాగితమందుకొని) యేమిటయ్యా కేసుస్వభావం?

భీమా—చిత్తం, యీయన వెధవకొమార్తెని యీయన కొమారుడికి చదువుచెప్పే గిరీశం అనేఆయన అలంకారాలూ, ఆ స్త్రీతోకూడా లేవతీసుకు వెళ్ళిపోయినాడు.

అగ్నిహో—దస్తావేజులూ, కోర్టు‌కాయితాలూ కూడానండి.

కలె—యేమిటి! అ, హా, హా, హా, హా, (నవ్వుచూ బూట్సు నేలపైతట్టును) బలేశాభాష్ (అర్జీచూచుకొని) యిన్నాళ్లేమి చేస్తున్నారు?

భీమా—తహస్సీల్దార్ గారిదగ్గిర నేరంజరిగిన మూడోరోజునే మున్సబుకోర్టు వకీలు వెంకట్రావుపంతులుగారు, ఛార్జీ దాఖలుచేస్తే ఆ తహస్సీల్‌దారుగారు కేస్ స్వభావం యేమిటని అడిగినారు. ఎబ్‌డక్‌షన్ అని వెంకట్రావు పంతులు గారు చెప్పేసరికి యింగ్లీషు రాకపోవడంచాత, తహస్సీల్దారుగారు అమాట యెప్పుడూ విన్లేదనిచెప్పారు. తరవాత కేస్ స్వభావం తెలుగునచెప్తే యిలాంటి నేరం మా జూరిస్‌డిక్‌షన్‌లో జరగదు. తోవలో రోడ్డుమీద యేతాలూకా సరిహద్దులో యెత్తుకుపోయినాడో అని అర్జీ దాఖలుచేసుకున్నారుకారు. లుబ్ధావ ధాన్లుగారి ఖూనీకేసు కొమావ్ చేసిన తహస్సీల్దారుగారే యీయనండి.

నాయుడు—ఇంగ్లీష్ రాకపోతేనేమండి? తహస్సీల్దారుగారు యెంతప్రాజ్ఞులు. పూర్వపు యూరోపియన్ అధికార్లని యెంతమందిని మెప్పించారు! ఆయన లుబ్ధావధాన్లుగారి కేసు కొమావ చేశారని భీమారావు పంతులుగారు అంటు న్నారు. యింకా యిన్‌క్వైరీ అవుతూవున్న కేసులో అలా అన్నందుకు యీయన పైని తహస్సీల్దారుగారు పరువునష్టం ఛార్జీ తేవడమునకు వీలుఃవున్నది.

కలె—(భీమారావువైపుజూచి) పిల్లకు పదహారు సంవత్సరములకు లోపుయీడని రుజువున్నదా?

భీమా—జాతకంవుందండి.

నాయుడు—కోర్టువారు ఆజాతకం దాఖలుచేసుకోవాలి.

భీమా—యీ కేసులో ఆయన మాట్లాడుతూవుంటే నే ఎంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయుడు—యీ కేసులో నాకూడా వకాల్తినామా వుందండి (అని దాఖలు చేయును.)

భీమా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) ఏమయ్యా యీయనకూడా వకాల్తీ యిచ్చావయ్యా.

అగ్నిహో—మొదటా, రామప్పంతులు యీయన కిప్పించారు.

భీమా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) అయితే యేడువు.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు తెల్లపోయిచూచును.)

కలె—యేదీ జాతకం దాఖలుచెయ్యండీ.

(భీమారావుపంతును దాఖలుచేయును.)

నాయుడు—కోర్టువారితో ఒకసంగతి మనవిచేసుకుంటాను. యీ జాతకం విశ్వా మిత్రుడంత యోగ్యుడైన బ్రాహ్మడిచేత తయారుచెయ్యబడ్డది. అదుగో ఆమూల నిలబడ్డ రామప్పంతులుగారికి యీ జాతకంలో మంచిప్రవేశం వుందండి.

భీమా — నేను ప్లీడర్ వకీల్ని. కేసు హియరింగు నేనే చేయవలెనుగాని, నాయుడు గారు చేస్తే నేనెంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయ — స్కార్లెట్ దొరగారిదగ్గిర్నుంచీ యేజన్సీ కోర్టులో వకాల్తీ చేస్తున్నాను. డబ్బుచ్చుకున్నందుకు నాపార్టీ తరఫున నాలుగుమాటలు చెప్పి తీరుతానుగాని యింగ్లీష్ చదువుకున్న కొందరువకీళ్ళలాగ నోటంట మాట్రాకుండా కొయ్యలాగ నిలబడనండి.

కలె — (అగ్నిహోత్రావధాన్లు వైపుజూచి) మీ కొమార్తె, యేసంవత్సరమందు పుట్టిందయ్యా?

అగ్ని — ఆంగీరస.

కలె — జాతకంలో భావవుందే? బ్రాహ్మణ్యం పరువంతా తీసేస్తిరే. గడితిని పిల్ల నమ్ముకున్నావు సరే కాని, యీలాటి ఫోర్జరీలుకూడా చేయిస్తావూ? బ్రాహ్మల్లో వున్నంత, ఖంగాళీ, మాలకూడూ మరెక్కడాలేదు. నీదుర్మార్గతవల్ల నీకుమార్తెను యీ అవస్థలోకి తెచ్చి మళ్ళీ ఎబ్డక్షన్ కేసుకూడానా? నీపొట్ట కరిగించేస్తానుండు. (గుమాస్తాతో) కేసులో నోటీస్లు చెయ్యి.

గుమా — (ఛార్జికాగితముజూచి) యిందులో ముద్దాయి యింటిపేరూ సాకీనూ లేదండి.

నాయ — (లేచి) యీ అర్జీ వల్లకొట్లో రామనాథాయ వ్యవహారం లాగుంది. ఇంగ్లీషు వకీళ్ళు దాఖలుచేసే కాకితాలు యీరీతినే వుంటాయండి.

భీమా — (గుమస్తాతో రహస్యముగా) తరవాయీలు నింపించలేదుటయ్యా? (పైకి) యీలా నాయుడుగారు నన్ను తూలనాడుతూంటే కోర్టువారు ఊరుకోవడం న్యాయంకాదు.

కలె — నాయుడుగారు మిమ్మ నేమీ అన్లేదే?

భీమా — (తనలో) యిక్కడికి నేను రావడం బుద్ధిపొరపాటు.

క్లార్కు — (భీమారావు పంతులుగారితో) ఇంటిపేరూ, సాకీనూ యేమిటండీ?

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) ఏమిటయ్యా?

అగ్నిహో — ఆయనపేరు గిరీశం, మరంతకంట నాకు తెలియదు.

కలె — చాబాష్; బాగావుంది! అవధాన్లుగారి కొమార్తెని యెవడో తీసుకుపోయినాడు. కనక వాడి వూరూపేరూ యెరిగినవాళ్ళు తెలియచెయ్యవలసినదని, దండోరాకొట్టించి గేజట్లో వేయించండి. పోలీసువారికి యెందుకు నోటీసివ్వలేదూ! సాకీనూ మొదలైనవి లేనిదీ కేసు యడ్మిట్ చెయడానికి వీలులేదు. టిఫిన్కి వేళయింది లేదామూ (అనిలేచి వెళ్ళిపోవును.)

అగ్నిహో—(భీమారావు పంతులుగారితో) ఏమండోయ్ కేసు అడ్డంగా తిరిగిందే?
(భీమారావు పంతులుగారు మాట్లాడరు.)

అగ్నిహో—యేమండోయి మీతోటి, మాట్లాడుతున్నాను.

భీమా—ఇచ్చినఫీజువ పనైపోయింది; మళ్ళీ ఫీజిస్తే నేకాని మాట్లాడేదిలేదు.

అగ్నిహో—యేంపనైంది అఘోరంపని? కలక్టరు చివాట్లు పెడుతూంటే ముంగిలా మాట్లాడక వూరుకున్నావు!

భీమా—బంట్రోతు! యితన్ని నాదగ్గిరికి రానీకండా గెంటేయ్.

అగ్నిహో—ఓహో బాగుంది వ్యవహారం! రామప్పంతులేడీ?

నాయుడు—(మెల్లగా వెనుకనుండి వచ్చి) పోర్జరీమాటరాగానే సన్నసన్నంగా జారారు. యీపాటికి వారివూరికి సగంతోవలోవుంటారు.

అగ్ని—అయ్యో కొంపతీశాడే!

నాయుడు—ఇంగ్లీషువకీలు సరదాతీరిందా? పోర్జరీకి తమక్కూడా మరప్రవేశం అవుతుంది.

అగ్ని—అయ్యో నీయింట కోడికాల్చా.

నాయుడు—రోజూ కాలుస్తూనే వుంటారు.

(తెరదించవలెను.)

3-వ స్థలము: సౌజన్యారావు పంతులుగారి కచేరీగది.

[సౌజన్యారావు పంతులుగారూ, పోలిశెట్టి ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—చూశారా శెట్టిగారూ. యిప్పటిరోజుల్లో దేవ బ్రాహ్మణభక్తి కోమట్లలోనే వున్నది. లుభ్ధావధాన్లుగారు బ్రాహ్మలు, వృద్ధులున్నూ - ఆయనను కాపాడితే మీకు చాలా సుకృతం వుంటుంది.

పోలిశెట్టి—బాబు - తమశలవు కబ్బెంతర వేఁటి?

సౌజ—చూశారా, మీరు సాక్ష్యంచెప్పి ఆయన్ని యీ ఆపదలోనుంచి తప్పించక పోతే, నిజం దాచినందువల్ల ఆయనకి యేమి ప్రమాదం వచ్చినా, ఆపాపం మిమ్మల్ని చుట్టుకుంటుంది.

పోలి—అబ్బెంతర వేఁటి? బాబూ!

సౌజ—నిజంగా కూనీ జరగలేదని మీకునమ్మక వేఁకదూ?

పోలి—అబ్బెంతర వేఁటి? బాబూ!

సౌజ— ఆపిల్ల గోడదాటి పారిపోవడం మీరు చూశారుగదూ?

పోలి—అబ్బెంతర వేఁటిబాబూ?

సౌజ—మీరు అప్పుడు గుడ్డివాదికి బాహ్యానికి వెళ్ళివున్నారు?

పోలి—అబ్బేంతరవేఁటి బాబూ?

సౌజ—మీరు బాహ్యానికి వెళ్ళినప్పుడు సహాయానికి మీ నౌఖరునుకూడా తీసుకు వెళ్ళారు?

పోలి—అబ్బేంతరవేఁటి బాబూ?

సౌజ—(కలం కాగితంతీసి) యీ సంగతులే వ్రాస్తాను. చెప్పండి.

పోలి—యేటి బాబూ?

సౌజ—మీరు చెప్పబోయే సాక్ష్యానికి స్టేటుమెంటు కట్టుకుంటాను. జరిగినది అంతా చెప్పండి - వ్రాస్తాను.

పోలి—మా యింట్లోళ్ళకి ఉడ్డోలవైఁన జబ్బుగావుందని కబురెట్టారు, బాబూ. నాకు సేతులు కాళ్ళు ఆడకుండున్నాయి. బండీ కుదుర్చుకొచ్చాను - శలవిప్పించండి - యీ సాచ్చీకాల్లో తిరిగితే పిల్లాపేకా బతుకుతారా బాబూ?

సౌజ—యింతసేపూ చెప్పారుకారేమి? రుగ్మత నిజమేఐతే చాలావిచారవైఁన సంగతి - మీరు సాక్ష్యం యలాగా తప్పరు. చెప్పేమాటలు ముందు వ్రాసుకుంటే మంచిది, లేకుంటే బోనెక్కినతరవాత తత్తరపడిపోతారు. పదినిమిషములు పట్టదు. చెప్పండి వ్రాస్తాను.

పోలి—సాచ్చీకం తప్పదు బాబూ?

సౌజ—యలాతప్పుతుందీ? నిజం తెలిసినవారు సాక్ష్యం పలకకపోతే మరియవరు పలుకుతారు?

పోలి—బాబూ - తమరు పెద్దవోరికళ్ళు, కోఁవఁటోడి మాటని కొట్టెయక, యింటారా?

సౌజ—వినకేమి?

పోలి—నిజవేఁటిబాబూ? అబద్దవేఁటి బాబూ? నేను చూసి నిజవాఁ చెప్పినాను? గుడ్డిమీదికేటి నిశిరాత్రేళ నేను బైటకెల్లవేఁటి? జువ్విచెట్టుమీద పిశాచం అమాంతంగా సంపేసిపోదా! బాబూ? యేటిబాబూ సాచ్చీకానికి ముండ పోలిశెట్టి పోలిశెట్టే సెప్పాలా సాచ్చీకం బాబూ? తమంటి అధికార్లనిచూస్తే, పాణం యెగిరిపోతుందిగదా? తమరు తలిస్తే సాచ్చీకానికొక్కడవా? బాప నోళ్లు నచ్చాపనచ్చలు. కొంచం సెయితడిజేస్తే సాచ్చీకం చేప్పేసిపోతారు బాబూ—

సౌజ—యీపాటి చాలించండి. దొంగసాక్ష్యాలు నాదగ్గిర పనికిరావు. నిజం తెలిసిన సాక్షులే నాకు కావాలి.

పోలి—ఆపాటిమాట యెవరు సెప్పినారుకొరు బాబూ; నిజం నాకేమీ తెల్దు, యేదేవుఁడు సెత్తికొట్టమంటే ఆ దేవుఁడు సెత్తికొడతాను బాబూ.

సౌజ—మరి యెరుగుదువఁని యెందుకు చెప్పారూ?

పోలి—బాబూ, సెప్పనంటే కనిష్టీబోళ్ళు ఊరుకున్నారా?

సౌజ—యిప్పుడుమాత్రం వూరుకుంటారా?

పోలి—చెప్పితే, యిన్నిసిపికటరు పీక పిసికెయ్డ బాబూ?

సౌజ—చెప్పకపోతే హెడ్డుకనిష్టీబు పీక పిసకడా?

పోలి—అధికార్లేటి చెయ్మంటే, మాలాటోళ్ళు అదల్లా సెయ్యాలిగదా బాబూ - లేకుంటే పీక్కురిగదా? "పోలిశెట్టీ, సాచ్చీకం సెప్పాలి" అని హేడ్డుగారంటే, సిత్తంబాబూ అనాలి; పోలిసెట్టీ, కబడదారు, సాచ్చీకం చెప్పితే సంపేస్తాను." అని యిన్నిసిపికటరుగారు అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. "హేడ్డుగారిని బదిలీచేస్తాం, మరి భయపడకు," అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. ఆరాత్రి నేనూళ్లోవున్నానా బాబూ? లింగోరం సంతకి పోలేదా?

సౌజ—మీసాక్ష్యాన్ని, నమ్ముకుని, లుబ్ధావధాన్లుగారికి నేను ధైర్యం చెప్పానే?

పోలి—గొప్పధికార్లు! తమరు తలిస్తే ఆరికి నోటేటి బాబూ? కొవిఁటాడి మాటకొట్టెయ్కుండి బాబూ, తమవంటోరుతలిస్తే, బాపన సాచ్చీకాలు నచ్చాపనచ్చలు.

సౌజ—మీయోగ్యత తెలిసింది. చాలు, యీపాటి వెళ్ళండి.

పోలి—(లేచినిలబడి) కోపవాఁబాబూ? మేం బతగ్గలవాఁ? ఆవునెయ్యి బాబూ గుమగుమలాడేది ప్రతోరం పంపించుకుంటునా బాబూ?

సౌజ—మీయినస్పెక్టరికి పంపండి.

పోలి—(వెళ్ళిపోతూ) ఆరంతోరు ఆరూ, తమంతోరు తమరూ. మాకిద్దరొహటిగాదా?

సౌజ—చాలును వెళ్ళండి, వెళ్ళండి.

పోలి—తమకోపవొఁస్తే, బతగ్గలవాఁ బాబూ. (గుమ్మందాటి) బతిగాన్రా దేవుఁడా! పెందరకాళె యింటికిపోయి యెంకటేశ్వర్లుకి, అరశటాకునెయ్యి దివ్వెలిగిస్తాను.

(నిష్క్రమించును.)

౪-వ స్థలము : వీధి.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, నాయుడు ప్రవేశింతురు.]

అగ్ని—అప్పైతే కేసు మానుకొమ్మంఛావూ?

నాయుడు—లేకపోతే మీకు చాలా వుపద్రవం సంభవిస్తుంది. ఆ యింగిలీషు వకీలు అంతా పాడుచేశాడు.

అగ్ని—అయితే రామప్పంతులు వుడాయించేసినట్టేనా?

నాయుడు—అందుకు సందేహమేవిఁటి?

అగ్ని—నాకడియం, పట్టుకుపోయి తాకట్టు పెట్టాడు?

నాయుడు—దానికి నీళ్ళధారే.

అగ్ని—అయ్యో! ఆకడియం మాతాతనాఁటిది. మీరు మొన్న దిడ్డీతోవంట వొచ్చారే, ఆ సాందానియింట్లో తాకట్టు పెట్టాడు.

నాయు—రాము! రాము! ఆసరుకు దానివగ్గిర వుంచేలేదు. మీది మిక్కిలి దాని తాలూకు కంటె వకటి వాడే తీసుకుపోయి యక్కడో తాకట్టు పెట్టాడు, ఆ తాగుబోతు మీకెలా దొరికాడు?

అగ్ని—రామప్పంతులు తాగుతాఁడా?

నాయ—మరి కడియం, కంటెకూడా తాగేశాడుకాఁడా?

అగ్ని—పీడిసిగతరగా!

నాయు—అవునుగాని, మీమీద ఫోర్జరీ కేసు ఖణాయించకుండా డిప్టీ కలక్టరుగారితో సిఫార్సు చేశానుగదా, నాకేమిస్తారు?

అగ్ని—ఏమిచ్చేది? నాభికోసుకోఁడానికి దమ్మిడీ అయినా నాదగ్గిర లేదు. వూరికి చేరితేగాని డబ్బు పెగల్దు

నాయ—పోనియ్యండి. ఒక ప్రోమిసరీనోటు రాయండి; రూపాయలు యిప్పిస్తాను.

అగ్ని—నా ప్రాణంపోతే నోటురాయను. అప్పుపత్రం రాయనని మాతండ్రి చచ్చిపోయేటప్పుడు నాచేత ప్రమాణం చేయించాడు.

నాయు—అయితే మీతోకూడా మీవూరు వస్తాను - వకబండెడు ధాన్యం యివ్వండి.

అగ్ని—డబ్బూ, దినుసూకూడా వాకీళ్ళనెత్తినికొడితే, యేటికేడాదీ బతకడం యలాగు? రెండుపుట్లు మిరపకాయలిస్తాను.

నాయు—అదైనా యెంతకాదు, ఖరారేనా?

అగ్ని—అగ్నిహోత్రావధాన్లు, అన్నమాట తప్పుతాఁడా? లుబ్ధావధాన్లు నన్ను పకీర్ని చేశాడు - వాడికి సిక్ష కాదేం?

నాయ—అవునుగాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారు అతడికి సాయంచేస్తున్నారు. అధికార్లంతా ఆపంతులుమాట వింటారు.

అగ్ని—ఆ పంతులు అవుధాన్లుకూతుర్ని పెళ్ళాడతాఁడా యేమిషి?

నాయ—ఆయన ప్రాలుబ్ధం, దాన్ని పెళ్ళాడతాఁడా?

అగ్ని—మరియెందుకు, లుబ్ధావధాన్లు మీదపడి యేడుస్తాడు?

నాయు—సౌజన్యారావు పంతులుగారు మహాదొడ్డవారు. కోట్లలో యెన్నవలిసిన మనుషులు. ఆపదలోవున్న యెవరికైనా ఆయ్న ఉపకారం చెయ్యవలసినవారే.

అగ్ని—అప్పైతే, వెధవముండని పెళ్ళాడిన చావాటుపీనుగును వెనకేసుకుని, నాపీక యెందుకు నొక్కుతున్నాడు?—అదుగో ఆ గాడిదకొడుకు!

[గిరీశం తొందరగా ప్రవేశించును. అగ్నిహోత్రావధాన్లు పక్కనుంచి గిరీశం మీదపడును. గిరీశం తప్పించుకుని కిందికిజారి, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కాళ్లుబట్టిలాగి "మావఁగారికి నమస్కారం" అని పరుగుచ్చుకొనును. అగ్ని హోత్రావధాన్లు కింపడును.]

నాయు—అల్లుడు గారా యేవిఁటండి? (లేవదీసి వొళ్ళుదులుపును.)

అగ్ని—పీడిశ్రాద్ధం చెట్టుకింద బెట్టా! యేడీ, వెధవని చంపేస్తాను?

నాయు—అల్లుణ్ణి హతవాఁరిస్తే, కూతురు డబ్బల్ వెధవౌతుంది. శాంతించండి.

అగ్ని—నీయింట కోడిగాల్చా!

నాయు—అమోఘాశీర్వచనము! పదండి.

౫-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు బస.

లుబ్ధా—రామనామతారకం। భక్తిముక్తిదాయకం॥ .

[గిరీశం ప్రవేశించి లుబ్ధావధాన్లును కౌఁగలించుకొని "అన్నయ్యా" అని యేడ్చును.]

లుబ్ధా—యిదేవిఁట్రా?

గిరీశం—నీమీద ఖూనీకేసు వొచ్చిందని తెలిసి నిద్రాహారం లేకుండా యకాయకీని వొచ్చాను. మా అన్నయ్యకీ వాళ్ళకీ కబురు పంపించావు కావేఁ?

లుబ్ధా—యెవరేం జెయ్యాలి? అన్నిటికీ సౌజన్యారావు పంతులుగారే వున్నారు. అయితే అబ్బీ, అగ్నిహోత్రావధాన్లుగాడి కూతిర్ని లేవదీసుకు పోయినావట్రా? వాడికి తగినశాస్తి చేశావు. దాన్నిగానీ పెళ్ళిమాత్రం ఆడలేదుగద?

గిరీశం—నేనంత తెలివితక్కువపని చేస్తాననుకున్నావా, అన్నయ్యా? నువ్వు నన్నేదో పెంచుకుంటావనీ, పెళ్ళి చేస్తావనీ మావాళ్ళు కొండంత ఆశపెట్టుకున్నారుగదా?

లుబ్ధా—యీగండం గడిస్తే పెంపకంమాట ఆలోచించుకోవచ్చును.

గిరీశం—(గద్గదస్వరంతో) సౌజన్యరావు పంతులుగారు చెప్పినమాటలుచూస్తే, యీ గండం గడుస్తుందని నాకు ధైర్యం తాళమండావుంది. నీకు కావలసినవాణ్ణి,

చదువుకున్నవాణ్ణీ, బుద్ధిమంతుణ్ణీ గనక నీకు మంచి సలహా చెప్పమని సౌజన్యారావు పంతులుగారు నాతో మరీమరీ చెప్పారు.

లుబ్ధా—ఆయన్ని చూశావురా?

గిరీశం—"చూశావా" అని అడుగుతున్నారా? ఆయనదగ్గిరికి పెద్దసిఫార్సు తీసుకువొచ్చాను. ఆయనకి నామీద పుత్రప్రేమ. ఆయనకేమీ పాలుపోకనే, నన్ను మీతోటి, హెడ్డు కనిష్టీబుతోటీ మాట్లాడి, మంచి సలహా యిమ్మని పంపించారు. గనక నామాటవిను యెందుకైనా మంచిది, ఒక దత్తత పత్రికరాయి— కన్నకొడుకు లేనందుకు, ఉత్తరగతి చూసుకోవాలా లేదా?

లుబ్ధా—నాకువున్న బంధువులంతా నాదగ్గిర డబ్బులాగాలని చూసేవారేగాని, నాకష్టసుఖాలకి పనికివొచ్చేవాడు ఒక్కడయినా కనపడడు.

గిరీశం—ఒహళ్ణాత్తైనా యెన్నడైనా, ఓ దమ్మిడీ కొట్టిన పాపాన్ని పోయినావూ? నే నొక్కణ్ణేగద నీమీద అభిమానం పెట్టుకు దేవులాడుతున్నాను. మిగతా నీ బంధువులకి యెవరికైనా నీమీద పిసరంత అభిమానం వుందీ? చెప్పు.

లుబ్ధా—లేకపోతే పీడానాడాకూడా పాయెను.

గిరీశం—నేమట్టుకు నీదగ్గిర ఒక్కదమ్మిడీ యెన్నడూ ఆశించలేదు. నీపరంకోసం దత్తత చేసుకోమన్నాను. నన్ను కాకపోతే మరొకణ్ణి చేసుకో.

లుబ్ధా—యిహం యింతబాగా వెలిగింది; పరంమాట బతికివుంటే ముందు చూసుకుందాం.

గిరీశం—సౌజన్యరావు పంతులుగారు నీకు మంచిసలహా యిమ్మని శెలవిచ్చారు గనక నీతో యీమాట చెప్పాను; అంతేగాని, అప్పుడు చెప్పినమాట నువ్వు వినవన్నమాట నాకు బాగా తెలుసును - పోనియ్యి - మరోమాట చెబుతాను. అది విన్నా, చెవినిబెట్టు - నీకొకవేళ, సిక్షు అయితే, నీతరఫున, నీవ్యవహారాలూ గివహారాలూ, చూడడానికి యవడైనా ఒకడు వుండాలాలేదా? నీ బంధువుల్లో కల్లా యింగిలీషు వొచ్చినవాణ్ణీ వ్యవహారజ్ఞానం కలవాణ్ణీ నేను వొక్కణ్ణేగద? నాకో పవరాఫ్‌టర్నామా గోలికి యిచ్చెయ్యి.

లుబ్ధా—నువ్వెందుకు నన్ను దుఃఖంలోవున్నవాణ్ణి, మరింత దుఃఖపెడతావు? అన్నిటికీ నాకు సౌజన్యారావు పంతులుగారు వొక్కరేవున్నారు. ఆయన యేలా చెబితే అలా చేస్తాను.

గిరీశం—చేసన్నమాటా ఆదేకదూ? ఆయన చెప్పినట్టు నువ్వేవిటి, నేనేవిటి, యవరైనా వినవలసిందే. యీ రెండు సంగతుల విషయమయీ, ఆయన సలహా తప్పకుండా అడిగి, వారు యలా శెలవిస్తే అలా చేదాం. యేమంటావు?

లుబ్ధా—యిప్పటి నాచిక్కుకు పనికొచ్చేమాట ఒక్కటి లేదుగద.

గిరీ—మరి యెందుకొచ్చావనుకున్నావు యింతదూరం? నేను నాడు వ్రాసిన వుత్తరపు సంగతులు నువ్వు ఆలోచనలోకి తెచ్చివుంటే, యీచిక్కులు నీకు రాకపోనుగదా?

లుబ్ధా—అప్పుడు గడ్డితిన్నాను.

[హెడ్డు కనిష్టీబు, దుకాణదారు ప్రవేశించి]

హెడ్డు—అవుధాన్లూ—ఈయ నెవరు?

లుబ్ధా—నాతమ్ముడు.

హెడ్డు—నాకేం తోచకుండావుంది బైరాగీ మాయమైపోయినాడు.

లుబ్ధా—అయ్యో! మరేవిఁటి సాధనం?

హెడ్డు—అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

లుబ్ధా—యెక్కడికి వెళ్ళాడో?

హెడ్డు—శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి శలవౌతూందిఅని యీ వుదయంనుంచీ అంటూ వొచ్చాడు.

దుకా—సారాదుకాణాల్లో యెతికితే, దొరుకుతాడు.

హెడ్డు—అదేంమాట భాయీ. సిద్ధులు యేంజేసినా, వారికి తప్పులేదు. యేదుకాణంలోనూ కూడా కానరాలేదు.

దుకా—అలాగైతే అనకాపిల్లి రోడ్డుకాసి యెతకండి.

గిరీ—బైరాగి యెందుకయ్యా?

హెడ్డు—ఆయన అంజనంవేసి గుంటూరుశాస్త్రుల్లునీ, వాడికూతుర్నీ చూపించాడు.

గిరీ—డామ్‌నాన్సెన్సు - గ్రోస్ సూపర్‌స్టిషన్ - యీ వెఱ్ఱికబుర్లు యేదొర నమ్ముతాడు?

హెడ్డు—దొర్లు నమ్మకపోతే పోయేరు. అగుంట బతికివుందనీ, ఫలానాచోట వుందనీ మనకి ఆచోకీ తెలిస్తేచాలదా?

గిరీశం—ఇగ్నోరన్స్! యేమి ఆచోకీ తెలిసింది?

హెడ్డు—ఆపిల్ల ఒక వూరియింట్లో కుక్కి మంచంమీద కూచుని యేడుస్తూన్నట్టు కనపడ్డది.

గిరీశం—మీకే కనపడ్డదా?

హెడ్డు—నాకెలా కనపడుతుంది? పాపం పుణ్యం యెరగని చిన్నపిల్లవాళ్ళకే కనపడుతుంది.

గిరీశం—లోకం అంతటా వూరియిళ్ళూ కుక్కిమంచాలూ వున్నవిగదా, యేవూరని పోల్చడం?

హెడ్డు—యీరాత్రి మళ్ళీ అంజనంవేసి వూరుపేరు చెప్పిస్తానన్నారు.

గిరీశం—యవిడెన్సు ఆక్టులో అంజనాలూ, పిశాచాలూ సాక్ష్యానికి పనికొస్తాయిటయ్యా?

హెడ్డు—ఆ బైరాగీని మీరెరగరు; ఆయన గొప్పసిద్ధుడు - యేంజెయ్యాలంటే అది చెయ్యగల్డు-అతడు పక్కనివుంటే నాకు కొండంత ధైర్యంవుండేది. జగన్నాథస్వామిని సేవించుకుని సాయంత్రానికి ఆయనవొస్తే, నేను అదృష్టవంతుణ్ణి.

గిరీశం—పదిరోజులు ప్రయాణంగదా, ఒక్కరోజుకిపోవడం రావడం యలాగ? .

హెడ్డు—ఆయనకి వాయువేగంవుంది.

దుకా—అప్పలాళ్ళు అగుపడితే, వాయువేగంగా యెగేస్తాడు - నాబాకీవొసూలు చేసుకోనిచ్చినారుకారుగదా భాయీ!

హెడ్డు—వెధవబాకీ - యీగండంతప్పితే, నేను యిచ్చేస్తానుభాయీ

దుకా—గండం తప్పేదేటి, నాసొమ్ము నాచేతులో పడేదేటిభాయి?

హెడ్డు—మీ అందరిసాయంవుంటే దాటకేంభాయి?

దుకా—ప్రాణం పెడతానుభాయి. సాక్షెంమాటమాత్రం శలవియ్యకండి?

హెడ్డు—సాక్ష్యంపలకరా యేవిఁటి?

దుకా—దుకాణవేఁసుకు బతికేవాళ్ళకి సాక్షీ కొలెందుకు భాయీ? యీ తిరగడంనించి బేరంచెడ్డాది. యీవేళ వూరికిపోకుంటే దుకాణం యెత్తిపెట్టాలి.

హెడ్డు—యిదేనా మీస్నేహం, నేస్తం?

దుకా—మీవెంట తిరిగితే, కొత్తహేడ్డుగారు.—

హెడ్డు—కొత్తహేడ్డేవిఁటిభాయి?

దుకా—యినసిపికటరుగారు, చెప్పినారు. నాసొమ్ము మాటేటిభాయి?

హెడ్డు—యినస్పెక్టరుగాడు అన్నిందాలా నాకొంపతీశాడు!

దుకా—ఆ బైరాగాడు నాకొంపతీసినాడు. యిహ నాడబ్బు నాచేతులో పడేదేటి?

(నిష్క్రమించును)

[అసిరిగాడుప్రవేశించి]

అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) బాబు, మా ముసల్దానికి సాలొచ్చిందట-కబురొట్టింది బాబూ.

హెడ్డు—వెధవా, సాక్ష్యంయివ్వందీ వెళ్ళిపోతావా యేమిఁటి?

అసిరి—సాచ్చీకం అయిందాకా బతికుంతాదాబాబు?

హెడ్డు—ఓరి, వెధవా, దొంగమాటలాడుతున్నావు - గుండె పగలగొడతాను. నీకెవఁడ్రా కబురుతీసుకొచ్చాడు?

అసిరి—మనవూరు బండోళ్ళొచ్చినారుబాబు.

హెడ్డు — గాడిదకొడకా, యిల్లుకదిలావంటే వీపు పెట్లగొడతాను.

అసిరి — యెళ్ళితే మీరుకొంతారు, యెళ్ళకుంటే ఆరుకొంతారు.

హెడ్డు — ఆరెవళ్ళా ?

అసిరి — యినీసిపిక్కటోరు.

హెడ్డు — యీ యినస్పెక్టరు మరి సాక్ష్యం రానివ్వడు !

గిరీశం — అసిరీ - నా దెబ్బ నీకు తెలుసును - యినస్పెక్టరూ గినస్పెక్టరూ జాంతే నై. విన్నావా, తిన్నగా బోనెక్కి నిజవేఁదో సాక్ష్యం పల్కకపోతివట్టాయనా, పీక నులివేఁసి నిన్ను నూతులో పారేస్తాను.

అసిరి — యేటిబాబూ ! మీరో తెన్నా, ఆరో తెన్నా. యీరో తెన్నా, నాకే పెరిక బాబు ? మీనౌకరీకి దణ్ణం. పోతాను, బాబూ. ఆ కుమ్మ గోడగెంతడం నాను సూపులేదు బాబూ గవరయ్యగోరు దెయ్యాన్ని సీసాలోయెడితే, గోడగెంతడం యేటిబాబు? వొట్టిఅబద్దం ! నాను సూపులేదు బాబు.

గిరీశం — వాడు చూడండీ సాక్ష్యం యలా పలుకుతాడు. అన్నయ్యా ?

లుబ్ధా — నాప్రాలుబ్ధం - యేవని జెప్పను ?

హెడ్డు — యవరీయనా ? కేసుల మొహం అంటే యీయనకేమైనా తెలుసునా ?

గిరీ — కేసుల మొహం నాకూ తెలియదు, నిజం మొహం పోలీసువాళ్ళకీ తెలియదు. అబద్ధ సాక్ష్యాలవల్ల తప్పించుకోవడంకన్న, జెయిల్లో కూచోడవేఁ ఉత్తమం. ధన ప్రాణాలు రెండూపోయినా మనిషన్నవాడు అసత్యం ఆడకూడదు- ఆడించకూడదు.

హెడ్డు — యేవిఁటండీ ఈ మన శల్యసారథ్యం ! - యవరితడు ?

గిరీశం — నేను లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముణ్ణి - నాపేరు గిరీశం అంటారు. నేను పరీక్షలు పాసైనవాణ్ణి; తెలిసిందా ?

హెడ్డు — వెధవముండని తగులుకుపోయిన మహానుభావుడివి నువ్వేనా ?

గిరీశం — డిఫమేషన్ అంటే మీకేమో తెలుసునా ? నేను సౌజన్యారావుపంతులు గారి స్నేహితుణ్ణి - సాక్ష్యాలు యేరీతిగావున్నాయో కనుక్కొని, అన్నయ్య గారికీ మీకూ సలహా చెప్పమని పంతులుగారు నన్ను పంపితే వచ్చాను.

హెడ్డు — అలా అయితే మాకు మీరు సాయం చెయ్యాలిగాని, అబద్ధం లేకుండా సాక్ష్యం కావాలంటే యీ భూప్రపంచకమందు యెక్కడైనా సాక్ష్యంఅన్నది వుంటుందా ? నా నెత్తిమీద యెన్ని వెంట్రుకలువున్నాయో, అన్ని సాక్ష్యాలు చూశాను. పెద్దపెద్దవకీళ్ళు తయారుచేసిన సాక్ష్యాలుకూడా చూశాను. మీరు అనుభవంలేక నీతులు చెబుతున్నారుగాని, హైకోర్టు వకీళ్ళుకూడా తిరగేసి

కొట్టమంటారు. నీవు క్యాంపుంటుంది బాబూ, నిజం అబద్ధం అని తేలగొట్టక, యేదో ఒకతడక అల్లి తయారుచేస్తేగాని ఆబోరుదక్కదు.

గిరీశం—అన్నయ్యాకీ, మీకూ సహాయం చెయ్యడంకోసం కాకపోతే యింతదూరం నుంచి నేను యెందుకువచ్చాను? మీయిష్టవొచ్చినట్లల్లా మీకు పనికివొచ్చే అబద్ధాలు మీరు పలికించడముకు నా అభ్యంతరం యెంతమాత్రంలేదు. ఎబ్సొల్యూటు ట్రూత్ అనగా సుద్ధసత్యమనేది, సాక్షాత్తూ భగవంతుడితో సమానమైనవస్తువు అన్నమాటమాత్రం మరిచిపోకూడదని నా అభిప్రాయము. నేను మట్టుకు నిజంకోసం సమయంవొస్తే సంతోషముతో ప్రాణం యిచ్చేస్తాను. "లోకోభిన్నరుచిః" అన్నాడు. కొందరికికందిపప్పుపచ్చడిరుచి; కొందరికి పెసరపప్పుపచ్చడిరుచి; కొందరు అదృష్టవంతులికి, రెండుపచ్చళ్ళూరుచి. అలాగనే, కొందరికిఅబద్ధంరుచి; కొందరికినిజం రుచి, చాలామందికి రెండింటీ కలగలుపు రుచి. యిది లోకస్వభావం. గనక అవసరం కలిగినప్పుడు తటుకూ బెణుకూ లేకుండా, అబద్ధంఆడకలసిందే-ప్రస్తుతాంశంలో, అసిరిగాడిచేత అబద్ధం ఆడించడం నాదిపూచీ. అసిరీ - నా తడాఖా జ్ఞాపకవుందా, కబడదార్ - సాక్ష్యం యివ్వకపోతే చంపేస్తాను.

హెడ్డు—అలా తొందరలోకిరండి భాయీ - చర్మం చెప్పులుకుట్టి యిస్తాను. (లుబ్ధావధాన్లుతో) ఆ ఘండాలుడు రామప్పంతులుని నమ్మక, యిలాంటి కావలసినవాళ్ళ మాట వింటే; మీకు యీగతి రాకపోవునుగదా?

గిరీశం—మావాడు, కావలసినవాళ్ళ సలహా వింటాడండీ? దత్తత చేసుకుంటానని యెన్నాళ్ళాయో అంటున్నాడు; దత్తత చేసుకుంటే కనిపెట్టివుండనా? "పోనీ ఓ పవరాఫ్ టర్నామా అయినా నాపేర వ్రాయి, నీ వ్యవహారాలు చూస్తాను" అంటే, చెవిపెట్టడు.

హెడ్డు—యేమండీ, అవుధాన్లుగారూ అలా చెయరాదటయ్యా?

లుబ్ధా—వెనకనుంచి ఆలోచించుకుందాం.

గిరీశం—అధాత్తుగా, జెయిలులోకి లాక్కుపోతే, ఆపైని చేసేపనేవిఁటి?

హెడ్డు—జయిలు సిద్ధపరిచారూ?

గిరీశం—మాటవరసకన్నాను. కీడించి మేలించాలి - యినస్పెక్టరు కుట్ర బలంగావుంది. పోలిశెట్టి సాక్ష్యంపలకనని సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి వూరికి వెళ్ళిపోయినాడు.

హెడ్డు—అయ్యో, మరేమిటిగతి?

గిరీశం—అదే పంతులుగారూ నేనూ, విచారిస్తున్నాం.

[పూజారి గవరయ్య ప్రవేశించును.]

హెడ్డు—గవరయ్యగారూ, గురోజీ కనపడ్డారా?

గవ—యిదుగో నాతో వొస్తూంటేనే! మీ పెరటి అరుగుమీదే యింతసేపూ సమాధిలో వున్నారు.

హెడ్డు—నాకు పెరటి అరుగుమీద కనపడలేదే? పోనెండి ఆయనవొచ్చారంటే బతికొను అన్నమాట - యేరీ?

గవర—యేమి అలా అడుగుతున్నారు? యిదుగో మీయెదటా. (కాళీజాగావేపు చూపును) మీకు కనపడలేదా యేమిటి? (కాళీజాగావైపుమాసి) యేం గురోజీ తిరస్కరిణీ విద్య అవలంబించారేమి?—ఓహో, మీగురువుగారి ఆజ్ఞ ఐందనా? -అయితే నాకెలా కనపడుతున్నారు?—నాకు మంత్రసిద్ధి కలదనా?—అయితే యెన్నాళ్ళు యిలా కనపడకుండావుంటారు?—ఒక్కపక్షవాఁ? (హెడ్డుతో) అదీ వారు శలవిచ్చినమాట.

హెడ్డు—యీలోగా మాపీకకి వురి ఆయిపోతుందే?

గవర—(కాళీజాగావైపుమాచి) యేమిశలవు. గురూ—(హెడ్డుతో) మీకేమీ పర్వాలేదన్నారు.

హెడ్డు—యీరాత్రి అంజనం వేయిస్తారన్నారుగదా, యెలాగ?

గవర—(కాళీవైపుచూచి) యేం శలవు?—(హెడ్డుతో) అన్నిపనులూ నాచేత చేయిస్తామన్నారు.

హెడ్డు—వారు కనపడితే బాగుండును.

అసిరి—అదేటిబాబూ, ఆరు నాకగుపడుతున్నారు!

గవర—సిద్ధులూ, పిశాచాలూ, మాలాంటి మాంత్రికులికి కనపడతారు. వాడిలాంటి మూఢభక్తులకు కనపడతారు; పాపం పుణ్యం యరగని, పసిపిల్లలికి కనపడతారు. ఇతరులకు కనపడరు.

గిరీశం—డామ్, హంబగ్. (కఱ్ఱతో గవరయ్య పక్కని కాళీజాగాకొట్టి) యీవకు న్నాడిక్కడ? హెడ్డుగారూ, యిదంతా గ్రాండ్డచ్చీ ఆఫ్ బేడెన్.

గవర—నువ్వు రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకుని నాస్తికుడివి కాగానే, మహాత్మ్యాలు పోతాయనుకున్నావా యేవిఁటి? నువ్వు సొట్టకఱ్ఱ తిప్పితే సిద్ధులికి తగుల్తుందా? నీలాగే పెద్దకబుర్లు చెప్పిన రిజస్టరికి, స్మశానంలోకి తీసికెళ్ళి దెయ్యాన్ని చూపించేసరికి, ఆర్నెల్లు వూష్టంపెట్టుకున్నాడు. సిద్ధుల్ని నిందిస్తే బుఱ్ఱపగుల్తుంది.

అసిరి—ఆరేటిబాబూ, బైరాగోరు!

గిరీశం—(అసిరిగాడిమీని ఉరికి) వెధవా, యేడిరా?

అసిరి—లేదుబాబూ, లేదుబాబూ, ఉత్తినన్నాను.

గిరీశం—దొంగ గాడిదకొడకా! (హెడ్డుతో) మీరు సాక్ష్యం కుదుర్చుకోవడం మానేసి, యీ గవరయ్య మాయల్లోపడితే మరి తేల్తారా?

హెడ్డు—అన్నా—అలా అనకండి. వీరి సాయంవల్లే మనం వొడ్డెక్కాలి (చెవిలో) గవరయ్యగారు మనకి ముఖ్యమైనసాక్షి.

గవర—కిరస్తానప భ్రష్టులు చేరినచోట మాంత్రికులూ, సిద్ధులూ వుండజనదు-(కాళీ వైపుచూసి) రండి గురూజీ మనతోవని మనంపోదాం.

లుబ్ధా—గవరయ్యన్నా, యెక్కడికి వెళతారు?

గవర—నాకు తోచినచోటికి.

లుబ్ధా—మరి సాక్ష్యవో?

గవర—అవధాన్లుగారు పెళ్లాడినది కామినీపిశాచం "అది మనిషీ, గోడగెంతి పారిపోయిందీ" అని నేను అబద్ధపు సాక్ష్యం చెప్పానంటే మరి మంత్రంఅన్నది బాకు మళ్ళీ పలుకుతుందా? నావొంతు ఆ గిరీశాన్ని సాక్ష్యం పలకమను.

"నమ్మి చెడినవారు, లేరు।
నమ్మక చెడిపోతే, పోయేరు॥

(గిరీశంతో)—యినస్పెక్టరుగారు నీకంటే యెక్కువ యింగిలీషు చదువుకున్నా ఆయనికి మనశాస్త్రాల్లో నమ్మకాలుపోలేదు.

హెడ్డు—ఆయన దగ్గిరికి వెళతారా యేవిటి?

గవర—(వెళ్ళుతూ) కబురంపించారు.

హెడ్డు—రండి, రండి, గవరయ్యగారూ చిన్నమాట.

గవర—(వెళ్ళుతూ) ఆచిన్నమాటేదో (గిరీశమును చూపి) ఆ మహానుభావుడుతో చెప్పండి.

(నిష్క్రమించును.)

హెడ్డు—(గిరీశంతో) యీ సాక్ష్యం మీరు మాటదక్కించుకున్నారు-మరి సాక్ష్యవన్నదిలేదు.

గిరీశం—ఆమాటకొస్తే-నేనే సాక్ష్యానికి దిగి, కేసు నీళ్ళు కారించేస్తాను. నాశక్తి చూతురుగాని-సౌజన్యారావు పంతులుతోమాత్రం ఆమాట యింకా చెప్పకండి.

(తెరదించవలెను.)

౬-వ స్థలము: సౌజన్యారావు పంతులుగారి యిల్లు

[మేడపైని పంతులుగారి పడకగది. ఒక బల్లపైని సన్నని గాజుదీపము కొంచము వెలుతురు కలుగజేయును. గదిమధ్యను మెట్లవైపునున్న గుమ్మమునకు యెదురుగా దోమతెర మంచము ఉండును. దానిపైని సౌజన్యారావు పంతులు

మేలుకుని పరుండియుండును. మంచము రెండవప్రక్కను చిన్న కొనుబల్లపైని గిల్టు కవరూ అంచులూగల భగవద్గీతాపుస్తకము. పక్కని కుర్చీమీద గిరీశము కూర్చునియుండును.]

గిరీశం—నామనసు డైలెమ్మాలోపడి చాలా ఖేదిస్తూందండి. యేరీతినైనా నాఅన్నగారు యీ ఆపద దాటుతారా అని ఆతృత వొకపక్కా, అసత్యమునా కార్యసాధనంగా చేసుకోవడం అనే జిఘూస ఒక పక్కా, నన్ను పీడిస్తూన్నవండి. "అబద్ధపుసాక్ష్యం వొద్దు నిజమైనసాక్ష్యం జాగ్రత చెయ్యండి" అని హెడ్డు కనిష్టీబుతో నేనుఅనేసరికి నాపైని కొండంత కోబ్బడ్డాడండి. నిజమైన సాక్ష్యం ప్రయత్నిస్తే దొరకదా అండి?

సౌజ—నిజమైన సాక్ష్యం! యేం సత్యకాలం! నిజవాఁడేవాడు సాక్ష్యానికిరాడు. సాక్ష్యానికొచ్చినవాడు నిజవాఁళ్ళేడు.

గిరీ—యెంచేత ఆళ్ళేడండి?

సౌజ—వాదికి బాధించే నిజం వాదితరపు వకీలికి అక్కర్లేదు. ప్రతివాదిని బాధించే నిజం ప్రతివాది వకీలుకి అక్కర్లేదు. క్రాసెగ్జామినేషను ఆరంభం అయేసరికి యెంతటిసాక్షీ కవిత్వం ఆరంభిస్తాడు. అంచేతనే పెద్దమనుషులుబోనెక్కడానికి భయపడతారు.

గిరీ—వకీళ్ళు అబద్ధాలాడిస్తే న్యాయం కనుక్కోడానికి జీతం పుచ్చుకునే జడ్జీ యేంజేస్తాడండి?

సౌజ—ఉభయపార్టీలవకీళ్ళు ఆడించే అబద్ధాలూ చెయిపీకేటట్టు రాసుకుంటాడు.

గిరీ—అయితే యెందుకండి యీకోర్టులు?

సౌజ—నేను అదే చాలాకాలవాఁయి ఆలోచిస్తూవుంటిని. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళుకూడా సిగ్గుమాలి బరిపెట్టి దొంగసాక్ష్యాలు పాఠం చెబుతారు. కొందరు మృదువర్లు తిరగేసి కొట్టమంటారు. నావంటి చాదస్తులం యింకొక కొందరం అట్టి పాపానికి వొడిగట్టుకోంగాని, మాపార్టీల తరఫు సాక్ష్యులుకూడా అబద్ధం చెబుతున్నారని యెరిగిన్నీ వూరుకుంటాం. యిలాటి అసత్యానికి అంగీకరించవలసి వస్తుందనే, నేను ప్రాక్టీసు చాలా తగ్గించుకున్నాను. క్రమంగా యీవృత్తే మానుకోవడపు సంకల్పంకూడావుంది.

గిరీ—అందరూ తమవంటి వకీళ్ళే అయితే, అసత్యం అన్నది వుండనేవుండదండి. వకాల్తీలో యింత అక్రమం వుందన్నమాట నేనెరగనండి. యేమైనా సహించగలనుగాని అసత్యం అన్నది సహించలేనండి.

సౌజ—ఒక్క అసత్యంతో కుదరలేదు. సాధారణంగా వకాల్తీలో దురాచారాలు చాలావున్నాయి. ఆంటినాచ్ లాగనే, ఆంటీ వకీల్ అని వకమూవ్‌మెంటు

మనదేశంలో స్టార్టు చెయ్యడపు ఆవశ్యకత కలిగేటట్టు కనపడుతుంది. హెడ్ కనిష్టేబుది తప్పుకాదు. దొంగసాక్ష్యం కలిస్తేనేగాని కేసులు గెలియవు. మీరు సత్యమార్గంలో తరిఫీదైన మనుష్యులు బౌటచేత, మీకు కేసులు నడిపించే మార్గాలు ఏహ్యంగా వున్నాయి.

గిరీ—మరి మా అన్నగారి గతియేమిటండి?

సౌజ—ఒక్కటే సాధనం వుంది. ఆగుంటూరు శాస్తుల్లు యెవరో పోల్చి పట్టుకుంటే, యితర సాక్ష్యం అవసరం వుండదు.

గిరీ—పట్టుపడే మార్గం యేదో తమకు తలిస్తే మూడులోకాలూ గాలించి అయినా పట్టుకుంటానండి.

సౌక—మీ యోగ్యతకు నాకు చాలా సంతోషంగావుంది. మీలాంటి యొంగ్ మెన్ లావుగావుంటే, మనదేశం బాగుపడును. మీ ప్రయత్నం సానుకూలం కాతగిన బందోబస్తు యావత్తూ నేను చేస్తాను. మీ స్వంత చిక్కులుకూడా వదిలినవి గనక మీరు వెంటనే బయలుదేరి వెతకడం ఆరంభించవచ్చును. యీ కారణంచేత మీ వివాహం పోస్ట్‌పోన్ కావలసి వొస్తుందిగదా అని మాత్రం విచారిస్తున్నాను.

గిరీ—అట్టి విచారం తాము పడనక్కరలేదు. మా గురువుగారి ఉపదేశం డ్యూటీ ముందూ, ప్లెజర్ తరవాతానండి. అందులో నేను చిన్ననాటినుంచీ కొంచం కాన్‌సెన్ట్రేషనూ, ఇంద్రియనిగ్రహమూ అభ్యాసం చెయ్యడంచాతనూ, వొళ్ళు మరిచి యెల్లప్పుడూ యేదో ఒక వ్యాపకంలో కొట్టుకుంటూ వుండడంచాతనూ, స్త్రీసుఖముల యెడల నాకు విముఖతలావండి అందుచేతనే మావాళ్ళంతా నాకు నెపోలియన్ ఆఫ్ ఆంటినాచ్ అని పేరుపెట్టారు. యీ జీవితకాలమంతా సోషల్ రిఫారమ్ కింద వినియోగపరుద్దామనే నిశ్చయంతో వివాహంమాని మాగురువుగారిదగ్గిర లెఫ్టినెంటుగా ప్రవేశించానండి. బుచ్చమ్మ యొక్క హృదయనైర్మల్యమూ, ఆమె దురవస్థా చూచిన్నీ, నాశిష్యుడియందు నాకువుండే ప్రేమాతిశయంచేతానున్నూ, ఆమెయందు కూడా ప్రేమాతిశయం నాకు కలిగి, ఆమెను వివాహం కావడముకు వొప్పుకున్నానుగానండి, ఇంద్రియ సుఖముల నపేక్షించికాదు. ఆమెకూడా నన్ను ప్రేమించి, విధవా వివాహము కూడుననే నిశ్చయముతో నన్ను వివాహము కావడముకు అంగీకరించారండి. గనక మా మారియేజి అనేది, ట్రూలవ్ మారియేజిగాని, సాధారణపు విడో మారియేజి కాదండి.

సౌజ—మీగురువుగారూ అలాగే వ్రాశారు. గాని మీరు విడోమారియేజి చేసుకుంటే మీ అన్నగారు విమ్మల్ని పెంచుకోరేమో?

గిరీ—తమ మాటను ఆయన అతిక్రమించబోరండి. ఒకవేళ ఆయనవప్పకపోతే, దత్తత వదులుకుంటానుగాని, ప్రాణసమానురాలైన బుచ్చమ్మను విడవనండి.

సౌజ—ఆమె అదృష్టవంతురాలు.

గిరీ—అట్టి స్త్రీరత్నము (చప్పిడిలేకుండా ఒకమనిషి మెట్లెక్కివచ్చి ద్వారముదగ్గిర తనకు యెదురుగా నిలుచుకుండడము చూచి గిరీశం నిర్ఘాంతపోయి మాటమాని నోరు తెరచును. ఆవైఖరి సౌజన్యారావుపంతులు కనిపెట్టి)

సౌజ—యేమిటి అలా చూస్తున్నారు? (గిరీశం చూస్తూవున్నవేపు తానును దృష్టి తిప్పి, వచ్చినమనిషిని చూచును.)

గిరీ—యిట్టి స్త్రీరత్నము దొరికిన కారణంచేత నేనే అదృష్టవంతుణ్ణి అని భావిస్తాను. అయితే "పరోపకారః పుణ్యాయ । పాపాయ పరపీడనం" అన్న న్యాయప్రకారం, ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారం చెయ్యడం ఉత్కృష్టమైన పుణ్యం. నిష్కారణంగా, వాడిమానాన్న వాడు బతుకుతున్నవాడికి అపకారంచెయ్యడం పాపానికి కారణం. గనుక మా అన్నయ్యాని యెంతకష్టపడి అయినా నేను కాపాడడం విధి అని యెరుగుదునండి.

సౌజ—(కొత్తగావచ్చినమనిషితో) యెవరు మీరు?

కొత్తమనిషి—జరూరు ప్రయోజనం కలిగివచ్చానండి-వర్తమానం చెయకుండా వచ్చినందుకు క్షమించవలెను - కింద నౌఖర్లు కానరాలేదండి.

సౌజ—రండి - కూచోండి.

గిరీ—(లేచివెళ్లి ఒక కుర్చీతెచ్చి తన కుర్చీ పక్కనువేసి) దయచెయ్యండి.

కొత్తమనిషి—(కూచోక) అక్కర్లేదు.

సౌజ—కూచోండి - (కొత్తమనిషి కూచొనును) తాము యెవరండి?

కొత్తమనిషి—నే నెవరో మనవిచెయక తీరదా అండి?

సౌజ—యేకారణం చేతనైనా పేరుచెప్పడం యిష్టంలేకపోతే, చెప్పనక్కరలేదండి.

కొత్తమనిషి—నేవచ్చినపనికి, నా పేరుతో పనిలేదండి. కొన్ని కారణములచేత నా పేరు చెప్పడముకు వీలులేదండి. క్షమించవలెనని ప్రార్థన.

గిరీ—షెక్స్పియర్ అన్నాడుకాడా అండి "వాట్సినెనేమ్?" అని? దానిని నేను చిన్నగీత ముక్కగా తర్జుమా చేశానండి "పేరులోన నేమి పెన్నిధియున్నది" మన శాస్త్రాల్లోకూడా యెవరిపేరు వారుగట్టిగా ఉచ్చరించితే పాపమన్నారు. తమకు విశదమే.

కొత్తమనిషి—మరివొకరితో అయితే కల్పించి మారుపేరు చెప్పుదును. తమచోట అబద్ధం ఆడజాలనండి.

గిరీ—భోజరాజు ముఖంచూస్తే కవిత్వం పుట్టినట్టు, తమ ముఖంచూస్తే యెట్టివాడికైనా నిజమే నోటంట వొస్తుందండి.

కొత్తమనిషి—ఒకానొకరికితప్ప.

గిరీ—"సచ్ మాన్ ఈజ్ టుబిపిటీడ్." అనగా అట్టి మనిషివుంటే ఆమనిషి యెడల మనం కనికరం కలుగజేసుకోవాలి - అంతే.

సౌజ—అసత్యమనేది యెరివతోనూ ఆడకూడదు.

కొత్తమనిషి—మంచివారియెడల మంచిగానూ, చెడ్డవారియెడల చెడ్డగానూ, వుండమని మాతల్లిగారు ఉపదేశం చేశారు. అందుచేత తమతో అబద్ధమాడనన్నాను.

సౌజ—మీతల్లిగారు పూజ్యులేగాని, వారి ఉపదేశంలో మీరు మొదటిసగమే అవలంబించి కడం సగమూ మార్చి, మనం చెడ్డవారని అనుకునే వారియెడలకూడా మంచిగా వుండుటకు ప్రయత్నముచేస్తే, దయాపరిపూర్ణుడైన భగవంతుడు సృజించిన యీలోకము మీకు మరింత యింపుగా కనపడుతుంది. మీకూ మీపరిచయం కలిగినవారికీ మరింత సౌఖ్యము కలుగుతుంది. కాక మంచి చెడ్డలు ఏర్పర్చగలిగినవాడు యెవడు? మంచిలోనూ చెడ్డవుంటుంది. చెడ్డలోనూ మంచివుంటుంది.

గిరీ—యేమి విలవైనమాటలు! ఒక చెడ్డమనిషి వున్నాడనుకోండి. ఒకణ్ణి అనడవెందుకు? నేనే ఆచెడ్డవాణ్ణి అనుకోండి. అట్టి చెడ్డవాడనైన నాయెడల మంచిగా వుండడమే యోగ్యత. తమవంటి మంచివారియెడల అంతా మంచిగానే వుంటారు. "అపకారికి నుపకారము। నెపమెన్నక చేయువాడు నేర్పరి సుమతీ" అని కవి అన్నమాట పర్ఫెక్ట్ జెమ్ కాదాఅండి?

సౌజ—నాభావం మాబాగా ఉపన్యశించారు.

కొత్తమనిషి—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) తమవాక్యం గురూపదేశంగా భావించి, యిటుమీదట చెడ్డవారియెడలకూడా మంచిగా వుండడముకు ప్రయత్నిస్తాను. తమ శిష్యరికం లభించడం నాకు పెన్నిధి. సత్పురుషుల దర్శనం సద్యోఫలం కలది. తాము మంచిలో చెడ్డవుంటుందని శలవిస్తిరి. పరిపూర్ణమైన తమ మంచిలో చెడ్డలేదని వింటున్నాను.

సౌజ—పరిపూర్ణమైన మంచి ఒక్క భగవంతుడియందే కలదు. నా చెడ్డలోకవేం వెరుగును?

గిరీ—మిషనరీ ఒరిజినల్ సిన్ అంటాడండి. మనవాళ్ళు దుష్కర్మ అంటారు. దాంతస్సాగొయ్యా (బెగ్ యువర్ పార్డన్) ఆ ఒరిజినల్ సిన్, లేక కర్మ, అనేది యెంత మంచివాడినైనా, యెంత కట్టుదిట్టమైనవాడినైనా రెక్కపట్టుకునితప్పుతోవలోకి లాగుతుందండి. తమకు విశదముకానిది యేమున్నది?

సౌజ—"బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి" అని గీత చెబుతూంది. యెవడి చెడ్డ, వాడు దాచుకుని, మంచివేపైకి కనపర్చు తాడు.

కొత్తమనిషి—ఒకానొకరు లేనిమంచినికూడా వున్నట్టు ప్రచురపరిచి లోకాన్ని భ్రమింప చేస్తారు.

సౌజ—సత్యం. అందుచేతనే మంచి చెడ్డలు మనసే యెరగవలెగాని లోకమే వెరుగును అని అన్నాను.

కొత్తమనిషి—నటనవల్ల కొద్దికాలవేఁ లోకానికి కళ్ళు కప్పవచ్చునుగాని, నిడివి మీద బంగారాన్నీ, యిత్తడినీ లోకం యేర్పేస్తుందండి. (గిరీశంతో) యేమంటారు?

గిరీ—పంతులుగారికి నిద్రభంగవౌఁతుంది. మీరు వచ్చినపనేదో—

కొత్తమనిషి—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) స్వాభావికంగా మంచికి లోకం గుడ్డి; చెడ్డ వెతకడానికి చారెడుకళ్ళు; గనక, మాచ్యాసి, లోకం ఈయనమంచివారు, అని నిర్ధారణచేసిన తరవాత, వారు మంచివారు కాకతీరదండి - తమవంటి మంచివారు వలవేస్తే యెక్కడా కనపడడం కష్టం అండి. గనక తమదర్శనం నాకు కావడంవల్ల యీరోజు, నాజన్మానికల్లా సుదినంగా భావించి సంతోషిస్తున్నాను.

గిరీ—సందేహవేఁవిఁటి!

సౌజ—మంచిగావుందావఁని ప్రశ్నిస్తున్నాను. అంతకన్న నాయందు యోగ్యత యేమీలేదు. మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకారు.

గిరీ—నేను కనుక్కుని తమతో ఉదయం మనవిచేసునా?

సౌజ—జరూరు పనిమీద వచ్చినవారూ, పేరు చెప్పనివారూ, మీతో వారికార్యం చెబుతారా? మీది యెంతసత్యకాలం!

గిరీ—వారికి నేనేమైనా సాయంచెయ్యడానికి అవకాశం వుంటుందేమో అనీ, తమకు నిద్రవేళైందనీ, మనవిచేశాను.

కొత్తమనిషి—గిరీశంగారు లోకోపకారపరులు.

సౌజ—మీకు కృతపరిచితులా?

కొత్తమనిషి—వారిని యెరగనివారెవరండి?

గిరీ—వారు నాయందువుండే దయచేత అలా శలవిస్తున్నారుగాని, నన్ను అంతా యెరగడానికి నేనేపాటివాణ్ణండి. అయినా తరుచుగా లెక్చర్లు యిస్తూవుండడంచాత, వీరివంటి సత్పురుషులు నన్ను యెరిగివుండడంకద్దు; సత్కరించడంకద్దు. వీరినికూడా నేను చూచివుందును. అందుచేతనే వీరు కనపడగానే, యెవరు చెప్మా చూచినట్టుందీ! అని కలవిలపడ్డాను. వారుకూడా ప్రచ్ఛన్నులై వుందామని నిశ్చయించుకున్నారు గనక, నేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నం చెయ్యను; నేనుపోయి పరుంటాను. తాము ఉభయులు మాట్లాడుకోవొచ్చును.

సౌజ—అలాగే చెయ్యండి.

గిరీ—(సౌజన్యారావు పంతులుతో) నమస్కారం. (కొత్తమనిషితో) మీరు బ్రాహ్మలా?

కొత్తమనిషి—కాను.

గిరీ—(కొత్తమనిషితో) అయితే, దాసోహం!—టుదిఅన్నోన్! (నిష్క్రమించుతూ గుమ్మము దగ్గరకు వెళ్ళి తిరిగిచూసి కొత్తమనిషిని బతిమాలుకున్నట్లు అభినయించి, వెళ్ళును.)

సౌజ—గిరీశంగారు కవి - మహా యోగ్యవైఁన చిన్నవాడు.

కొత్తమనిషి—వితంతువులను పెళ్ళాడడం, యాంటీనాచీకూడా మంచికి ఆవశ్యకవేఁనా అండి?

సౌజ—వితంతువులను, యిష్టమైతే పెళ్ళాడవొచ్చును లేకుంటే మానవొచ్చును. మంచితో దానికి పనిలేదు. గాని వేశ్యాసంసర్గకలవాడుయెన్నడూ మంచివాడు కానేరడు.

కొత్తమనిషి—అంతేనా అండి, లేక వేశ్యనుచూడరాదు; వేశ్యతో మాటాడరాదు; వేశ్యపాట వినరాదు; అని నిర్ణయంకూడా వున్నదా అండి?

సౌజ—అలాటి నిర్ణయంవుంటే మరీ మంచిది.

కొత్తమనిషి—తమరు యాంటినాచ్ అనుకుంటాను.

సౌజ—ఔను.

కొత్తమనిషి—(చిరునవ్వు నవ్వుతూ) గిరీశంగారూ యాంటీనాచేకదా అండి?

సౌజ—మీకు తెలియదా? ఆయన యాంటినాచికి గురువు.

కొత్తమనిషి—ఆయన నాకుకూడా గురువులేనండి.

సౌజ—అలాగనా? నాకు చాలా సంతోషం.

కొత్తమనిషి—యీ విషయంలో చాలాకాలవాఁయి నాకు ఒక్కసందేహం వుండి పోయింది; క్షమిస్తే మనవిజేస్తాను.

సౌజ—చెప్పండీ - తప్పేమి?

కొత్తమనిషి—వేశ్యలను పాటకు పిలవకపోతే, వాళ్ళు బతకడం యెలాగండి?

సౌజ—పెళ్ళిచేసుకుంటేసరి.

కొత్తమనిషి—గిరీశంగారిలాంటివారిని అనా తమ అభిప్రాయం?

సౌజ—యేమిమాట అన్నారు! రేపో నేడో ఆయన్న ఒక పవిత్రమైన వితంతువును పెళ్ళికానైయున్నారుగదా, వేశ్యనా పెళ్ళాడుతారు?

కొత్తమనిషి—జపాన్ దేశంలో గెయిషాలని వేశ్యలువున్నారనీ, వాళ్ళని గొప్ప గొప్పవారుకూడా పెళ్ళాడతారనీ యీ గిరీశంగారే కాబోలు చెప్పగావిన్నాను. జపాన్ దేశం గొప్పదేశం అని అంటారండి?

సౌజ—ఔనుగాని, గొప్పదేశంలోవున్న చెడ్డనే మనం అవలంబించాలా? గిరీశం గారు అట్టి అపవిత్రమైన పనికి ఇచ్ఛకొనరు.

కొత్తమనిషి—అయితే పెళ్ళిచేసుకోగోరిన వేశ్యలకు కోరతగిన వరులు దొరకడం యెలాగండి? లేక యెట్టివారైనాసరే అని తమ అభిప్రాయమా అండి?

సౌజ—యీసంగతి యింకా నేను బాగా ఆలోచించలేదు—వేశ్యలు విద్యలు నేర్చి ఇతరవృత్తులవల్ల సత్కాలక్షేపము చెయ్యరాదా?

కొత్తమనిషి—అట్లాచేస్తే, తమవంటివారు వాళ్ళను వివాహమాడురా?

సౌజ—యేంప్రశ్న? నేను యెన్నడూ వేశ్యను పెళ్ళాడను. నాయెత్తు ధనంపోస్తే వేశ్యను ముట్టను.

కొత్తమనిషి—ప్రమాదంవల్ల వేశ్యశరీరం తమకు తగిలితే?

సౌజ—(నవ్వుతూ) తగిలినశరీరం కొనేసుకుంటాను. చిత్రమైన ప్రశ్నలడుగుతున్నారు!

కొత్తమనిషి—వేశ్యజాతి చెడ్డకావచ్చును. గాని తాము శెలవిచ్చినట్టు, చడ్డలో మంచి వుండకూడదా? మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యంకాదా అండి?

సౌజ—మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యమే. గాని మీరు వచ్చినపని చెప్పారు కారు?

కొత్తమనిషి—నాపనిముట్టుకు మిమ్మల్ని చూడడమే.

సౌజ—చూడడానికి నిశీథవేళ రావలెనా?

కొత్తమనిషి—మీపని మించిపోకూడదని అట్టివేళవచ్చాను.

సౌజ—మించిపోయేపనులేవీ నాపనులు లేవే?

కొత్తమనిషి—దురవస్థలోవున్నవారి పనులన్నీ తమ స్వంతపనులుగానే యోచింతురని లోకులవల్ల విన్నాను. మరేంలేదు, అవధాన్లుగారి కేసులోగట్టి సహాయం చెయ్యగలిగినవారి నొకరిని నేను యెరుగుదునండి.

సౌజ—అలాగైతే మిమ్మల్ని మాపాలిటు దేవుణ్ణిగా భావిస్తాం.

కొత్తమనిషి—అంతమాట నాకు దక్కాలిగదా అండి?

సౌజ—యేమి అలాగ అంటున్నారు?

కొత్తమనిషి—మరేమీలేదు. ఆ కార్యసాధనము ఒక వేశ్యవల్ల కావలశివున్నది. అదీ చిక్కు.

సౌజ—డబ్బు యిద్దాం.

కొత్తమనిషి—ఆ వేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలుకాదండి.

సౌజ—అయితే మరేమి కోరుతుంది?

కొత్తమనిషి—ఆమెకోరిక అసాధ్యమని తలుస్తానండి.

సౌజ—అయినా యేమిటో చెప్పండి.

కొత్తమనిషి—చెప్పితేమీకు ఆగ్రహం రావడమేకాని, కార్యం వుండదనుకుంటానండి.

సౌజ—తనను వుంచుకోమంటుందాయేమిటి! అది యెన్నడూ జరిగేపనికాదు.

కొత్తమనిషి—ఆ ముసలిబ్రాహ్మడి దురదృష్టం! మనవేంచెయ్యగలమండి?

సౌజ—యెంత బుద్ధిహీనురాలు! అసందర్భమైన యిలాటికోరిక కోరతగునా? మీ రెలా మోసుకొచ్చారు యింత అసంభావితమైనమాట?

కొత్తమనిషి—వ్యవహారవిషయములు మాట్లాడతూన్నప్పుడు మంచైనా చెడ్డైనా ఉన్నమాటలు నాలుగూ అనుకోవడం విధాయకం గదండి. ఆమనిషి తలకితగని వెఱ్ఱికోరిక పెట్టుకుంది అనేమాట అన్నంతినే మనిషల్లా యెరగడాఅండి?

సౌజ—నేను మన్మథుణ్ణా నన్ను వలిచింది?

కొత్తమనిషి—మిక్కిలీ మంచివారని కాబోలు.

సౌజ—సానిదానికి మంచితో పనివుండదు. ఇదియేదో యెత్తైవుండాలి.

కొత్తమనిషి—మృచ్ఛకటిక చదివిందేమోనండి.

సౌజ—వసంత సేనలాంటిమనిషి వెర్రికవీశ్వర్ల కల్పనలో వుండాలిగాని లోకంలో వుండదు. యేదో యెత్తు. అందుకు సందేహంవుండదు—సాధనాంతరంలేదో?

కొత్తమనిషి—తమరు ప్రశ్నలు అడుగుతారు. విన్నమాట మనవిచేస్తే ఆగ్రహిస్తారు. యేంసాధనం?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడి అనుగ్రహంవల్ల ఆగ్రహమనే వస్తువను చంపుకోవడముకు సదా ప్రయత్నంచేస్తున్నాను. స్ఖాలిత్యం కనపర్చారు. కృతజ్ఞుడను. చెప్పవలసినది చెప్పండి.

కొత్తమనిషి—తమకు వుంచుకోవడం మనస్కరించకపోతే, తనను వివాహము కావచ్చునని కూడా ఆమనిషి అభిప్రాయము.

సౌజ—మంచివారిని హేళన చెయ్యవలసినదని కూడా మీతల్లిగారి ఉపదేశంకాబోలు?

కొత్తమనిషి—మీ శ్రీకృష్ణునిమీద ఆన - మీయెడల నాకు అమాయకమైన భక్తి కలదు. తమరియెడల తృణీకారభావము నాహృదయమందు యెన్నడూ పుట్టదు. నమ్మండి. రాయభారి మోసుకువచ్చేమాటలకు రాయభారిని తప్పు పట్టడం ధర్మంకాదు. యివి జరిగేమాటలని నేను మనవిచెయ్యలేదు. వున్నమాట మనవి చేస్తే, వకీల్లుగనక వేశ్యపెట్టిన చిక్కు విప్పజాలకపోతారా అని మనవిచేశాను.

సౌజ—వేశ్యలకు వకీళ్ళు సమదంతా అనా? (నవ్వి) నేను మట్టుకు వోడిపోయినానని వొప్పుగుంటున్నాను. యెగతాళీలో దించకండి-వేశ్య డబ్బాల్లకపోదు. ద్రవ్యం కోరమనండి, ఆయనైనా యిస్తారు, నేనైనా యిస్తాను.

కొత్తమనిషి— అందాకా యెందుకండి? తమదాకా అక్కరలేదు, ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారార్థం నేనేయిస్తును. ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలుకాదని మనవి చేశాను; నమ్మరా?

సౌజ—అన్నట్టూ, మీరు గిరీశంగారి శిష్యులమంటిరిగదా? మీరు యాంటినాచ్ కారా? అయితే, వేశ్యవల్ల యీభోగట్టా యావత్తూ మీకు యెలా వొచ్చింది? యిదంతా యెగతాళా? కుట్రా?

కొత్తమనిషి—నమ్మనివారితో యేమిచెప్పను? యిది కుట్రాకాదు; యెగతాళీకాదు. నేను అక్షరాలా యాంటీనాచ్ నే. వివేకలేశంవున్నవారు యెవరు యాంటినాచ్ కారండి? గాని, విధికృతంచేత నాకు వేశ్యాసంసర్గ తప్పిందికాదు.

సౌజ—యేమిటో ఆవిధికృతం?

కొత్తమనిషి—ఇది! (కొత్తమనిషి నెత్తినివున్న పాగాతీసి జుత్తును జారవిడచి; వెనకకు తిరిగి తొడుగుకున్న కోటువిడచి. కప్పుకున్నశాలువ వలెవాటుగా వేసికొని సౌజన్యారావుపంతులు వేపుతిరిగి) నావూరూపేరూ అడిగితిరి. వూరు విజయనగరం; పేరు మధురవాణి!

సౌజ—(మొదట ఆశ్చర్యమగ్నుడై, యోచనపైని కోపావేశముకలిగి నిలిచి) యేమి మోసము జరిగినది!

మధు—గురువుల ఉపదేశం గురువులే మరవకూడదు. చెడ్డలోకూడా మంచి వుండవచ్చును. కాక మంచి చెడ్డలు యేంచేవారెవరు?

సౌజ—యేమి దగా!

మధు—నిర్మలమైన అంతఃకరణతో వస్తిని. నిజం దేముడెరగవలె. దగా అని తోచినది; యేమి చెయ్యగలను? వెళతాను.

సౌజ—శీఘ్రంగా వెళ్ళవచ్చును.

(మధురవాణి పాగా కోటూవిడిచి గుమ్మమువరకు వెళ్ళును.)

సౌజ—నిలు - నిలు - (మధురవాణి తిరిగివచ్చి, కొంచము యెడముగా యెదట నిలుచును)

సౌజ—పాగా, కోటూ మరిచిపోయినావు.

మధు—అంతేనా? మనసే మరచి పోయినాను; కొదవేమిటి? (తిరిగి రెండడుగులు వెళ్ళును.)

సౌజ—మాట!

మధు—(తిరిగిచూసి) యీమాటు యేం మరిచానండి?

సౌజ—నువ్వుమరవలేదు, నేనే మరిచాను. లుబ్ధావధాన్లుగారి మాటేమిటి?

మధు—తమమంచి లోక ప్రసిద్ధమైనప్పటికీ, ఆయనయందు తమకు అట్టే అభిమానం భగవంతుడు పుట్టించలేదు.

సౌజ—ఆయనను కాపాడడముకు న్యాయమైనపని యేమిచెయ్యమన్నా చేస్తాను. అనేక సంవత్సరములాయ, వేశ్య అన్నది నాయింటికిరాలేదే? నేను వేశ్యతో యెన్నడూ మాట్లాడలేదే? యీనాటికి వ్రతభంగమైనదిగదా, అని అపారమైన విచారములో మునిగివున్నాను.

మధు—తమరు ప్రాజ్ఞులు; వ్రతభంగమేది?

సౌజ—నిశిరాత్రివేళ పడకింటిలో వేశ్యను పెట్టుకుని మాట్లాడడం కన్న యింకా యేమి కావలెను?

మధు—తమరు నన్ను రప్పించలేదే? వేశ్యలు పార్టీలైతే, వకీళ్ళు కేసులు పట్టరో?

సౌజ—పడతాం, పట్టం; యేమైనా నువ్వు పార్టీవైనా కావే?

మధు—కాను - గాని మీపార్టీని కాపాడేమనిషిని నేను యెవతెనైతేనేమి-నను చూడకూడదా? అది అలా వుండగా వేశ్యలము దేవాలయములలో భగవంతుణ్ణి చూడడమునకు పోవచ్చునుగదా? సత్పురుషులైన తమవంటివారి దర్శనమునకు మాత్రం నిరోధమా?

సౌజ—"మంచివారు, మంచివారు" అని పలుమారు అంటూవుంటే నాకు లజ్జగా వుంది. ఆమాట మరి అనకు - చూడరావచ్చునుగాని రాత్రివేళ పడకింట్లోనా!

మధు—వేశ్యనని వర్తమానంచేస్తే పగటివేళ చూతురో?

సౌజ—నాశత్రువులు యెవళ్లో నిన్ను నాదగ్గిరకుపంపారు (నఖశిఖపర్యంతం నిదానించి) యెంతటివాళ్లైనా వుంటారు!

మధు—అలాగైతే తమమంచే తమద శత్రువై ఉండాలి. మీ కార్యం నిర్వహించి డబ్బు ఒల్లనప్పుడు కూడా కూహకంలేదని నమ్ముదురా?

సౌజ—అంత మంచిమనిషివి అయితే, పాపము ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారం నీవు చెయ్యరాదా? మధ్య నాకు గండగతెరేమి?

మధు—నేను మంచిదాననని నమ్మగలరా?

సౌజ—ఆబ్రాహ్మణ్ణి కాపాడితే నమ్మనా?

మధు—అయితే, ఒకతుని తగువు మనవిచేస్తాను.

సౌజ—అట్టేసేపు నువ్వు నాయెదటగానీ నిలిచివుంటే, నువ్వు యేతగువుతీరిస్తే ఆతగువుకు వొప్పవదల అవుతానేమో అని భయమవేస్తూంది.

మధు—(ముఖము పక్కకుతిప్పి) ఒక్క చిన్నముద్దుకు కరవో?

సౌజ—అంతటితో కార్యం నిర్వహిస్తావా?

మధు—యేంజెయనూ, మరి?

సౌజ—నావ్రత భంగం చెయ్యడవేఁనా నీపట్టుదల?

మధు—అడుగుమెట్టుకు దిగానని మెప్పలేదుగదా? యిష్టంలేనిపని యేల చేయించవలె? శలవు. (రెండు అడుగులు వెళ్ళును.)

సౌజ—ఆగు (మంచముమీద కూర్చుని - దుప్పటీ కప్పుకుని) కూచో.

మధు—కూచోను.

సౌజ—వెయ్యిరూపాయలిస్తాను. తీసుకుని బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడు.

(మధురవాణి తిరిగీ వెళ్ళబోవును.)

సౌజ—వెళ్ళకు - నీకు ముద్దాకావాలి? యేం వెఱ్ఱిమనిషివి! యేమిలాభం?

మధు—నాకు తెలియదు.

సౌజ—తప్పదూ?

మధు—తప్పదనుకుంటాను.

సౌజ—అయితే విధిలేక వొప్పుకుంటున్నాను. చిత్రం! వెయ్యిరూపాయలకంటె వక ముద్దు యెక్కువ విలవా?—సరే - నువ్వుచేసే సాయఁవేవో చెప్పు.

మధు—తెల్లబియ్యం, పాటిమానికా - లుబ్ధావధాన్లుగారు వివాహమైఁనపిల్ల ఆడపిల్లకాదు.

సౌజ—(ఆశ్చర్యముతో, యేమిటీ!

మధు—మరచితిని - అందుతో సంబంధించినవారికి యెవరికిన్నీ హానిరాకుండా కాపాడతావఁని శలవిస్తేనేకాని పేర్లు చెప్పజాలను.

సౌజ—లేకుంటే చెప్పవా?

మధు—చెప్పను.

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారివల్ల యెవరికిన్నీ బాధలేకుండా కాస్తాను. ఆయనకు కాక ఇతరులు యెవరికైనా హానిచేసివుంటే, నావశంకాదు,

మధు—చాలును. యిహ చెబుతాను. కరటకశాస్త్రుల్లుగారు వారి శిష్యుడికి ఆడవేషం వేశి పెళ్ళిచేశారు.

సౌజ—కరటకశాస్త్రుల్లా గుంటూరు శాస్త్రుల్లు!

మధు—అవును. కొంచం చిరిగడ్డం అంటించుకున్నారు; అంతే భేదం—

సౌజ—ఔరా? ఆతగాడిదారుణం!

మధు—అతనివల్ల తప్పులేదండి; అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి కూతురు ఆయన మేనకోడలు. ఆపిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారికి యివ్వడానికి నిశ్చయమైన సంగతి తమకు విశదమె. ఆసమ్మంధం తప్పించుటకు కరటకశాస్త్రుల్లుగారు యీయెత్తు యెత్తారు. ఆయనకు మాత్రం హాని రానీకండి.

సౌజ—ఔరా? యేమి చిత్రము! మేలుకున్నానా, నిద్రబోతున్నానా?

మధు—నాఫీజుయిచ్చి మరీ నిద్రపొండి.

సౌజ—బీదవాణ్ణి యిచ్చుకోలేనే?

మధు—నాకు లోకంలో ధనవంతా అదే అనుకున్నానే?

సౌజ—నీవు సొగసరివి. ముద్దు చేదనికాదు. వ్రతభంగం గదా అని దిగులు.

(ముద్దు పెట్టుకొనబోవును.)

మధు—ఆగండి.

సౌజ—ఏమి?

మధు—నావ్రతమో?

సౌజ—యేమిటది?

మధు—చెడనివారని చెడగొట్టవద్దని మాతల్లి చెప్పింది.

సౌజ—చెప్పితే?

మధు—అందుచేత, మిమ్మల్ని ముద్దుపెట్టుకో నివ్వను.

సౌజ—కృతజ్ఞుడనైవున్నాను!

మధు—ఆపుస్తకము నేను చూడవచ్చునా అండి?

సౌజ—చూడు.

(మధురవాణి పుస్తకమువిప్పి చదువును.)

మధు—భగవద్గీతలు. యిది మంచివారు చదివేపుస్తకమా అండి?

సౌజ—యిది చెడ్డవారిని మంచివారినిగా చేశేపుస్తకం.

మధు—దానిలో యేముందండి?

సౌజ—అది చదివిన వారికల్లా విలువలేని గొప్ప స్నేహితు డొకడు దొరుకుతాడు.

మధు—యెవరండి ఆస్నేహితుడు?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు.

మధు—శ్రీకృష్ణుడు సానిదానితోకూడా స్నేహంకడతాడా అండి?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు తన్ను నమ్మినవారితో అల్లా స్నేహం కడతాడు. పరమాత్మకు జాతిభేదంలేదు.

మధు—శ్రీకృష్ణుని అంటీనాచికాడా అండి?

సౌజ—యేమి వెంకళవు!

మధు—అయితే యీపుస్తకం చదువుతాను, చదివి మంచిదాననౌ అవుతాను.

సౌజ—కావలిస్తే ఆపుస్తకం తీసుకువెళ్ళు.

మధు—కృతార్థురాలను - శలవా?

సౌజ—(వెన్నుదన్ను వేపుచూచి యోచించి) నువ్వు మంచిదానివి. యెవళో కాలు జారిన సత్పురుషుడిపిల్లవై వుంటావు యీవృత్తి మానలేవూ? స్థితిలోపమా?

మధు—దైవానుగ్రహంవల్ల లోపంలేదు. నావృత్తియొక్క హైన్యత గుర్తెరుగుదును. సత్పురుషులదయ సంప్రాప్తమైన తరవాత దుర్వృత్తి యేలవుంటుంది?

సౌజ—(భగవద్గీతాపుస్తకము మీదనున్న శ్రీకృష్ణుని విగ్రహమును వేలునజూపి) సత్పురుషుడనే నామము సార్థకముగాగల యీ సత్పురుషుణ్ణి నీకు యిచ్చాను. ఆయన స్నేహం బలమైనకొలదీ మాబోట్లను తలచవు.

మధు—అప్పటప్పట తమదర్శనము చేసుకోవచ్చునా?

సౌజ—(తటపటాయించును)

మధు—వృత్తిమానినా, మంచి—

సౌజ—అయితే రావచ్చును.

మధు—కృతార్థురాలను, (పుస్తకము వక్షమున అని చేతులు జోడించి) శలవు!

సౌజ—మరోమాట! (మధురవాణి ప్రశ్నార్థకముగా కనుబొమలెత్తి చూచును) నీకు గిరీశంగారి పరిచయం యెక్కడ?

మధు—క్షమించండి.

సౌజ—చెప్పవా?

మధు—తాము చెప్పకతీరదని ఆజ్ఞాపిస్తే దాటగలనా? పాపము ఆయనను బతకనియ్యండి.

సౌజ—అతడి బతుకుమాట ఆలోచించుతున్నావు. వీడు అవ్యక్తుడైతే, పాపము ఆ బుచ్చమ్మ బతుకు చెడుతుంది? అది ఆలోచించావు కావు.

మధు—(ఆలోచించి) అవును ఆయన నాకు కొంతకాలం యింగిలీషు చదువుచెప్పేవారు. కొంతకాలం వుంచుకున్నారు కూడాను.

సౌజ—యెన్నాళ్ళకిందట?

మధు—మొన్న మొన్నటి దాకా.

సౌజ—చిత్రం! ఒక్కనిమిషము ఆగు (పైకివెళ్ళి గిరీశమును వెంటబెట్టుకునివచ్చి) నెపోలియన్ ఆఫ్ యాంటి నాచ్ గారూ! యీమెను మీరు యెరుగుదురా?

గిరీ—కొంతకాలంకింద గిరీశం అనే ఫూలిష్ యంగ్ మాన్ వొకడు వుండేవాడు. మధురవాణి అనే అబ్యూటిఫుల్ నాచిడెవిల్ ఒకతె వుండేది. వాడి దురదృష్టం

వల్ల దానివలలలో చిక్కి, మైమరచి అంధకారంలోపడి పోయినమాట సత్యము. గురువుల ఉపదేశం కొంతకాలానికి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఆ అంధకారంలోంచి వెలువడి గురువుల పాదములు చేరుదుని గతం కలగా భావించి, మరిచి, మంచి తోవలో పడ్డాడు. ఆ గిరీశ మే యీగిరీశం-ఆ మధురవాణే యీ మధురవాణి! స్వర్గానికి ఒక్క-చీడీ తరవాయిగా వున్న నన్ను నరకానికి లాగడానికి తిరిగీ యిక్కడ నా పురాకృతంవల్ల ఆవిర్భవించింది! ఐటన్డ్ ఆల్టుగెదరే న్యూలీఫ్-పాపంలో కాలుజారి, పశ్చాత్తాపపడి, రిఫార్ము అయినాను. నావంటి సిన్నర్‌ని సహాయంచేసి మంచివాళ్ళని చెయ్యడం తమ బిరుదుగాని, బ్రతుకు చెరచడం న్యాయంకాదు. ఐక్రేవ్ యువర్ మెర్సీ!

సౌజ—యెన్నాళ్ళైంది చీకట్లోంచి వెలుతురులోకి వురికి?

గిరీశం.—(వూరకుండును.)

సౌజ—(మధురవాణితో) నువు చెప్పగలవు.

గిరీశం—యెన్నాళ్ళైతేనేమండి? ట్రూరిపెంటెన్సు ట్వంటీఫోర్ అవర్సు చాలదా అండి?

సౌజ—ఔరా? నీలాంటి ఆషాఢభూతులవల్ల నీ గురువుగారు యెంత సులభంగా దగాపడతారూ! అరె, నన్నుకూడా భ్రమింపజేస్తివే! నిన్ను మరి చేరనివ్వ వద్దనీ, బుచ్చమ్మను పూనాలో విడోజుహోముకు పంపమనీ మీగురువుగారికి పేర వుత్తరం వ్రాయిస్తాను. ఆమె చదువుకుని ప్రాజ్ఞురాలై తనయిష్టము వచ్చినవారిని పెళ్ళిచేసుకుంటారు. లేకుంటే మానుతారు. రిఫారము అయితివనిగదా నీవు చెప్పితివి. నిజమైతే, కాలేజీలో ప్రవేశించి, పైపరిక్షలకు చదువుకో. నీ ప్రవర్తన బాగున్నంతవరకు ద్రవ్యసహాయం చేస్తాను. బుద్ధితెచ్చుకుని బతుకు. మధురవాణిని డెవిలంటివే? నీవే డెవిల్. ఆమె నీ అయోగ్యత అయినా నొక్కి అడిగితేగాని చెప్పిందికాదు. వక సత్యకాలపు బ్రాహ్మడిని కాపాడడమేకాకుండా, దుర్మార్గుడవైన నీచేతిలో పడకుండా బుచ్చమ్మను కాపాడింది. నాకు వక మహోపకారంకూడా చేసింది. గనుక, నా సంతోషమును తెలియచేయుటకు, యిదిగో ఆమెతో షేక్‌హాండ్ చేస్తున్నాను. (షేక్‌హాండ్ చేయును) నెపోలియన్! తత్క్షణం యింట్లోనుంచి పైకిపో!

(గది గుమ్మందాటి)

గిరీ—డామిట్! కథ అడ్డంగా తిరిగింది!

(తెర దించవలెను.)

గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు

విశాఖ జిల్లా రాయవరంలో 30 నవంబరు 1861 న జననం. 1886 లో పట్టభద్రత. 1883 లో ప్రథమంగా సారంగధర కావ్యరచన. 1897 లో ప్రజాహృదయంలో సజీవపాత్రగా నిలచిన 'గిరీశం' పాత్ర సృష్టికి మూలమైన 'కన్యాశుల్కం' రచన. 'కొండుభట్టీయం, ముత్యాలసరాలు, బిల్హణీయం, గ్రామ్యశబ్దవిచారణవ్యాసం, కన్యక, సుభద్ర, దించు లంగరు' వీరి యితర కుసుమాలు. విజయనగరం మహారాజావారి ఆస్థాన శాసన పరిశోధకునిగా ప్రథమంగా నియామకం. వారి సహోదరి ఆంతరంగిక కార్యదర్శిగా కూడా నియమింపబడి, మహారాజావారి కుడిభుజంగా జీవితాంతంవరకు ఉన్నారు. 1913 లో మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయంవారిచే 'ఫెల్లో' గా గౌరవింపబడ్డారు.

30 నవంబరు 1915 వ తేదీన నిర్యాణం.

